

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

28.5.g.

28

128

3-12-102

IOANNIS
ORDELA PHI

IVRISCONSULTI PISAVRENSIS,

ATQ. EQVITIS AVRATI,

In Legem Finale. ff. De rei vindicatione

PARTHENIVS.

IN QVO PRÆTER PROPRIAM, AC PECVLIAREM

eius legis materiam egregiè multa, tùm ad ornatum, tùm ad eruditionem de Veritate in detestationem mendacij, & de notis Negatiuis, Interrogatiuisq. complectuntur, versantibus in foro apprimè vtilia, & per quam necessaria.

Vnà cum Indice locupletissimo ordine Alphabetico confectò.

Ac Summario omnibus suis numeris absoluto.

FERRARIAE. M. DC. VIII.

Apud Victorium Baldinum, Typographum Cameralem.

SUPERIORVM PERMISSV.

61171

17 A 4

18 10

19 11

20 12

21 13

22 14

23 15

24 16

25 17

26 18

27 19

28 20

ILLVSTRISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO

D. FERDINANDO GONZAGÆ

A V S T R I A C O,

S. R. E. CARDINALI AMPLISSIMO,

Patrono, ac Mecenati Optimo.

Ioannes Ordelaphus Iurisconsultus Pifaurensis
Æternam Fœlicitatem.

A EST animi tui præstantia (PRINCEPS EXCELSO
LOCO NATVS) ut ubique etiam ignotos ad te
allicias; tibiq̃ue arctissimo deuotionis vinculo planè
deuincias: Et cum inspexerimus te ab ineunte æta-
te, tum singulari prudentia, morumq̃ue grauitate
præditum; tum bonarū Artium studijs addiçtum esse; Verumq̃ue
GONZAGHIACÆ Domus splendorem tecum adolescere; Non sa-
mè admirari non possumus tantum naturam eniti potuisse. Etenim
vix Adolescentē adhuc vidimus te Virtutis acerrimum defensorem;
Admirabile morum exemplar; Christianaq̃. Politicæ (digna Principe,
dignaq̃. Natalibus tuis) Conseruatorem; Qui non aliqua leuitate,
ludicrisq̃. nouitatibus commoueris; Sed nulla labe inquinatus, nulla
sensuum prauitate præpeditus ad summum decus properas. Et cum
ad magna, & præclara natus sis; Magnis etiam, præclarissimisque
Virtutibus ad magna, & præclara peragenda Natura te exornare
voluit. Accessit magna cura, ac diligentia Serenissimorum tuorum
Parentum, qui quò præclarissimis Artibus melius imbuereris; Te ad

a 2 instar

inſar alterius Achillis prudentiſſimis Viris, Scientia, Sapientia, Pro-
bitate, ac Juſtitia, quaſi tot Chironibus erudiendum, atq. educandum
tradiderunt; Non loquor de priſca tui generis Nobilitate qua maxi-
me nites: Quodq. Sereniſſ. VINCENTII Alta propago ſis, qui ita
unus inuictus eſt, ut ab eo etiam ipſius Victoriæ conditio viſq. de-
uicta ſit: Sereniſſimi GVLIELMI Nepos, cuius etiam mortui No-
men ſplendori, ac decori eſt Vrbi, atque Orbi, (cuius tanta tibi co-
pia ſuppetit, ut ſive Paternum, ſive Maternum genus inſpiciamus,
ea undiq. fulgeas: Notus eſt ferme antiquus Gonzagiaca Domus
ſplendor, quantumq. ipſa ſemper eximie propagata fuerit, cuius
præclariffimi Heroes ſemper cum vitæ curſum tenuerunt, ut & ho-
noribus, & rerum geſtarum gloria omni tempore, & omni loco ſſ-
quequaque floruerint: Et ex qua dignis ſemper copulata connubijs;
(nam & Sereniſſ. FRANCISCVS GONZAGA Princeps frater tuus
amantiſſimus, animi non degeneris, nuper Sereniſſ. Principem
MARGHERITAM SABAVDAM, ex Nobiliſſima Allobrogum
Ducum, Subalpinarumq. Regionum Principum Proſapia, Rega-
li Sanguine natam, ſælici ſibi iunxit coniugio) tot belli Duces;
tot fortiffimi Exercitus Imperatores; totq. Ampliffimi Cardina-
les (inter quos tu Illuſtriſſime Princeps) exierunt. Notum eſt
MEDICEAE Familia Decus, ex qua tot magnanimi Heroes, tot in-
uictiffimi Principes, totq. Summi Pontifices (inter quos gemini Leo-
nes) prodierunt: Et qua geminis illis fratribus Coſma, & Damiano,
à qua originem traxiſſe ferunt; tanquàm ſtellis fulgentiſſimis in Cæ-
lo micantibus, Medicis Excellentiſſimis, Glorioſiſſimiq. Martyri-
bz gloriatur: Etenim Coſmi frequens eſt in ea Familia Nomen,
corumq. Corpora in inclyta ipſa Florentina Ciuitate, cuius Tutelares
& indigetes ſunt aſſeruari creduntur. Et à quorum Arte Peonia,
Mediceum Cognomen forſan ſortita eſt; Ad quos conuerſus Man-
tuannus ille Vates, ſic ore profatur.

O gemini fratres, qui per discrimina Vitæ
 Mortalis, veluti fluctus, iactata per Altos

Nauis

Nauis ad Aſtriferi Portum veniſtis Olympi:
 Terrigenis precor eſte boni; Pacate furem
 Armorum; Et tantum effundi prohibete cruorem.
 Vertite ad Etruſcas, etiam Pia lumina gentes;
 Et ſeruate Lares Medicum, qui ſtirpe feruntur,
 A veſtra traxiſſe genus! ſeruate Leonem
 Pontificem Summum; Generis qui maxima tanti eſt
 Gloria, qui terris, Cœlo demiffus ab alto eſt
 Vt fugjet ærumnas, totumq. refrigeret Orbem.

*Quod ſi Autum genus inſpiciamus à gloriſſimis Imperatoribus
 ortum ducis; Et ſummi Reges ſunt tibi magna affinitate coniuncti:
 Unde ni in Cœlum conſcendas maior gloria cumulus tibi addi non
 poteſt: Quod ſi loquor de admirabili Prudentia tua, de tua ſumma
 Sapientia, deq. in Deū immortalem Religione, quibus tu, tuiſq. omni-
 bus, qui prudentiſſimi, ac ſapientiſſimi ſemper fuerunt, facile præſtas.*

*Non laudatur Tymotheus à Suida, & Cicerone, quod Cononis
 inclyti Athenienſium Ducis fuerit filius; ſed quod acceptam à Patre
 Nobilitatem, & gloriam proprijs Virtutibus auxerit. Et cum talis in
 te indoles ſit certa ſpes concipitur, ut cū ad prouectiorem ætatem perue-
 neris, ſummos Dīs honores adepturus. Ex oculis nanque, ex vultu, ex
 ſermone, demumq. ex humanitate tua optimè cōſpicitur, talem te fore,
 qualem omnes prænunciant. Virtute ſcilicet ac prudentia Maiores tuos
 quibus in Italia nihil eſt illuſtrius aquaturū, & penè ſuperaturum eſſe.*

*In ſumma præſtitisti te talem qualis omnibus à teneris (ut Græci
 dicunt) Unguiculis cognitus es; Itaut de te iure dici valeat.*

Te ne in Acidalijs aluit Venus aurea Campis?

Te ne ſub Idalio pavit Amor nemore?

*Conſiderandumq. ſit Lunam in tui Ortu à Ioue ad Venerem defluxiſſe;
 In teq. (prout omnium hominum ſermè opinio fuit) Cardinalitiam
 dignitatem ſolum eius curſum repetituram fuiſſe, & quod aliquan-
 tulum intermiſſum videbatur in te reſumpturum.*

Sanequam ſæculis ab hinc multis, per longam annorum ſeriem

nanquam euenit, quin aliquis ex Nobilissima Gonzaghiaca Domo in cætum Cardinalium ascitus fuerit. Etenim Summi Pontifices semper aliquem ex ea, tum ad exornandum, tum ad amplificandum Sacratissimum illum Ordinem in Purpuratorum numero esse voluerunt, Qui quantum sibi ipsis Splendoris, Quantum Sanctæ Apostolica Sedis Ornamenti, Vniuersæq. Christianæ Reipublicæ opibus, adiumentiq. semper attulerint, uberrimus cæterè ad hoc explicandum eloquentiæ fons requireretur. Et nulla quippe quidem Nobilissimorum tuorum Progenitorum successio fuit, ex qua non aliquis in Cardinalium numerum ascitus fuerit; Itaut porro dici valeat Gonzaghiacam Familiam, Seminarium quodam modo Cardinalitiæ dignitatis usquequaque extitisse: Et tres uno, & eodem tempore ex hac inclyta Domo Cardinales fuerunt.

Et ut à Francisco Ludouici Secundi Marchionis Mantuæ filio, exordiar; Is propter singularem probitatem, morumq. elegantiam à Pio II. Pont. Max. Cardinalis creatus fuit: Sigismundus Federici Marchionis Tertij, illius successoris filius; iidem ob egregiam eius prudentiam, eximiasq. animi dotes à Iulio II. eadem dignitate decoratus: Et cum ei successisset Franciscus ille Magnus tot partibus victorijs clarus, & qui magnis legionibus imperitauit, Hercules filius à Clemente Septimo in idem Amplissimum Collegium cooptatus fuit. Qui qualis semper extiterit eius gesta facile ostendunt, Roma vidit, Italia conspexit, & remotissima quæque Nationes, lingua, moribus, ingenioq. dissimiles, quibus tanta Cardinalis Præstantia impartita est; quæque in arduis rebus saluberrima eius consilia expertæ sunt, admirata fuerunt. Cuiusq. præclara gesta, ita per se ipsa emicant, ut adhuc in hominum memoria nullo unquam tempore inter moritura facile euigilent.

Is ita naturæ munere præclarus extitit, ut in eo læta grauitas, sublimis maiestas, robur inuictum, consultus ad ardua quæque impetus, & probata mentis amabile pondus extiterit. Qui & ad Ecclesiasticam dignitatem tuendam, amplificandamq. miro pietatis studio incubuit;

cubuit; Nec solum innumerabilia in omni eius vita, in quocunque publico, vel privato munere obeundo, peregit incorrupta semper innocentia multis, magnisque rebus spectata fidei testimonium relinquens; sed quod maximum est intrinsecus etiam supra virtutis humana conditionem se ipsum ita formavit, ut omni perturbatione sedatum, eundem omnes semper viderint.

Is ob singularem eius benignitatem, in rebusque agendis fidem, prudentiam, ac dexteritatem cum omnium oculos in se coniectos haberet; & pro exitiosa illa animarum peste, qua tunc saeviebat (ita enim secula illa Deo permittente tulerunt, ut Christiana Respub. propter hominum scelera vexaretur) Oecumenicum illud Trident. Concilium convocatum fuisset; & praeficiendus esset ei optimus aliquis qui summa eius probitate, ac praestantia difficillimis illis temporibus illud regeret, ac gubernaret: Ipse ei Praefectus fuit; Reputatum enim fuit in tanto munere obeundo talem eum futurum, ut alterius Alcidis ad instar quem communis tunc fama beneficiorum in caelestium Concilio collocauit, Terribilem illam hydram haereticorum, qua tunc capita decem extollebat, falsorum eius dogmatum sua virtutis claua prosterneret: Nec enim aliquem fefellit opinio, talis namque fuit qualem omnium vota exoptabant, & opinata sunt; Qui nedum donec ipsius Concilii clauum tenebat, illud sapientissime rexit; Verum summa eius vigilantia, alio consilio, ac prudentia, non sine immortalis eius laude, & gloria sua, postmodum optatum finem sortitum fuit. Quod quantum utilitatis, commoditatisque toti Orbi, Christianaeque Respub. attulerit, fructus quos uberrimos ex eo etiam quotidie percipimus, facile ostendunt. Etenim & per illud (immensa Dei benignitate) pristinae integritati, antiquo candori, veraque puritati, Ecclesiastica disciplina restituta fuit, & perniciose ipse haereses confusae, ac confutatae fuerunt.

Liceat mihi quæso (Cardinalis Amplissime) absque tuarum purgatissimarum aurium detrimento, te quidem laudando, laudes etiam recensere tuorum; docent namque & Sacra Littera, non solum mores in ijs qui predicabiles sunt; Verumetiam Parentes eius laudari oportere;

tere; ut veluti transmissa immaculate puritatis hereditas in his quos laudare volumus præcellat; Plenaq. est laudatio quæ genus, mores, officium, factum, & iudicium comprehendit: Sic Præcursor Christi Joannes à Parentibus laudatur: Sic Samuel ab Anna matre: Sic Isaac à Parentibus Pietatis Nobilitatem accepit, quam posteris dereliquit; Ut tuæ Nobilitatis gloria, non Seculari tantum Potestate sublimis, sed Religionis successione, venerabilis iudicetur: Tales namque habes Maiores tuos, ut tibi non repente concepta, sed à Maioribus etiam qui summa Pietate fulserunt acceptam, tibi quæ infusam, iure optimo glorieris.

Sed quorsum hæc? ut igitur unde discessit reuertatur Oratio; Non omiserunt alij Summi Pontifices alijs successiuis temporibus, alios etiam ex hac Nobilissima Familia in Purpuratorum numerum assumere: Nam Pius Quartus, Federicum Federici Primi Ducis Mantuæ filium ad Cardinalatus apicem assumpsit: Et quamuis tempore Sereniss. Gulielmi Ducis (recordationis gloriosissima) Aui tui amantissimi, id aliquantulum intermissum videretur; Id fuit quia præter Sereniss. Genitorem tuum, qui ad eam dignitatem capevandam promoveri posset ei nullus extitit; & ipse ad Alte propagandum Nobilissimum hoc genus, & benè, beateq. regendum creditas sibi à Deo Nationes, amplissimumque eius Dominium vocabatur.

Veruntamen non omiserunt alios ex hac inclyta Domo ad ipsam dignitatem asciscere: Nam Gregorius XIII. Ioannem Vincentium Gonzagam, & ante ipsum Pius III. alterum Franciscum Ferdinandi filios, & longè antea idem Clemens Pyrrum Cardinales creauerunt; Sixtusque Quintus Scipionem Gonzagam in illud cætum cooptauit; Qui & ipse qualis semper extiteris ardua quæque per eum honorificentissimè pertractata, & nobilissimè peracta facillè ostendunt; qui decus egregium, columenq. Familiae suæ ita se bonis moribus formauit, ut alter Aristides, Aristomenesq. iustitia, sapientia, ac prudentia habitus fuerit; Non minori pietate fulget frater eius Franciscus Mantuanæ Ecclesiae Antistes quem in Præsulem habere Mantuana ipsa Ciuitas maxime

moperè gloriatur, dignus ut & ipse lana muriceo tineta colore micer.

Tu modo (Illustriss. Princeps) ex hac felici sobole pulcherrimum hunc ordinem continuaſti, in teq. suum cursum repetijt, & te tantum manebat fastigium, unde Paulus V. meritorum excellentiam prænoscens ad illud te euexit, ex quo postea voluentib. annis his virtutibus suffultus ad tergeminos honores aditum tibi patefacias: Quod tanta hominum expectatione factum est, quantum dignissimus ab omnibus semper reputatus fuisti; In te. n. non degener animus conspicitur emittis nanq. flosculos ingenuæ nobilitatis tuæ, qui cum in dies crescant, in dies etiam fragrantius spirant: Tu tu magnam imitandi Herculem ipsum Cardinalem, cuius uiuidam animi imaginem geris spem sustines.

Deerat, ut & tanta Nobilitati politica ipsa, seu sancta redderetur Nobilitas, & ecce quod temporibus nostris Aloysius Gonzaga huiusce fertilissimæ vitis nobilissimus Palmes ea addidit; Qui cum principatu potuisset saculo, sceptris, & corona derelictis, Piam Jesuitarum Religionem ingressus, ita sanctitate, & iustitia coram Deo ministrando in ea profecit, ut post eius obitum, vel potius in cælum ascensum, vita, & miraculis clarum, Idem Paulus V. in numerum Beatorum retulerit, alios huiusce inclytæ Domus sanctitate præclaros, consulo, ommitto, ne sim sera coronide longus.

Silentio haud præmitto, quod in Celtis etiam Nobilissima Familia tuæ Duces imperant, scepra tenent, iuraq. populis multis dant. Istæ hac quidem me tibi deuouerunt, & cum mensibus elapsis inter consulendum, ac iudicandum aliqua ad Legem Finale. ff. de rei vindicatione collegerim, fortasse versantib. in foro non inutilia, nec ita forsitan hæctenus ab aliquo decantata; Adq. Umbilicum Deo fauente perduxerim: Ea q. typis cudenda decreuissim, erat mihi delizendus aliquis sub cuius patrocinio, ac felici nomine, tuto aduersus obreptatorium morsus, qui tunc se scire putant, cum alienos labores Theonino dente laceffunt prodirent: Felicissimum, Augustissimūq. tuum Nomen delegi, subq. tuo Numine, ac Nomine quasi ΠΑΡΘΕΝΙΟΝ apparere volui, ut tanto suffulta presidio ab omni externæ inuidiæ no-

b

cumento

cumento tuta maneamet : Et sicuti pulchritudo corporis apta compositione membrorum mouet oculos ac delectat, hoc ipso quod in se omnes partes quodam lepore conueniunt, ita animi pulchritudo mouet animos ad amandum, quem uirtutibus conspicuum cernunt.

Igitur (humanissime Princeps) tu qui litterarum disciplinis additus, omnes blande admittis, humanaq. colligis, & ut ita dicam, facile te litterarum studiosis obuiam præbes, Patronum, optimumque Mecœnatem te illis ostendendo. Egregias uirtutes tuas sectando; Ne tibi ipsi, summaq. Nobilitati tua deesse uidearis; has meas qualescunque sint lucubrationes, hilari quo soles vultu accipito; quæ ni digna tua Nobilitate, dignaq. Natalibus tuis, ac purgatissimis auribus existent; Magna tamen erga te mea Deuotionis, atque Observantia signum erunt: Et quæ ni exculito studio, Attica eloquentia, Adque Aristophanis, & Cœnantis lucernam elucubrata erunt; luminaribus Verborum, rerumque sententijs illustrata, quibus tu maximè delectaris, ac maximè præpolitus existis. Cum in his tamen, de summis laudibus Veritatis, cuius tu (prout magnum Principem decet) tam egregius cultor es: Rursus & de Mendacijs, Multitiq. Proteruitate à suscepto argumento, haud discedendo, quam tu tantopere odio prosequeris; Et cum ea sit animi tui ingenuitas, ut Bonos laudare, & Malos depellere assuetus sis; Libellum fortasse probabis in quo non iniucunda in ipsius Veritatis Præconium; quæ ubique laudanda est, & non pauca de ipso Mendacio, atque Multitia, quæ ubique vituperanda est perspicies. Eum si probaueris: Ab alijs quos non obtreffatores, sed socios, & consortes mei huiusce laboris habere deberem, facile improbari patiar. Vale sæculi nostri Decus & Gloria. Mantua Idibus Octobris CIO. LCC. VIII.

IOANNES ORDELAPHVS

I. V. D. PISAVRENSIS,

Erudito, bonisq. Artibus expolito Lectori

S. D.

*ANEQVAM arbitror (Amantissime Lector) non defuturos
(ita sunt rabida hominum ingenia, deprauati mores, pronaq;
semper ad malè sentiendum iudicia) qui opus hoc meum re-
prehendant, inanisq; gloria studio ascribant, quod librum
inutilem in lucem prodire, & non potius in tenebris deli-
tescere voluerim; L. Etorem inani hac supernacaneaq; l. Etio-*

*me onerando: Neque enim sum nescius scriptorum opera hunc infelicitatis esse
subiecta, ut habeant semper sugillatores, sicuti vestes sineas, & ligna cariem,
à quibus erodantur; Nihilq; iam doctè, atque elegantè dictum, scriptumve
legitur, quod detractorum supercilium euadere possit, & nulla est tam modèsta
felicitas, qua malignitatis dentes vitare valeat.*

In cassum aut laricem caries consumere morfu

Tentat iners liquidis, neque Alnus marcet in vndis.

*Equidem ab inani gloria usquequaque alienus fui, suaq; tenui pugillari,
breuib; pagellis librum hunc exaravi. Verum caveant ipsi ne dum mea
hac scripta lacerant, sibi ipsis blandientes, qua in me corrigere credunt in-
currant; autumentq; sic mea facta lacerando gloriam, & honorem adipisci;
popularisq; aura capefcenda sollicita anxietate commoti, quæ ipsi non potuerunt,
fortasse à me peracta aspernentur; duplicem quidem Sapientis operationem ef-
se scio, Alteram non mentiri, Alteram non mentientem detegere posse: Non
mentiantur indicando, & detegant me mentientem si poterunt, & videbuntur
sapientes: Atqui nedum in aliquo me fuisse mentitum non detegent; Verum
optimum ipsius veritatis cultorem, acerrimumq; mendacij infecutorem depre-
hendent; Qui ab argumento suscepti operis nō discedendo, qua in commenda-
tionem ipsius veritatis; kurfus & detestationem Malitia, atque Mendacij di-
ci, aut excogitari possunt (prout imbecilles mea passa sunt vires) coegi asperri-
mum Persecutorem ipsius Malitia me ostendendo: Quod & si in aliquo specte
recti deceptum me forsā fefelisset opinio, nec ob id etiam Mendax dici pos-
sem, quia mendacio non adhæsit voluntas; & mendax non dicitur quem mens
non facit esse mendacem: Quid mali feci? Vtilem studiosis laborem suscepi, &
qua varijs sunt dispersa locis in unū collegi, unde illos fortasse hoc fasce leuabo.*

b a Equidem

Equidem noui hominem nasci ad laborem, sicuti anem ad volatum, Laborari, & laborando Seneca consilium capi, ut cum viderim alios mihi elaborauisse, ego alijs laborarem, & ne sim rana Seriphia loqui volui: Nanque dedit Dominus mihi linguam mercedem meam, & ego in ipsa laudabo eum. Eccl.vlt. Quod si non prodero facultas non voluntas deeris; feci quod potui, unde legem adimpleui: Memor sum illius Musonis à Gellio relati, quod & de Marco Portio Casone legitur; qui adhortando, Numantes Milites dicebat: Cogitate si per laborem, vel studium aliquid rectè feceritis, quod labor ille cito à vobis abibit; benefactum autem nunquam recedet, sed si quid per voluptasem nequiter egeritis, voluptas illa ocyus recedet; nequiter autem factum semper durabit. Et cum dicatur,

Viuitur ingenio, cætera Mortis erunt.

Nihil est quod post mortem hominis famam magis conseruet quam scripta; Nanque ruunt adificia, alienantur, permutantur, varijsq; modis à successoribus reformantur; propter quod fama primi adificatoris consumitur. Vnde inquit Seneca, ad adificandum te cogat necessitas non voluntas adducat: Et nihil est manufactum quod non aut vetustas conficiat, aut vis subruat, aut ignis exurat; At scripta memoriam Scriptoris conseruant.

Et me morem famam qui benè gessit habet. Inquit Onidius.

Hominis vita ad instar ferri se habet.

Ferrum si exerceatur, conteritur; si non exerceatur rubigine consumitur: Sic hominis vita, seu ingenium exercendo quidem conteritur; non exercendo torpore consumitur, malo exercendo conteri, quam inertia consumi.

Quodcumq; facere potest manus tua instanter operare, inquit Sap. Eccl.9. quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia erunt apud Inferos, quò tu properas, &

Inuigilate viri, tacito nam tempora gressu

Disfugiunt, nulloq; sono conuertitur annus. Alibi dicitur.

Isocrates ad Regem suum Nicoclem scribens dicebat: Quod cum mortale nobis corpus sit, anima immortalis eritendum est, ut virtutibus, litterarumq; studijs posteris quàm maximè pro simus, animiq; memoriam immortalem efficiamus.

Stat sua cuique dies breue & irreparabile tempus

Omnibus est vitæ, sed famam extendere factis,

Hoc virtutis opus.

Id egi, ut potui, & triplicem docendi modum seruaui, Empiricum nempe, Methodicum, & Dogmaticum; Empiricum ad praxim quantum potui referendo, Methodicum ad breuem notionem adducendo, & Dogmaticum ad rationem dictorum conuertendo.

Exempla

Exempla Clarissimorum Scriptorum Patria mea suscepi (licet acumine ingenij eis haud sim comparandus, & illis comparari si vellem, cum Rosa anemone conferre, & Corvus Philemelā imitari viderer) qui qua sensu, & intellectu perceperunt, posteris tradiderunt, immortalem gloriam sibi ipsis comparant.

Eximij Scriptores Patria mea fuerunt, Pandulphus Collenuius Clarissimus sua tempestate Iurisconsultus, & Historicus non vulgaris, qui gloriosa Parthenopaeorum Regum gesta eloquentissimè conscripsit: Ioannes Iacobus Leonardus Comes itidem Iurisconsultus insignis, cuius subtilissima Iuris responsa inter Alberti Bruni emicant consilia: Scriptor egregius fuit Simon de Pratis, cuius doctissima monumenta satis ipsum in hominum memoria, nullo unquam tempore intermoritura vivere faciunt.

Poeta celebres fuerunt, Guidus posthumus, & Petrus Barignanus, quos summis laudibus effert Ludovicus Areostus in suis Canticis: Longè ante ipsos floruit Accius nobilissimus Poeta Tragicus, licet Libertino Patre natus, & à quo Accium Promontorium ibi in mari protendens, Nomen accepit; Cuius Tragedias gravitate sententiarum, verborum pondere, & personarum sublimitate, clarissimas, Quintilianus esse assestatur; quasq; summo opere commendat Cicero in Epistolis ad Atticum: Et Decimus Brutus vir Amplissimus, Templorum, ac monumentorum suorum adiutus, suis Carminibus exornavit, quicquid Licinini ob sermonis duritiem ferreum eum esse scriptorem asserat; Etenim quas ex Sophocle in Latinum convertit contrarium enunciant; dicendiq; miram suavitatem ostendunt: Nec mirum etiam fuisset, nanque aliter fieri non poterat, in prima illa nascentis adhuc Poetica ruditate. De eo & habetur apud Crinitum de Poetis Latinis,

Dulcissimæ Patriæ meæ, quæ tam iocunda est, ut

Si mihi Naufichæ Patrios concederet hortos,

Alcinoos possem dicere malo meos.

Gloriam non modicam affert Iason Maynus, cui licet Pater infuber; Natale tamen solum, ubi & cunabula habuit Pisaurum extitit: Fuit & annis bis centum, & ultra, Santes Ardoynus Philosophus, & Medicus insignis, Ceu Chiron alter Podalirius, atque Melampus: Qui inter alia, de Venenis grande volumen edidit. Fuerunt & hisce temporibus nostris Pompeius Pacius concinnis Poeta Saphicus, & Iurisconsultus Clarissimus: Et Guidus Vbaldus Borbonius ex Marchionibus Montis, Sancta Maria Comes, & ipse ceu alter Archimedes, atque Euclides Geometrica Machinalis, Syderalisq; scientia peritissimus; cuius Mechanica, Matheseosq; opera ipsum conspicuum reddunt: Fuit & Thomas Diplomatatus Iurisconsultus, & Scriptor egregius, qui licet origine Trax, incolam tamen, & domicilio Pisaurensis extitit, & qui inter alia, De Veneta

Vrbis

*Uobis libertate, & eius Imperij dignitate, ac privilegijs, pulcherrimum opus
edidit, huius meminit in eius Addit. ad Bart. sub tract. de Regim. Ciuit. per
me uisum, ac lectum.*

Pisaurum Nobilissima, ac Vetusissima Romanorum Colonia,

Cui Moenia stant, Arxque studio fabricata superbo,

Moenia nanque eadem fluuio sunt nomina, & Vibi,

Quam veteres quondam, Romæ posuere Coloni.

*Vt inquit Mantuanus ille Vates; Quicquid alij à pensando auro, quod Fu-
rius Camillus Gallis abstulit; sen à pensandis annulis quos Pænnus Annibal post
Canensem pugnam, in testimonium victoria ad numerum trium modiorum
ex digitis interfectorum detractos Carthaginem misisse voluit, quos ibi pensa-
tos fuisse dicunt, Et enim utrunque nugatorium existimo, quia primum au-
rum quod Furius Gallis abstulit is ad internicionem casus, Roma prælatum fuit;
De Secundo, Orosius non dicit, fortasse melius dixissent, Pisaurum dictum, quia
penes Pisaurum fluuium positum sit, Indigenes alios in varijs facultatibus cele-
bres Viros, Cathedraliumq; Ecclesiarum Antistites, & bellicos virtutibus claros
habuit, quos etiam consulto omitto, ne longior sim.*

*Nec solum ab eius antiquitate, ac pulchritudine, nanque hortulus Italia di-
citur, atque à rebus in ea fortiter gestis, Pisaurum omnium Urbium qua ad
Mare superum posita sunt, pulcherrimam laudare possem; Verum etiam, &
multò magis ab inclysis eius Principibus, qui claris eorum Natalibus eam quam
maximè illustrarunt: Et præsertim Sereniss. atque Inuictissimus Franciscus
Maria Secundus Urbini Dux Sextus, atque Alma Urbis Præfectus, quem sem-
per honoris causa nomino; Cuius prudentiam, iustitiam, ac sapientiam in be-
nè, beatèq; regendo creditas sibi à Deo Nationes, Vigilantiam ita Mundus ad-
miratur, ut aliter Aristides Alcineus, quin potius Nerva Trajanus iure opti-
mo iudicetur; Ac Sereniss. Princeps Federicus Vbaldus eius filius, cuius genia-
lem diem exultando his ego celebrari Carminibus.*

Auricomæ Quercus sudant iam roscida mella,

Ingentesq; suæ glandes tenduntur in æuum;

Nunc Dea Flora suos per terras spargit honores,

Vt tibi nascenti Puero, sua munera præstet.

Fertè igitur flores Pueri conferte corollas

Alta, & odoriferis cunabula cingite fertis.

Prospicite ut dulci volucrum, liquida æthera cantu

Mulceat omne genus, vocesq; ad sydera mirat

Amplius haud maculant, infauista Lemuria Maium,

Urbini decorat, Magni quem Principis ortus.

Pastor

Pastor Vbalde tuum, seruat per sæcula Nomen,
 Perpetuoq. colet Tellus quam lambit Isaurus.
 Quæ mihi cara manet Patria, æternumq. manebit.
 Donec fila neant, Texantq. stamina Parcæ.
 Fortunate Puer Solamen Dulce Parentum,
 Stemmata cui pulchris lucent genialibus Altis.
 Sic crescas roburq. tuum ducatur in annos
 Ducitur vt viridis in fluctibus Alnus.
 Teque Oriens faueat, nec desierat Hesperus ortum,
 Clara Ducum soboles, precibus, donatus ab Alto,
 Tu Decus egregium terris quem fata tulerunt,
 Diuorum vitam accipies, Diuisq. videbis,
 Permixtos hæroas, & tu videberis illis,
 Pacatumq. reges Patrijs virtutibus orbem,
 Alter Achilles eris, claris spectandus in armis,
 Cum firmata virum sistens te fecerit ætas,
 O mihi tam longe maneat, pars vltimæ vitæ
 Spiritus, & quantum sat sit tua facta videre.
 Non ego Nestoreos deduci serus ad annos,
 Percupiam quamuis, nec quarta decesserit ætas.

Quia, propter suis amenitatem, rerum omnium copiam, atque vbertatem, eorum sedem in ea consisterant, plurimisque, decorauerunt privilegijs; & praesertim ob fidem semper erga ipsos egregie cultam, Guidus Vbaldu Secundus, Dux, insignijs gloriosa Quercus donauit.

En memorem eius indigetes, & te gloriose Martyr Terentijs Heracliane, Anisstes, en Beatos Marcum, & Michelinam, & alios, quorum gloriosa corpora ibi honorifice asseruantur, quorumq. intercessionibus eam ab imminenti-bus malis custodiri creditur; & hac etiam silentio ommitto.

Imitatus sui agrum qui semen quod habet emisit, Ingenij mei agellus sterilis est, steriles fructus producat, illud mihi ne diceretur vitare volui.

Vidi iam iuuenem præmeret cum senior ætas,
 Merentem stultos præterisse dies.

Hoc solamine fructus, vt nullus liber tam malus sit, cui non insit aliquid boni libri non sine labore conficiuntur, & bonorum laborum gloriosus est fructus, atque

Ardua per preceps gloria vadit iter.

Boni elicitur aliquid ex paruo hoc meo libello, quia cū in eo de prauitate Malis, deq. excellentia Veritatis contra mendacium abunde peritracetur; proderis forsasse forensia negotia peritracantib. ad cognoscendum qualiter in causis eis agendum

ge ndum sit; qualiterq; Veritatem potissimum in eis amplexari, & Malitiam
anquam duras Syrtis, & infames scopulos Acroceraunia vitare; Probumq; vi-
rum maximè Christianum sequi deceat: Vel certè mihi ipsiviam ad ita agen-
dum præscriptam esse volui; Etenim qui alios docet se ipsum instruit; & per
qua testatum eris, qualem in obiurgandis Malitijs, vanisq; litiis protelatio-
nibus me ostendi, talem in sectando Veritatem semper fuisse, futurumq; esse;
talis namq; quisque præsumitur, qualem vox eum enunciat; quod semper citra
aliquam animi elationem sit dictum, nam cedro semper sui digna locutus.

Reprehendens & forsan ruidam dicendi phrasim, impolitumq; sermonem,
quodq; latina lingua candorem non seruauerim, hisce temporibus accommoda-
tum; Et quod salebroso isthac mea quidem sit Oratio, salibus, sentibus, ac ve-
pribus plena, Aiqui nec in hoc ea vitio dant, quia cum res tracto forenses, &
serias, forensib. vis verbis, ac salebrosis, fucamentaq; eloquentia deferere cogor.
Ex Bartolo, namque Baldo, Alexandro, & alijs legalis scientia Antistitibus,
quorum ad enodandum iuris has controuersias, doctrinas sequor, verba accipe-
re compellor; Et cum de Veritate potissimum hic pertractetur, veritas verbo-
rum lenocinio non indiget: Et putre salsamentum amat Origanum; superna-
cuoq; quaritur egregia dicendi forma, ubi purus, nitidusq; sermo requiritur.
Quod si in aliquo fortasse niteret opusculum, non ego quaso aliquibus offendar
maculis: Sint vericula neu, vis ne ob id interitus dare opus? & interire
scriptorem? Ex malis oportet excerpte, si quid inest boni, non autem ex bonis,
si quid inest mali; Dum solum spectator es, Comados ne irrideas, quia si nodum
in scirpo quaris, in magnis quoque Auctoribus vitia deprehendes, Nec Iason,
nec Decius, nec alijs Classici Doctores absq; critica reprehensione abibunt.

Calculis discoloribus, si intendis latrunculorum errores facillè cognoscere
posse arbitraberis, at si lusor eris non ita forsan te te consules; an Tibicines, ijq;
qui fidibus vtuntur multitudinis arbitrio, et non suo cantus, numerosq; mode-
rantur? Et cum difficilè sit omnib. satisfacere, qui vt plurimum noua quaq;
contemnere, & magis placita, quam sequenda conquirent solent, nec docenda
desiderare, & magis opinioni, quam rationi voluntatem accommodant; eorum
reprehensiones flospendat. Doleo benè iniquam hanc temporum conditionem
quod omnibus placere non possim; sed solamen accipio, quod (vt in veteri ada-
gio est) nec etiam Iuppiter omnibus placet, & quod Maroni, & Flacco impu-
dens non pepercit Menius: Sanequā arbitror multis Sagittarijs me exposuisse;
At aurea quaso sint tela non plumbea.

Suspicio & affore alios qui & legem iam desuetā interpretandam curauerim
damnēt, cū aliam praxim ab ea diuersam vsus iam introduxerit, Sed & in hoc
errant etenim nō ob id legis huiusce vsus in desuetudinē abijs, qui immo adhr-
viges,

viget, in viridig. obseruātia existit; & quæstiones multa in foro versantib. vtilles, & perquæ necessaræ ad causarū decisionem, defensionemq. ex ea eliciuntur.

Sinuosa porro est materia ista in qua ex singulis ipsius legis verbis multiplices sumuntur conclusiones disputabiles, scituq. digna; & in qua paratur occasio tractandi, q̄ detestanda res sit Malitia, quantumq. leges illa abhorreant, ac detestentur, & quam graniter puniant mendacium: Quantum ex diuerso amplexetur veritatem: De Notis negativis, interrogatiuisq. & qualiter ea nostris conceptibus accommodentur, nullo hactenus in loco sic distinctè pertractatis, quod ad disciscendum hominum voluntates, probeq. eas interpretandum scire optimè conducit; & alijs quæ perlegendum optimè videri poterunt.

Non igitur ineptus liber iste erit, in quo aptè omnia apponuntur: Non etiam enī pigro, aut non multum docto inutilis, cum virisq. viam ad perquirendum ipsam veritatē possidenti eam retinendi, non possidenti conquirendi eam aperiat. Erū liber hic ad instar speculi; speculum representat res prout sunt; Intueatur in speculum formosus, formosum representabit; Intueatur deformis, deformem se conspiciet: Sic librum hunc legat veritatis amator. Auctoris solertiam commendabit, qui verax est, veritatisq. explanator; Intueatur obretractator, minusve amator veritatis, & solitus calumniari, detractariq. obretractorem, calumniatoremq. representabit, & maleuolum, cui dici poteris illud Nasonis.

Quid quemque decebit

Eligat & speculum consulat ipse suum.

Speculum sit sine macula, speculum exemplum dicitur, Assentari nolo, quicū virumque veritati aduersatur, illud quidem fedus crimen seruitutis est, istud falsa species libertatis: Non ob id tamen correctionem effugio, sed pium vellem habere Lectorem; qui prius legat non solum animo attento, sed etiam benigno, & ab omni maleuolentia libero, ac soluto, & multa etiam condonet imbecillitatem ingenij mei, vi sit elaboratus ad pedem, in summa sint sine dente sales, memor quod peruersi est ante esse damnatorem, quam cognisorem.

Et cum hic de laudibus veritatis potissimum pertractetur, ut veritati ipsi locus sit efficiat; sed utinā veritas tot saltem haberet inuentores, quot habet contradictores: Et cum institutum meum fuerit in hoc opere peragendo, fronsque ipsius ostendit, malitiam à cordibus hominū depellere, malitiam à Lectore abesse cupio, quæ cum expultrix bonitatis sit; quinimmo bonitati ipsi aduersetur absq. bonitate, ac veritate rectè indicari non potest; Etenim à veritate, ac bonitate nihil mali procedere potest, bonitatem amplectatur, & aequi, boniq. consulet, cessabitq. obretractatio, atq. inuidia. Caterum sic habeto veritati, bonitatiq. me ita addictum esse, ut boni omnes, veritatisq. cultores summo opere me eis denuntiant; malitiosi autem acerrimum inscensorem habeant.

c

EIVSDEM

EIVSDEM AVCTORIS

Adeundem Lectorem

OCTASTICON.

VT proſit, placeatq. ſimul, prodiſt iſte libellus
Lector, ni placeat, proſit at ille tamen;
Floribus intexi fructus, quò vineta placerent.
Illi etenim redolent, hi nimirum ſapiunt.

Aspera neu temnas, incultaq. verba lacſſes
Nam mel ſub duro cortice, dulce latet.
Frangere nucem tenero, ſi quod præcluditur oſſe,
Optas nam nucleum teſtula dura tegit.

I N I B I N.

Mendaces Liber hic damnat, mendacia terret,
Argumentorum robore, carta potens:
Si legis odiſti mendacia, turpe vetabit,
Vitabitq. nefas, os, animusq. doli,
Si mordes librum dictis, mordebere mendax
Lingua, ſuo liuor, contrahet, ore, mala.

ILLV.

ILLVST. DOMINI DANIELIS
D A B E R I I B E L G A

Artium Liberalium, & Iur. Vtr. Doctoris
A D A V C T O R E M.

ARDVA molitur, summo qui iungere Caelo
Ima potest, laudis, nec Phlegetonis eget;
Ergo bono, vero, veriq. addicta iuuentus
Quæ ORDELAPHE, tibi præmia digna dabit?
Non tibi rapta polis, deducta Proserpina letho,

Orco, nec triplex inferiore canis;
At multo è varijs Doctorum lecta labore,
Munera quæ luci non patuere doces.
Quæ vis, quæ facies, verum, falsumve loquentis,
Quale scelus Monstrum, qui Bonitatis Honor.

E I V S D E M A D E V N D E M.

O D E P R I M A.

ÆTAS perpetuo more beator,
Maiorum reliquos, perpetuat viros
Versu, Sydereis Orbibus inferens
Dotes ob varias ingenij, satis
Si quisquam potis est Carmine Nobilem
ORDELAPHE, tuam ferre scientiam
Cælo perpetuis te beo laudibus.

O D E S E C V N D A.

AD EVNDEM.

QUOD Virtutis opus, Duce
 Te **O**RDELAPHE, suos omnia pristinos
 Quærent, sat Dominos, bene
 Laudes, inscizia, torpēt, & invidus
 Queis, pridem, excutiat Deam,
 Laudate facilem ter Sapientia
 Vfus damnificum, improbus,
 Sordentis vitium sustulit ænei
 Rurantis tenebras micans,
 Et Phæbus radijs depulit in dies
 Tu ferugineam ingenij
 Labem, tu tenebras Nescitiæ omnes
 Tu Veri socios, tuis
 Deducis studijs, ad bona publica
 Tanto quid tibi **M**INCIVS
 Prò sacræ referent Munere, quid Dea?
 Cælo perpetibus, Verum
 Pleâris, **M**ANTVA te Melpomenē dabunt.

malido

G V L I E L M I H V Y S M A N I
In librum Excell.^{mi} D. Ioannis Ordelaphi
C A R M E N.

VANTAS celet opes, speciosa inscriptio Libri
Prodit, de Veri Nomine, Nomen habens,
Quapropter minio titulus, cedroq. notetur,
Carta quibus tantas, pertulit Auctor opes,
Describis vires, & inexpugnabile VERI,
Robur, & ante oculos, semper habere iubes,
Execraris item Mendacis crimina linguæ,
Quam contra calamum, stringis, agisq. stylum,
Sic decet ingenuos, vel laude minusve iuuare,
Perge dabit fructus, vtraque norma suos.

Ad Ioannem Ordelaaphum Eximium I. V. D.
A N N I B A L S E G A T I V S
T A B E L L I O.

RDELAPHE tuas poterit quis dicere laudes?
Quis meritis donet præmia digna tuis?
Dum detestaris Mendacia Turpia, per te
Res elucescit Vera, magisq. nitet;
Per te magna patet, sacrarum gloria legum,
Dum tuus assueto Tullius ore fluit,
Per te signa micant legum pulcherrima, per te
Lex Regina magis clarior efficitur.
Quid superest? legum cernās, ecce caterua,
Et læto grātis, hæc tibi corde refert.

EXI-

EXIMIO IVR. VTR. DOCT.

Atque vndequaque ornatissimo Viro
D. Ioanni Ordelfapho,

SCIPIO MANVBRIVS INSVLANVS
OCTASTICOX.

OBILE manat opus, legum, lege collige mentis,
Munera, præclaræ Munera mentis habes:
Non melior fuluis radiat Pactolus arenis,
Nec fuit eximio ditior ære Tagus;
Totq. suis grauidus gemmis non turget Idæspes,
Aut opibus foelix inficit Hermus aquas;
Quot pretiosa vehit liber aureus Ornamenta
ORDELAPHE tuus, quotq. Volumen opes.

EIVSDEM IN EVNDEM.

ERRABAT exul Veritas fictis Rea
Mendacij calumnijs,
Cum iusta causa sistit errantis gradum,
Eique patronum indicat,
In Veritatis scilicet causa, tunc
Stylus, vicem linguæ gerit.
Hic Veritatis Crimen expungit, stylus
Hic cudit Antiquum Decus.

CER.

CERTAMINIS INTER VERVM,
ET FALSVM.

IOANNE ORDELAPHO IVRECONSVLTO
CLARISSIMO DEFENSORE.

Antonij Mareſcalchij de Sillano Garafonianæ

EPIGRAMMA.

ONTENDIT Falſum, Verum dimittere morti,
Ac illud verum, vitat vtrunque necem,
ORDELAPHVS ei ſurgit, quid iure donetur
Iſtorum Palma? quod cupitis Medius.
Fortibus hic armis detracto vertice falſi,
Defendit Verum, ſceptraq. geſtat idem.
Proderit hoc ergo tantum Mortalibus olim
Ob fuit id quantum, fraudibus, atque dolis.

FRANCISCI VGERII PONTREMOLANI
DE AVCTORE AD LECTOREM.

OCTASTICON.

E terra eſt Verum exortum, proſpexit ab Alto
Aethere (teſtante Dauide) Iuſtitia,
Præſtitit hæc (fateor) ſolus de Virgine Virgo,
Et Veri, & Iuſti, Primus in Orbe Sator.
Proxima ſed fas ſit, Cœleſtibus ima locari
Ex parte, atque homines aſſimilaſſe Deo.
De terra huc Verum, mira vocat Arte IOANNES
Nuper ab Aethereis, iuſtitiamque refert.

I N

IN IOANNEM ORDELAPHVM

Iur. Vtr. Doct. Excellentissimum.

ANNIBALIS LIZZANI IUR. VTR. DOCT.

C A R M E N.

VRA quid, & Sanctè conscripta volumina
poscant,
Doctorem variè docuere ingenia; nullus
Iam locus exactè haud notus, iamque omnia
legum

Abdita, reclusa ante oculos, & reddita luci,
Reddita, quid referam luci? reclusaq. dicam?
Hoc mage delituit Verum, vel fugit in Auras,
Et quæ visa iterum coelis Astrea relictis
Humanas perijisse domos, sua tendit ad Astra,
Scilicet obruimur scriptis, & copia vexat,
Quis verum, exclamant, nunc proferat? omnia leges
Exponunt, & iura crepant, cui credere certum est,
ORDELAPHE, nouo tu legibus ordine prodis,
Et quantum distet Verum, fallacibus ausis
Expressis, sic iura viuas, sic legibus addis,
Et Decus, & precium, coniungisq. vtile dulci.

ELEN-

E L E N C H V S D I C T O R V M N O T A B I L I V M

Quæ in hoc opere continentur.

1 MALITIIS leges, modis omnibus occurrere student. 2 Musiurandum calumnia, Malitia dicitur. 3 Malitia nihil turpius. 4 Sic aduersatur Bonitati, Malitia, rei Veritati Mendacium, & sicuti Iustitia Iniquitas. 5 Contraria in eodem subiecto, simul esse non possunt. 6 Bona fidei homo dicitur, qui dolum non habet. 7 In Iudicando, summa bonitas, & Veritas requiruntur. 8 Index Vir bonus appellatur. 9 Reductio ad Arbitrium boni viri, ad Indicem, intelligitur. 10 Nathanael Verus Israelita, quia in eo dolum non erat dicebatur, & numero 331. 11 Bonafides, pro Veritate accipitur. 12 Bonus se ipsum habet, malus autem se ipso caret. 13 Malitia est, cum quis data opera, male agit. 14 Ius Boni, & Aequi, Ars, dicitur. 15 Bonafides in quibus nā rebus versetur? 16 Inter Bonos, bene agere oportere, Veteri Adagio dicitur. 17 Malitia Diabolo, proprie attribuitur. 18 Malitia Diaboli, peccatum intravit in Mundum, & per peccatum Mors. 19 Propter hominum Malitiam, Deus Opt. Max. totum terrarum Orbem aquis Diluvij obruit. 20 Propria, flagitiaq; Omnia, qua Homines	faciunt, in Malitia, & nequitia consistunt. 21 Quæ ratione sua protervitas, diversis nominibus, appellantur, unico Malitia nomine dicuntur. 22 Statutum simpliciter responderi mandans, intelligitur hoc est sine malitia. 23 In Malitia sua expelletur Impius sperat autem Iustus in Morte sua. 24 Per Malitiam homo, occidit animā suā. 25 Egredus Malitia, Virtutis operatur ingressum. 26 Serpens callidior dicitur hoc est malitiosior. Lex humana à Divina derivatur, & numero 336. & punitiva leges ad hoc factæ sunt, ut earum metu humana, conservetur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia. 27 In Odium Malitiosè hereditatem adire, vel agnoscere bonorū possessionem nolentis, hereditas, etiam non adita, ad hæredes, quoque etiam extraneos transmittitur. 28 Malitia publicā latitiam exturbat; Ad quam cohibendum usus gladij Principibus datus est. Maritus, qui uxori egrotanti Medicum non adhibuit, & de medicinis, & alijs ad id opportunis, & necessarijs non prouiderit, cum posset, lucro dotis ei per statutum delato privatur. 29 Index, in partem sollicitudinis, assumptas, dicitur. 30 Index etiam ex officio malitiam repellere debet. 41 Malitia igni comparatur. d Exponum.

- Exponuntur verba illa Saluatoris, Serpentes tollent.
- 32 Clauus, clauo truditur.
- 33 Malitiam, malitia tolle conceditur.
- 34 Canillationem canillatione an, & quando tollere liceat, & nu. 789.
- 35 Contra falsum instrumentum, aliud falsum instrumentum, ad illud refellendum, producere non conuenit.
- 36 In pari turpitudine, culpa, vnus, cum culpa alterius, non compensatur.
- 37 Insurandum est exactum Iudicium.
- 38 Cautela, ad annullandum processum, defectum Iurisiurandi propter calumniam petiti, & non præsiti.
- 39 Malitia supplet atatem.
- 40 Malitia pellens, Malitia nomen amittit, et solertia Nomen assumit.
- 41 Malitia ad decipiendum sub apparenti vero prodire quærit, & nu. 661.
- 42 Canillationis diffinitio.
- 43 Malitia pulchra allusio.
- 44 Malitia est indigna foro.
- 45 Malitijs nedum via aperienda non est, verum quantum potest claudenda.
- 46 Malitijs deditus homo, nihil est, quod non adinueniat.
- 47 Malitia, fallax decipiendi ratio, dicitur.
- 48 Lingua fallax, Veritatem, non amat.
- 49 In Malitijs, turpe est, gloriari.
- 50 Malitia cum improbitas sit, Prudentiam videri querit.
- 51 Malitia, & si placeat, displicet tamen Malitia nomine appellari.
- 52 Malitiosè se opponens Metropolitana, ad Pallij susceptionem, Pæna Talionis, & iurisiurandi se subicere debet.
- 53 Per Malitiam, Charitas, & Iustitia abijcitur.
- 54 Cum ex inolita consuetudine, Romanorum Imperator, Illico post auream

- corona a Summo Pontifice suscepta, inductum sit, ut soluat omne as, alienum, quo pragmatatus est Præfectus Urbis cuius ministerium, in ipsa coronatione adhibet, si ob id ante, Præfactus Urbis Malitiosè grande as alienum constaret, tale beneficium non consequitur.
- 55 Inimico testi non creditur.
- 56 Offensio in personam, testem inimicum reddit.
- 57 Malitiosè offendens testem, ne postmodum probet contra ipsum eum uti spectum recusare non potest.
- 58 Vbi refellitur cautela capola, vel potius declaratur.
- 59 Bannito, quem quis, in Iudicio presentare promissit, fideiussor liberatur.
- 60 Fallit si fideiussor eum banniri, malitiosè procurauerit.
- 61 Malitijs occurrunt, non succurrunt leges.
- 62 Princeps causa litis, hares institui, non potest.
- 63 Qui nec etiam ex imperfecto testamento, quicquam capi.
- 64 Seruauit Augustus, hares ab ignoto institutus.
- 65 Propter Malitiam Demetrii Regis, Ionathas, & Populus Iudeorum, eum repulerunt, prætuleruntq; ei Alexandrum.
- 66 Malorum Aduocatorum, & Causidicorum sæua increpatio.
- 67 Procurator ad lites, Promotor Iustitiæ, dicitur.
- 68 Causidici Boni officium, in inclyta Civitate, Nobile, atq; Honorabile existit tulleq; Illud reputat loci consuetudo. Quæ attenditur.
- 69 Troiani Imperatori laus.
- 70 Non declinet cor meum in Verbum Malitia.

- 71 *Dira Imprecatio Propheta, in Malitiosos.*
- 72 *Sana Increpatio alterius Propheta, contra malitiosos Aduocatos, & Procuratores: ubi quod honor est homini, qui separat se a contentionibus.*
- 73 *Instantia Iudicialis, Peremptio, pro bono publico, & vitandam litium causa, adinuenta est; Quae factio partium, etiam Iurato, prorogari non valet, bene breuiari, & nu. 76.*
- 74 *Reparat Princeps per insufflationem spiritus vita; Praeuiat tamen expensarum refectione num. 75.*
- 77 *Quiete viveretur in Mundo, si duo haec, tollerentur e medio nempe, Meum; & Tuum, secundum Philosophum.*
- 78 *Anaxagoras, agrum suum voluit omnibus esse compascuum.*
- 79 *Idem, & Pericles eius Discipulus.*
- 80 *Omnia esse communia, Lycurgus in sua laconica constituit. Extendebat Plato etiam quod uxores, sed tamen declaratur.*
Dulcissima Rerum possessio communis est.
- 81 *Distinctio Dominiorum est de iure gentium.*
- 82 *Crates, propter Philosophiam, diuitias suas proiecit in mare.*
Christiana Religio, dicitur etiam si affluant, non damnat, sed ne cor eis apponamus mandat.
- 83 *Lex agraria, & C. Licinij Plebiscitum, de agris, communiter diuidendis, iure explosa, & Caius Gracchus, eius Auctor iure, cessus fuit.*
- 84 *Distinctio Dominorum iure gentium, propter tria, rationabiliter inducitur.*
- 85 *Quod commune est, communiter negligitur.*
- 86 *Nembroth. Robustus Venator dice-*

- batur, hoc est oppressor aliorum.*
- 87 *Aristoteles, reprehendit Socratem, & Platonem, Quod promiscuum rerum usum concesserint.*
- 88 *Lis unde dicta, ubi quod Ceres prima legum latrix fuerit, quae primo eas, de agrorum sinibus tulit.*
- 89 *Litigiosam rem emere, omni iure prohibitum est.*
- 90 *Lis ex arrogantia provenit, & garnitatem nutrit.*
- 91 *Ordinandum, in Episcopum qualem esse oporteat.*
- 92 *Filium a Patre haeres institutus, si damnosam hereditatem, & litibus implicitam deprehenderit, eam repudiare, & nihilominus legata sibi in eo testamento relicta consequi valet.*
- 93 *Lites execrari, bonarum mentium est.*
- 94 *Proborum Aduocatorum, & causidicorum laus.*
Litigium Demorgogonis filius, ob sui deformitatem a Caelo deiectum fuit: Ubi quod muliebri est litigare.
- 95 *Isocratis ad sollicitatio ad Regem suum Nicoele, qualiter in legibus ferendis, se gerere deberet.*
- 96 *Sernius Sulpitius laudatur, quod litium anfractus, quantum potuerit, tollere quasierit.*
- 97 *Papinianus laudat fratres, quos Pietatis officio sanctos asserit, ut Arbitris inter eos electis, derelictis, ultionem transactione inter eos inierint.*
- 98 *Ulpianus item Iurisconsultus, verendam litium execrationem commendat.*
- 99 *Isaias, in morosos litigatores grauiter inuehet.*
- 100 *Paulus Apostolus, acerbè Corinthios, de litibus arguit.*
- 101 *Coapostolus eius Iacobus, eadem seueritate, populum suum litiga corripit.*

- 103 *Caligula, Iniquissimus Imperator, solus lites alebat, sisco suo, & non publica utilitati consulens, & numero 103.*
- 104 *Procurator calumniosam litem, nomine Domini instituens, ipse, & non Dominus in expensis condemnatur: Vbitamen declaratur.*
- 105 *Priscorum Atheniensium laus, quod forum fugerint.*
- 106 *Bonus Vir non debet esse in exigendo acerbus, sed aequus, & facilis.*
- 107 *Damnatur gens Sicula, quod esset natura ad litigandum proclivis.*
- 108 *Marcellinus vituperat Aegyptiorum genus, litigiosum.*
- 109 *Gargilianus ille reprehenditur assiduitati litigandi letissimus.*
- 110 *Irridetur Parnus vilis, & pauperimus, quod ob parnam nauticam diu litigaret, unde natum est Proverbum, Ob Parni Scapulam litigare.*
- 111 *Saluatoris Nostri Auctoritas, pro detestandis litibus.*
- 112 *Magis oportet obedire Deo, quam hominibus.*
- 113 *Abstine te a lite, & minues peccatū.*
- 114 *Christiani unde dicti, ubi & quando sic appellari exsperunt, & qualiter antea nuncupabantur.*
- 115 *Advocatorum officium Nobile, atque honorabile, quorum appellatione veniunt procuratores ad lites, qui Causidici dicuntur.*
- 116 *Magistratus, & Iudices ad quid instituti fuerant.*
- 117 *Prisca Iuris Civilis Prudentia, qualiter a Laetatio Firmiano laudetur.*
- 118 *Confessio liberatoria absente parte facta, quae alias liberationem non credunt in renunciatione litis, odio litis plene praedicat.*
- 119 *Boni Iudicis est, litibus, citum finem imponere.*
- 120 *Quae à iure expressè determinata non sunt, Iudicis arbitrio relinquuntur, & nu. 121. & 122. ubi & Pulchra auctoritas Ciceronis affertur.*
- 123 *Certa debet esse sententia Iudicis etiam si de incerta quantitate actum sit.*
- 124 *Iudices ad nil aliud constituti sunt, nisi, ut per eorum officium, debitum finem accipiant Iudiciales controuersiae.*
- 125 *Finalis debet esse sententia Iudicis, ut suo officio recte functus, dicatur.*
- 126 *Arbitrorum usus, pro cita, & facili causarum expeditione, adinuentus est.*
- 127 *Arbiter super pluribus assumptus, nisi suo laudo, omnia finierit, boni viri officio functus non dicitur.*
- 128 *Innebitur contra Delegates illos Iudices, qui quo eis multiplicentur propinae, & salaria ferunt sententia, appendicibus, & reservationibus, plenas.*
- 129 *Iusiurandum calumniæ, ad comprimendum proterviam improborum litigatorum, introductum est; Quod & ab initio non petitam, nec praestitum; in quacunque parte Iudicii exigi potest.*
- 130 *In penam iniusta vexationis, improbus litigator, in expensis damnatur.*
- 131 *Pulchra Obtestatio Ciceronis, in causis agendis.*
- 132 *Actori non convenit iniusta thei scienti minus reo conuento.*
- 133 *Iusiurandi propter calumniam exemplum, species & forma, & nu. 137.*
- 134 *Victoriam, & honorem acquiris, qui dat munera, animam autem auferit accipientium.*

- 135 Veritatem ama, & noli vendere sapientiam.
- 136 Insurandum, spiritualis quadam tortura dicitur.
- 137 Procurator, ad lites, in Domini, & suę personę animam, insurandum culumnię, præstare debet.
- 138 Pęna varia apud diversas gentes in improbos litigatores, ubi & improbus litigator quis dicatur, ponitur.
- 139 In Actione legis Aquilia, contra negantem, & conuictum, prodamno iniuria dato, actio in Duplum, datur.
- 140 In Actione reali, negans se possidere, de mendacio conuictus, rei mendaciter negatę possessionem amittit, quę de eo in actorem absque alio transfertur, & n. 156. & 1193.
- 141 Priscorum Iuriconsultorum laus, & pulchrum dictum Uarronis.
- 141 Lex in casu dubio, prolata intelligitur.
- 143 Veritatem sine dubitatione inquirentes, nescientibus quo vadant similes fiunt.
- 144 Decisio ut bona sit, per species oppositas, & contrarias fieri debet.
- 145 Aperit viam ferro, qui per contraria currit.
- 156 In rei vendicationis Iudicio, duo copulatiue requiruntur, probatio Domini in Agente, & possessionis, in reo conuento, & n. 1031.
- 147 Regula insilendum est.
- 148 In copulatis, utrinque concursus, requiritur.
- 149 Possessor, presumptionem habet pro se, quod insit possideas.
- 150 Titulum suę possessionis, quis ostendere non tenetur.
- 151 Beati possidentes.
- 152 Etiam Predo: in sua possessione, manutenendus est.
- 153 Explicatur Regula Cancellarię Apostolicę, de Trienali possessore.
- 154 In causa possessoriam, prius super ipsa possessione cognoscendum est, & terminandum, quam super proprietate, ac Petitório.
- 155 Succumbens tamen in petitório, & in possessorio non erit aditum sibi esse preclusum.
- 156 Negando Reus se possidere possessionem quidem non amittere, quam negando, retinendi voluntatem non habuere dicitur, & num. 676. & num. 769. & 877.
- 157 Grauatius in vno, in altero, releuari debet.
- 158 Actor petens, de reo negante in se transferri rei negatę possessionem, cautę petere debet in eam immitti, tamquam vacante, & num. 155.
- 159 Omnis bona diuisio, bimembris esse debet; vel reducibilis ad bimbrem.
- 160 Negare in se non est de genere prohibitorum.
- 161 Negans se possidere, verum dicere præsumitur, & contrarium dicenti onus probandi incumbit.
- 162 Per quod quis peccat, per illud, & castigatur, & n. 1125.
- 163 Proposito, secundum Dialecticos, quid sit?
- 164 Ad iudicandum verum, vel falsum, ita negatina, sicuti affirmatina propositione, opus est.
- 165 Veritas, & falsitas, nostri affirmationis, & negationis in causa sunt, & n. 449.
- 166 Habitus, & Primatio, sunt duo genera entium, & duo ex decem predicamentis.
- 167 Priuat entem, nisi negatina prepositi.

E L E N C H V S.

- tionem, significare, non possumus.
- 163 Deum, nisi abnegatiue, diffinire nequimus.
- 169 Intellectus noster ad Deitatis cognitionem, sicut oculus noctua ad radium solis, se habet.
- 170 Negatio aliquorum particularium, licet excludat; affirmatiuam tamen vniuersalem, aliorum rerum non exclusarum, includit.
- 171 Propositio affirmatiua de inesse significat, factum esse.
- 172 Negatiua Propositio, affirmatiua ipsa propositione in rerum existentia, prior est.
- 173 Deus vocat ea, quae non sunt, tamquam sint.
- 174 Plus negat, Negatio quam affirmet affirmatio, & num. 797.
- 175 Negatiuae non sunt causae.
- 176 Iusta conscientiae negari potest, quod ab aliquo irrationabiliter petitur, & num. 827.
- 177 Negans excipere non dicitur.
- 178 Per negationem, quis asserere non censetur.
- 179 Prohibito per statutum, ne proscripius, seu bannitus, aliquam defensionem allegare valeat, ut negare non possit, se non esse proscriptum, & illum qui in banno legitur, non prohibetur.
- 180 Negatio proprie defensio non est.
- 181 Negatiuae propositiones regulariter sunt de iure prohibita.
- 182 Appellatio admissa cum clausula, si & in quantum, quid operetur, & quid ex diuerso.
- 183 Duae Negationes affirmant sicuti tertia ei addita rursus negat, & in rustici secundum intentionem, Duae negationes etiam affirmant.
- 184 Aduerbiu, Quidem, adiunctum,
- Negationi, vim magis negandi habet.
- 185 Per subauditam tertiam negationem, Duae Negationes magis negant.
- 186 Negans se possidere, & addiciens, & quatenus me possidere probeatur, assero iustis, & legitimis titulis possidere, pro negante habetur, tanquam subdola sit huiusmodi responsio, & num. 755.
- 187 Negationes duae aliquando pro una intelliguntur.
- 188 Nota Negatiua quales?
- 189 Negatiua Note, Verbo, Potest, Praeposita, omnem eius Verbis potentiam abnegant.
- Uxorem pudicam custodiri non oportet impudica non potest.
- 190 Negatiua Vniuersalis ipsi Verbo, Potest praeposita, omne obstaculum semper excludit; & necessitatem praeciam inducit.
- 191 Negatiua, ratione Adiuncti, interdum naturam suam mutat, & Adiuncti naturam assumit, & qualiter.
- 192 Negatiue Nec, & Neque, habentis inclusam copulam, natura est utriusque copulatum negare.
- 193 Nequam, Quid significet, & qualiter in iure accipiatur?
- Nequa itidem quid importet, & de natura Negatiua Ne.
- 194 Negatiua Nihil, Quae est Aduerbiu Privationis, & quidem quantitatis ita negat, ut quod negat prorsus tollat, & unde ductum.
- 195 Nequitia, Quid sit, & Unde itidem dicta?
- Sisyphi pena apud inferos est, ut saxum ingens in verticem Montis voluat, qui ubi illud, illuc perduxerit, deorsum relabatur.
- 196 Apud Deum non est Iniquitas.

Nil,

- Nil, per apochopem, quid importet.
Sine negativa quoque nota est, abnegationem priuationem, & exclusionem importans.
- 197 Absque eadem vim habet: & Praepositio negativa est; & quomodo in iure accipitur.
- 198 Unde prohibita negativa positione, et illa, quae cum Praepositione Absque concipitur, prohibita intelligitur, ubi tamen, per exempla declaratur.
- 199 Prater, Praepositio negativa quoque est ubi qualiter accipitur, & qualiter includat, & qualiter excludat dicitur.
- Num interrogativa particula est, quae negatiuam innuit responsionem.
- 200 Nequaqua energistica Negationis nota est.
- 201 Nisi, etiam vox negativa est, ordine retrogrado composita, et quae semper excipit ab eo, quod praecessit maxime quando vniuersalis affirmativa praecedit, Vbi, et Ni per apochopen aliquando ponitur.
- 202 Figura Propositionum Ponitur.
- 203 Negativa, signo vniuersali affirmativo praeposita, Illud suo subaltero, aequipollere facit.
- 204 Proposita vero signo vniuersali Negatiuo, Illud aequipollere facit suo contreditorio affirmatiuo.
- 205 Postposita vero alicui ex dictis signis, Illud aequipollere facit suo subalterno.
- 206 Indefinita Praepositio, an et quando vniuersali aequipolleat, ubi per exempla.
- 207 Explicatio Illorum Verborum Domini, Omnia ergo, quaecumque dixerint vobis, seruare, & facite re.
- 208 Aduerbium, Verò, coniunctionem,

in eadem oratione, inducit.

- 209 Negativa Praepositio, in particulis, ex quibus nihil sequitur nihil operatur, & num. 825.
- 210 Particularis Oratio, non habet contrarium.
- 211 Verba intentioni, et non intentioni Verbis seruire debet.
- 212 Mens radix, verborum est, et eorum substantia Prima.
- 213 Cor Imperator est lingua.
- 214 Ea, quae sunt in voce, sunt earum, quae sunt in animo Passionum, Nicta, Lingua est Tuba cordis, Nul lumque est maius testimonium mentis nostrae, quam qualitas inspecti verborum.
- 215 Negatio, alicui Verbo Praeposita, cum ipso verbo, in verbum contraria significationis, aliquando resoluitur, ubi per exempla.
- 216 Argumentatiue, aliquando alicui verbo opponi contingit.
- 217 Coniunctiua, Enim, si negativa praeposatur, causam abnegat, si cuti, et coniunctam alteri affirmatiua, maioris expressionis vim habet. Vbi quod Iustitia hominum vendicat a scelere.
- 218 Conuersiue eliquando, Negatiua ipsa stat.
- 219 Verba transposita regulariter idem significant.
- 220 Conuersio, Quid sit?
- 221 Negatiua, et praeposita, et postposita, cuiusvis signo, eandem qualitatem, & quantitatem remanere non facit, sed eas mutat.
- 222 Argumentum ab Ordine conuersiue, Negatiue non procedit.
- 223 Negatiue prolata sententia, quemnam effectum habent? et nu. 295
- 224 Negatiua, modis omnibus Verbalibus

E L E N C H V S.

- libus accommodatur *Præterquam Imperatino*, ubi et qualiter explicatur.
- 225 *Negativa addita alicui alteri nota veti Virtutis quandoq; significat.*
- 226 *Aliquando aliquid maius inferendi vim habet.*
- 227 *Hortatiue aliquando stat.*
- 228 *Prohibitue sepe.*
- 229 *Quandoq; est nota sui ipsius inculpatina.*
- 230 *Dubitatiue aliquando stat.*
- 231 *Negativa aliquando modum facit.*
- 232 *Nō nunquā interrogandi vim habet.*
- 233 *Diſſio tantum, Negatiue etiam manet, Vbi quod testis deponens per verbum, tantum, ita sit de falso suspectus, sicuti, si super alia negatiua deponeret, ponitur.*
- 234 *Se, Præpositio, In compositione posita, negationem inducit.*
- 235 *Securitatē promittens, illud in quo, nullam quis, sentiat lesionem promittere intelligitur, et in quo nam differat à Tutor?*
- 236 *Domus sua, cuilibet tutissimum debet esse refugium.*
- 237 *Nihil sic valet ad securitatem, quam bona conscientia, qua tam potens est ad utraq; partem, ut neq; timeant, qui nihil commiserint, et penam semper versari ante oculos putent, qui peccauerint.*
- 238 *Acquirens à Fisco statim securus efficitur.*
- 239 *Tutor soluit, qui auctore Iudice soluit.*
- 240 *Securitatis diffinitio.*
- 241 *Securitatem promittere quid sit?*
- 242 *E, etiam in compositione posita, priuatiua nota est.*
- 243 *Diſſio, Solus negatiue accipitur qua exclusiua alterius partis est, et ita taxat, ut non taxatum excludat,*
- declaratur tamen nu. 245, et 246.*
- 244 *Sol unde dictus.*
- 247 *Statuto disponente, ut solus Episcopus agat, et capitulum ei annexum agere posse non excluditur.*
- 248 *Sim autem quomodo fiet?*
- 249 *Taxatiua affirmatiua omnem generalitatem, excludit, secus negatiua.*
- 250 *Factum suum promittens, & hæredis promississe intelligitur.*
- Taxatiua tantum abest, intelligitur idest quantum adest.*
- 251 *Nihilominus, et nihilominus qualiter in iure accipiuntur.*
- 252 *Ita negat negatio, ut in vno falsa, in omnibus reddatur falsa.*
- 253 *Oratio affirmatiua in primo actu verificatur, negatiua autem ad infinitos trahitur.*
- 254 *Præcepta affirmatiua, semper quidem, sed non ad semper, Negatiua autem semper, et ad semper obligant, et nu. 817.*
- 255 *Verbum, Nescire, negandi, vim habet, et qualiter.*
- 256 *Nescire, et negare qualiter differat.*
- 257 *Respondens ad positiones, per Verbum Credit, quando est de facto verisimiliter informatus, vel habuit terminum ad deliberandum pro consistente habetur.*
- 258 *Nimis cauteſa est illa praxis modernorum Aduocatorum, et procuratorum, qui post Verbum nescit suadent ut adijciatur responsioni, et ideo non Credit, ubi ea refellitur.*
- 259 *Non credere, in materia indifferenti, non affirmare est.*
- 260 *Vbi assertur cautela, ut i in interrogatorijs testibus faciendis petatur eos interrogari, an credant esse vera, qua deposuerunt, ad redarguendum*

E L E N C H V S.

- dum ipsos de falso si credere affirmaverint declaratur tamen, et num. 782.
- 261 Nescire, et non Credere, contradictionem implicat manifestari.
- 262 Opinio Auctoris assertur.
- 263 Dubitare, medium est inter Credere, et non credere.
- 264 Ignorantia, Nescientia error, et Dubitatio, seu titubatio differunt.
Vbi quid unum quodq; eorum sit explicatur, et nu. 266. 267, et 270.
Ignorans Ignorabitur.
- 265 Nullus error cum Veritate, concurrat, bene ignorantia.
Qui errat non consentit.
- 277 Error in quo differat ab erratione.
- 268 Magis succurritur erranti, quam titubanti.
- 269 Coniunctiva, Ideo, Causalis est, et Illativa, precedentium.
- 270 Dubitare in quo d' Putare differat.
- 271 Per Citationem cum Clausula, si sua putaverit interesse sicut citatus, pro legitimo cōtradictore nō appbetur.
Credere Deum, Deo, & in Deū, qd sit. Fraudibus occurrendum est.
- 272 Nescire, & pro non Cognoscere accipitur.
- 273 Respondens, per verbum, Nescit, an et quādo pro cōtradictōe habeatur.
- 274 Rursus Nescire, et pro non Credere accipitur.
- 275 Nescit quis qua hora sit moriturus.
- 276 Facta non minus, quam Verba loquuntur.
- 277 Et factō, plusquam verbis aliquando quid demonstratur.
- 278 Sancti Dei cur Confessores nuncupentur.
- 279 Qui Veritatem negat, et Iustitiam, per peccuniam vendit Christum negare dicitur.
- 280 Petrus Christum negavit, negando se eius esse Discipulum.
- 281 Ad similitudinem Verbales Negationis inductum esse ut auferre negare etiam sit.
- 282 Ingenio pollet cui vim Natura negavit.
- 283 Abnegare est Maximè Negare.
- 284 Abnegare semetipsum, et sequi Christum, quid sit.
- 285 In, Præpositio et aliquando Negatiue stat, quando separatim stat.
- 286 Quæ iuncta accusativo d' sui extrinsecitatem, Ablativo autem intrinsecitatem significat, vbi per exempla, & num. 287. & 1014.
- 287 In rem præsentem venire, est ad locum de quo est cōtrouersia accedere.
- 298 In incompositione priuatiua nota est.
- 289 Augmentatiue, et stat.
- 290 Interdum, & affirmatiue.
- 291 Quam etiam, Negatiua, quoq; nota est.
- 292 Inficari, negatiuum est verbum, & qualiter d' Negare differat.
- 293 Sin, & negatiue fiat, facti, & non iuris, diuersitatem, significant.
- 294 Quod non negatur, aliquando, Affirmatur.
- 295 Non negauisse aliquando nocet.
- 296 Negatiua, quæ ipsi affirmatiue inest, pro expressa habetur, & pregnans affirmatiua dicitur, & num. 894.
Negans, quod negat, probare non tenetur, sed onus illud probandi in Adversarium transfundit.
- 297 Negatiua, Verbo, Credit, præposita, re dubiā, reddit, et nu. 783. et 784.
- 298 Negatiua, cum suo contrario, in diuersis personis stare potest secus affirmatiua.
- 299 Illud, Quod sententia faciat Ins, intelligitur, si Verbis affirmatiuis, e prolata

- prolata fuerit, secus si negatiuis.
 300 Sententia verbis Negatiuis, prolata,
 ex vi probationum prolata non dicitur
 sed potius, quia non probatum.
 301 Qui non probat vincetur; Vnde
 quando quis victum ius fouet nec
 valet illud ostendere: Non ius, sed
 probationem deficere dicimus.
 302 Per negationem ad libellum litis con-
 testatio inducitur, vbi tamen de-
 claratur, num. 307.
 305 Confessio rei conuenti, litis contesta-
 tionem non inducit, sed per eam
 aduersus ipsum, ad condemnatio-
 nem deuenitur.
 306 In confessum, Nullæ alię sunt partes
 Iudicis, nisi in condemnando.
 307 Sola negatione ad libellum, litis con-
 testatio non inducitur quando ne-
 gans in ea, expressè protestatur, nõ
 animo contestandi litem negare, vbi
 vide.
 308 Confessio vim sententia habet.
 309 Aliud est haberi pro tali, & aliud
 esse tale.
 310 In reali Actione, negans se posside-
 re, ulterius, super ea lite contestari
 non cogitur, nisi liti se obtulerit?
 311 Argumentum à ratione legis conuer-
 siva validum est in iure.
 312 Actionis Nomen manat latissime,
 vbi, & quod virtutis laus in Actio-
 ne consistat.
 313 Actionis, prout in Iure Accipitur,
 diffinitio.
 314 Actio est filia Obligationis.
 Actio, & passio in eodem subiecto
 concurrere non possunt.
 415 Possidere est quid facti.
 316 Facta non presumuntur, nisi pro-
 bentur.
 317 Adverbium, ita vt, est restrictiuũ,
 & limitatiuum, precedentium,

- & num. 675. & 849.
 318 Nil refert, quid ex aquipollentibus
 fiat, & num. 885.
 319 Delictum non presumitur.
 320 Fundatam in Negatiua habet inten-
 tionem allegans, & probans quem
 sine liberis decessiue, ob quod eius
 hereditas ad eum, tanquam pro-
 ximiorum ab intestato delata sit,
 vbi tamen Declaratur.
 321 Ex sola presentatione Instrumenti
 emphiteotici contra emphiteutam,
 emphiteuta ipsa, probatur morosus
 & cessans in soluendo præteritos,
 annuos census, in ipse de solutione
 doceat.
 322 In quo quis mendax deprehenditur
 in eo, & castigatur, & nu.
 323 Sola negatione, qua iusta esse potest
 quis sua possessione priuari nõ debet
 324 Melius est nocentem absolueret, quã
 innocentem cõdemnare, & nu. 408.
 Lex omne bonum de homine presumit,
 quando malum eum deprehendat.
 325 Relatiuum, quisque quod & ferè aequi-
 ualet, relatiuo, Quod libet vniuer-
 sale est, vbi qualiter, vniuersalis
 collectiua, omnis à toto distingua-
 tur ponitur, & num. 326.
 327 Collectiua Omnis ad numerum re-
 gulariter, Totum vero ad quanti-
 tatem, & corpus referuntur.
 328 Homo est compositus ex anima, &
 corpore, et sine ea nõ dicitur Homo.
 Ficus diuidere antiquum est Promerbiũ,
 et ponitur pro re, quæ diuisa eadem
 amplius non dicitur.
 Distributiua quoduplicia sint, vbi &
 quo Homo in singulari accipitur
 aliquando, pro tota specie hominũ.
 329 Non omnibus, negare conuenit, sed
 quibus, tuta conscientia id facere
 licet.

- 330 Bonam fidem quis agnoscere tenetur,
& num. 800.
- 331 Multa in foro fori licent, qua in foro
Poli non conueniunt.
- 332 Multa rursus licent, qua non expe-
diunt.
- 333 Licitum, & Illicitum aliter in foro
exteriori, & aliter in foro conscien-
tia iudicantur.
- 334 Coniunctiua Aliquis, pluralis lo-
cutionis vim habet, licet singulari
ter ponatur, qua in vna re non ve-
rificatur, sed plura requirit, nec uni-
ca, sub verbo aliqua comprehendit-
tur, vbi exemplum.
- 335 Faciens actum, sibi à iure permissum
penam non meretur.
- 336 Lex diuina, intrinsecus Indicat, &
animas ligat.
- 337 Themis, Dea credita est, qua præ-
ciperet hominibus petere, quod fas
est, Celi, & terra filia, consilia.
- 338 Lex Dei, immaculata est.
- 339 Impium est illud Celsaris dictum. Si
Pietas Violanda est regnandi gratia
violanda est.
- 340 Vtilem ab honesto separari non de-
bet: vbi exempla, & num. 341.
- 342 Idem operatur, oppositum in oppo-
sito, quod propositum in Proposito,
& num. 770, & 1055.
- 343 Mendaciter negans se possidere, de
mendacio conuictus ita de eo in
Actorem, transfertur possessio,
ut postmodum fiat de possessore pe-
titor; & conuerso, & nu. 1251.
- 344 Statutur, Negationi, donec, manife-
stissimis probationibus, probetur
contrarium.
- 345 Verbum, Potest, difficultatem, &
enitentiam significat, & nu. 671.
- 346 Ponuntur exempla.
- 347 Omnia possibilia sunt credenti.
- 348 Domini Probatio difficilis est.
- 349 Duplici onere quis, pregruari non
debet, & nu. 748.
- 350 Veritatem negare, grauissimum sce-
lus est.
- 351 Veritate nihil praestantius, & ex di-
uerso, mendacio, nihil detestabili-
us.
- 352 Improbo homine, nihil perniciosius.
- 353 Veritatis sic aduersatur, Mendacium,
vbi bonitati, malitia, & sicuti
Castitati Luxuria.
- 354 Veritate Christo comparamur, men-
dacio, Diabolo.
- 355 Socrates Oraculo Apollinis, sapien-
tissimus declaratus, mori maluit,
quam cum mendacio se excusare.
- 356 Mendacii prauitas, per eius opposi-
tionem, ad Veritatem, facile co-
gnoscitur.
- 357 Veritatis diffinitio.
- 358 Veritas ipsius rei existentia dicitur.
- 359 Item aequatio rei ad intellectum.
- 360 Item via lata, per quam, omnes tran-
seunt.
- 361 Mendacii diffinitio, & num. 721.
- 362 Sensus quoq; nostri, circa ipsam Ve-
ritatem, decipi reffugiunt.
- 363 Animal quodlibet naturali aliqua
proprietas gloriatur, eaque dele-
ctatur.
- 364 Homini prerogatiua est intelligere.
- 365 Intelligere in veri ipsius cognitione
versatur.
- 366 Deus fecit rationalem creaturam ut
summum bonum intelligeretur.
- 367 Verum est obiectum intelligentia; si-
cut bonum, Voluntatis.
- 368 Potentia quælibet, naturaliter suum
obiectum desiderat, a quo perfe-
ctionatur.
- Mentibus nostris inest insatiabilis qua-
dam Cupiditas Veri sciendi.

- 369 Veritas est Anima Pabulum .
 370 Sapientis operatio duplex .
 371 Qui mentitur Sapiens non est .
 372 Ex diverso, qui mentientem detegit,
iure optimo Sapiens Indicatur .
 373 Veritatem agnitam impugnare, pec-
catum in spiritum sanctum est .
 374 Obsequium amicos, Veritas odium
parit .
 375 Iudicis est semper Verum sequi .
 376 Index an teneatur magis Inducare, ex
actis, & probatis quam ex privata
conscientia, quam habet alicuius fa-
cti, & num. 388 .
 377 Quod multipliciter exponitur, eius
Veritas ignoratur .
 378 Ignorantes sicut longè distantes, spe-
culantur .
 379 Veritas, gestorum erroribus, non vi-
tiatur .
 380 Index, sicuti Audit, ita Inducit .
 381 Triplex est scientiam Iudicem habere
dicitur .
 382 Index publicam personam gerit .
 383 Ordinarius Iudicis Delegatis Senten-
tiam exequi tenetur .
 384 Summus Pontifex peccati Auctor
non est .
 385 Christus Oravit Pro Petro, ne desse-
ceret fides sua .
 386 Appellatio datur, aduersus Iudicis
imquitatem .
 387 Index nihil ex domestica eius volun-
tatis, arbitrio, statuere debet .
 388 Iustitia est mensura, quam Deus sta-
tuit, super terram, per quam pau-
per à Diuite, & Verax capitur à
mendace .
 389 Non suscipies vocem mendacij, nec se-
queris turbam ad faciendum malū .
Qui quod nouit loquitur. Index Iu-
stitia est, Qui autem mentitur so-
lis esse fraudulentus .
 390 Nullū Verū est contra verum; sed ve-
ritati oīa consentiunt, & nu. 444 .
 391 Maius est peccatum ex genere, quā
ex circumstantijs .
 392 Veritas tenenda est reiectis auctori-
tatibus Doctorum .
 393 Iudices Iurant, se se omnino, cum ve-
ritate Inducim, disposituros .
 394 Tunc vera est absolutio Præsidentis,
cum interni sequitur Arbitrium
Iudicantis .
 395 Indicare quisquam in alio non debet,
quod in se ipso Inducari nolit .
 396 Iustitia, & Veritas, se non deferat .
 397 Improbi, & scelerati hominis est
mentiri .
 398 Symandri Egyptiorum Regis fa-
ctum in Iudices :
 399 Acta ipsa Iudiciaria propter ipsā ve-
ritatem adinuēta sunt, & nu. 564 .
Finit, et non ea, quæ propter finem
sequenda sunt .
 400 Pulchrum Ciceronis dictum, de se-
quenda Veritate .
 401 Veritate aliter non comperta, Index,
prout audit, Iudicet .
 402 Meri executoris est, exequi, et non
discutere .
 403 Deus interrogat cor, et non manum .
 404 Princeps legibus solutus dicitur .
 405 Index cognoscens aliter, quam per
acta, ipsam veritatē, si non potest,
rescribere Principem, minus re
ad superiorem causam remittere
ex actis ipsius exequendo nō peccat .
 406 Index qui ex dicto falsorum testium,
vel alijs falsis probationibus igno-
ranter aliquem condemnat, non ip-
se sed falsi testes condemnant, et
peccant .
 407 Carnifex iniquum Iudicis sententiam
exequendo, non peccat, Quia eius est
exequi non discutere; nisi insolera-
bilis

E L E N C H V S.

- bilem errorum ea contineret.
- 409 *Utilius permittitur, pati scandalum, quam quod Veritas relinquantur.*
- 410 *Veritas triplex, & num. 111.*
- 412 *Dei ceras, in responsionibus ad positiones, non utiq; in hoc foro ex tēnori puniuntur, sed solum Deum habet ultorem, nisi & aliter iure municipali caneretur.*
- 413 *Iudex, qui in conflictu opinionum, magis uni, quam alteri opinioni adhaeret, debet in animo suo tenere, sic se habere Veritatem, ne scrupulus conscientiae ei remaneat.*
- 414 *Imperator, Veritatem colere proficitur, & num. 554.*
- 415 *Iustum pro vero passim in iure accipitur, & nu. 416.*
- 417 *Leges ad hoc iustitiae sunt, ut per eas Veritas, inveniatur, & finis earum promulgationis est Veritas. Forus conscientiae, dicitur forus, boni, & equi coniunctus, & Tribunal Veritatis.*
- 418 *Iustitia sine Misericordia fiet iniusta.*
- 419 *Qua mensura quis alijs mensus fuerit, remetiatur ei.*
- 420 *Iudex dicitur quasi ius dicens.*
- 421 *Iudex personarum acceptator esse non debet.*
- 422 *Lites non debēt preparari, sicut propagantur Vites.*
- 423 *Iustitia est Divinus Ordo, a Deo, hominibus datus ad vinculis, Societatis humanae conservandum: & de illis, quae plurimum possunt, in his, quae minimum possunt.*
- 424 *Iustitia, est fortitudo Regnorum, & frenum Populorum.*
- 425 *Perennit leges Avaritia Iudicante, et Iudicē exiit, quod quisq; amicum induit.*
- 426 *Cassij Antiqui Iuris consulti laus, & egregium dictum.*

- 427 *Religionis Iudicio esse dicitur.*
- 428 *Iudex propter peccatum, multoties, dubia cansarum, nescit dissolvere.*
- 429 *Propter nostrū affirmare, vel negare, Veritatis, Substantiā nō immutatur.*
- 430 *Patris Infinitio, haredis, Illius, quem falsa opinione filium suum putabat, non valet.*
- 431 *Obsequium; & Manumissio, Ancillā, censeri non facit, quae est ingenua.*
- 432 *Iustum oportet esse servitutem, ut Iustitiam Manumissio.*
- 433 *Rescriptum, per omnimodam falsitatem obtentum, aliquam Iurisdictionem, non tribuit.*
- 434 *Omne Verum est necessarium.*
- 435 *Deus Veritatem, a Veritate removere non potest: & Deus, Ratio, Veritas aquiparantur.*
- 436 *In hoc se priuavit Deus, ut facta infecta esse non potuit, ubi sament declaratur.*
- 437 *Pontificia Auctoritate Veritas haud immutari queit.*
- 438 *Deus, unus est unitate Simplicissima*
- 439 *Malum facere posse, & peccare, non est Potestas; sed Infirmitas, & Boni deficientia.*
- 440 *Amē, Amē Hebraicū latinē qd sonet. Verbū in Veritate, sicut, et Clausula, sincerē, et fideliter, vī Iuramentū habet.*
- 441 *Deus, quae contradictione implicent, facere non potest.*
- 442 *Deus suscitare Virginem post ruinā, haud quāq; potest, declaratur tamē.*
- 443 *Fictio, super impossibili non cadit.*
- 444 *Fictio quid sit? Fictiones Duę, sicuti nec Duę Veritates esse possunt.*
- Dispositū in casu vero an, & quando habeat locū in casu ficto, remississud.*
- 445 *Fictiones duae circa Idem concurrere non possunt.*

- 446 *Fictio plusquam Veritas operari non debet, ubi tamen declaratur.*
- 447 *Quod Verum est, per Hyperbolem, augenda ipsius Veritatis gratia, quandoq; profertur.*
- 448 *Hyperbole Quid sit?*
- 449 *Interrogativa Verborum conceptio, maioris expressionis vim habet.*
- Vbi Pulchra explanatio Carminum Illorum Maronis, Eneid. 1.*
- Quid meus teneas in te committere tantum.*
- 450 *Problema Quid sit?*
- 451 *Interrogatio propriè quid sit? & Qui interrogat non fatetur.*
- 452 *Fateri propriè, est coactum.*
- 453 *Interrogatorie actiones, qualiter, olim, & qualiter modo proponantur.*
- 454 *Vbi Quod officio Iudicis, ad preparandum Iudicium, in his, quæ difficilis sunt probationis.*
- 455 *Et fiunt potissimum ante litis contestationem, & suggerente aequitate etiam post, quandoq;.*
- 456 *Interrogans propriè non fatetur, quando noscendi gratia interrogat.*
- 457 *Praxis optima instituendi Iudicium, quando de debito apparet Syngrapha, manu debitoris conscripta, vel subscripta, ponitur.*
- 458 *Deferens iusiurandum litis decisum an sit debitor, ipsum deferentem fateri se creditorem supponit, Vbi & an et quando re ipsa et ex, modo interrogandi quis fateri dicatur ponitur.*
- 459 *Et quando unica negatio precedat, vel sequatur, faciat interrogantè fateri, itidem asseueratur.*
- Adverbia An, & nunquid, subiectivum. Verbo, adiuncta, dubitativè stant.*
- 460 *Negativa, ne, & affirmare facit.*
- 461 *Respondens per Verbum Quid ni? vel cur non? fateri dicitur.*
- 362 *Vbi quod interrogatus an velit esse*

- bares, si respondeat altero ex dictis modis adire hereditatem dicatur.*
- 463 *Interrogatus de duobus si de uno tantum respondeat, an et quando aliud fateri, intelligatur.*
- 464 *Respondens simpliciter ad actum qualificatum, ad omnes qualitates ei appositae respondisse censetur.*
- 465 *Inquisitus, vel accusatus de falso, si postquam iam liquet de ipsa falsitate, interrogetur num velit uti testibus, vel instrumentis quæ falso confecisse pretenditur, censeatur admissus ad abstinentiam.*
- 466 *Publicè interest, Delicta, impunita non derelinqui. Vbi quod fiscus adversus quamcunq; lesionem in integrum restituitur cum Vltor Delictorum sit.*
- 467 *Vnumquodq; ad Veritatem, sicut ad esse suum proprium se habet.*
- 468 *Christus Via Veritas, & Vita, ubi & pulchrè explanatur, & nu. 469.*
- Verbum Veritatis Evangelium dicitur; & D. Paulus prædicator Veritatis.*
- 470 *Fidei nostræ, Obiectum est, ipsa, semper, manens, Immutabilis ac perpetua Veritas, & nu. 553.*
- 471 *Instituta Dei Insuper, in æternum; & lex eius Veritas.*
- 472 *Veritas scutum fidei.*
- Veritatem negare, est Deum ipsum negare, qui Veritas est, & quidem Prima Veritas, Primum ens, & obiectum intellectus.*
- 473 *Sol octies, vel ut alij malunt, censies sexages sex terra maior est.*
- 474 *Veritas intellectui, & non sensibus adequatur. Propter Rē hoc est Veritatē Iurisconsultus interpretatur.*
- 475 *Hominis propria est Veri inquisitio, atq; investigatio.*
- 476 *Natura ipsa impellimur, ad perquirendum*

rendum Veritatem.

477 Nullus est, Anima suavior cibus, quā perfecta ipsius Veritatis cognitio.

478 Anaxagoras, vir aliquin Sapiens, in rebus agendis minus prudens.

479 Consuetudo Absq; Veritate vetustas erroris dicitur.

480 Veritas, habitat in re, sicuti in Subiecto efficiente; in sermone, sicuti in manifestante; & in Mente sicuti in cognoscente.

481 Solēnitas iuris est de ratione veritatis; et iudicio ipsa propter veritatē adinuenta sunt: Et Index, qui de falso, quem argui vetueris puniendus est.

482 Antiqui Philosophi adinuenienda Veritate pro totū ferē terrarum orbem peragrarunt, & num. 483.

484 Aegyptij primi artium, & scientiarum inventores.

485 Mendacium homines, Dijq; ode-runt, dicebat Plato.

486 Peccatum ipsum, per Antinomasia, in sacris luteris, Mendacium, dicitur.

487 Medicis solum, propter Medicamentum, concessum fuisse, mentiri volebat Plato, quod tamen, a nostra Religione abhorret.

488 Humilitatis etiam causa, in eo, quod non sit, qui peccatorē se dicit, mētē do peccator efficitur: Vbi q. Humilitas ibi non est, ubi nō est Veritas.

489 Veritas etiam, contra propriam confessionem, scienter factam admittitur; & quā ad instar solis est, quā aliquo obnubilari non potest.

490 Thaletis pulchrum dictum de Veritate: Vbi quod quando quis falsum scienter ponit, tunc qui non respondet, pro confesso non habetur.

491 Intellectus ita appetit Veritatem, ut mentiri, omnino refugiat, & mentiri propriē, sit contra mentem ire, & num. 547.

492 Médacj, qui nititur, hic pascit vctos.

493 Tria quæ solent impedire veritatem.

494 Mendacium sicuti inferorum Ianna est odibile.

495 Mendacj Principium, exiguum habet gratia, circa finem lucrum turpe malumq; pariter nascitur.

496 Et sicuti fama Vires acquirit eundo.

497 Perditissimi hominis est, simul, et amicitia, dissolvere, & fallere eum, qui lesus non fuisset, nisi credidisset.

498 Iureiurando abutitur, Vir perfidus, q malū facinus, cōmittit Inficiādo.

499 Platonis seu cuiusvis sit alterius, Pulchrum Dilema, De Veritate.

500 Mendacium, probrosa res est; Probo viro indignum, & quod virum non decit ingenium.

501 Quodq; non multum temporis latet.

502 Veritas est Cæli ciuis, & conuicta Deorum, dicebat Olympiades.

503 Veritas lapidi Lidio comparatur.

504 Omnipotens Sapientia est Veritas.

505 Veritas Cælestem Patriam, desiderare Nos facit.

506 Mendacium in omnibus rebus contrahendis, tollendum est.

507 In Mercatore, veritas exuberare dēt.

508 In contractibus semper, non tantum, quod licet, quantum quod, & honestum est, vir bonus seruare debet: Vbi inuehitur contra Mercatores nostri temporis.

O quam difficile est, inter ementis, vendentisq; commercium non interuenire peccatum.

509 Mercator, tanquā peste fuge, dicitur.

510 Probo dictum fuit Sylla, ut vir bonus esse non posset, cum tot possidere Pradia, eo quod sibi à Patre, pauca essent reliqua.

Substantia festinata, minuetur.

511 Verax homo, sicuti ubiq; laudatur, ita

- ita Vbiq; Vituperatur, Mendax.
 512 Mendacium propriè est hypocritarū.
 713 Post Deum, summo opere, colenda est Veritas, quæ ei nos proximos facit
 514 Exponuntur, Verba, Psalms. Beati q persecutionē patiuntur pp Iustitiā.
 515 Veras Nuptias, Iustus nuptias appellat Imperator.
 516 Iustus namq; pro verō ponitur, et n. 117
 518 Iusta, dicuntur exequia, Mortuorum, & quare sic.
 519 Iusti dies, apud antiquos, dicebantur, qui præsistebantur Debitoribus, postquam iam confessi erant debitum, item & Civitatis, et loco, ad restituendum malè ablata, cui indictum erat bellum.
 520 Simbolum Veritatis, apud Antiquos erat Cornu, & quare?
 521 Somnus, cum cornu pingebatur.
 522 Certior aure arbiter est oculus.
 523 Quæ secundum fortunam effectū habere videntur, vicina sunt cornu.
 524 Eburnea porta inferorum apud Virgilium, quid significet. Vbi explicantur carmina Illa ipsius in 6. Eneid. Sunt gemini somni Portæ.
 525 Veritas verborum fucamentis non indiget, & num. 526.
 526 Insinuatio Oratoria quid sit?
 527 Iudei a Veritate Messiam Christum laudabant.
 528 Christus plenus gratia, & Veritatis.
 529 Mendacijs Pater, Diabolus dicitur.
 530 Lex per Moysen data est, & Veritas per Iesum Christum.
 531 Mendacio Diabolus, primos Parentes nostro in Paradiso deliciarū decepit.
 532 Cain primus ex hominibus Mendacium tulit, & num. 535.
 533 Explicatur Verba Salvatoris ad Mulierem samaritanam, & nu. 535.
 536 Mendacium odit, quivis Prudens, & Sapiens.

- 537 Delinquentium mētiri proprium est.
 538 Inimici nostri, qui fallere nos satagūt, post multa inadvertenter tandem, vt Veritatē, ipsā proferat, coguntur.
 539 Memorem oportet esse Mendacem, antiquo Proverbio dicitur.
 540 Nec etiam ad ingressum Religionis, ducendus est quis opitulante Mēdacio.
 542 Genus omne Mendaciū fugiendum est, ita vt si eo, a morte quis liberari posset, Mentiendum non sit.
 543 Os quod mentitur, occidit aīam suam.
 543 Melius est pro Veritate, pati supplicium, quā pro adulatione Beneficiū.
 644 Absq; Veritate, Iuramentum, Perinurium est.
 544 Iusiurandum tres comites habere debet, & quos. Vbi & Vnde sit dictum ponitur.
 Iurare est propriè aliquid itā sane esse promittere, ac si ius esset. Vbi quid sit iurare conceptis Verbis.
 545 Suavissima Oratio, Veritas dicitur, quam Mens semper Amplectitur.
 546 Mens repellit Mendacium, vbi vnde sit dictum ponitur, & num. 831.
 547 Vlisses, quia Mendax, scelerum inventor appellatur.
 548 Dicitio verum, & similia, incipitina sunt veritatis, semperq; stant Adversarij ad præcedentia non vera; cum repetitione tamen eorundem qualitatum, & factum, citius mutant.
 549 Veritas Deosimiles nos reddit.
 550 Infelix est, qui mendacia, & si bona ei videtur vsurpat, potius quā quod mala esse Iudicet.
 551 Expositio illorum verborum psalms, vt cognoscamus in terra viam tuā, & num. 552.
 552 Uniuersa via Domini Misericordia, & veritas.
 553 Veritas, in Antiqua lege, in Rationali, sum mi

Summi Sacerdotis ponebatur, quando intrabat Sanctuarium.

354 De nullo magis, conquerebatur, sacri Vates, quam quod veritas, non coletetur in terras, hoc eos torquebat.

Amicus Socrates, amicus Plato, sed magis amica veritas.

355 Veritati usquequaq; locum fore, iuriconsultus dicit, quia opinioni preualere, modo disq; omnibus queri debeat, et n. 1097.

Exul fiat a Republica nostra falsitas inquit Imperator.

356 Pro veritate adinuenienda, varia tormentorum genera in Criminalibus excogitata, atq; adinuenta sunt.

357 In Vino veritas, & vinum Tormentum, veteri proverbio dicitur.

358 Persona, quæ varijs respectibus, prohibere testimonium contra aliquem non coguntur, quin & etiam volentes aliquando non admittuntur, quando veritas aliter haberi non potest compelluntur, ubi tamen declaratur.

359 Quod aliter veritas haberi non possit, elegantius incumbens est probare.

360 Veritas foro attribuitur, & nu. 564.

Veritatis proditor est non solum qui palam mendaciū dicit verum etiam qui libere veritatē ipsā nō defendit, ubi et quod.

Qui veritatem non defendit, tam in vitio est, q̃ patriā, parētes, et amicos deseret.

361 Veritas oppugnari, expugnari verò non potest.

362 Veritas omnia superat, et omnia vincit.

363 Veritas, vino, rege, & mulieribus fortior.

364 Veng amicitia sempiterna sunt.

365 Index pro adinuenienda Veritate, omni cura elaborare debet.

366 Veritas, Basis est, ac iustitia fundamentum, quæ omnem consuetudinem excludit, & num. 570.

367 Veritas lucet ipsa per se; & diu latere non potest.

368 Sine veritate Rex, est tyrannus.

Veritate inuenta, Imperatorem suas le-

ges emendare non potest.

369 Veritatem usq; ad animā, & sanguinis effusionem summus Pōtēx defendere proficitur.

Et qua non quarit Angulos, nec mali itam, sed simplicitatē, quæ est amica legibus.

370 Bella sine veritate iusta non sunt; et exercitus ad hoc comparantur, ut pro veritate dimicent: Vbi quod Natura ipsa veritati cedit.

Scientia ad solam veritatem ordinatur.

371 Veritas est fortitudo Regnorū, sine qua oīa falsa sunt, & cum ea omnia sunt iusta.

372 Veritas lumborum corātorum.

373 Sine veritate, virtutis fama durationem non habet.

374 Isocratis pulchrum dictum, de querente sumam sibi comparare.

De eadem, & Thaletis.

Compendiaria via ad consequendam gloriā est, ut talis quisq; sit, qualis haberi vult.

375 Feriunt summōs fulgura Montis.

Ex eo quod quid est vel non est oratio nostra dicitur vera, vel falsa.

Veritas cuiusq; rei est proprietas sui esse, & oratio concordans rei.

376 Veritas primò a Lucifero in cēlo empyreo oppugnata fuit Veritas.

377 Veritas a quib. nam oppugnetur in terris.

378 Veritas ad instar radiorum solis, & saporis existit.

379 Quorum aures, clausa sunt veritatē, ut ab amico audire verum nequeat, horū salus desperanda est.

Labium veritatis, firmū erit in perpetuum.

380 Veritas tandem de omnibus suis oppugnationibus triumphat.

Leges non iustificuntur, nisi in sola veritate.

381 Quā difficiles, crimē non prodere vultus.

382 Nihil est ad defendendum puritatem tutius & ad descendendum veritatem facilius.

383 Veritas facit Martyres.

Mundus tandem de mendacio pro veritate triumphat.

f

Veri-

E L E N C H V S.

- Veritas ipsa, cogente natura, etiam ab in-*
uitis peccatoribus, erumpit.
- 584 *Dei proprium est non mentiri, & futu-*
ra prænoscere.
- Diabolus in oraculis ita mentiri refugie-*
bat, ut consultus, amphibologuè lo-
quebatur quo videretur Deus, ubi per
exempla, & ubi explicantur carmina
illa Maronis Eneid. 3. Dardanida duri.
- Oēs morimur, & sicuti aqua dilabimur.
- 585 *Veritas omnia ingenia, calliditates, atq;*
astutias superat.
- 586 *Veritas etiam per dissimulationem, exē-*
plo Salamonis, querenda est.
- 587 *Veritate ignorata, propter eam verisimi-*
le attenditur, & num. 589.
- 588 *Resistere calumnijs, & punire proteruos,*
summa laus est.
- 590 *Verisimile, cognatum natura dicitur, &*
verum præsumptum.
- 491 *Verisimilia dicuntur, credibilia, consen-*
tanea, conuenientia, & probabilia, &
num. 594.
- 592 *Per verisimile, facile est ad veri ipsius co-*
gnitionem perducere.
- 593 *Verisimile, quod non est, speciem falsi-*
tatis habere dicitur.
- 594 *Verisimile valet ad coniecturandum, de-*
functorum, & contrabentium volun-
tates easq; suscitandum.
- 596 *Item & ad conuincendum quem, de ma-*
litijs, & proteruitate.
- 597 *Verisimile, qui contra se habet, duriori*
afficitur probatione.
- 598 *Henricus Imperator, ad evitandum,*
fraudis, & partus suppositi suspitio-
nem, eius uxorem iam seuem, & pre-
gnantem, in propatulo parere voluit.
- 599 *Verisimilis debet esse confessio, in crimina-*
libus ad condemnandum.
- 600 *Credens verisimili excusatur.*
- 601 *Semiplenè probanti, iniuriandum supple-*
torium, defertur.
- 602 *Non defertur, quando contra semiplenam*
probationem.
- Verisimile adest.*
- 603 *Verisimile quid dicatur.*
- 604 *Verisimile, quando est, quem deieratu-*
rum, suppletorium iniuriandum non
defertur.
- 605 *Reo de crimine accusato, vel inquisito,*
iniuriandum super eo crimine ob de-
lerationis, suspensionem non datur.
- 606 *Quod tamen malè seruatur in praxi.*
- 607 *Iudex penam, de dicenda veritate, litiga-*
toribus, imponere, eamque exigere
potest.
- Veritate comperta, Verisimilitudo cessat.*
- 608 *Veritas Saturni filia, hoc est temporis di-*
citur, quæ & qualiter ab antiquis si-
gurabatur.
- 609 *Temporibus peccata latent, & tempore*
patent.
- Tempus æquualet veritati, modo, consue-*
tudine sit vestitum, & quam incom-
prehensibilem, Phyrro Philosophus
reputabat.
- 610 *Veritas ad casum fictum non extenditur,*
ubi si substitutio facta fuerit, si insti-
tutus sine filijs decesserit, de veris, &
non de fictis intelligitur.
- 611 *Fictio in contractibus locum non habet,*
ubi tamen declaratur: & quod com-
munis error facit ius.
- 612 *Statutum loquens de veritate, non ven-*
dicat sibi locum, si veritas, per viam
fictionis introducta sit.
- 813 *Mendacium, nec etiam sub veri dissi-*
mulationem proferendum est.
- 614 *Exceptio non numerate pecunie, in mu-*
tuo, intra biennium conceditur, &
num. 763.
- 615 *Veritas potius, quam scriptura, in con-*
tractibus attenditur.
- 616 *Res iudicata, pro veritate habetur, fictio-*
ne inducitur, & num. 1247.
- 617 *Fictio, in quonam differat a præsumptio-*
ne, & num. 618.
- 619 *Idem operatur, præsumptio, iuris & de*
iure, quod veritas.

E L E N C H V S.

- Concurrentibus Matrimonio vero, & praesumpto, Priori licet praesumptio statuat.*
- 620 *Affentatio species falsitatis deterimata est.*
- 621 *Oleum peccatoris, non impingnet caput meum.*
- 622 *Alexandri Magni, pulchrum, distū, & factum, in Affentatorem.*
Magnum Principem decet, falsis magis, quam falsis adulatorum vocibus clarescere, & nu. 623.
- Duo sunt genere persecutorum, manus persequentium, & lingua adulatorum.*
Adulatores ad instar Sirenarum.
- 624 *Praeses Pilatus, licet Iudex, veritatē à Christo scire maximopere concupivit, & quare Christus ei non respondidit? & num. 625.*
- 626 *Misericordia, & veritas, custodiunt Regem.*
- 627 *Rex qui iudicat pauperes in veritate tronium suum in æternum firmabit.*
- 628 *Omnis Dei lex, quæ in cordibus hominū scripta esse debet veritas est.*
- 629 *Quicquid bonum, iustum, ac rectum est absq; veritate esse non potest.*
Verum bonum, ac iustum pro vno, & eodem accipiuntur, & conuertuntur.
- 630 *Mentiri se quemque suo modo, ac pede debere, verum est hoc est iustum.*
- 631 *In quibus veritas virtus est (in omnibus namq; semper est virtus) in illius suum contrarium, nempe Mendacium, semper est vitium.*
- 637 *Quisquis esse aliquod Mendacii genus, quod peccatum non sit putaverit, se ipsum turpiter decipit, cum honestum se deceptorem aliorum arbitretur.*
- 633 *Verba cum ad enunciandum, mentis nostre conceptum, adinventa sunt, ne per ea homines se ipsos fallant, sed quo eis, quisq; in alterius notitiam, suas cogitationes proferat, verbis ipsis uti ad fallaciam, non ad quod instituta sunt, non debemus.*
- 634 *Mendacium illud etiam putandum est quo alicui prodesse possumus.*
- 635 *Veritatem celerē etiam peccatum est, ubi & declaratur.*
- 636 *Sex odit Dominus, & septimum detestatur anima eius.*
Princeps, qui verba Mendacii libenter audit, omnes Ministros habebit iniquos.
- 637 *Christus aeterna vita verba habet.*
Perfectis viris omne Mendacium letale est & num 811.
- 638 *Nemo perfectus, pro vita alicuius temporali, mentiri debet.*
- 639 *Nulla circumstantia, aggravat insinuationem, nisi, quæ speciem mutat.*
- 640 *Securi, vel ense, quis hominem, interficiat, nihil interest.*
- 641 *Suavis est panis Mendacii; & postea implebitur os eius calculo.*
- 642 *Aliud est mentiri, aliud est veritatem oculere.*
- 643 *Veritatem tacere, vel eam occultare, & prudenti dissimulatione oculere, an, & quando liceat? ubi per exempla.*
- 644 *Statutum, seu constitutio Principis, contra supplicantes falsum, qualiter intelligatur.*
- 645 *Princeps omnia iura in scrinio pectoris, habere qui, & plenus philosophia dicitur.*
- 646 *Mentiri aliud est, & aliud, mendacium dicere, & num 647.*
- 648 *Periurium quid sit, & num. 649.*
- 650 *Perniciosissimum est illud periurium, cum quis, veritatis non dicendæ iuramentum præstat.*
Veritatem negare nunquam expedit.
- 551 *Veritas materia prudentia, ac sapientia existit.*
- 652 *Scientia, quæ remota est a Infortia, calliditas potius, quam sapientia dicenda est. Omnis scientiæ finis est veritas; et scientia est infallibilis, notitia veritatis.*
- 653 *Scientia ita intellectum informat, sicuti anima corpus.*

- Unde sine scientia, hominis intellectus, quasi sine forma dici potest.*
- 654 *Homines multis nomina pauci re, ubi pulchrum dictum, & factum Diogenis Cynici.*
- 655 *Veritas cuiusq; ab ore prodeat, & Dea venire dicitur.*
- 656 *Mendacium nedum in falsis verbis, verum etiam in falsis factis detestatur, ubi pulchrum exemplum, exemplum magis mouent, quam verba; & verum enunciant leges, & verum sequi proficentur, & num. 661.*
- 657 *Calumniatores, qui dicantur.*
- 658 *Falsitas, ita fallere satagit, ut quo magis fallat, sub specie veri prodire querat.*
- 659 *Falsum non dicitur, quod primordia veritatis adinuatur.*
- 660 *Affor qui de mendacio, circa possessionem, reum conuentum conuicerit, abq; alio onere probandi rem esse suam rei negata possessionem nascitur, & nu. 662.*
- 661 *Mulier capta in bello, nuda, & confis erubitis capienti dabitur, & quare.*
- 663 *Pena huiusce legis, ut sit, quod dolo, vel lata culpa negatum fuerit requiritur; quod qua affor onere probandi rem mendaciter negatam, praeiudicatus fuerit, & nu. 674. & 722. & 886.*
- 664 *Conuictus, & confessus, qualiter inter se differat.*
- 665 *Ex diuersis non fit illatio.*
- 666 *Convincere quid sit, & eius ethimon.*
- 667 *Confessio, quae ad positiones fit non proprie confessio, sed relenatio ab onere probandi dicitur.*
- 668 *Aduersus propriam confessionem in eadem causa factam, positionibus quis respondere non tenetur.*
- 669 *Positionibus, per iurandum calumniis, respondetur.*
- 670 *Negans simpliciter licet iniuratus contrarium cum iuramento dicere non compellitur.*
- 671 *Libellus probat contra libellantem, ut co-*

tenda in eo sint vera.

- Nulla dicitur maior probatio, quam proprii oris confessio; quae & contra praesumptionem iuris, & de iure admittitur.*
- 673 *Negans, ut de possessione negata conuictus dicatur, quod testibus alio genere probationis superatus fuerit requiritur non autem positionibus in ea causa, vel alia factis, & num. 1263.*
- 677 *Falsa negatio an, & quando per negantem reuocari valeat; et nu. 763. 764. & 765. & 768. & 771.*
- 678 *Consummato iam delicto, penitentia locus non est.*
- 679 *Quod semel exiit de ore mendacis, ad euitandum hanc penam, reuocabile non est.*
- Actus penalis reuocari non potest, quando reus potest de mendacio puniri.*
- 680 *Penitentia tunc locus est, quando nulla caprio, affori sit.*
- 681 *Cessante legis ratione, cessat, ipsius legis dispositio.*
- Testis illico, dictum suum corrigens, falsam penam, euitat.*
- 682 *Negans, falsam eius negatione, reuocare potest, affore onere probandi nondum praeiudicato, & num. 765.*
- 683 *Remedium huiusce legis ad puniendum, proteritiam, temerarii negatoris introductum est, & nu. 720. & nu. 1033.*
- 685 *Quando agitur de infligenda pena, ratione temerariae alicuius negationis semper intelligitur, si in ea perseveratum fuerit, & num. 768.*
- 686 *Argumentum a simili in iure procedit. Negans commodo rei negata caret, ubi per exempla.*
- Negans rei defensionem rei possessione, priuatur.*
- 687 *Reus quando admittitur, ad reuocandum falsam negat onem; admittitur etiam quod esset iurata, & per publicum instrumentum facta esset probatio.*

¶ Et coram Iudice, & Iudicialiter fiat ista hęc
quidem interrogatio requiritur, quo re-
medio huiusce legis existas, & nu. 971.

688 Negans doloſe, ſententiam, commodum
eius ammittit, in cuius odium omnia
poſtmodum præſumuntur ſolemniter
acta.

689 Contraxiſſe negans commodo illius con-
tractus caret.

690 Negans legatum, vel fideicommiſſum,
volens, poſtea illud probare non ad-
mittitur.

691 Negans ſe hæredem, repudiare videtur.

692 Negans calculum; eius errorem poſtmo-
dum, allegare non valet.

693 Negans rem ſibi pignoratam, conuiſtus,
eius poſſeſſione priuatur.

694 Appellariſſe, qui negat, eam poſtmodum
proſequi volens non admittitur; quod
& de ratificante ipſam negationem in-
telligitur, num. 702.

695 Fideicommiſſum cum in ſcriptura, minus
quinque teſtibus ſignata iniungi non valet;
ſi hæres grauatns illud negauerit,
et de mendacio, conuiſtus fuerit, non
poſeſt poſtmodum ad iuris ſubtilitatem
recurrrere, & allegare, illud in minus ſo-
lemni diſpoſitione fuiſſe relictum.

696 Negans ſe dominum, & ſe hæredem ne-
gare dicitur, quia hæreditas eſt titulus
lucratiuus quando eſt ſoluendo, & tran-
ſlatius dominij.

Negans ſe hæredem de præſenti, repudiare
hæreditatem non dicitur, cum verba
præſentis temporis, ſunt abnegatiua fu-
turi, & præteriti.

697 Negans aditionem, ius adeundi repudia-
re videtur.

698 Qui proteſtatur ius ſibi non competere, in
bis qua ſolo animo perduntur, videtur
velle non petere.

699 Negans ſe poſſidere perdit poſſeſſionem.

700 Negans genus, & quamlibet eius ſpe-
ciem negare cenſetur

701 Negans, quod eſt cauſa ſui privilegij, pri-

uilegium amittit.

702 Negans pecuniam ſibi mutuo fuiſſe nu-
merata, conuiſtus de mendacio, ex-
ceptionem non numerata pecunia, qua
in mutuo ciuili conceditur, allegare
non valet, ubi datur cautela, nu. 703.

Nemo pluribus exceptionibus etiam contra-
rijs uti prohibetur.

703 Negans rem eſſe auctoris ſui, de menda-
cio conuiſtus, excuſſionis beneficium,
contra tertium poſſeſſorem opponere
non querit.

704 Fideiuſſor, qui negat fideiuſſiſſe conuiſtus
de mendacio beneficium diuiſionis, com-
petentis pluribus reis debendi, ſeu cum
fideiuſſoribus, illud amittit.

705 Idem, & excuſſionis, & cedendarum.

706 Libertus, cui ius aureorum anulorum con-
ceſſum fuit, ſi libertum ſe eſſe neget,
illud perdit.

Negans ſe poſſidere, ſeruum, vel animal,
qui dedit noxam in noxali actione ſer-
uum; & animal perdit.

707 Lex ſic aſſiſtit ipſi negationi, donec pro-
betur contrarium, & omne bonum, de
homine præſumit, ita mendace eum
delicto obſiſtit, & ei reſiſtit.

708 Semel malus ſemper præſumitur malus,
in eodem genere mali poſſitione negata
quis niti non poteſt, & num. 840.

709 Cauti Cauſidici, negatis et poſitionibus,
favorabilia acceptare debent, et quare.

710 Vbi notoria illico de Dominio conſiſt,
impeditur traſlatio poſſeſſionis, qua
ſit huiusce legis remedio, & nu. ſeq.

711 Secundum præſumentum riſe factum, to-
lit primum.

712 Negans teſtamentum, ſi mendax de-
prehendatur, volens poſtmodum allegare,
ſolemnitatem iuris, in eo deſuiſſe non
audietur; nam & perdit legatum,
in eo ſibiſactum.

713 Mendacis pena eſt, ut ei poſtea, veritas
non credatur.

714 Mendax præcator ipetratis gaudere non de-
bet.

E L E N C H V S.

- 715 Insuper error, & ignorantia a pena bui-
se legis, excusat.
- 716 Libellus quando est ineptus, nulla actio
ex eo, potest esse penalis, & nu. 717.
- 718 Preparatorum bene conceptum in actio-
ne reali procedere debet.
- 719 Quod tamen fieri potest post litis conte-
stationem, in quacumq; parte iudicii,
si ab initio fuerit commissum.
- Actor, postquam reus, mendaciter negauit.
admittens eum ad probandum de domi-
nio ita sibi praeiudicat, ut ad remedium
huiusce legis confugere non valeat.
- 722 Ut dolo & fraude negatum fuerit in hoc
remedio requiritur.
- 723 Mendax non dicitur, qui iussu deceptio-
ne motus fuerit ad negandum.
- 724 Rursus, & mendax non dicitur, quem
mens non facit esse mendacem.
- 725 Mendacium dolum malum requirit.
- 726 Nil magis a dolo abest, quam error, &
ignorantia, & num. 887.
- Et in penam mendacii, quis ius suum am-
mittat, quid id iure expressè cautum
sit requiritur.
- 727 In ignorantiam, peccatum suum, reflecte-
bat Apostolus.
- 729 Scientia, & conscientia, qualiter inter se
differant, & nu. 730, & 731.
- 732 Fugit impius nemine persequente, et con-
scientiam etiam tyrannis metum inca-
tere solet.
- 733 Conscientia mille testes.
- 734 Qui propria sui conscientia, accusatur,
liber, & sine accusatore non est.
- 735 Vacare culpa, Maximum, est solatium.
- 736 Gloria nostra testimonium conscientiae no-
stra.
- 737 In die iudicii Deus erit Index, & testis
conscientia nostra.
- 738 Conscius ipse sibi, de se putat omnia dici.
Inter iustum iudicem, & conscientiam tuam,
noli timere nisi causam tuam.
- 739 Conscientia est magnum virtutis Thea-
trum.
- 740 Conscientia etiam erronea, an, & quando
obliget, ad faciendum, vel omittendum,
quod conscientia ipsa dicat, re-
missime.
- 741 Omne, quod fit contra conscientiam edi-
ficat ad gehennam, & omne, quod non
est ex fide peccatum est.
- Tanta scelera esse non possunt, quia & si la-
tendi facilitatem habeant, fiduciam
non habent, & alienum, potes fugere,
te nunquam.
- 742 Iudai, non excusantur, quod Christum
Missam, adhuc (ut asserunt) ventu-
rum expectent, quemq; si cognouissent
Regem gloria non crucifixissent, etenim
ex sacris scripturis, & aduenisse, &
Regem gloria crucifixisse facile cogno-
scer & potuerunt, & possunt.
- 743 Qui & Onagris, comparantur.
- 744 Ignorantia crassa, & supina non excusat.
Ignorans, ignorabitur.
- 745 Vastus allus qui seudum, vel eius partem,
aut conditione ex certa scientia abne-
gauerit, si in de conuictus fuerit ea ex-
poliabitur, & nu. 886.
- Declaratur tamen, & Auctoris opinio
affertur.
- 746 Ignorantia praesumitur, ubi non proba-
tur scientia, & nu. 888.
- Dubitativa responsio per verbum nescio
fraudolenter facta, pro scientia, ac ne-
gatione habetur, ad maius commodum
ipsius interrogantes.
- 747 Fraus, & dolus, ex coniecturis arguitur.
- 748 Quod ignorantur, & per calumnia
quis negauerit, opponens illud probare
tenetur.
- Scire, est veritatem visu receptam mente
tenere.
- Possessio est, quid facti.
- 749 Noua praxis Angeli introduxit, ut absq;
alia probatione, quod reus mendaciter
negauerit se possidere illico in possessio-
nem rei negata mittatur, quia non am-
plius ex hac lege, sed. ex l. quia seruum
§. in

E L E N C H V S.

§. in iure, ff. de interroga. act. & ext. l. Fulcinius, ff. quib. ex cau. in poss. eat. existit, & nu. 769.

750 *Natura*; nouas quotidie, properat edere formas.

751 *Interrogatio* an quis teneat, & possideat, fieri debet per veras rei coherentias, verumq; fundi vocabulum, ut remedio huiusce legis existat, alioquin pene huiusce legis non erit.

752 *Negans* possidere rem, qua sub falsis conditionibus posita est penam huiusce legis non incurrit, quia negauisse se possidere rem non dicitur, qua sub finibus illis, sub quibus posita est non existit.

753 In penalibus liquidissime debent esse probationes, ut pene locus existat, & alteratio confinium liberat negantem a pena falsa negationis.

754 *Responsio* congruere debet, interrogationi.

Iuris ordo peruertendus non est.

756 *Rem* per duas coherentias verificari sufficit.

757 *Fallit* in remedio huiusce legis, in quo ad excusandum ipsum negantem, sufficit quod aliqua ex ipsis sint falsa etiam quod duae vere reperirentur, & numero sequenti.

758 Propter falsam, obscuram, incertam, vel ambiguum rei positionem, reus tamquam mendaciter negauerit, penam huiusce legis pati non potest; etiam si se cum antiquis confinesse, esset eadem.

759 *Interrogatus* an teneat, & possideat, per appositionem praesentium, & non praeteritorum confinium, interrogari debet, & interrogatus simpliciter, de praesentibus, non autem de antiquis confinibus interrogatus censetur.

760 *Negans* locum, in quo quis deliquit, esse de territorio inquirentis, si contrarium ostendatur, non potest postmodum delictum sponte confitendo, iniuri bene-

cio statui ultro confitenti, certam partem pene remittere.

761 *Instrumentum*, quod falso velamine, esset perditum edere recusans, illud postmodum producendo, eius beneficium non consequitur.

762 *Negans* chirographum, in quo mutuum sit annotatum eius manu, vel eius voluntate conscriptum, conuictus, de mendacio, exceptionem non numerata pecuniae allegare non potest.

764 *Heres* rem legatum, barenditariam esse negans, re postmodum comperito beneficium legis falcidia non consequitur.

765 *Negatio*, mendaciter facta illico, & incontinenti, antequam aduersarius onere probandi praegravatus non fuerit, valet.

767 *Mendaces* nondum conuicti qui correxerunt responsionem ipsorum in criminalibus, penam falsa eorum negationis evitant, ubi an & quando falsa ipsa negatio renouari valeat, & in quibus casibus ponitur, et nu. 768. et 769, & 770. & 771.

769 *Cessante* causa, cessat effectus.

771 *Incontinenti* renouatio facta dicitur, quando re integra, & nondum per partem acceptata sunt.

772 *Appellatio* restituit causam, ad terminos litis iam contestatae falsa negatio, post partis, acceptationem, non nisi, docto de errore, renouari valet.

Negans propriam scripturam debiti, conuictus de mendacio, penam dupli incurrit.

Negando quis ad libellum super contentis in eo, se fundare non valet.

773 *Ex eo* quod quis noxus est impugnare, commodum, sentire non debet.

774 *Negans* cum clausula, nego narrata prout narratur, & petita prout petuntur conuictus de mendacio negauisse non dicitur, ut pena temerarie negationis affici valeat, & nu. 780.

Negans

- Negans libellum super contentis in eo se fundare, non valet.
- 775 Negans simpliciter se hominem occidisse, convictus de mendacio, uilvetat quin posita ad sui tutelam occidisse allegare, & probare non valeat.
- Quod procedit etiam si inveniando id affirmatum sit.
- 776 Negans simpliciter se hominem occidisse, quod scelere interfecerit, negasse dicitur.
- 777 Sanguinem suum cuius; quoquo modo redimere licet.
- 778 Negans criminis qualitatem, & ex positi factum ipsum confitens beneficium statuti sponte confitent concessio, nihilominus consequitur, iuxta tamen declarationem ibi positam.
- 779 Facti qualitatem negans, factum negare non dicitur.
- 780 Factum per qualitatem, sicuti substantia per accidens demonstratur, & numero 803.
- Confitendo quis hominem occidisse, qui reuera mortuus non sit de homicidio non tenetur.
- Propter mendacium homo mori non debet, in arte hac temporali.
- Propter mendacium ius suum cuiquam non auferitur, nisi expresse iure id caveatur.
- 781 Negare simpliciter, & non credere qualiter differant.
- 782 Testis, qui per verbum credit respondit non utique; affirmat, nisi subdat causam sue credulitatis per opportunum corporis, sensu.
- 673 Negativa, Verbo ipsi Credit preposita, sic negantem, pro confesso, vel negante haberi non facit secus posposita, ubi per exempla, & nu. 784.
- 785 Per negativam, prepositam verbo credit ponens ab onere probandi non relevatur.
- 786 Totum ratione partis falsae, iure annegari valeat, ubi pulchra disceptatio, & num. 917.
- 787 Mutuo secreto accipiens pecuniam, & secrete etiam eam mutuanti restituent, conventus ad eius restitutionem, an iure etiam iniuriarum religionem eam recepisse negare valeat.
- Solutionem allegans, eam probare tenetur.
- 788 Cum alterius iactura quis locupletari non debet.
- 790 Plus debito si fuerit petendum, & totum reus conventus, negaverit an recte egerit.
- Positio, quae partim sit vera, & partim falsa, an in totum negari valeat, ubi plene res discutitur.
- 791 Totum qui petit, & quamlibet eius partem, petisse videtur responso ad totum, & ad quamlibet eius partem, directa intelligitur.
- 892 In iudicijs Actor, debitorem, in qualibet parte debita, in mora constituisse, censetur, Unde reus negando totum, et partem veram, quae ipsi toto inesse negavisse dicitur.
- 793 Negans rem esse suam, & communem negavisse, censetur.
- 794 Maiori parti, minor inest.
- 795 Positio facta de centum, non censetur falsa, de quinquaginta.
- 796 Petitio plus debito, facit, ut reus iustam causam negandi totum habuerit.
- 797 Nisi actor praeiuratum esse, se recipere partem obtulerit.
- Interrogatus ad decem, si promittat viginti, separatim illa decem promississe, non intelligitur.
- Ubi quod argumentum de toto ad partem affirmativae non negativae valeat ponitur.
- 798 Affirmativa oratio, ad construendum, negativa ad destruendum ordinatur.
- Positiones sub copula factae quando altera est falsa, in totum negari possunt.
- Ius habens in principali accessoria, & dependentia negare valet.
- 799 Totum petens, & quamlibet eius partem quantitativam petisse dicitur.

- 800 Qualitas falsa ita factum diversificat, ut aliud factum censeretur faciat.
- 801 Unde cauti Advocati, & Procuratores, postquam de quantitate, vel qualitate fecerint positiones, in fine adijciunt, & si non credit de tanta quantitate, & qualitate dicat de quantitate, & quali ascensive, vel descendive, descendendo usque ad minimum respectum quantitatis.
- 803 Vbi Actor plus debito petijt, & reus totum negavit, actor in expensis condemnatur, ubi ratio offertur.
- Qualitas ponens delictum in aliam speciem, quam confessatam, facit ut negata qualitate, delictum ipsum negatum censeatur, unde pena falsa negationis incurritur.
- 805 Intentiones differunt penes ea, quae considerantur.
- 806 Quando interrogatio, & responsio, unum & idem non considerant, non est vera confessio, nec responsio.
- 807 Punienti non considerat verum sub specie veri, simpliciter, sed sub specie boni, vel mali, item sub specie prohibiti.
- Fateri quis non dicitur illud, quod sub alia confitetur specie.
- 808 Confessio debet esse relativa, ad finem sui antecedentis.
- Fine destructo, nil restat ex his, quae sunt ad finem.
- 809 Qualitas, totam rem ipsam respiciens, defectus in ipsa qualitate, defectus in toto, & quoad dicitur.
- Homicidium ad sui necessariam defensionem, commississe asserens negare videtur, ubi vide.
- 810 Potius quis debet omnia, mala pati, quam malo, consentire.
- Iuriurandum, Deo praestatur, cui mentium non est.
- 811 Pro temporali commodo, veritatem unquam negare non licet, et contra Chri-

- stum, nihil attentari convenit.
- 813 Anima, quae pretiosior est, & ergo praestantior omni, cunctis opibus praefrendenda est.
- 814 Hypocrates Medicis, in praeceptis dabat, ne unquam remedia non tuta, darent aegrotis; unde sibi aegrotis dare prohibitum est.
- Vbi verba Petri ad Dominum, rursus est responsio Domini ad Petrum offeruntur.
- 815 De furto ad periculum, valet argumentum.
- 816 Quae in radice, & causa conveniunt, & in fructu, & effectu, convenire debent.
- 817 Perdes omnes qui loquuntur mendacium; & testis falsus non erit impunitus.
- 818 Qui omne dicit, nihil excludit.
- 819 Perituro non parum laeditur, Divina Maiestas, atque etiam Iudex, & numero 819.
- 820 Qui non obedit Principi morte moriatur.
- Clausula, nec aliter, nec alio modo, quem nam effectum operetur, & nu. 821.
- 822 Simplex responsio quae sit, et num. 822.
- Solutionem allegans debetur fateri dici-
- 824 Propositionum, alia Categorica, alia Hypothetica, & quae?
- Categorica debet esse positio, ut categorica possit sequi responsio alias si hypothetica erit positio, hypothetica etiam potest esse responsio non obstante statu vel Principis constitutione simpliciter responderi mandantibus positionibus per verbum credit, vel non credit.
- Et simpliciter dicitur facta responsio, etiam quod in ea sit adiecta conditio, modo ex natura actus necessario proveniat.
- 825 Ex negativa dispositione dubi sequitur, nullaque inducitur affirmatio.
- 826 Negans ad positiones, se accepisse mutuo pecunias quas cum secreto acceperis,

- secreto etiam restituit, non aduersarii decipere, aut dolum committere, sed dolum ipsum excludere dicitur.
- 827 Malitia, contra malitiosè agentem uti calumniari non est, sed virtute aduersarii malitiam propellere.
- Ponens simpliciter, quem habuisse talem rem mutuo, vel aliter, nec subiiciem, & quam qui habuit, non restituit, tanquam captiosum, non obstringit aduersarium ad ei respondendum.
- 828 Quod dicitur, mentiendum non esse, intelligitur in perniciem proximi sui, et ad fallendum aliquem.
- 829 Mendaciorum plura sunt genera, altera alteris perniciosiora, & qualia, & ponuntur exempla.
- 830 Mendacium prauum non dicitur, quod magis prodest quam nocent.
- 831 Liberare anima proximi sui a peccato, est eam lucrari.
- 832 Qui rem suam aliter, quam furando recuperare non potest, potest eam clam & citra furti reatum subtrahere, vel rem rei ipsi æquiualentem; ubi & declaratur.
- 833 Facilius retentio, quam actio conceditur, ubi quod minus agitur cum Deo, quam cum homine.
- 834 Hæreticus ille non dicitur, qui credit illud, in quo multos Sanctos Patres habet testes, licet non omnes.
- 835 Confessio qualificata, an & quando scindi valeat, & pro parte acceptari, uel non ubi pulchra theoria, et quædã unia vel plura capitula continere dicatur ponitur.
- Scribens, uel subscribens, scriptura ipsam approbare censetur.
- Homicidium est omni iure prohibitum, & omne malum factum prauè præsumitur actum, ubi & dicitur quod data facti possibilitate non sequitur inconueniens.

- Confessio unius consueti, quæ alias non scinditur, & quæ sine qualitate acceptari ualet, propter præsumptionem, quam habet contra se scinditur.
- Homicida excusetur saltem a toto, quod ad sui necessariam tutelam hominem occideris, requiritur.
- Negans positionem, potest se nihilominus in ea fundare illico reuocando ipsam negationem, & confitendo.
- Iam diu licita est reuocatio responsionis, quædiu pars eam non accepauerit, alias non nisi dolo de errore.
- 836 Quod ad penam euitandam duntaxat non autem ad premium consequendum intelligitur.
- 837 Facilius sit pena remissio, quam quod quis premium consequatur.
- 838 Actiones, quæ per inficiationem crescant, quæ sint, & an, & quando in ipsis reuocationi, & correctioni locus sit.
- 839 In penalibus parciatur minori annis viginti quique.
- Recusantes, seu differentes, soluere legatipia, & reliqua sacrosanctis Ecclesiis, uel alijs uenerabilibus locis, Deum exacerbant.
- Reuocans negationem, & confitens delictum, an & quando beneficium sponte confesso, à statu inductum, an nihilominus consequatur, remissum.
- 841 Licet quis positione negata nisi non ualet, tamen in probationibus super ea, per partem aduersam factis, se fundare potest.
- 842 Negans positiones de factis proprio ipsius negantis, uel alterius de quo sit uerisimiliter informatus, & quod scit de mendacio conuictus falsum committere, & tanquam dolosus, mendax, & decipiens, in dolo manifesto dicitur, ubi multum inuehitur contra proceres, Advocatos, & Procuratores, qui docent clientes

elientes suos eas passim etiam veras negare.

843 Qui ad omnia damna, expensas, et interesse partes tenentur per Inramentum in litem ipsius damnum passi etiam liquida.

844 Probita debiti substantia per testes postquam reus negavit positiones super quantitate insiurandum.

Ponenti deferitur. Vbi quod ex mendacia dolus arguatur.

845 Iuramentum in litem contra dolosum conceditur. Ob quod datur cautela, ut actor si potest ius suum in positionibus deducat quia in casu iniuste negationis et postmodum insiurandum suppletorium deferitur, quod ipsi inficianti denegatur, & nu. 846.

847 Ut plene quis de mendacio convincatur, requiritur in hoc remedio, nec sufficit, quod semiplene, de eorum nuntur.

848 Et quod iureiuratio suppletoria ipsius actoris, minime suppleri possit.

849 Aduerbiū ita ut aequipollet, alteri aduerbio ita tamen.

850 Coniunctio, si conditionaliter ponitur, & formam inducit, facit; ut à contrario sensu valeat argumentum.

851 Lex generaliter loquens, generaliter est intelligenda.

852 Translatio possessionis, qua in odium negantis fit, an fiat de toto, si partem duntaxat pars pretendat.

853 Pronomen, suum, meum, tuum dominium significat; suumque; dicitur, quod ab eo iure vindicari potest, & nu. 1037. & 1052, et 1053.

Intellectus, l. de pracio, ff. de publiciana.

854 Verbum, licet, aduersatiua, coniunctio est, que regulam in contrarium supponitur, 1034, & num. 1035.

Interrogatus num possideat ceterum, et reus responderis de sexaginta puta an pro illo super pluri usque ad centum in a-

ctorem fiat ist. hec. quidem translatio

855 Facilius circa quantitatem, quam circa ipsius rei substantiam quis decipi potest.

856 Circa, circiter, & circum, qualiter accipiantur; & an intra vel extra intelligantur, & qualiter per exempla, & num. 857.

858 Quae tamen sine inclusivae, seu exclusivae, semper ad modicam quantitatem, & quidem arbitrio iudicis taxandam referuntur.

859 Reus respondendo se possidere ingera sexaginta circiter restringere & limitare talem responsionem, ut maiorem quantitatem, excludere voluerit dicitur, & num. 860.

861 Dissidio circa vel circiter in teste non demonstrativae, sed limitativae excludendum maiorem quantitatem appositae censetur, & nu. 861.

862 Dispositio huius legis, atque etiam praxis Angeli, extenditur & ad Pignus, ut hypothecam, quae tanquam in rem scripta, vitreales actiones reputantur, & num. 863.

Rursus, & ad hereditatis petitionem, vel fideicommissum, seu generale, seu particulare.

864 Negare rem esse hereditariam vel fideicommissariam si mendax detegatur rei ipsius negata possessio nihilo secum in actorem transfertur.

865 Item & ad publicianam in rem actionem.

866 Negans rem esse emphiteoticam, de mendacio convinctus, an ab ipsa emphiteusi eundem, quae applicetur Domino.

867 Ascendo ad emphiteusim, & converso, utiles argumentum.

868 Feudum, & emphiteusis, in emphiteusibus conveniunt.

869 Feudatarius & emphiteuta, utile Dominium tantum habere dicitur; directi & penes Dominum existunt.

870 Vassallus mortuus Dominus, Rursus, mortuus Vassallo, qui cum feudum succedit, non inuestituram accipere tenetur.

871 Senus emphiteuta, qui pro se, & heredibus inuestitus, vel filio, & descendens; non nisi generatione finita, vel per novam successorem inuestituram accipere non obstringitur, vel nisi ex pacto ad renouandum, de nouennio, in nouennium; vel ad aliquid certum finitum tempus inuestitus fuisse atque eum accepisset.

872 Quae quidem renouatio non ad contrahendum substantiam, sed ad facilitatem eius probationem, requiritur.

873 Penalis ad casus diuini non expressis, non trahitur.

874 De feudo ad emphiteutem in odiosis argumentum non valet.

875 Odiu restringenda; non autem amplianda sunt.

876 Falsitas interuendo debetur fidelitatis Domino quo possitum est et obstrictus feudo ipso priuatur.

877 Actor per remedium iniustae legis, vel ex praxi Angeli, non nisi possessor efficitur, salvo iure Domini, postmodum discutendi.

880 Quae momento durare non curantur a lege.

881 Interrogatus an proprio nomine possideat, si responderit se aliena nomine possidere, vel simpliciter an de mendacio conuictus dispositionem huius legis vel praxis Angeli incurrat.

882 Interrogatus simpliciter, an teneat, & possideat proprio nomine an possideat interrogatus censetur.

883 Verba legis cui non conueniunt, nec ipsius legis dispositio connecere debet.

884 In materia stricta, & penali stricta facienda est interpretatio.

884 Interrogatus simpliciter, an teneat, &

possideat, & respondens se aliena nomine possidere, tacite censetur se proprio nomine non possidere.

885 Respondens se aliena nomine possidere, cum requiritur proprio nomine possidere si non dolo sed iusta deceptione motus creditur ita excusatur.

887 Nil magis a dolo abesse, quam ignorantia.

889 In preparatorijs iudiciorum, penitentia locus est eo usque, quod de mendacio non minatur etiam si iurando id affirmauerit.

891 Iurandum aham alias, renouabilem irreuocabilem facit.

892 Renouando quis, quod mendaciter dixit, non mendacium dicere, sed a mendacio recedere dicitur.

893 Renouando quis, quod falso per iuramentum, asseueravit, non falsum dicere, sed a priuio ipso recedere dicitur.

894 Negatum dicitur, quod per affirmatiuam habentem implicitam negatiuam affirmatum, & ex diuerso affirmatum, quod per negatiuam habentem affirmatiuam implicitam negatum conspicitur.

896 Effectus, & non verba considerantur.

897 Affirmatiua illa, licet verbis negatiuis concepta, qua ponit, & illa negatiua, licet prolatione affirmatiua, quae priuat dicenda est.

898 Verum ut quis dixerit, vel quod eum opinio fallerit, praeiurabit.

899 Possessio, ex fructuum perceptione, rei, & aliquid possidere praesumitur, probatur.

900 Pena, & multae fructus in iudicio non sunt.

901 Maritus rei dotalis dominus dicitur.

902 Maritus, cui datum fuit in dotem castrum, vel Regnum propriam praeiurabit, non potest.

903 Ius praesentandi, id. Ecclesiam patrona uxoris, eques spectus ad maritum sic ad eius uxorem.

904 Vxor,

• 905 R. cor. virid., vicia pisi suberf. esse debet.

903. Theſaurus in ſuo, vel religioſo loco inuen-
tus ipſius inuentoris ſit, modo non pre-
ſcriptis conditionibus permixtus fuerit.

ex diverso si in publico Principis, &
-313- in officio inventoris. 11. 20. 10. 10. 10.

906 *Thesaurus in fundo dotali inuentus, mariti efficitur, vel saltem pro dimidia,*

907 *Thesaurus prope quid sit; ubi quod*

Et proprio nomine quis percipiat fructus ex

Locatio itidem, & in emphiteusim con-

efficio probat quem Dominum vel po-

808 *Delictorum coercitio poenarumq; ac mi-*
-nistriatus *Etiam exaltio, Dominium, & po-*
-estatem in coherente: qm; exigent

demonstrant que alius iurisdictionales et non inferiores mixti imo

Preparatio eius forma ponitur: ubi quod e

2. *missa* et *interrogatus* responde
-1319/1803 *cre obstrungi possit declaratur.*

... fuisse, quo casu, penam plus debite ge-
rentis, incurrit. *aff. 12. V. 1.*

Ubi, & queritur, num ratione partis falsa, reus à toto absolui debeat.

*Absolutus d' toto, & d' qualibet eius parte,
absolutus intelligitur: ita ut a l'or no-*

lena postmodū partē debitam petere,
exceptiori iudicāte super toto ei cōsit.

Remedium huius legis, seu et praxi no-
uiter introducte ab Angelo contra pos-
sibile defensionem in deum.

209. *Inimice negare non dicuntur, qui, quod, re-*
que non possident. (a possidere. inf.)

13. Est quod non dicat nec nos dicere de

914 *A ratione legis stricta seu limitata ad*

Arri Etionem ipsius legis males Argu-

915 In rebus, ratione rei, quam quis possidet, in detentorem usus datur.

916 *Qua sequitur rem, quocumq; vadit, etiam
si per vultu manus, & IDIJS*

917. Et est re ipsius persecutorie, quia cum
sequatur rem, ex personam non nil ra

qui non possidet, non detur cum possit

modum executionis fieri non valeret, et
nn. 1010, 1011, 1012.

918 Rex extincta vindicari non possunt.
919 Bonafides, ut quis indebitè rextuano

920 Vociferationi, & vociferati, quis crede

921. In pechensindijs, nec levis, nec levis

obligatio, tamquam contra obligatio-
nem non proceduntur, sed ratione rei.

Intellectus legis; si vi me docerens, ff de n

ELENCHVS.

Lata culpa maxima doli presumptus dicitur.

925 Lata culpa est duplex, magna, & maxima.

926 Lata culpa magna, qua fit.

927 Navigare sine Magistro, vel tempore imminentis tempestatis.

928 Aut tempore hyemis, quando clauduntur maria lata culpa est.

Quod in civili audacia, & precipiti auaritia, ascribitur.

929 Imprudentia, & stoliditas, a iure non puniuntur.

930 Satis est, quem sua stoliditate, & vesania puniri.

931 Dolus, & lata culpa ex coniecturis arguitur, & ex aliquo dicto, vel facto ipsius possidere deficientis.

932 Alienatio in potentiorē, per viam contractus facta, dolo, & mutandi iudicii causa facta, praesumitur.

933 In quem sicuti, quando dolo facta fuisse, alienatio, prohibita est.

934 Lex nec etiam, potentiorum, patrocinio, vi, posse vult.

935 Paria sunt alienationē, in potentiorē per viam contractus; & iudicii mutandi causa factam fuisse.

936 Potentior quis dicatur?

937 Vbi inuehitur, contra Iudices, rapaces, & audaces.

938 Potentia diuitiarum Iustitia preualere non debet.

Iudex potentioribus magis, quam iusta volentibus, officium suum impastiri non debet.

Advocato, & Consultori, licet vendere iustum consilium, non aut Iudici iustum iudicium.

Pauper dum non habet, quod offerat, non solum audiri contemnitur, sed etiam contra veritatem opprimitur.

939 Dolo defiens possidere post ceptum iudicium, iudicium super re, dolo alienata non evitat, quia pro possessore (& v

dictum est) habetur.

Contra quem tanquam contra manifestissimum directam rei vindicatio, utiliter quanti Actoris interfit, datur.

940 Et contra quem iurandum in litem quantum Actoris interfit, datur, nulla Iudicis taxatione, praemissa.

941 Argumentum amatori ad minus, validum est in iure.

Lite iam contestata, alienans in dolo manifestus dicitur.

Alienans, & alienatarius rei litigiosae aequi penus legalibus subiiciuntur, modo tantum respectu ipsius alienatarii, si sciuerit, rem esse litigiosam.

942 Contractus rei litigiosae causa utriusque, ut supra initus dicitur.

Vnde quando dolo in aliquem res alienata absque alio processu, & sententia, contra ipsum alienatarium, executio fit.

943 Alienans, & alienatarius, in casu superscripto, eodem genere.

Alienus tenetur, quae una, & eadem numero dicitur, & num. 944.

945 Rei vindicatio una numero est, licet accidentalit principia, ipsius possessionis, sint plura.

946 Accidentalit principia subiectum, non diminuit.

947 Accidentalit variatio substantiae Varietatem non inducit.

948 Per alienationem post litis contestationem factam vtrum litigiosi contrahitur lis sit super Dominio.

949 Agēs rei vindicatione contra rem veram, possidentem, qui bona fide possideat rem quidem cum fructibus; verum respectu ipsorum fructuum, non nisi interesse commune consequitur.

950 Et non nisi a die litis contestatae.

951 Secus, si agat contra ipsum, dolo possidere deficientem, qui ultra rei pretium, interesse etiam singulare quam eius interfit iureiurando in litem, nulla Iudicis

taxatione praemissa assequitur.

Fructuum restitutio in actione, qualiter, quando, qua ueractione fiat: ubi quid si possessor bonae fidei à principio fuerit, & ex post, & pendente iudicio, male fidei fuerit; & si personarum mutatio interuenerit ponitur.

953 Fructus in quo triplici differentia sint, & an & quando possessor illos lucretur, & quando eos restituere teneatur, & numero 954, & 956, & 959.

955 Fructus pendentes, pars soli dicuntur.

957 Ad fructus industriales, nondum consumptos, quando possessor sine titulo possidet, pro eorum restitutione, officium iudicis datur.

Ubi, & an ei praescribi possit, & post praescriptionem, implorari valeat.

958 Possessor mala fidei, omnes fructus restituere tenetur, iuxta tamen declarationem de qua in antecedentibus numeris.

959 Mala fides quotuplex.

960 Insussum indiscussum, quis relinquere non debet.

961 An negans se possidere, quod re vera non possideat, verum rei precium habet in manibus, an ad ipsum precium, hoc remedium detur, & nn. 1000. & 1110.

Precium bubens in manibus rem ipsam habere videtur, quod locorei succedit, ubi datur cautela.

Negans se possidere, si postquam negauit, liti se obtulerit, nihilominus cogitur, in ea perseuerare quod utilem rei vindicationem patietur, & nn. 1003.

962 Processus contra negantem se possidere, factus, nisi liti se obtuleris est ipso iure nullus, contra quem sententia aliqua sequi non potest perinde ac si preparatorium aliquod contra ipsum praemissum non fuisset.

Sola negatio non facit, ut quis liti se obtulisse dicatur.

Ad precium per emptorem venditori solum sed non consumsum, datur & hoc remedium.

963 Consumsum precium qualiter dicatur.

965 Immixtione numi, proprii ipsius committentis efficiuntur, & nn. 964.

966 Immixtione rei Domipium acquiritur.

967 Mulier pro suis dotibus, & fiscus praerogantur, ut si anteriores creditores fuerint, pecunias posterioribus creditoribus solutas auocare valeant: & quod essent immixta, & consumpta.

968 Rem ipsam non habens, sed precium, an iuste negare valeat se rem non possidere, ubi an liberetur si liti non se obtuleris, & nn. 968.

969 Reus qui ab initio confessus fuit rem possidere, quam non possidebat; & quam re vera possidere credebat, si probare poterit actorem ab initio sciuisse ipsum rem non possedisse liberatur, etiam quod liti se obtulisset.

Intellectus, l. Qui se liti, ff. de petitione herede.

970 Deceptis, & non decipientibus intra subueniunt.

Ponens scienter falsum, si aduersarius non respondeat, sed contumax fuerit, proto fesso, nihilominus non habetur.

971 Preparatorio, aut teneat, & possideat, non praemisso in hoc iudicio, taliter reddit iudicium retro nullum, ut reus ab observatione illius indicij absoluitur, & actor in expensis condemnatur, etiam quod reus liti se obtulisset; & nume. 973, & 973.

974 Liti se offerre non dicitur, qui preparatorio praedicto non praemisso, contra se procedi permittit.

975 Citatus in hoc iudicio, comparcendo solum, liti se offerre non dicitur, sed vocatus paruisse.

977 Agere, & pati, correlatiua sunt, & numero 978, & 979.

979 Agens.

- 979 *Agens in patiente bene disposito agere dicitur, & nu. 980.*
 981 *Passio an bona vox latina sit, ubi exemplum.*
 982 *Patientia quid sit, atq; eius definitio.*
 983 *Maxima enim morum est semper patientia virtus.*
Agens, in agendo repetitur.
 984 *Perceptio renitentiam habet, & qui patitur reniti dicitur.*
 985 *Ubi qualiter differas a verbo tenere.*
 986 *Compellere, inde ductum & equipollet, verbo trahitur, & nu. 987.*
 988 *Trahi, & duci differunt, ut ducamur sponte, trahamur vi.*
Rursus & Duci, ab induci differt, ubi declarantur verba orationis Dominice, et sacri textus.
 989 *Nobilius est agere, quam pati.*
 990 *Actiones sunt suppositorum, & numero 1032.*
 992 *A causa cadit, qui sine actione experitur, & num. 1030.*
 993 *Pati, & prosubstinere, accipitur.*
 994 *Patientia, & ad inanimata thabatur.*
 995 *Iudicium in inuitum redditur.*
 996 *Iurisdiclio duplex contentiosa, & voluntaria, & qua una queque sit, & numero 997.*
 998 *Iudicium, quod in inuitum non datur, nil prohibet quin inuolentem dari queat, & nu. 1005.*
 999 *Inuitus, quasi non volens, dicitur.*
 1000 *Inuita minerva aliquid facere, quid sit.*
 1001 *Minerva disciplinarum Dea ab antiquis credebatur, & num. 1002.*
 1004 *Sibi impubet, qui ex eo quia negauit, non tangebatur, super ea re iudicium subire, nihilominus liti ipsi se se obtulit.*
 1006 *Finis iudicialis controuersia est ipsa sententia, & ut ea debita executioni demandetur.*
 1007 *Quia appetit executione, sicuti materia formam, & semina marem.*

- 1008 *Frustra ferentur sententia, ni debita executioni, demandarentur.*
 1010 *Finis licet ultimus in executione, est tamen primus in intentione.*
 1011 *Lex & natura, nihil frustra, operantur.*
 1012 *Actio realis, ita rei cohaeret, ut quocumque vadit eam sequatur officiatq; eius possessorem, & nu. 1013.*
 1016 *Quae personam obligatam non habet, sed rem & personam non nisi ratione rei.*
Fallit in fisco, contra quem, & non contra eius alienarium pro re aliena, per fiscum alienata, actioni reali proceditur.
Quod & in bonis patrimonialibus ipsius Principis vindicare sibi locum afferunt.
 1017 *Secus est in personali actione, qua ita cohaeret personae, ut ab ea separari, non valeat.*
 1018 *Et sequatur eam sicut umbra corpus, & lepra leprosum.*
 1019 *Ei quae tanquam caracter indebilis affigatur.*
Exitus acta probat.
 1020 *Nemo solvens, inuitus cogitur litigare.*
 1021 *In personalibus actionibus, negando, quis iudicium ipsum non euitat, sed magis litem accendit, quam contestatur infirmando.*
 1022 *Quia coniunctina nota est, causatiue quae fiat, & est redditina rationis. Argumentatiue, & fiat num. 1023.*
Item, & interrogatiue addita nam, ut ibidem.
 1024 *Coniunctina, cum, iuncta alicui verbo, causatiue temporaliter fiat.*
 1025 *Quia natura mutari non potest iure vere amicitia semper piterna sunt.*
 1027 *Reo conuento, postquam negauit se possidere, patiente nihilominus super re negata, contra se procedi tanquam liti se obtuleris, facit ut sententia ob id contra se lata, executioni demandari valeat, perinde ac si re vera possideret.*

- 1018 *Tertius comparens, in hoc iudicio, sententia iam lata contra non possidentem, qui tamen, ut supra pro possessore habebatur, & allegans rem ipsam penes ipsum reperiri, non impedit eius executionem.*
- 1019 *Translatio possessionis, quæ in hoc iudicio fit semper fit salvo iure Domini, & cuiuscunque; tertij, & n. u.*
- 1036 *Aktor, qui à principio quidem Dominus rei non erat, sed pendente iudicio illud ei superuenit an iure ipso superveniente, iudicium ipsum pro se qui valeat, tanquam si à principio illud habuisset inferius pædet resolutio n. u.*
- 1037 *Argumentum à speciali validum est in iure,*
- 1038 *In re sua quilibet moderator, & arbiter.*
- 1039 *Non fit alterius, qui potest esse sui.*
- 1040 *Actio iniuriarum mihi competit aduersus eum, qui me de meis rebus arbitratus meo disporre non sinxit, et numero 1041.*
- 1042 *Suitas dicitur, vis patria potestatis, quod pater habet, in filios; non emancipatos.*
- 1043 *Quod antiquitus, & legibus Solonis Pittati, & Charondæ extendebatur ad vita, & necis Potestatem: & Romulus concessit patribus.*
- 1044 *Et ut liberum esset, patri, eos, in casu necessitatis, vendere.*
- 1045 *Cæsares moliti sunt, & temeri pæna legis Corneliae de Parricidijs, patres, qui filios occidissent, constituerunt.*
- 1046 *Hæreditas, etiam non adita, per patrem, ex potentia suitatis, ad suos hæredes, transmittitur.*
- 1047 *Suitatis ius, pater, in filiam etiam nuptam, retinet, quæ ob id sua esse non desinit.*
- 1048 *Et quæ quicquid acquirit, patri ipsi,*

quoad vsum fructum acquirit.

- 1049 *Sui iuris, quis esse dicatur? & numero 1050.*
- 1051 *Homo à ratione dicitur.*
- 1052 *Aktori licere non debet, quod ipsi reo conuenio non licet.*
- 1053 *Pronomen suum, cum, demonstratiuum sit, in presenti tantum, verificatur; et suum idem est, quod proprium unde dicitur trahit sua queque; voluptas hoc est appetitus proprius.*
- 1057 *Ius, & dominium superueniens postceptum iudicium, ex causa de presenti aktori non opitulatur, secus autem si ex causa de præterito, ubi tamen declaratur, ut infra n. u. 1059. 1060. & 1061, & 1081, & 1085, & 1088, & 1089, & 1092.*
- 1058 *Durum est contra stimulum calcitrare.*
- 1060 *Principium duplex actuum, nempe, & passuum, & num. 1061.*
- 1062 *Ius & dominium superueniens, ex causa de præterito, fisione traslatiua facit, ut ab initio bene aktam fingatur.*
- 1063 *Astringens se ad specialem causam, & ad concomitantes loci, & temporis illius se astringisse videtur.*
- 1064 *Nullum de nouo emergens legis destituitur auxilio.*
- Astringens se ad probandum aliquod tempus, alterius temporis probatio non sufficit.*
- 1065 *Faturus est Iudex, qui cum causam, in sua sententia exprimere non teneatur, eam exprimit, & n. u. 1066.*
- 1067 *Etenim priuat se facultate, eam alijs causis iustificandi, cum alias modis etiam incogitatis eam iusti ficare valeat, & num. 1069, & specificando causam in ea persistere teneatur, & num. 1068.*
- 1070 *Aktor, cui Dominium ex causa de præ-*

b terito

- verito pendente iudicio supervenit, debet esse cautus in sua petitione, ut simpliciter petat se declarari Dominum, vel eam rem ad se spectare iure Domini, vel quasi, alias nihilominus succumberet.
- 1071 Ius superveniens Actori post ceptum iudicium, ex causa de presenti, nedum ei non prodest, verum & in expensis condemnari debet.
- 1072 Imputes sibi Actor, qui iuris regulas, non servavit.
- 1073 Principium litium facit, ut & finis, qui ab eo, processit, dicatur licitus.
- 1074 Ex principio, posterior formatur eventus.
- 1075 Pater filiam & et adulterum, domi sua in adulterio deprehensos licite occidere potest.
- 1076 Quod si domi sic deprehensos, per se qui ense distracto inceperit, et eo impetu eos sic fugientes extra domum interfecerit, nihilominus impuniti d facit.
- 1077 Principia licet minima sint quantitate; potestate tamen maxima sunt.
- 1078 Statutum duplicans penam, percutienti aliquem in platea, locum non habet, si percutiens cepit rixam extra plateam, sed eo impetum, in plateam, protracta fuerit, & ibi perculserit.
- 1079 Initium in delictis attenditur.
- 1080 Principatus, quem aut seditio, extorsit aut ambitus, occupavit, etiam si moribus, atque actibus non offendat, ipsius tamen sui initio est perniciosus exemplo.
- 1082 Feudum, & emphyteusis licite in dotem dari possunt.
- 1083 Feudum et emphyteusis data in dotem, ita debet esse pannes Maritum, sicuti est pannes uxorem, sicuti etiam, & pannes patrem, & nu. 1081.
- 1084 Actio feudi, & emphyteusis transit, ad quem, & ipsum feudum, & emphyteusis transit.
- 1085 Servus occisus, per possessorem, lite super eo pendente, non liberat ipsum occidentem ab instantia illius iudicii, & nu. 1086.
- 1087 Sicuti nec liberatur fideiussor, mortuo homine pendente iudicio, quem in iudicio sistere promisit.
- 1090 Praescriptio sola citatione interruptitur.
- 1091 Damnum, quod, quis sua culpa sentit, sibi imputare debet.
- 1093 Extremaabilia, faciunt ut, & medium habile fuisse, reputetur.
- 1094 Interrogatus an teneat, & possideat, si credens re vera possidere, affirmativè responderit, & lata fuerit, pro actoris sententia, deprehenso eum re vera tempore interrogationis, & responsionis non possedisse, sed ex post possessione ex nova causa esse supervenient, sententia ipsa contra eum nihilominus executioni mittetur, ac si a principio vere possedisset, & nu. 1099.
- 1095 Qualitas sine substantia esse non potest. Qualitas, et accidens, non esse, sed inesse dicuntur.
- 1096 Opinio, quæ pro possessore haberi non facit.
- 1101 Utilis et directa rei vendicatio, quo ad substantiam non differunt.
- 1102 Quorum idem sequitur effectus, eadem et in substantia esse dicuntur.
- 1106 Interrogatio qua fit in hoc iudicio, ad instruendum Actorem, quomodo ei agendum sit, æquitate suadente fit.
- 1111 Estimatione rei solvens, rem ipsam emere, censetur, et nu. 1116.
- 1112 Emptio de natura emptionis, et cuiusque que alterius contractus onerosi existit.

- 1113 *Euictio, re euicta, etiam, non promissa, in contractu venit, et ipsa cautio cum omnibus eius clausulis opposita, censetur declaratur tamen inferius num. 1115.*
- 1114 *Quem de euictione tenet actio, eundem agentem repellit, exceptio.*
- 1117 *Euictio, ut debeatur, quod lis debito tempore, auctori intimata fuerit requiritur, et ad formam legis.*
In quibus casibus, actionem cedi non oportet in ijs euictio non debetur.
- 1119 *Qui dolo fecit, quo minus possideret, hoc quoq; nomine puniatur, ut actor, actiones cedere nec cauere ei debeat.*
- 1120 *Dolo desiens possidere, equiparatur ei, qui dolo noluit acquire.*
- 1121 *Intellectus legis in qui dolo, ff. hoc eodē tit. nostro de rei vind.*
- 1122 *Intellectus, l. in Depositi, ff. de rei iud. et num. 1125.*
- Estimationem Actori soluens, sine cessione, actionem in rem nihilominus nanciscitur.*
- 1126 *Mulier qua cum, rerum amatorum iudicio actum est, si estimationem praestiterit, aduersus vindicantem Maritum, vel eius haeredes exceptionem habet, ubi vide.*
- 1127 *Pena suam debet tenere Auctores.*
- 1128 *Alteri per alterum, non debet iniqua conditio inferri.*
- 1129 *In possessionis translatione, qua de reo in Actorem fit ex hoc remedio, vel praxi Angeli, semper oportet referre cuiuscunq; ius tertij.*
Dolo desiens possidere etiam pro possessore habetur, in petitione hereditatis.
- 1130 *Ad spiritualia, ac beneficialia an hoc remedium extendatur, tanquam Praelatus sua Ecclesia, vel suo successori in beneficio, ac Praelatura obesse non valeat.*
- 1131 *Sicuti nec Pater sua negatione filio seu eius bonis, prauidicare non potest ne Actor vitiosum habeat ingressum.*
- 1132 *Remedium hoc an ex lata eius significatione, competat contra ciuiliiter tantum possidentem, et num. 1151.*
- 1133 *Et an contra nudam detentorem, et numero 1152.*
- 1134 *Vindicationis hoc nomen cuiuscunq; appropriationi, accommodatur.*
- 1135 *Vindicare quid sit, et qualiter differat a vendicare, et num. 1136. 1137, et 1138.*
Vbi ponitur qua nam ciuitates centem de solo natale Homeri Poeta.
- 1139 *Confusio, et permixtio, qualiter inter se differant, et qualis earum vtriusq; sit significatio.*
- 1140 *In difficilius separandis separatio non datur, sed communicatio, et diuisio admittitur iuxta tamen quod Index asilimabit.*
- 1142 *Vsufuctuarius, proprie non dicitur Dominus.*
- 1143 *Alienus dicitur seruus, in quo quis habet vsufuctum.*
- 1144 *Seruus, cum libertate institutus ab eo, qui tantum illius erat vsufuctuarius, libertatem non consequitur.*
- 1145 *Pro vsufuctu prodita sunt alia remedia, nempe confessoria.*
- 1146 *Stultus est, qui cum possideat, ad rem, quam possidet, rei vindicatione agit.*
- 1147 *Rei vindicatione agens, non se, sed aduersarium possidere asserit.*
- 1148 *Qui tali assertionem, animum suum, a possessione esse remotum declarare videtur.*
- 1149 *Quod sufficit ad perdendum ipsam possessionem.*
- 1150 *Licet ea, alteri non quatur, et numero 1285.*
- 1151 *Negatoria, pro alijs seruitutibus nempe realibus datur.*

- 1152** Rei vindicatione, si actum fuerit, & probatum, quod actor erat ususfructuarius tantum agens ipse succumbere debet, quando Actor in libello simpliciter se Dominum appellauerit, seu rem ad eum iure dominij uel qua si spectare.
- 1153** Penes nudum detentorem nulla dicitur possessio.
- 1154** Declaratur tamen vindicare sibi locum, quando detentor ipse interrogatus, ommissit indicare possessorem, cuius nomine detineat, sed liti se abtulerit, in quem datur utilis rei vindicatio.
- 1155** Publiciana in rem Actio, simul cum petitorio seu rei vindicatione commulari potest.
- 1156** Item rei ipsius vindicatio cum possessorio.
- 1157** In possessorio adipiscenda exceptio Domini non excluditur.
- 1158** Possessorium adipiscenda cum rei vindicatione conuenit.
- 1159** In hoc remedio, & per translationem hanc possessorium adipiscenda mutatur in petitorium.
- 1160** In qua sententia lata, sicuti in petitorio, datur appellatio.
- 1161** Publiciana in rem Actio, datur, siue res tradita, siue non tradita fuerit; modo pro tradita habeatur.
- 1162** Non datur, illi, qui propter malam fidem superuenientem, praescriptionem compellere non potuit.
- 1163** Excluditur tamen, per habentem possessionem cum tit. bona fide quasitam.
- 1164** An autem obstat in possessorio retinenda remmissio ibidem vide.
- 1165** Publiciana datur etiam, pro donatione inter sponsores.
- 1166** Non tamen conceditur, pro rebus, quae

- in nostro commeselo non sunt, nec esse possunt, quia re alienari nequeunt.
- 1167** Cui diffinitio non conuenit, nec ipsum diffinitum conuenire debet.
- 1168** Publiciana diffinitio.
- 1169** Ea submouetur, per Domini probationem.
- 1170** Actio ad exhibendum, cum ipsa rei vindicatione cumulari itidem potest.
- 1171** Qua & contra tabellionem, de instrumento rogatum, ad illud exhibendum datur.
- 1172** Contra quem, in litem iurari potest quantum interfit ipsius Petitoris pro interesse, absque aliqua Iudicis taxatione.
- 1173** Petitio hereditatis, an cumulari valeat, cum rei vindicatione, quaritur, & ibi remissio habetur.
- 1174** Aduersarii nomen, promiscuum dicitur.
- 1175** Aduersarii proprie, qui dicantur, atque eius etymologia, & num.
- 1176** & nu. 1174, & 1176.
- 1177** Aduersarium nostrum facere Iudicem, dicimur, cum litis decussum ius iurandum ei deferimus.
- 1178** Aduocati, & Procuratores in litibus, in quibus patrocinantur, improprie aduersarii dicuntur, & nu.
- 1179** Aduocati, & Procuratores, in causis in quibus interueniunt testimonium perhibere non compelluntur, nisi prout ibi declaratur, & nu. 1179.
- 1180** Aduersarius & pro inimico accipitur.
- 1181** Diabolus antiquus aduersarius noster dicitur, & nu. 1182.
- 1182** Infirmis animis hostis est securitas unde idoneum tutorem, ac necessarium indicabat terrorem Scipio Africanus.
- 1183** Aculei alieni timoris excitant ad virtutem, ubi pulchrum dictum & salu
- 1184** Themistocles, et nu. 1185. 1186, & 1187
- 1188 Caro

- 1188 *Caro nostrum, nobis aduersus hostis.*
 1189 *Stimulum carnis ab Apostolo, Deus*
inuenit, cuius uoluit quo per illum, in
uirtutis actibus exerceretur.
 1190 *Marces sine aduersariis uirtus.*
 1191 *Electorum desideria, cum quamuntur,*
perficiuntur.
 1192 *Aduersaria, dicuntur, numularia il-*
la tabella, qui ante codicis prescrip-
tionem, conficiuntur, ne memorie re-
u excidat, ueligo Diana appellatur.
 1194 *Verbum, transferat, cum imperatini*
modis, regulariter factum iudicis
excludit, & illud, ipso iure, fieri
posse concedit, & num. 1205.
 1195 *Transferre, quid sit, eiusque eximion, &*
significatio per exempla, & n. 1196.
 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202.
 1203, & 1204.
 1196 *Transferre quid sit.*
 1197 *Translato Sacerdotio, ut & legis tran-*
slatio fiat necesse est.
 1198 *Pena ubi ex aliquo emergenti commit-*
titur, libello ibi opus non est, & nu-
1200, & n. 1200, & 1201. 1202.
 1203. 1204. 1205. 1206. 1207.
 1208 *Ubiunque pena ex aliqua emergenti*
resultat ad illa committenda libello
opus non est, & numero 1209, &
 1210.
 1211 *In notorijs ordo iuris non seruatur.*
 1212 *Libellus, et litis contestatio, de ordi-*
ne, & solemnitate iudiciali sunt.
 1213 *Lite non contestata, testium probatio nō*
recipitur, de ordine ipso in iudicio.
 1214 *Officium iudicis duplex, nobile, & mer-*
cenarium, ubi quid utrunque sit po-
nitur, & n. 1215.
 1216 *Aduerbium, per, causam, ministeria-*
tem, significat.
 1217 *Item, & alius perfectionem.*
 1218 *Pernoscere quid sit.*
 Item & augmentatiue fiat, pro maxime,

- ut perquam bonus, perquam uicef-
 sarius. *notis boue, et n. 1218.*
 1219 *Cerberus, regius inferorum Cuflos,*
ut fabulantur Poetae.
 1220 *Custodia pernigil, qua per totam no-*
ctem fiebat.
 Ignis pernigil; quod & uirginibus uesla-
 libus, in arce Tarpeia seruabatur,
 Imperij Romani, peremitatem, desi-
 gnans.
 1221 *Draco pernigil, qui colebatur, ad custodi-*
am auri uellens continuo insom-
niis manebat.
 1222 *Rarus, & qui hesperidum hortos cu-*
stodiebat.
 1223 *Pernigilum apud antiquos, quid erat;*
& quid apud nos.
 1224 *Odus adulescentum nequissimus, tres*
eius rosores nefario incestu polluit.
 1225 *Nocturna sacra, per legem Romuli ne-*
tata fuerunt, & quare.
 1226 *Ieiunia, qua Ecclesia dicuntur, loco*
uigiliarum indulta fuerunt, & qua
nilominus uigiliarum nomen re-
tinuerunt.
 1227 *Antiquitas coniugata mulieres, quib-*
notibus, in ade Cereris erant de mo-
te pernigilatura uirorum suorum
conubitus resugiebant.
 1228 *Hippomenes, & Athalanta, quia in*
templo Bonae Deae haec coniugati co-
merunt, ipse in leonem, & ea in lea-
nam mutati fuerant.
 1229 *Sacra templa ita sanguinis, & seminis*
humani, iniuriosa conspersione pol-
luntur, ut non nisi sacris ritibus pos-
modum per Pontifices, Deo recon-
ciliari valeant.
 1230 *Hyacinthina nocturna sacra, apud La-*
cedemonios quae erant.
 1231 *Aristomenes Messeniorum iussissimus,*
atque eius egegrum factum, & mo-
res, & num. 1232.

E L E N C H V S.

- 1233 *Perfectus dies, hoc est perfectus actus, ubi, & alia pulchra similia.*
- 1234 *In causa propria, iniquum est iudicare, & nu. 1235.*
- 1236 *Soli, supremo Principi conceditur, ob praesumptam in eo rectitudinem, & nu. 1237.*
- 1238 *Etiam in crimine Laese Maiestatis, in eius statum, & personam commissio.*
- 1239 *Extenditur hoc privilegium ad Magnos Duces Italiae, qui in eorum Ducatibus iura supremi Principis habent, possuntque in eis, illud quod & Imperator, in universo Imperio potest, & nu. 1240.*
- 1241 *Quique ad instar supremorum Regum sunt, & reguli proprie appellantur.*
- 1242 *Et in quoquam a summis Regibus non differunt, nisi in Dominij amplitudine, atque vntione.*
- Regulus, & quem nos Basiliscum vocamus, dicitur.*
- 1244 *Rei vindicatio, contra, iuste possidentem non datur.*
- 1245 *Iuste possidet, qui auctore Iudice possidet.*
- 1246 *Aktor, qui in odium possidere negantis, rei ipsius possessionem nactus est, verus possessor effectus esse dicitur.*
- 1248 *Actus semel extinctus nunquam renouiscit, & a prinatione ad habitum, non datur regressus.*
- 1249 *Translatione in hoc remedio, de re negata, in ipsum actorem fit, ut nihilominus reo ipsi conuenito, saluum remaneat ius agendi contra actorem super Dominio, & proprietate ipsius rei.*
- 1250 *Remedium huiusce legis, et praxis angeli, non Dominum, sed possessorem, duntaxat, Actorem facit.*
- 1251 *Transferat, inducit actus perfectionem, illiusque consumationem.*
- 1253 *Translatum dicitur, cum quis, confirmatus, & possessionem rei, ad quam est translatus, adeptus dicitur, & nu. 1254.*
- 1255 *Ex hoc remedio ita translatio rei facta est, ut, ut rei ipsius Vindicationis iudicationis iudicium, & possessorium adipiscendae conuersum, dicatur, & nu. 1256.*
- 1257 *Nulla res est tam clara, qua sollicitam non patiatur dubitationem.*
- 1258 *Iuris dispositio elusoria esse non debet.*
- 1259 *Dominij exceptio, translationem possessionis ex hoc remedio impedit, si de eo manifestum, et notorie constat.*
- 1260 *Constare notorie de Dominio, quid sit ubi quod, aliud est, et quidem plus de aliquo manifestum, et notorie constare, et aliud velle incontinenti probare, et nu. 1261, et 1262.*
- Notoria Dominij exceptio, reintegrationem ad spoliati fauorem fieri impedit.*
- 1263 *Remedium huiusce legis an aequale habeat locum in citato, et contumace ad respondendum, interrogatorio, an teneat, & possideat, ac in ipso negante?*
- 1264 *Interrogationes, quae sunt in hoc remedio, et ante litis contestationem, & positiones differunt.*
- 1265 *Positiones sunt de iure actoris, et quidem regulariter post litis contestationem, & nu. 1266.*
- 1267 *Actori expedit haberi reum conuentum, pro confesso vel negante, ut releuetur ab onere probandi.*
- 1268 *Interrogatio, an teneat, et possideat sit, ad praeparandum iudicium, et sic de iure ipsius rei conuenti.*
- 1269 *Actori expedit, reum haberi magis pro negante, quam pro consistente in hoc remedio.*

E L E N C H V S.

1270 *Fictio ita operatur in casu ficto, sicuti veritas in casu vero.*

1271 *Contumax in respondendo, pro praepente, habetur, et nn. 1272.*

1273 *Reus non comparens, seu si comparuerit, Iudici non respondens Iudicem contemnit.*

1274 *At negando se possidere, partem decipere, et non Iudicem ipsum contemnere, reputatur.*

1275 *Pena translationis ipsius possessionis in odium deceptionis partis introducta est, et nn. 1276.*

1277 *Sola contumacia, quem pro negante, in materia indifferenti non facit, et nn. 1278, et 1279.*

1280 *Vox loquelam requirit.*

1281 *Vox quid sit.*

1282 *Et an corpus sit.*

1283 *Accidens de subiecto in subiectum, non migrat.*

1284 *Turpidudinem suam, quis allegare non debet.*

1285 *Affor acceptando, negationem, a sua petitione recedere videtur.*

F I N I S.

En tandem (Amice Lector) prodit ΠΑΡΘΕΝΙΟΝ.
In quo Prima fronte

DE Prauitate Malitiæ, Dequè Obiurgandis litibus, ac vanis earum protelationibus multa perspicies.

De Notis Negatiuis, atq; Interrogatiuis non iniucunda postea tibi obuia fient, nullo hæctenus, vno in loco, sic forsan distinctæ, ac plenè pertractata.

De Veritate contra Mendacium vber erit commentatio.

Platani, Abietes, Palmæ, Quercus, Alni, Pinus, Fraxinus, Phagi, Myricæ, Cupressus, ac Populi Erunt quæstiones omnes huic responso suis congruis, atq; opportunis locis accommodatæ, Poeticisq; ac Philosophicis oblectamentis, ita in quincuncem dispositæ, vt quocunq; te verteris, rectus eris.

*Nec secius Omnis in Vnguem.
Articulis positis secto, via limite quadret.*

Sed & singulorum eius Verborum, sedula erit explanatio.

Cæterùm Veritatem, & Iustitiam colitò, quæ hominem liberant à scelere, & Auctorem, qui te amat, non solum dilige, verùm, & tu quoq; amâ. Bene Vale.

IN LEGEM FINALEM

ff. DE REI VINDICATIONE,

IOANNIS ORDELAPHI

I. C. Pifaurensis Commentarijs.

R E S P O N S V M.

Furius Anthianus Lib. I. Ad edictum LXXIX.

In rem Actionem pati non compellimur, quia licet alicui dicere, se non possidere: ita ut si poterit Aduersarius, conuincere rem ab Aduersario possideri transferat ad se possessionem per Iudicem licet suam esse non adprobauerit.

EX ita abhorret malitiam, vt proteruitati litigantium, modis omnibus occurrere studeat: modo pecuniaria pena, modo iurisiurandi religione, & modo infamiae metu, temeritate, tam agentium, quam eorum, quibus cum agitur, coercendo: vt egregie dicit Imperator in §. 1. Instit. tit. de poen. tem. litig. pecuniaria pena, proteruos appellatores condemnando, l. 2. C. de Episc. aud. & l. ab executione, C. quorum appell. non recip. Iurisiurandi religione iurgantes ipsos ad iusiurandum calumniae, † Quod malitiae appellat summus Pontifex in c. 2. §. fi. de iur. calum. in sexto, adigendo, l. j. C. de iureiur. propt. cal. dand. Infamiae metu temerarios actores, ac litigatores crimine notando, vt furti, vi bonorum raptorum, depositi, pro socio, & huiusmodi l. furti, §. qui alieno, & l. seruus, ff. de furt. tutela, etiam Iudicio suo nomine damnatus infamia annotatur l. 1. §. 1. ff. de his qui notantur inf. Quod, & Cic. in Oratione pro Cecinna asserit dum dicit, Turpe iudicium dari aduersus eum qui per tutelam, aut societatem,

A . . . . . aut

aut rem mandata fraudauit aliquem, Et pro Roscio amerino si quæ inquit sunt iudicia summæ æstimationis, & pœnæ capitis, tria sunt hæc, fiduciæ, tutelæ, societatis æque perniciosum est, ac nefarium fidem frangere quæ continet vitam, & pupillum fraudare, qui in tutela est. Et pro eodẽ Cecinna in priuatis rebus si quis rem mandatã, non modo malitiosus gessisset, sui questus, aut commodi causa, sed etiam negligentius, cum, maiores nostri suminum admitti se dedecus existimabant, licet obsegniem Inertiam, vel simplicitatem tutela motus integra existimatione habeat l. 3. §. ultimo, ff. de susp. tut. & non æque puniatur, vt ibi.

- 3 Et porro quid malitia turpius? † Quid proteruitate deterius? & quid
4 calumnia perniciosius? † Sic aduersatur bonitati malitia, vt iustitiz
5 iniquitas, & sicut veritati mendacium. † Quia bonum, & malum tanquam contraria in eodem subiecto, simul esse non possunt C. omnes, qui. de penit. dist. i. & verum, & falsum sunt inter se immediate, contraria l. si quis legarum, ff. ad leg. Corneliam, de fal. † Bonæ fidei homo dicitur, qui dolum non habet l. Non debet ff. de dol. † Vnde, & cum in iudicando summa bonitas, & veritas requiratur, ab ipsa bonitate, ac veritate. † Iudex vir bonus appellatur l. continuus, §. cum ira, ff. de verb. oblig. l. vir bonorum ff. iud. solui l. pen. ff. de proc. † Et reductio ad Arbitrium boni viri, de iudice intelligitur, l. sed si vnus, §. Prætor, ff. de iniur. gloss. in c. potuit in verbo celeri ad fin. de locat. bonus, nanque Vir, & iudex conuertuntur, vt inquit Bal. in §. l. cetera; ff. fam. here. † verum Israelitam Christus appellat hoc est bonum Nathanaelem. In quo dolum non erat, vt inquit sacer textus. † Bona fides, ita probares est, vt pro veritate accipiat l. bona fides, ff. de reg. iur. Bonus habet seipsum malus autem seipso caret, inquit Aegidius de regim. Princ. cap. 4. Et Seneca faciendo comparisonem, de vno, ad aliud Perantitheton dicit, in hoc summa bonitas, in illo extrema malitia. † Et propriè malitia est cum quis data opera male agit † Ius boni, & æqui Ars dicitur l. 1. ff. de iust. & iur. ergo expultrix Malitiæ quæ bonitati contraria est.
- 10
11
12
13
14
15
- † At qui bonæ fidei nomẽ manat latissimè, vt inquit Cic. offic. lib. 3. versaturq; in tutelis, societatibus, fiducijs, mādatis, rebus emptis, venditis, conductis, locatis. Quibus vitæ societas continetur, vt ibidem, † vnde, & antiquum, est Prouerbium inter bonos bene agier oportet

re, & sine fraudatione, & graue est fidē fallere, l. 1. §. 1. ff. de Cōst. pec.

† Malitia Diabolo propriē attribuitur, & sicuti per bonitatē Deo 16
comparamur: ita per malitiam Diabolo similes reddimur malitia 17
Diaboli peccatum intrauit in Mundum, & per peccatum Mors; Vnde
ad illud delēdum magni Dei bonitate, & vt filium suum daret ope- *Ad*
re pretium fuit. † Propter hominum malitiam Deus ipse Opt. Max. *Rom. 5.*
totum terrarum orbem Aquis Diluuij obruit, ita vt fecisse hominem 18
cum pœnituerit: videns autem Deus, quod multa malitia hominum *Gen. 6*
esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum, omni
tempore pœnituit eum quod hominem fecisset in terra, & prœcauens
in futurum, & tacitus dolore cordis intrinsecus, Delebo inquit homi-
nem, quem creauī a facie terræ. Ab homine vsque ad animantia ā
reptili, vsq; ad volucres cēli. Penitet enim me fecisse eos subrescen-
te malitia hominum lex p Moysen data est, Host. in prohe. sum. nu. 6.
faciunt dicta in extrauag. Vnica Ioannis 2. de pœnis. Malitia ita de-
testanda res est, vt Africanus dicebat (referente Gollio) † Probra fla- 19
gitia, quæ homines faciunt in duabus rebus esse, in malitia, & nequi-
tia, † & quæ ratione suā proteruitatis, diuersis nominibus appellan- 20
tur vnico malitiæ nomine, comprehenduntur. † Et statutum simpli- 21
citer responderi mandans intelligitur sine malitia l. 1. vbi Bal. in 2.
not. C. de ædil. actionibus. Veritatis amicam simplicitatem dicite
Summus Pontifex in C. veritatis, de iureiur. Breuis omnis malitia *Eccl. 23.*
inquit sapiens, Malitiam tuam reddet Dominus super caput tuum. 3. Reg. 2.
Et ita latior est eius significatio, vt Apostolus postquā diuersas
malorum species enumerauisset inquiens omnis amaritudo, & ira, & *Ad*
indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur ā vobis, subdit cum om- *Ephes. 4.*
ni malitia, & alibi eius contrarietate ad bonitatem ostendere volens,
dicit Epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, 1. Ad Co-
& nequitia, sed in Azimis sinceritatis, & veritatis. Perseuerantes *rint. 5.*
in malitia Exterminabuntur dicit Dominus, ita probrosa res est ma- *1. Reg. 12.*
litia, † vt de ea dicatur in malitijs vnus diei obliuio sempiterna. Ar- 22
guet te malitia tua, & auersio tua increpabit te dicit Sapiens, & alibi. *Hier. 2.*
In malitia sua expelletur impius sperat, aut iustus, in morte sua † per. 23
malitiam homo occidit animam suam inquit sapiens. Non mirum *Prou. 14.*
igitur si † lex quæ Sanctio Sancta est. Iubens honesta, prohibensque *Sap. 16.*
contraria eam tantopere detestetur, ea etenim ad cohibendam mali- 24
A 2 tiam

1. *Ad Ti-*
mot. 1.
Ad Ro. 3.
Ibid. 5.

tiam introducta est, quæ si malitia non esset, minimè introducta fuisset, lex enim malis moribus imposita est, dicente Apostolo, lex propter peccatum, & alibi lex cognitio peccati est, superflua canea quippe quidem omnis lex esset, si secundum eam rectitudinem, quæ nobis à Deo elargita fuit, viueremus, quod Ethnicis ipsis haud obscurum fuit; Nam Cicero in libris de legibus inquit, Malitia sola est deprauatrix bonarum actionum omnium, quæ si secundum naturam bene institutam fierent, omnia nostra bona essent, subdens, Quod si tales Nos natura genuisset, ut eam intueri, ac perspicere possemus, haud erat, ut quinquam rationem, aut doctrinam requireret: nam paruulos quidem nobis dedit igniculos, quos celeriter malis moribus opinionibusque deprauatis, sic restringimus, ut nusquam naturæ lumen appareat. Ad dens sunt enim ingenijs nostris semina in nata Virtutum, quæ si adulescere liceret, ipsa nos ad beatam vitam Natura perduceret. Verum sapientiam non vincit malitia. Quin immo egressus malitia Virtutis operatur ingressum, cum renunciatur 3 2. q. 1.

Sap. 3.

O igitur iniquam malitiam, quæ ipsius naturæ commodo nos priuat, subditque sensum prauitati. Vnde lege ipsa opus fuit, quæ pœnæ metu retraheret nos, & coliberet à malo c. fin. 1. q. 2. Sed cum malitiæ nomen, ut dictum est, omni prauitati conueniat, quia ea ab intestino malo prouenit, aliquando pro particulari vitio, nempe calliditate, & dolo sitate, accipitur, & malum in generali nomine vitiositatis permanet, dicente Cicerone, virtuti contraria est vitiositas sic enim malum, quam malitiam appellare: nam malitia est certi cuiusdam vitij nomen vitiositas omnium, & Tuscul. 4. malo vitiositatem, quam malitiā appellare, quia vitiositas semper pro prauitate accipitur malitia autem pro versutia, & calliditate quandoque accipitur Malitiam appellat industriam Imperator in l. Quisquis, C. de post. Malitiosam Iuris interpretatione appellat isdem Cic. offic. 1. versutam Iuris ipsius expositionem astutem, id est malitiosam ibi exponitur in l. 2. C. de legib. At qui ut in plurimum, & malitia in malam partem sumitur, & idem Cicero offic. 3. ait, Non aperti, non ingenui, non iusti, non viri boni; Gen. 3. Versuti porius fallacis, malitiosi: Et Dum in Sacris Litteris dicitur, sed, & serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat 25 Dominus callidior ibi interpretatur, hoc est malitiosior. † Et cum regulariter hæreditas per hæredem non adita in eius vita, vel bonorum posses-

possessio non agnita, ad heredes non transmittatur, perinde, ac si delata non fuisset, l. si ex pluribus in princip. ff. de suis, & legit. l. Quoniā sororem, & l. si infanti, vers. sin vero C. de iur. delib. ea ratione, quia cum hereditas, vel bonorum possessio, antequam adeatur; in bonis non aduentis non dicta l. Præcia rerum, ff. ad leg. Falc. Quod nostrum non est, vel nobis nundum quæsitum, Vt transmittatur ad aliquem fieri. haud quamquā potest, † si facto culpa, & malitia hæredis non adeatur: Vel non agnoscatur, in odium adire, vel agnoscere nolentis transmittitur l. Inde Notatius, ff. ad leg. Aquil. l. 5. ff. de cond. fur. l. interdictio, ff. de ui, & vi armata, l. si quis seruus, ff. de act. empt. Phrinunda impurius de malitioso dicitur laeta a malitia cor tuum, Hier. 4. vt munda fiat Sapiens asserit.

Cū itaque malitia sic humanas actiones inficiet, conueniens erat, vt lex, quæ moderatrix earum est, quæque in quantum potest a prauitate ad rectitudinem homines retrahit, tanto malo occurreret lex etenim humana, quæ vt inquit Cicero, iustorum, & iniustorum distinctio est, à diuina deriuatur, nec est in quoquam ei contraria dicente Diuo Augustino in lib. 1. de lib. Arbitr. Quod in temporali lege nihil est iustum, atque legitimum, quod non sit æterna lege deriuatum, & factæ sunt punitiuæ leges, vt earum metu humana coerceatur audacia, tutaque sit inter improbos innocentia, C. factæ sunt 4. dist. c. Non frustra 23. q. 1. & C. Ad fidem, & quomodo humana coerceretur audacia, tutaque esset inter improbos innocentia, si malitia è medio nō tolleretur? Sublata itaq; malitia, oēs hominū actiones, vel bonæ sunt, vel indifferentes existūt quas malitia differentes facit. Imperator noster hoc profitetur potissimū, dum in suis quas tradidit, commentarijs, asserit: Et Princeps Romanus non solum in Hostilibus prælijs victor existat: sed etiam per legitimos tramites, calūniantium iniquitates expellat; quod, & summæ religioſitati attribuit, subdens. Et fiat tam iuris religioſissimus, quā victis hostibus triumphator magnificus. Et sanè quæ maior religioſitas, quam victis hostibus triumphator magnificus. Et sanè quæ maior religioſitas, quam curare, vt piè, & sanctè iuuatur in hac humana societate amoris omni fraude dolo, atque malitia, quæ publicam ipsam lætitiā exturbant † & ad 27 quam coercendum Principibus vsus gladij permissus est, l. Imperiū, Job 19. ff. de iur. om. lud. & habetur in c. Non frustra 23. q. 5. Nāque in Principe Vltor iniquitatum gladius dicitur,

- Pari ratione stante statuto, quòd præmonente Vxore in matrimonio sine liberis, vir lucratur totā, vel partē dotis, prout in plerisque Italię locis viget, non lucratur si non prouident. ei de medicis cum possit, & alijs necessarijs ne moriatur Bald. Raphael. & Ias. in l. si ab hostibus, §. si uir. Vxorē, ff. sol. matr. idem Bal. in l. Quod in Vxorem, C. de neg. gest. Rol. de lucr. Dot. quæst. 66. & multo magis si occidisset, vt ibidem, & idem Bal. in l. vnica, §. sed scimus, C. de lab. lib. toll. Castr. in l. sororem num. 3. C. de his quib. vt indig. nisi iusta causa id fecerit, per tradita à Iafone in d. l. si ab hostib. §. si vir vxorem nu. 1.
- 28 Quòd cum tam cordi legislatoribus ipsis esse perspiciamus, † & ipsis legum ministris, hoc est iudicibus non minori curæ esse debet, sine quorum opera, quæ sanctè, à lege ordinata sunt, executioni demandari nequeunt, quibus ea cura data est, & in partem sollicitudinis assumpti dicuntur: vt ibidem inquit idem Imperator, † cuique datum est etiam ex officio ipsas malitia repellere, c. fin. & ibidem Felin. circa principiū de calum. & in c. de cetero, de re iud. Ang. in l. Athletas, §. calumniator, & ibidem etiam Bartol. ff. eod. tit. de his qui not. infam. Rom. conf. 42. & conf. 67. Barb. conf. 1. o. colum. 1. volum. 1. Et quòd quidem rectè sit, cum ipsa malignandi occasio, aufertur, vel penali iudicio, vel expensarum dispendio: Siquidem † Antiqui Philosophi malitiam igni comparauerunt, quorum vterq; pabulo destitutum extinguitur. Pabulum ignis sunt ligna, & huiusmodi; sublati lignis extinguitur ignis; Pabulum malitiæ est illius dissimulatio, & non castigatio; Aduertatur ei per Principes, ac Iudices, & malitiosi poenis debitis subiugentur, & cessabit malitia; At quoniam Superiores, ac Iudices huic multoties non aduertunt, sed remissi, ac negligentes in ea tollenda, ac punienda, existunt. Et malitia ipsa crescit factum est, vt ab eorum torpore, ac negligentia, Malitia ipsa pro negligentia interdum vsurpetur Archid. in cap. grandi de sup. neglig.
- 31 Prælat. in 6. † D. Gregorius super Marcum probans, quod, & modo Ecclesia Dei miraculis ipsis spiritualibus clareat exponendo Verba illa Serpentes tollent, Malitiam tollere attribuit spiritualibus miraculis inquit: Qui bonis suis exortationibus malitiā de alienis cordibus auferunt, serpentes tollunt. Quid plura? ita lex detestatur malitiam, † vt sicut clarius clauo truditur, ita malitiam, malitiā tolli posse concedat l. in fundo, ff. de re iud. gloss. in c. cupientes, in verbo malignan-

lignatium de elect. in 6. c. Dominus Noster 23. q. 2. licitum est siqui-
 dem aduersantis malitiā qualitercumq; excludi Cagn. Dec. & Mayn.
 in l. ea est natura, ff. de reg. iur. Bologn. in auct. habita col. 44. c. Nefel.
 pro Pat. Anch. conf. 145. firmat pulchris similibus Alciat. in tract. de
 præsumpt. Præsumpt. 26. tertiæ Regulæ † ita tamen, vt tradens ma- 33
 litia per iurium, aut falsitatem non includat, vt inquit D. Thom. in
 2. 2. quæst. 69. art. 2. Clauasius in sua summa in verbo interrogationi-
 bus vers 63. & gl. in d. cap. cupientes in verbo malignantiū † etenim 34
 qui iustam causam fouet, nec alio modo quod ei debetur cōsequi va-
 let, perspicitque per proteruiā causam agi ab aduersario cauillationi-
 bus ad conuincendum sui aduersarij malitiā: dummodo ad id fal-
 sum, aut per iurium non adhibeat, vti valet, Tiraq. de vtroque retract.
 in Præfat. num. 70 ex quo inferunt † las. non esse contra producentem 35
 falsum Instrumentum, aliud falsum instrumentum producere Bal. in
 rubr. C. de fid. Instrum. colum. 12. Felin. in cap. Dilecti num. 17. de ex-
 cept. † rationem allegat, quia cum ob id in pari turpitudine, vterque 36
 versetur vterque punietur, & responderet ad d. c. cupientes, & ad gloss.
 in d. c. Dominus Noster, vt id cessante mixtura falsi intelligatur: In-
 feruntque etiam ad simile à But. relatum in cap. fin. ad fin. de iur. cal.
 Vt si vterque tam actor, quàm reus requisiti fuerint ad iurandum de 36
 Ecclesia, & neuter iurauerit, † culpa vnus non compensatur cū cul-
 pa alterius: quia ex quo, lusiurādum est exactum iudicium, eius om-
 missio est nulla l. 2. §. sed quia, C. eod. tit. de iur. calum. † & ad repe- 37
 lendum malitiā, obijciendumque perscaccibus litibus, datur cau-
 tela, † vt reus ab initio petat per aduersantem iurari de calumnia, nec 38
 vltius insistat, quia si non iuretur, & feratur sententia pro Actore
 talis sententia erit ipso iure nulla executionique demandari non po-
 terit Roland. conf. 71. lib. 1. sub nu. 7. Ant. de Canc. de exec. instr. q. 45.
 Auffre. ad decis. c. Tholos. 14. cū innumeris ab eis allegatis. A iuntq;
 Aduocato iustā cām fouēti licere allegare iura, & non multum effica-
 tia. Quia si Iudex non est multum doctus moueri posset ex rationi-
 bus etiam non concludentibus, Ioan. And. relatus à Pan. in 5. Per tuas
 num. 6. Qui fil. sint leg. † Et quod dicitur malitiā supplere ætatem, 39
 c. Monachus 70 dist. cap. de illis, 2. de despons. Imp. a. 1. eodem tit. in 6.
 restringitur, ad Sponsalia tantum; Ne decipiens ipse sua malitia glo-
 rietur Didac. in c. ex litteris de spons. non aut in perhibendo testimo-
 nium

nium intelligitur gloss. singularis in d. cap. ex litteris. Ex quo in eo
 40 iusiurandum interuenit. † Et in casibus in quib. malitiam malitia ex-
 pellere licet, Malitia pellens nomen malitiæ amittit, & solerti-
 Nomen assumit secundum illud Maronis Aeneidos lib. 2.

Dolus an virtus quis in hoste requirat? Etenim dolus ibi pro
 solerti machinatione accipitur, vt solerti~~um~~ interpretantur Sabelli-
 cus, & Afconius, & Egregie exponit Cagnolus in d. l. ea est natura in
 fine. Et Cic. Epist. Famil. 19. Ad Papyrium Petum ait. Tamen a mali-
 41 tia nõ discedis? † Ira sibi met ipsi aduersatur malitia, vt quo viam ad
 finem intuentum sibi date faciat, Veritatis amicu apparere studeat,
 & sub apparenti verò prodeat; Quod, & Iurisconsultus ibi enunciat;
 42 dum dicit, † ea est natura cauillationis, vt ab euidenter veris per bre-
 uissimas mutationes disputatio ad ea, quæ euidenter falsa sunt produ-
 catur d. l. ea est natura, sed, vt vnde discessit nostra reuertatur oratio
 43 † malitia est molitio damni contra aliquem, & D. Augustinus mali-
 tiam describendo dicit, Malitia est, cum moribus deceptorij, verita-
 te palliata proprium commodum, vel alterius incommodum atten-
 ditur, & malitia quasi molitio dici potest eo, quod qui damnum, con-
 tra aliquem molitur. dolum adhibeat Bal. in d. l. quæ fortuitis in prin-
 cip. C. de pign. act. & pro dolo in iure passim accipitur. Ided sacræ le-
 ges, quantum fieri potest, malitiam tamquàm rem valdè Execran-
 44 dam † indignam foro, indignam Ciuili hac societate, in qua omnia
 45 ex bono, & æquo tractari debent tollere conatur; † Cui nedum viam
 aperiendam non esse; Verum quantum fieri potest claudendam af-
 ferunt, l. cum hi, §. sed cum lis, ff. de trans. spec. in tit. de offic. om. iudic.
 46 6. vers. si quis † Malitijs deditus homo quid est quod nõ adinueniat?
 §. 1. in auth. vt hi qui oblig. se perh. hab. res min. Igneus in repet. auth.
 47 ex causa colum. 15. † fallacem decipiendi, rationem malitiam appel-
 lat, Cicero quem se esse prudentiam videri vult; cum tamen distet ab
 48 ea plurimum. † linguæ fallax non amat veritatem (inquit Sapiens)
 Typum malitiæ ipsius Veritatis Adumbrationem appellat summus
 Pontifex in cap. cum oporteat, de accusat. Ire ad locum meum in Sylo
 26. vbi habitauit Nomen meum a principio; & videte, qui fecerim ibi
 propter malitiam populi mei Israel Propheta dicit.

Sed ò tempora, ò mores; Malitia hisce malitiosissimis temporibus,
 49 ita suppeditat veritatem morumque probitatem † vt non nisi in ma-
 litijs

litij homines sciant gloriari; Isque altero prudentior credatur *Hier. 7.*
 qui malitiosior est; Sciatque alterum malitij supplantare. Sed &
 Improbitas, † malitia cum vitiosa res sit Prudentia videri vult, & 50
 qui malitiosus est, Vult prudēs vocari, Quodq; malitiosē facit pru-
 denter facere credatur. Quod quantum alienum sit a natura no-
 stra, vtiq; eo cognosci potest, † Quia etiam si illud placet, displi- 51
 cet tamen vitij nomine appellari; Et qui callidi sunt prudentes ap-
 pellari uolunt. Et si prudentia esset, mala esset, & turpis prudentia
 Malitij ad honores ascendere, rursus, & malitij alios depellere
 studeant. † Quod, & occasionem dedit summo Pontifici prospici- 52
 enti, quōd multoties perditorum atq; inuidorum hominum ma-
 litia Metropolitanus à Pallij susceptione Impediebatur, providen-
 di, vt nedum per opposcentes caueretur, quōd malitiosē id nō age-
 retur, sed per iurisiurandi religionem, & penam talionis tantē pro-
 teruirati occurreretur cap. i. in extrauag. de Auth. & vsu Pall. Mali-
 tiam, ita odio prosequitur lex, vt nedū nullo pacto impunitam, ve-
 rū acriter coerceri velit, l. si longius, §. si filius, vbi Bar. ff. de Iud.
 sed vtinam secundum rationem viueremus, quoniam cohibitione
 legis non indigeremus? † quē propterea nos cohibet, quia secundū 53
 rationem, non viuimus, quā cum iustitiam, ac charitatem præci-
 piat, per malitiam iustitiam, & charitatem abijcimus; cohibitione
 ista non indigeremus, si secundum Apostolum viueremus.

Tit. 2.

Malitij, ita obistunt leges, vt quos aliquando, benigno fauore
 prosequitur, si malitiosē in eo versatos deprehendat, fauorem sub-
 trahat, & indignos reddat. † Etenim cum ex inolita consuetudine, 54
 introductum sit, vt Rege Romanorum Romam aduentante Impe-
 rij Coronam, à Summo Pontifice suscepturo, vt postea satisfaciat
 omnibus creditoribus Præfecti Urbis, quibus obæratu est; Et cu-
 ius ministerium, in ipsa coronatione, adhibet, vt refert Restaurus
 Castaldus in suo aureo tractatu de Imperatore q. 44. nu. 2. Si sciens
 Præfectus Urbis Romanorum Regem Romam aduentaturum Im-
 perij Coronā suscepturū, grande æs alienum, ob id malitiosē con-
 trahat, quo per Imperatōrē postmodum illud persoluatur, propter
 ipsam malitiam, hoc priuilegium non consequitur, sed talis fauor ei
 denegatur Bar. in l. 1. §. 1. per illum text. ff. si quis testam. lib. esse iuss.
 fuerit, & dicit Cast. ibi † rursus cum iure cautum reperitur, vt ini- 55

- 56 mico testi, non credatur gloss. in auth. de test. §. si quis, † & offensio
in personam reddat offensum, Inimicum Fely. in cap. Repellentes
nu. 3. de accusationibus, si quis malitiosè, Ne probet contra ipsum,
colapho percusserit testem, non poterit, postmodum, ipsum, vti ini-
micum, recusare; ex quò malitiosè id egit. Bar. in l. 1. §. cum quis
57 itidem per illum tex. ff. de quæst. † ex quo redditur vana cautela 4.
58 Cepoll. † licèt, & ipse restringat ipsam, ad casum, vbi nō viget ma-
litia, ratio est in promptu, ne malitia profit Bald. in auth. sed si dica-
59 tur in vlt. colum. in princip. vers. modo quæritur, C. de test. † itidem
cum aliàs, liberetur fideiussor, bannito, quem præsentare promisit
60 Clar. per multos quos allegat quæst. 46. vers. Quæro pone † si fi-
deiussor malitiosè procurauerit, ipsum banniri, haud liberatur Bart.
in l. si vero in princ. ff. qui satisd. cog. multa alia similia adducit Fe-
lin. in cap. fin. pen. colum. de test. quæ longa serie, congerere possim,
ni breuitati studerē, & ne longa esset isthęc mea quidem commen-
61 tatio † malitijs in summa occurrunt, non succurrunt leges l. cū do-
62 nationes, C. de transf. † Quæ, & ob id, etiam nolunt causā litis Im-
peratorem, seu alium Principem, hæredem institui posse l. pen. ff. de
hær. inst. vbi Paulus Iuriconsultus sic ait Imperatorem litis causā
hæredem institui, inuidiosum est, neque enim calumnię facultatem
à Principali Maiestate capi oportet, & Imperator in §. si. inst. Qui-
bus modis test. infir. asseruare videtur sic, & aliquando boni Prin-
cipes vltro sibi adimunt quę alijs priuatis concedunt, ne quis, eorū
maiestate abutatur, Nec in iure testamētorum, plus sibi, quam alijs
63 attribuere solent, † vnde, nec ex imperfecto testamento quicquam
capiunt, magis quàm alius priuatus. ex Imperfecto, C. de testam.
64 † Quod seruauit Augustus hæres ab ignoto institutus † Ionathas, &
65 Populus Israel propter malitiam Demetrii Régis eius amicitiam
1 Mac. 10 respuerunt, prætuleruntquē ei Alexandrum. Deponentes omnem
malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias sicut mo-
do geniti, inquit Apostolus. Sed, etsi valde detestādā res est mali-
1. Pet. c. 2 tia, ea est nostrorum temporum iniqua conditio, vt non nisi mali-
tijs, omnia agantur, malitijs cōtrahitur, negotiatur, & malitijs cun-
cta ad se trahere quisq; conatur, de nulloquē magis gloriari vide-
66 tur, quam supplantationibus. Proximum suum decipere scire. † Et
Aduocati, Patronique causarum; quorum est mentita detegere; &
ne

ne veritas opprimatur, quantū possunt efficere; Immemores, † quod 67
 Promotores iustitiæ appellantur, in omnibus se defensionem tene-
 re, & causas, siue iustas, siue iniustas scire defendere profitentur
 huic omnes eorum vires, ac nervos intendunt, in hoc anxie inuigi-
 lant, summopereq; elaborant, quasi quoddam laudabile, gloriosumque
 sit, mendacium, & iniquitatem protegere, & non potius infame,
 atq; ignominiosum, pro quo certè rationē reddituri sunt, apud ter-
 ribile illud omnipotentis Dei Tribunal, & iudiciū grauissimū in eis
 exercebitur, ob quoddam aliquando in detritum habitū sunt licet alio-
 quin nobiles, & honorabiles, quando honorabiliter, & virtuo-
 se talem eorum professionem exercent † talesque eos repu- 68
 ter locorum consuetudo, prout nobiles, & honorabiles, reputat
 Cagnol. in repet. l. 2. §. post originem nu. 215. & seq. ff. de orig.
 iuris quorum honorabiliter etiam meminit Imperator in l. lauda-
 bile, C. de Aduoc. diu. iud. quiq; propriè Aduocari dici possunt:
 latè etiam eos defendit Burg. dec. 41. par. 1. quicquid dicatur in l. si
 quis procuracionē, C. de decur. lib. 10. vilè esse professionē, nā Im-
 perator ibi loquitur de vilibus viliumq; carū Procuratorib. & inepte
 allegatur ibi textus ad hoc ppositū. † Laudatur Traianus Impera- 69
 tor à Plinio in eius Panegyrico, q̄ inter alia, saluberrimis legib. oēm
 ansam, calumnijs, ac malitijs tollere, quæsierit, malitiosos ipsos fori
 profanatores pœnitens euellēdo. Qui talibus verbis fatur. At tu Cæ-
 sar, q̄ pulcrū spectaculū, pro illo Nobis execrabili reddidisti: Vidi-
 mus delatorum iudiciū, quasi grassatorū: quasi latronū; Non solitu
 dinem illi nouiter, sed templum, sed forum infederant: nulla iam
 testamenta secuta; nullius status certus; Non orbitas, non liberi
 proderant; subdens Auxerat hoc malum Principum Auaritia: Ad-
 uertisti oculos, atque, vt ante castris, ita postea, pacem foro reddidi-
 sti; excidisti intestinum malum, & prouida seueritate cauisti, ne fun-
 data legibus ciuitas, euerfa legibus videretur. † Non declines cor 70
 meum in verba malitię ad excusandas excusationes, in peccatis in-
 quit facer Vates: In malitia eorum disperdet eos disperdet illos
 Dominus Deus noster alibi dicit. † Audiant malitiosi. Quid eis
 per Prophetam dicatur: Quid gloriaris in malitia, qui potens es, in
 iniquitate? tota die, iniustitiam, cogitauit lingua tua, sicut noua-
 cula acuta fecisti, dolum; dilexisti malitiā, super bonitatem, ini-
 quitatem

quitatem magis, quā loqui æquitatem: dilexisti omnia verba præ-
cipitationis, lingua dolosa, & comminando addit. Propterea Deus
destruet te; in fine euellet te, & migrabit de tabernaculo tuo, & ra-
dicem tuam de terra viuentium. † Atque diram Impræcationem

72 Hierem. 5. Hieremix. Inuenti sunt in populo meo impij insidiantes quasi Au-
cupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos viros: sicut de-
cipula plena auibus: sic domus eorum plenæ dolo: Ideò magnifi-
cati, & ditati sunt: Incrassati sunt. Et impinguati, & præterierunt Ser-
mones meos pessimè causam viduæ nō iudicauerunt, namque ho-
nor est homini qui separat se a contentionibus.

73 † Et Religiosissimi Imperatores ne lites ipsæ fierent penè im-
mortales, & vitæ hominum modum excederent, & quia ipsas sepè
materiam criminibus creare noscebāt, eas triennio concluderunt l.
Properandum, §. 1. C. de iudic. vltra quod tempus noluerunt posse
litigatores eas protrahere, sed instātiā ipso iure esse peremptam;
vt ibidem, & dicunt gloss. in L. 1. §. sed si Iudex, ff. eod. tit. de iudic.
l. 1. in d. l. præparandum, & etiam Bart. & Alexand. qui plus volunt,
vt & iuramento facta prorogatio non valeat, Maran. in suo Spec.

74 §. par. princ. num. 23. † Solus Princeps potest ex plenitudine pote-
statis insufflare ei spiritum vitæ, Paris in tract. de find. in verb. sen-
75 tentia, quo casu debet causā reparare † præuia refectione expen-
76 rum, vt ibidem notat Maran. num. 33. † Breuiari quidem potest in-
stantia consensu partium: quia, qua ratione, prorogari non potest,
eadem breuiari valet, fauore publico, vt litium sit finis Rom. in d.
L. 1. ff. de re iud. Alexand. in d. l. Properandum in princip. & ibidem
l. 1. in penult. colum. vers. tertio limita pulchra dicit Par. de find. in
d. verbo sententia cap. 6. per totum Tiraq. de retract. confang. §. 1.
gloss. 10. num. 30. cum ibi allegatis. Egregia sanè quæ est detesta-
tio litium, per quam declinatur hoc malum, & quæ non fierent sal-
tem, ita frequenter, si quæ officij sunt homo teneat, quod est pacem
seruare, & abstinere a calumnijs, quæ sicuti inquinant hominem
deturpant Ciuitates, ac Regna faciuntq; vt exercitu hominum iure
sociatorum, publica, latrocinia, & latibula ferarum reputentur.

77 † Vnde bene dicebat Philosophus; qd̄ quietè viueretur in mūdo, si
duo hæc auferrentur, è medio Meum, & tuum, tanquam occasio sint
78 harum discordiarum. † Quandoquidem Anaxagoras agram suam
omni-

omnibus cōpascuum esse voluit. † Idem Pericles eius discipulus 79
 ex suis prēdijs macerias sustulit, vt ad fructus inde percipiēdos li-
 ber omnibus pateret accessus. † Idem Lycurgus in Laconica sua 80
 republica instituit, extendebat Plato, etiam quo ad vxores, ut ha-
 betur in cap. Dilectissimus, §. 1. 12. q. 1. Quod tamen declarat gl. libi
 nō intelligi respectu usus carnis, sed quoad honoris proteccionē al-
 legans Ciceronē dicentē, Dulcissima rerum possessio, cōmunis est.
 Non quidem ut duo hęc in se mala sint etenim † Distinctio Domi- 81
 niorum, est de iure gentium, ne homines abolescerent, sed solertes
 fierent §. ius autem gentiū Instit. tit. de iur. nat. gen. & civil. † Abij- 82
 ciat Crates Philosophus, suas diuitias in Mare, Nanq; Christiana
 religio, propriū, ac diuitias temere nō dānat, ēt si Affluāt; nec pro-
 fundere, seu reijcere iubet, sed ne ijs cor adijciamus pręcipit.

Et tantū abest, ut Dominus promiscuam rerum omnium com- 79 al. 81
 munionem exigat, ut apertē rerum proprietatē, & dominiorum di-
 stinctionem confirmet, furtum, prohibendo. Quod non nisi rei alie-
 ne, esse potest. † Nec est ignotū legem Agrariam, & C. Licinij ple- 83
 biscitum, quę de agris ēque populo diuidēdis Ferri intendebat ex-
 ploſam Gracchumq; ipsum ob id cesum fuisse, & de quā Cicero in
 oratione de lege Agraria. † Rerum diuisionem, rationabiliter 84
 propter tria factam fuisse, Scetus in 4. sent. 13. dist. art. 2. asserit. Pri-
 mō ad excludendum negligentiam, eo quia si essent cōmunes agri,
 insolitudinē reducerentur, etenim † quod commune est communi- 85
 ter negligetur l. 2. C. Quando, & quibus quarta Pars deb. lib. 16.
 sicque necessaria hominum substantatio deficeret; Secundo ad tol-
 lendum rixas, & controuersias, ne cum homines prompti ad diffi-
 idium, unus plusquā alius ex terris occupare contenderet. † Vnde 86
 de Nēbroth. legitur, quod robustus uenator erat, hoc est oppressor
 aliorum, cap. non esse peccatum, §. his, itaq; 6. dist. Tertio ad tollen-
 dum ipsam malitiam, quia malitiosi puniri nō possent, pro eo quod
 plusquam alij, occuparent ex quo dicere possēt, non capere alienū
 sed commune, † ob quod, & Aristotiles in 2. polit. reprehendit So- 87
 cratem, & Platonem quod promiscuū rerum usum conceſſerint, sed
 quia malitia hominum ex his occasione sumit ad malum † etenim 88
 lis à limite, idest termino dicitur eo qđ primæ inter hominēs lites
 de limitibus fuerint, c. Forus, de uerb. signif. & auth. Habita, c. ne fil.

pro

pro Par. ubi Doct. feruntque Primam legum laticè Cererè fuisse, quæ Primo de agrorum finibus discepare cepit.

- Summa quidem laus est detestari lites, quæ semina discordiarum sunt cap. 1. *Secce* 46. dist. & nihil magis aduertere Principes, ac rerum publicarum Moderatores, deberēt, quam litium igniculos tollere, earumque fomitem quantum possunt, amputare; ex quibus tot mala in Ciuitate, tot cædes in populo, totq; urbium euerfiones, euenient † quandoquidem pari; ratione, rem litigiosam, uēdi prohibitum fuit, toto tit. ff. & C. de litigiosis, talesque alienatarij litium redemptores dicuntur interq; ex ecrandos à iure ponuntur, nec mirum, † nam lis ex arrogantia prouenit, & garulitatem nutrit. d. c. r. dist. 46. hinc litigiosus ordinari prohibetur, quia nunquam cessat seminare discordiam ibidem, † & Apostolus ordinandum in
1. *Ad Thimot.* Episcopum, vult esse irreprehensibilem, vnus Vxoris virum, sobrium, ornatum, prudentē, pudicum, hospitem, non percussorē, † sed modestum, non litigiosum. † Vnde volunt Doctores quod filius, qui in Testamento, Patris, hæres institutus, cuique prælegata facta fuerunt. si viderit hereditatem Patris grauib; oneribus esse implicitam, possit ab hæreditate se abstinere, et legata acceptare l.
- 93 filius Pater vbi Ias. num. 1. ff. de leg. 1. rationem allegat, † quia boni viri est lites execrari, lapud Celsum, §. si quis, ff. de except. dol.
- Nec putet quisquam, de solis ipsis Principibus hoc dictum esse, † sed boni patroni causarum est etiam, quantum potest, ab iniustis litibus abstinere, ne .s. ita agendarum causarum gloria capiatur, vt ea luce fori, cuius splendor, ambitiosa ingenia facile incendit derelicta passim, & sine delectu lites omnes defendendas amplexetur, & pugnis civilium cōcertationum puluereque forensi, rabie, atque odio ipsas pertractet, tanquam si ipsemet, de re propria, litigaret, cum potius deplorare debeat hæc dissidia; sed par est generosos animos omni studio vires colligere, & rationes omnes meditari, quibus cum, in hanc arenam descenderent, vt afflictam Innocentiam defendant; patrocinentur veritati; fraudes, & iniurias propulsent; in propulsationemque improbitatis, summa contentione peruigilent tonent, fulminentque eorum eloquia. Etenim Imperator ipsos prærogando non ad iniquas lites tuendas accendit, sed ad iustas enis viribus sublinendas adhortatur, dicens Aduocati qui dirimunt ambi-

ambigua facta causarum; suæque defensionis uiribus sæpe publicis
in rebus, ac priuaris lapsa erigunt; fatigata reparant; non minus pro-
uident humano generi, quam si prælijs, atque vulneribus Patriam
parentesque seruatet. Nec enim solos nostro Imperio, militare cre-
dimus illos, qui gladijs clypeis, & thoracibus dimicant, sed etiam
Aduocatos: Militant namque causarum Patroni qui gloriosæ vo-
cis confisi muniminè laborantium spem vitam, & posteros descen-
dunt l. Aduocati, C. de Aduoc. diuersi. Iudiciorum: Litigium Demo-
gorgonis filium, ob sui deformitatem a cælo deiectum fuisse anti-
qui fabulantur Poetæ. Et Muliebre est litigare inquit Seneca, de
Quatuor virtut. † Isocrates nō magis admonere videtur Regē suū 95
Nicoclem quam ut eas leges ferat, quæ, vel nullius litis habeat Se-
minariū, vel exortas cōtrouersias statim dirimāt. † Cicero egregie 96
laudat Seruium Sulpitium, nō tam, ob admirabilem, & pene diui-
nam iuris ciuilis scientiam, quam quod semper maluerit litium, an
fractus tollere, quam actiones ad eas constituere. Quod, & isdem
Sulpitius proficitur † laudatque Papinianus noster fratres, quos 97
pietatis officio functos, asserit ut arbitro, quæ acceperant, derelicto,
vltroneam trāsactionem, communis eorum hæreditatis, inter ipsos
inierint præclarū eius respōsum habetur in l. ff. fam. hercis. Com-
mendat. † Ulpianus recundam litis execrantis cogitationem, l. 98
item si res, §. Potest. ff. de alien. iud. mur. caus. fa. † Esaias grauius 99
inuehit in morosos ipsos litigatores † Paulus acerbè Corinthios de
litibus arguit: Eadē seueritate † coApostolus eius Iacobus populū 100
suum litigatorem, eo nomine increpat: Agnoscentes forentes lites
uti in plurimum à malo proficisci, & significantes, aliquem esse vi-
dium, & superatū odio potius, uel avaritia, uel alio simili corrupto,
& uitioso affectu qui nos agit præcipites, quàm iustitia. † Solū 101
Caligulam iniustum Imperatorem aluisse lites comperio, qui ini-
qua eius cōstitutione edixit, ut quadragesima summa, de qua litiga-
batur, ueligalis nomine pēderetur, ita ut nec liceret impūnè lite in
motam componere, sic ille omnes litigatores multabat non publi-
co bono, sed fisco suo consulens; Quod si mores nostrorum tempo-
rum, & fori turbas intueamur, uix ullam forasse actionem, aut litē
quæ impura non sit, uel saltem impūnè tractatam, ut rectius loquar
non cōspiciemus, sed hoc prouenit, quia hmōi tractationi, sine de-
lectu

lectu admittitur, quilibet non explorato an piè in eius actionibus
 103 viuat † talisque eorum improbitas ab iniquis Iudicibus multoties
 alitur, qui bonos depellunt, & iniquos tollunt, quod semper pace
 bonorum dictum sit. Non inueham ad deplorandum hoc malum, &
 ignorant, quod mali damnabiliter persequuntur bonos. c. Nimium.
 104 23. q. 4. † ita prohibitum est procuratoribus calumniosam litem no-
 mine Domini instituere, ut si eam instituerit, ipse, & non Dominus,
 in expensis condennetur, argum. l. non est ignotum C. de adm. tut.
 spec. in tit. de exec. sent. §. sequitur. vers. sed quid si Procurator.

Declaratur tamen, non vindicare sibi locum, quando procurator
 mandatum ad id speciale habuerit à Domino, ita egregiè declarat
 Bar. in l. 1. §. si procurator, vers. ex prædictis sub num. 5. ff. si quis ius-
 dic. non obtemp. & multò magis quando Dominus ipse, per se ip-
 sum, eam instituerit, vel opposuerit, tanquam eo casu cesset ratio, ut
 in generali mandato Dominus, quod procurator eius nomine cal-
 umniosam litē instituat, vel temerè opponat, mandauisse non intel-
 ligatur. l. si procurator, in principio ibi ad eodemmet Bartolo alle-
 gata. ff. de cond. indeb. quem tali casu ab expensis releuari conuenit.
 Minus uè in simplicibus interlocutorijs, super articulis iuris, qui cū
 absque impensa, vel saltē modica, & non considerabili, expedian-
 tur, & in quibus nec etiam ipse principalis condemnari solet, nec
 ipse procurator donari debet. Cyn. in l. Polla. C. de his quib. ut in-
 elig. Bal. in l. fin. ad finem C. quando prouoc. non est nec. Lanfran.
 de Oriano, in repet. c. Quoniam contra, in verbo, expensæ, num. 1. r.
 de prob. Addi potest & in defendendo, in quo quis calumniari non
 dicitur. est celebris glossa, magna, in l. 1. C. qui accus. non poss. Quam
 ibi extollendo Bal. sub num. 17. ait, calumniam resistentem non me-
 reri repulsam. Quia ins naturæ permittit, ut quis defendat se, Natu-
 ralis enim dulcedo, sic insita est, dicit, & glossa in l. in summa ubi &
 Alber. de Ros ff. de cond. ind. licet forsan dici posset, Procuratorem
 in simplicibus istis interlocutorijs in expensis damnatum, calum-
 niæ damnatum non dici, nisi expresse hoc pronunciauerit Iudex. l. 1.
 §. 1. ff. ad senatuscons. turp. & l. 1. ubi Cynus C. de Aduoc. diuers. iud.
 dicit & Chucalon in addit. Ad Angelum de Malef. in verbo. & Ad
 quærelam Titij infra scripti sub num. 73. Non hoc tamen dico, ut
 velim, causidicis cuius officium, dixi esse laudabile, honorabile, &
 perquam

perquam necessariū Reipublice, licere, in defendendo, & in istis etiā interlocutorijs, iniustis vti defensionibus; Quos immò volo omni labe esse solutos, & semper verum sequi, memores vt dixi, Quod promotores Iustitiæ appellantur, & abstinere à tali dulcedine indigna homine libero, & maximè Christiano, & foro ipso: Quicquid, dixerit Cicero, Iudicis semper esse verum, sequi, patroni aut causarum quandoque verisimile, etenim ethnicum dictū est. Sed propter illos Iudices, qui non zelo iustitiæ, sed liuore vindictæ ad id prosiliunt, & quibus dici posset illud Dominicum, qui sine peccato est ver- Ioan. 8.
strum, primus in illam lapides mittat. Atqui eorum Deus ultor erit iustus Iudex. Quibus dicitur, Iustitia sine misericordia fiet illis, qui misericordes haud fuerunt, etenim vera iustitia compassionē habet, falsa verò dedignationem, quamuis & iusti soleant, rectè peccatoribus indignari, sed aliud est quod agitur typo superbiæ; aliud quod zelo iustitiæ, vt inquit Diuus Gregorius, & habetur in c. Vera. 45. dist. subdens. At contra hi, qui de falsa iustitia superbire solent, cæteros quosque despiciunt, nulla infirmitatibus misericordia condescendunt, & quò se peccatores esse non credunt, eo deterius peccatores fiunt; & dum sic contra eos, quos malos putant, indignari credūt, dedignantur: per notata ab Archidiacono in d. c. Vera.

Sed vtinam eam saltē in litigādo moderationē, retineremus, quā Ethnici in suis actionibus retinebant, & iudicia exercebant, eorumque exemplo ad piē in eis conuersandum moueremur. † Audire- 105
mus eundem Isocratem, qui in suo Arcopagyitico Priscos laudat Athenienses, quod forum fugerint, nec illuc discederint nisi coacti, & magno pudore, ita videri litigatores abhorrebant. † Audire- 106
mus, & Ciceronem in suis Officijs dicentem, virum bonum esse non debere in exigendo acerbum, sed equum, & facilem, multa multis de iure suo cedentem, à litibus quantum licet, & paulò plus etiam quàm liceat abhorrentem. † Audiremus, & damnantem gentem 107
Siculam, quod esset natura procliuis ad lites, & iurgia. † Marcellinus 108
vituperat Egyptiorum genus controuersum (vt ait) & assuetudinē perplexitatis litigandi lætissimum. † Martialis miserum iudicari, 109
& dementem Gargilianum quandam, qui diutius litigaret, cū posset cedere, & vinci, sic inquiens,

Ab miser, & demens viginti litigat annos

C

Quis-

*Quisquam, cum vinci Gargiliane licea.
Deridetur.*

Parnus quod ita esset litigiosus, vt ob amissam nauiculam, cum obuijs quibusq; litigabat: vnde natū est Prouerbiū. Ob Parni scaphulam idest ob res minutulas, multū mouere litium, & querelārū.

Esse procul lites, & amara pramia lingua.

- 110 Inquit Ouidius. † Et inter ea quæ faciunt vitam beatiorē
ponit, vt sit lis nulla, Toga rara, sed cur imus per eblandita,
atque emendicata suffragia? Vbi habemus auctoritatē Salua-
toris nostri Iesu Christi, qui detestando lites dicit, † Qui vult
Mat. 5. tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei, &
pallium, nec turpe iudicet cedere, quasi quod de iure suo diffidere
videatur, quia salubris est detestatio litium. Fel. in c. illud. col. 5. de
112 præscript. † Et magis oportet obedire Deo, quā hominibus,
Mat. 5. † Abstine à lite, & minues peccatum dicitur. Et inter duodecim
113 mundi, abusus ponitur Christianus litigiosus. Igitur, vt Iuriscon-
Ecl. 28. sulti hi nostri, qui Christiano sunt insigniti nemine, quique frater-
na charitate per sanctissimū hūc carācterem nobis colligati sunt,
& propter vinculum charitatis, quibus inuicem allegati sunt, ante-
quam Antiochiæ sortirentur hoc nomen, † quod sortiti sunt an-
114 no 6. post Christi in Cælum ascensum C. sacrosancta 22. dist. † Fra-
115 tres inuicem appellabantur, alant quæ debent extinguere diffidia,
aut sanctissimam æqui, & boni artem professi, fordidam quandam
litigandi artem edoceant, non formidantes saltem terribiles illas
minas, quas Paulo ante ex Propheta; memorauī, fugiant nomen
Veteratoris. Enimuerō Aduocationis Officiū Nobile semper, at-
que honorabile apud quoscuq; vitæq; hominum per quam ne-
cessarium reputatum fuit, tale etiam preconizat Imperator in l. lau-
dabile. C. de Aduoc. diuers. Iud. Laudabilem artem vocat Anacle-
tus summus Pontifex in c. Quia Episcopus 5. q. 3. Honerabilem di-
cit Bal. in l. inuitus. col. 1. C. de proc. & in l. 1. §. Ait Prætor. ff. de
post. Nobile reputat idem Imperator in l. Prouidendum in princ.
In verbo nobilissimos. C. eodem titulo de post. vbi parificat Ad-
uocatos & Procuratores ad lites, quos causidicos nuncupat, ibi aut
meritum nobilissimos facit, vt par causidicorū distributio fiat
Causidicos Aduocatos appellat Imperator in l. Quisquis C. cod. tit.
de

de post. vbi synonymizādo. Quē causidicum appellauit, mox aduocatum, & postmodū patronū nūcupat. Parificat & Iurisconsultus in l. r. §. Postulare. ff. eod. Quod & clarē colligitur ex textu. l. primā §. Aduocatos. ff. de var. & extraord. cogn. vbi describendo Iurisconsultus, Aduocatum, atque eius officium ait Aduocatos accipere debemus omnes omnino, qui causis agendis quoquo studio operantur; & qui nā maiori studio causis agendis operatur, quā procurator ad ipsas causas, qui legalibus scripturis causas ipsas instruit, & gloriose vocis munimine eas etiam coram magnis mundi Principibus defendit? Alconius Pædianus in Tullium de Diuinatione. Vnicam diuisionem, inter causarum patronum, & aduocatum faciens dicit, inter Patronum, & Aduocatum id tantum interesse; vt Qui alterum in iudicio defendit, si Orator est Patronus dicatur, si autem ius suggerit, aut præsentiam suam amico accommodat, Aduocatus appellatur, & vterque titulus C. de Aduoc. diu. ff. l. i. magis causis, dicis, quam Aduocatis, accommodatur. Nobiles reputat eos locorum consuetudo, cum ad illud exercendum laurea Doctoratus insigniti admittantur, Nobiles reputant Principes, qui & ipsos ad Magistratus, & Officia dignitatum deligunt. Causidici fuerūt Priscis temporibus Cicero, & Hortensius Oratores clarissimi, recentioribus temporibus Paulus Iurisconsultus, & Plinius Iunior, qui & scribens ad Nepotem lib. 2. epist. ait. Nos qui in foro verisq̃ue litibus terrimur, multum Malitiæ quamuis nolimus addiscimus; & vnde discessimus, vt reuertamur, ita nobile est Aduocationis officium, vt Spartianus, in Iulianum Imperatorem laudare eum volēs à generis Nobilitate dicit. Didio Iuliano, qui post Pertinacem Imperium adeptus est. Proauus fuit, Sabinus Iulianus, bis Consul, Præfetus Vrbs, & Iurisconsultus, qui magis eum Nobilem fecit. Quicquid Rabulas Canes acerrimos, venale genus, Lynceibus, & Leonibus truculentiores, togatos Vultures, & garulos aliqui eos appellauerint; Nam contra manifestam veritatem obloquuntur, perlegant Paulum de Cittadinis, & videbunt, quo encomio digni sunt. in tract. de Iure Pat. Parti. 2. num. 11. vbi ponit qualitates, quæ vero Aduocato inesse debent. Pulchra de ipsis scribit Paris de Puteo de Synd. in tit. de excess. Aduoc. Boff. in titulo de resp. à reo fac. non iniocunda congerit Cagnol. in rep. l. 2. in §. post originem. nu-

- mero 213. Vbi postquam fuit inuectus contra malos Aduocatos, & proteruos causidicos, quorum eloquentiam caninam facundiam nuncupat, qua mutuis sese latratibus impetunt Deum, & homines lacerant, maximè in causis iniustis, quas iniquorum Aduocatorum pascua esse asserit, officium proborum causidicorum, laudabile, atque honorabile, maximè in inclytis Ciuitatibus prædicat, damando improbam inductionem Accursij d.l. si quis procuracionem, contra eos factam. Non tamen hoc dico quod ludiciorum usus omninò damnum, aut nefas esse inter Christianos exerceri ducam, què
- 116 immò per quam necessarium aliquando esse existimo. † Nam & ad hoc semper instituti sunt Magistratus, ac Iudices, vt sint malis terrori, & bonis subsidio, perque eorum manus Deus Respublicas conseruari, & ciuiles controuersias, quæ in humana hac societate gignuntur, dirimi, ac componi vult, sed quod usus huiusmodi sit iustus, & qui magis tueatur, quam conuellant; Christianamq; charitatem, & Rempublicam, magis conseruet. † Prædicat Lactantius lib. 1. Diuinarum Institutionum, Priscam Iuris Ciuilis prudentiam arbitrosque æquitaris appellat, qui institutiones Iuris Ciuilis compositas ediderunt, quibus ciuium dissidentiu, lites, contentionesq;
- 117 sopirent † vsq; adedò lex odit lites, vt cum secundum magis communem conuentionem relata à Gabriel. in suis comm. concl. tit. de confess. cc. 1. n. 3. 1. & seq. confessio liberatoria absente parte facta, nec etiam vt probet aliquid non esse debitore valeat, allegat Salic. in l. generaliter in fin. q. 12. C. de nō cum pec. & in l. vnica 15. opp. in fin. C. de confess. tamen in renuntiatione litis odio litium præiudicat glos. in l. postquā liti C. de pact. Innoc. & Im. in C. cum pridē eodem titulo. Purpur. in ead. l. postquam liti col. 7. Bal. in auth. in successione in fine. C. de leg. hered. in l. & hæredi. §. fin. ff. de pact. & in Rubrica C. res inter alios acta. Christus Apostolos sine auro misit ad prædicandum, vt ipsi subtraheret causam litis, vt inquit D. Ambrosius, & habetur in c. ira. 11. q. 3.
- 118

- At cum Principibus, & his qui Respublicas regunt, tam curæ esse debeat, vt per saluberrimas leges, sanctasque constitutiones
- 119 quies in populo conseruetur, tollanturque litium igniculi; † Non minori Curæ etiam esse debet, eorum Magistratibus, & his quibus datum est ab illis ius dicere, vt quam ocysimè iudicales hæc controuer-

trouersia sine debito terminentur, nec minùs elaborare debent ipsi, vt lites, & causæ, quæ coram eis deferuntur, citū finem accipiant, quam Principes ipsi modum, & formam pro facili, & cita earum diremptione præscribere, † cum & ipsis in multis liberè laxentur 120
 habenæ, eas, vt volunt ex æquo, & bono terminandi, magnæq; eorum probitati, atque præstantiæ tribuatur earum celeris expeditio † Et cum omnia nominatim legibus compræhendi non valeant 121
 quæ in illis expressa non sunt, discreto iudicio religionique ipsius iudicantis, ea terminandi, relinquūt l. 1. in fine, & ibidem Bal. ff. de iur. del. C. in causis vbi Pan. de offic. deleg. vt qui ex bono, & æquo, probabiliq; naturalis rationis iudicio, & perpensis rei de qua agitur circumstantijs ius dicat l. Non possunt cum sequenti ff. de leg. † 122
 Quod & Cicero, in Oratione pro Fronteio, expressit, inquit, in rebus iudiciandis, non minimam partem ad vnamquamq; rem æstimandam, momentoque suo ponderandam sapientia Iudicis tenet.
 † Et potissimum elaborandum est Iudici, vt certam ferat sententiam, etiam si de incerta quantitate apud eum actum sit §. eurare in-
 stit. de act. iuxta tamen Theoricam Doctorum ibi † neq; enim ad aliud constituti, sunt Iudices, nisi, vt per eorum officium, debitum 124
 finem accipiant iudiciales controuersia, † & Iudicis officium suscipere, nil aliud est, nisi polliceri se sua sententia finem Iudicialibus controuersijs impositurum l. Pomponius ait §. recepit ff. de 125
 rec. arb. finalisque debet esse sententia, vt Iudex officio suo functus dicatur, cum tunc reuera iudicatum censeatur, quando iudicis pronuntiatione controuersia finem accepit l. 1. ff. de re iud. & sententia est terminus diffinitiuus litium l. terminato C. de fruct. & lit. expf. † Ob quod multoties receditur à communi foro, & vel spontè, vel 126
 iuris municipalis coactione, in arbitros, remittitur controuersia, vt auctoritate sibi tributa, quod fortasse Iudex ex formulis sibi à iure præscriptis, non faceret, ipsi faciant; tollantque omnem iurgij occasionem, radicitusq; dissensionem ipsam conuellant, in tantum † 127
 vt si super pluribus differentijs assumptus fuerit arbiter, nisi omnes finierit, sententiam dixisse nō existimetur l. dicere ff. de recept. arb. Quinimò si partes compromiserint in arbitrum omnes, & quascū-
 que earum lites, causas, & controuersias, quomodolibet inter ipsas vertentes, & vtraque pars coram eo suas prætensiones proposue-
 rit,

rit, nisi simul, & semel omnes finierit, suo officio, rectè functus non dicatur; cum super omnibus arbitrium suum ferre debuisset Bal. in l. quidam tameneod. tit. de recept. arbitr. Felin. in cap. cum inter num. 19. & seq. de re iudicata; finem itaque liti non imponit, quinimò novas lites serit, & perniciosiores prioribus, qui vel obscuram, vel incertam profert sententiam † vt præsepè faciunt aliqui ex delegatis iudicibus, qui cum sciant propinas, seu sportulas eis deberi, quo eas sibi multiplicentur, quibus maxime inhiant, incertas sepe numero ferunt sententias, easque appendicibus, ac reservationibus plenas, vt plura in vna eademque causa, eis obueniāt salaria, non contenti honestis stipendijs suis.

Peccant quidem frequenter Actores, qui temerè alios litibus vexant, iniustasque substinent, quosque ad iusiurandum calumniæ, quod malitiæ dicitur, vt superius dictum est, lex adigit. † Et quod Iudex in quacunque parte iudicij, quando expedire ei viderur, & exceptionem per calumniam proponi suspicatur exigere potest c. litteras §. præterea de rest. spoliat. Arch. in c. pia super verbo Malitia de except. in 6. † atque litis ipsius dispendio, & sumptibus afficit, si temerè, iniustamque litem, mouisse depræhendet. l. 1. C. de iur. propt. calum. dand. † Sic Tullius, pro Sylla dicturus, vos (inquit) Dij Penates testor, me huc integro animo descendere † quod & Fabio lib. 12. Placet dum asserit non conuenire actori iniusta rueri scientem. † Iurant itaq; litigatores actor quidem non animo calumniandi litem mouisse, sed existimans, se se iustam causam habere l. 2. C. eod. tit. de iuriur. propter calum. dād. Reus quod non aliter suis allegationibus vretur, nisi ad bonum, & quod putans se bona instantia vti ad reluctandum peruenerit.

Iurabant, & olim patroni caufarum, hinc inde sacrosanctis Euāgelij tactis, quod omni quidem virtute sua, omni que opè, quod verum, & iustum existimauerint clientibus suis, inferre procurabunt, nihil studij relinquentes, quod sibi possibile est, non autem credita sibi causa cognita, quod improba sit, vel poenitus desperata, & ex mendacibus allegationibus composita ipsi scientes, prudentesque mala conscientia liti patrocina buntur, sed & si certamine procedente, aliquid tale sibi cognitum fuerit, à causa recedent, ab huiusmodi commupione sese poenitus separantes Auth. Hodie

S. pa-

S. patroni C. de iud. etenim maiori poena non putauerunt temerari-
 rorum litigantium proteruiâ Imperatores posse composci, quam
 ducere ipsos ad reatum æternæ damnationis. Verum iusiurandum
 hoc patroni causarum recessit ab aula, & malè, licet, & malum sit
 iniustam litem absq; etiam tali iureiurando suscipere, ac tueri.

Erat, & aliud iurisiurandi genus propter calumniam quod præ-
 stabat, & iidem litigatores, vt nempè iurarent quod nihil poenitus
 causa patrocini iudicibus, vel alij cuiq; personæ pro hac cau-
 sa dederint, vel promiserint, vel postea dabunt, vel per se, vel per
 aliam mediam personam: Exceptis ijs quæ proprijs Aduocatis pro
 patrocinio præstant vt in auth. principales C. eod. titulo de iur.
 propter cal. dand. Iurabant & Iudices secundum formam l. Rem.
 non nouam, & auth. hodie C. eodem tit. de iud. sed vrinam hoc ser-
 uaretur hodie, quam multi abstinerent à profusa largitione erga
 Iudices qui munijs taliter inhiant, vt ni dentur exposcere non eru-
 bescant, & de quibus dici potest illud sapientis. † Victoriâ, &
 honorem acquiris, qui dat munera; Animam, autem aufert acci-
 pientium. Rursus † veritatem ama, & noli vendere, sapientiam, &
 doctrinam, & intelligentiam. Memores illius Prophetæ, † Audite
 hoc principes Domus Iacob, & Iudices domus Israel, qui abhomi-
 namini Iudicium, & omnia recta peruertitis. Qui ædificatis Syon
 in sanguinibus, & Hierusalem in iniquitate. Principes eius in mu-
 neribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant. Iusiur-
 randum etenim spiritualem quandam tortura repurant. Soc. conf.
 253. col. 2. in princ. Munera de sinu suo accipit, vt peruertat semi-
 tas Iudicij, dicit Sapiens.

134
 Prov. 22.

135
 136

Prov. 23.
 Mich. 3.

Prov. 17.

Et ea est vis iurisiurandi propter calumniam, quod à litigatori-
 bus exigitur, † vt si actor calumniæ sacramentum subire nolue-
 rit, non liceat ei poenitus ad litem peruenire, sed cadat ab instituta
 actione: Quasi improbus litigator, & tristitia iudicum ei cum sum-
 ma interminatione occurrat, & à Iudicio eum quàm longissimè ex-
 pellat, sin autem reus, hoc sacramentum subire recusauerit, in ijs ca-
 pitulis, quæ narratione comprehensa sunt, pro confesso habeatur,
 & liceat Iudici, sententiam proferre, quemadmodum ei, & ipsa rei
 qualitas suggererit d. Auth. Principales S. quod si Actor C. eod.
 tit. de iureiur. propter calum. dand. allegat causam ibi Imperator,

137

ut sic non lites solum, sed etiam calumniatores minuantur, sic pro iudicijs putabunt homines sese in sacrijs sisti: Illud tamen animaduertendum est, quod ubi Procurator de calumnia iurat in domini, & sui animam iurat. c. fin. de iur. cal. in 6. & c. 2. §. 1. eod. tit. Bar. in l. cui bona fide §. si alieno nu. 2. & seq. ff. de dam. inf. Quod malè seruatur in praxi, qua iurant in animam Domini. Duntaxat, & sic credunt euadere diuinam ultionem.

- Erant & aliæ penę statutz contra temerarios litigatores im-
 138 probos: † Improbum litigatore[m] appellat Papinianus in l. qui solidum ff. de leg. 2. cui ratio litigandi defuit, quemq; viatica litisque sumptus Aduersario suo reddere oportere asserit l. cum quem temerè ff. de iud. apud Athenienses, in litis exordio, deponebatur certa quantitas pecunię, nempe decima pars eius, super quo litigabatur: qua mulctabatur temerarius litigator apud Romanos idem ferè obseruabatur. Ioann. de Deo in tract. de caut. seu cauill. lib. 1. c. 6. num. 5. & lib. 6. c. 5. num. 1. cum seq.

- Sed non raro peccant quoque ipsi rei conuenti improba peruitaria. Qui bonam fidem vltro cognoscere nolentes, iniusta negatione, veritatem ipsam, oculunt, contra quos, & multa prodita
 139 sunt, & in pœnam, & in damnum, † in pœnam ut in actione legis Aquilę contra negantem pro damno iniuria dato, actio in duplū detur l. contra negantem C. de leg. Aquil. aut si legatorum locis venerabilibus relictorum causa agatur §. 1. instit. tit. de pœn. tem. lit. & alijs de quibus inferius pertrahabitur, & recenset. Aretinus, & cum eo Platea in §. ex maleficijs Inst. de Act. in damnum, ut hac
 140 lege nostra † per quam conuentus actione reali, negans se possidere, si contineatur de mendacio, perdit rei petitz possessionem, quę absq; vltiori dominijs probatione, de eo in actorem, trāsferretur, vnde reus postmodum fit Expōssessore Petitor, & hoc ut pœnam suę proteruitatis, & malitię patiat. † Nullum quippe quidem nostrorum Iuriscōsultorum responsum in his Pandectarum, seu digestorum libris adest, in quo, non magnopere Priscę Latine eloquentię splendor emiceat, ita ut de ipsis, dici possit sicut de Plautō dicebat Varro, quod si Musę Latine loqui vellent, non aliter quàm Plaurino sermone loquerentur: ita non aliter, quàm prisco-
 141 rum Iuriscōsultorum sermone loquerentur, sed tūm maximè in
 hoc

hoc nostro responso. In quo Furius Anthianus Clarissimus Iuriconsultus, breui, præpolitoq; sermone, multa perstringit, singulum misterium, significantia, vt mox ponderando ostendemus. Itaut non multa, sed multum, dixisse videatur, hoc est pauca, continentia multa; in quoquam tamen à veræ latinæ eloquentiæ candore, non deflectent, licet diuersa Phrasîs sit ab alijs, & aliorum responsis, elegans tamen, ac præpolita.

Textus hic noster, licet Prolixus (vt asseruimus) in substantia brevis tamen, in sermone, propter sui breuitatem, summario fortassè non indigeret, quia satis, sui breuitate, summat; nihilominus, quia summant Bart. & Bald. ita & nos summabimus summat quidem Bart. Vt qui negat se possidere, non possit rei vindicatione conueniri. At si de mendacio conuincatur, de eo, in actorem transfertur possessio; summat Baldus, licet per Acquipollentia verba, vt contra negantem, se possidere, rei vindicatio, non detur; sed, si de mendacio cõuincatur, ei auferatur possessio; summo ego, vt negans se possidere, si de mendacio conuincatur de eo in actorem transferatur possessio, absque vltiori dominij, probatione.

Notabilia multa colligunt hic; & Primò, vt actio in rem, contra aliquem non detur, nisi docto eum possidere, ibi in rem actionem pati non compellimur; Secundò negationem, in se non esse de genere prohibitorum; ibi, quia licet alicui dicere, se non possidere; & quod nihil refert, quid ex æqui pollentibus fiat; stariq; negationi, donec, & quousque legitimè probetur, contrarium: Tertio, mendacem puniri à iure in ea re, in qua mendax depræhenditur; Et per quod quis peccat, per illud & puniatur; ibi, ita vt si Aduersarius poterit conuincere suum Aduersarium possidere, transferat in se possessionem; Quarto, vt licitum sit, mentita detegere; Quintò, vt aduersarij in iure dicantur, sibi inuicem in iudicio repugnantes: Ibi si possit Aduersarius conuincere, rem ab Aduersario possideri; Sextò, vt translatio possessionis, quæ auctoritate huiusce legis fit, Iudicis auctoritate, ac ministerio, & non propria auctoritate fiat; Vel vt alij malunt officio Iudicis, & non in re actionis: ibi per Iudicem: Septimò, vt mendaciter negans, se possidere, fiat mediante translatione prædicta de possessore per-

actor, & è conuerso actor de petitorè possessor: ibi, licet suam esse non adprobauerit: Ostendit, vt grauatus in vno, in altero releuetur, Etenim, cum aliàs, Agens rei vëdicatione, ad duo teneatur, nempe ad probandum; se Dominum; & Aduersarium possidere, vt mox dicemus, conuincendo Aduersarium, de mēdacio, circa possessionem negatam, releuatur, ab onere probandi, se Dominum; quia absque vltiori hac probatione, rei negatæ possessionē nantificatur: ibi licet, suam esse non adprobauerit: Nonò quod dictio, Illa suum est significatiua dominij: ibi suam non adprobauerit, Quæ omnia qualia quæque sint, inferius in discursu sedulò enucleabimus.

- 142 † At qui, cum omnis lex, in casu dubio, prolata intelligatur
vulgata l. quod labeo. ff. de carb. Edict. l. Ancillæ. C. de seru. fug.
Bart. Alex. & Soc. lūn. & alij in l. qui Romæ. §. Duo fratres. ff. de
143 verb. oblig. † & veritatem sine dubitatione inquirentes, nescien-
144 tibus quò vadant similes sint. † Etenim, vt bona sit decisio, per spe-
cies oppositas, & contrarias, fieri debet. Ias. in §. actiones. Instit.
145 de act. † Erasperit viam ferro, qui per contraria currit; vt inquit
Bald. in l. cum precibus, col. 5. ver. modo contra. C. de impub. &
in l. pecuniam. ff. de cond. ob caus. Curr. in tract. de Position. Bre-
uiloquio 6. num. 8. Dubium faciebat, in hoc responso, vt sola ne-
gatio, potis non esset, ad transferendum, rei negatam possessio-
146 nem, in actorē, absque alia dominij probatione. † quoniam cum
in rei vendicatione, duo copulatiuè requirantur; nempe probatio
dominij, in agente, & possessionis in reo conuento. l. in rem. & l.
officium. ff. hoc eodem tit. nostro. l. vnica. C. de alienat. iud. mut.
causa fac. Quorum altero deficiente, non procedit iudicium; Nec
actio competit. Doct. & præsertim Ias. & Angel. in §. Actionum
147 instit. tit. de action. & quod cum pro regula stet. † ei firmiter insti-
tendum est, sicuti Bononienses carroio inherant, vt inquit idem
Bal. in d. l. Precibus. nu. 23. Spec. in tit. de offic. omn. iud. §. Postre-
148 mo. colum. 6. † Natura copulatiuorum, vtriusque concursus re-
quirat. l. si hæredi, vbi Bart. ff. de cond. instit. & plenius in l. 1. ff. de
iust. & iur. l. si quis ita ad finem, & ibidem Alexander ff. de verb.
oblig. Igitur non sufficit probare, reum dumtaxat possidere, sed
& quod Actor sit Dominus, vt probetur, necesse est. Verum con-

trarium

varium deciditur hic, nempe absque vltiori Domini probatione in ipsum Actorem rei negatæ possessionem transferri. Idque optima ratione, ex eadem dubitandi ratione; desumpta, Quod quomodo intelligatur inferius enucleabitur, vel, vt melius loquar, mutari Rei vindicationem in possessorium Adipiscendæ. Quia Actor, statim nanciscitur possessionem. Si quidem, cū idco Actor, in rei vindicationis iudicio, vltra aduersarij possessionem, se dominum probare teneatur, † quia qui possidet præsumptionem habet pro se, quod iustè, & bona fide possideat Ale x. post Bart. in l. commune. §. inter Prædones. ff. com. diu. & conf. 33. vol. 4. & sine rapina gloss. in c. si duo de pac. tenen. Et possessor pro domino habetur, Si tamquam dominus possideat. Bart. in l. quidam in suo. ff. codè tit. de codit. instit. Bal. in l. apud antiquos. C. de furt. † quique ob id titulum suæ possessionis ostendere non compellitur. Leogi. ff. de pet. hæred. Aret. in §. si quis à nō domino, num. 2. Instit. de rerum diu. l. pen. iuncta glossa prima. C. qui mil. poss. lib. 11. saltem vt onus probandi contrarium, in aduersarium transferat. l. siue possidetis. C. de probat. Soc. iun. in l. hoc edito, nu. 182. ff. de ope. nou. nunc. Vnde dici solet, † beati possidentes, gloss. in c. si duo, de pace ten. † & quod etiam Predo in sua possessione manutenendus sit. l. in litteris, de rest. spol. Felin. in c. fin. de præsump. Ioseph. Ludouicus decif. Perus. 11. num. 21. † Et in beneficialibus, Triennalis possessio non vitioso possessori, opitulatur; Ex regula Cancellariæ de Triennali, vbi Rebuffus. Gloss. & Dec. in c. cum Ecclesia sutrina. de causa possels. & propriet. Et quæ quidem regula, extracta ex Concilio Constātiensi, approbata fuit in Concilio Basiliensi, quæ vult vt, nec in possessorio, nec in petitorio triennalis possessor molestari valeat. Cassadorus de rest. spol. decif. 5. num. 5. multasque prærogatiuas habet possessio, de quibus latè apud Menoch. de adipiscenda possels. & apud Achillem personalem, eod. tract. & apud Doct. in d. tit. de caus. poss. & propr. † & præsertim, vt in causa possessionis, ac proprietatis; prius cognoscatur, super ipso possessorio, quàm super petitorio. Bart. & Doct. in l. naturaliter. §. Nihil commune. ff. de acquir. poss. cap. significauerunt, de testib. † ita tamen, vt succumbens in petitorio, præcludat sibi viam ad possessorium, c. cum dilectus, de caus. possels. & propriet. Soc. iun. in d. l. naturaliter. §.

ter. §. Nihil commune, num. 79. ff. de acquir. poſſ. tamquàm peritōrium, poſſeſſorium abſorbeat. Car. in clem. 1. quæſt. 16. de ſeq. poſſ. & fruct. Vtique volens excludere ipſam poſſeſſionem, ex qua talis præſumptio inſurgit, tenetur probare titulum, qui excluſiuus ſit ipſius poſſeſſionis: faciunt tradita à Bart. in l. ſi duo. ff. uti poſſideris, & Bald. in l. qui accuſare, in ult. not. in fin. C. de eden. quæ ratio, non viget in eo, qui negat, ſe poſſidere, cum non poſſidendo, detrimentum non accipiat, priuatione rei, quam ſe poſſidere, inſiciatur: Vndè cum Actor contradicteorem non habeat, dominium, probare haudquaquam tenetur: Quòd ideo probat, quia poſſeſſorem, habet cōtrarium; Ob quod Doctores dant formam petendi translationem poſſeſſionis in remedio huiusce legis, Vt actor rei ipſius poſſeſſionem tamquàm vacantem ad ſe transferri petat, gloſſ. cōmmuniter approbata in §. illud, in Auth. de trien. & ſem. dicunt, & Bart. & Doctores in hac lege noſtra, & præſertim Angelus Barb. conf. 37. Dec. conf. 64. num. 10. Lapis allegatione 55. quidam coram Iudice, col. 3. verſ. ſed quæritur, & in allegatione 64. Agebam rei vendicatione, in fine. Roma. conf. 70. num. 7. Aret. hic, & in §. omnium, & ibidem etiam Iaſ. num. 58. & Aret. reputat ſingulare in hac materia, ut cum ſimus in poſſeſſorio Adipiſcendæ, dominij exceptio, non obſit, etiam ſi reus, illud in continenti probaturum, ſe offerat. Allegando Bart. in auth. poſſeſſor. poſt gloſſam. C. qui pot. in pig. hab. Ant. in cap. pen. de iuram. cal. quòd mihi mirum non videtur; Etenim, qua ratione, reus conuentus, negando poſſidere, liberat ſe, ab ulteriori vexatione, propter præſumptionem, quam habet, ut iuſtè poſſideat

156 † eadem Actor probando reum conuentū mentitum fuiſſe, abſque ulteriori dominij probatione, rei mēdaciter negatæ poſſeſſionem nanciſcitur; Siquidem ceſſante ipſa præſumptione, & quia reus negat ſe poſſidere, probare haud tenetur, non enim hoc reus dicendo perdit poſſeſſionem, quam negando retinendi voluntatem non habuit: Vt dicit gloſſ. hic; Et ſicut negando ſe poſſidere facultatem actori, ulterius eum inquietandi ſuper ipſa re adimit; Ita ſi de mendacio conuincatur, reus Actor ab onere probandi ſe dominium releuatur; Ne ad imparia iudicentur; Et ut Actor gratus in probando poſſeſſionem; falſa ipſius rei negatione inſiciatur

tam

tam; In altero releuetur, vt non teneatur postmodum: quod alterum erat ei incumbens probare dominium: Per regulam, † quod grauat^{us} in vno, in alio releuari debet. l. cum qui. ff. de iureiuran. Spec. in tit. de test. §. 1. vers. sed qui si admissus. † & ideo debet petere ipsam tanquam vacantem, vt dixi.

At quoniam † omnis diuissio, vt bona sit, debet esse bimebris, vel reducibilis, ad bimebrem, teste Philosopho relato à Luca de Penna in l. omnes. colum. 1. C. de decur. lib. 10. Aret. in d. §. omnium instit. de act. Barb. in c. quoniam §. in alijs, vt lit. non cōtest. Pulchrum, præpositumq; istud responsum in duas partes diuiditur; Seu duo eximata principalia continet, quæ tanquam cardines, totius huiusce materiæ, dici possunt; † Primò, vt negare in se, non sit de genere prohibitorum, quodq; negare, quod veritati contrarium non est, liceat; Steturq; ipsi negationi, donec manifestis probationibus probetur contrarium; talemq; negationem sufficere, ad eximendum reum conuentum, ab ulteriori vexatione, super re, quæ ab eo petitur, & quod ob id rei vindicatio in negantem, se possidere, non detur; rationē allegat Angelus hic quia † qui negat possidere, Verum dicere præsumitur, & contrarium dicenti probandi onus incumbit: per notata in l. non prius. C. quando fise vel priuat.

† Secundò, vt nefas sit, Veritatem ipsam negare, & mendax puniatur, in eo, in quo deliquit: Circa quæ multa à nobis discutienda, atque animaduertenda veniunt.

Primo, quòd cum † Propositio, secundum dialecticos sit oratio indicatiua veri, vel falsi ad indicandum verum, vel falsum, ita negatiua propositione, sicut affirmatiua, opus est, de omnibus namque affirmare, non possumus, sed & multa negare oportet, quia cum † ex eo quod res est, vel non est, Oratio vera, vel falsa dicatur, † Veritasq; & falsitas affirmatione, vel negatione, enuntietur & veritas, & falsitas nostræ affirmationis, & negationis in causa existat, vt dicunt Philosophi. Negatiua propositione, ad significandum verum, vel falsum sicut affirmatiua opus est, & cum in rerum natura † habitus, & priuatio dentur, quæ inter decem prædicamenta, quæ decem generarentium, sunt, continentur priuationem; † Ea nisi negatiua propositione significare non possumus.

† Et

- 168 † Et substantiā primā, quæ est Deus, qui indefinibilis est, nisi abnegatiue diffinire, seu describere, non valemus, cum Deus sit ens perfectissimum, in quo omnes perfectiones existunt, quinimmo ab eo, ad nos, omnes perfectiones emanēt † negādo scilicet quod sit Angelus, Cælum, homo, terra, ignis, aqua, accidens, qualitas, quantitas, vel huiusmodi, sed oportet dicere quod sit aliquid præstantius, atque excellentius, quæ quidem abnegationes in Deo, non defectum, sed excessum significant, vt inquit Dionysius de Diuin. nomin. c. 6. rationem et allegat D. Dionysius in c. 2. de celesti Hierarchia relatus à D. Thoma in 2. 2. q. 69. artic. 1. quia et propter insufficientiam nostram, prædicatum aliquod, attribueretur, non valemus, cum prædicato quocumque maior sit, † Et intellectus noster, ad cognitionē ipsius Deitatis, sicut oculus nostræ ad radium Solis, se habeat, quæ à Sole offuscat. Vnde diffiniendo ipsum, Diuus Anselmus dicit, Deus est quo nihil melius excogitari potest. Abnegationem nostri ipsius expetit Dominus, quo intremus in gloriam eius: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Abnegantes impietatem, & secularia desideria, sobriè, & iustè, & piè viuamus
- Ad Tim. 2.* in hoc sæculo, inquit Apostolus. Abnegauit se ipsum Dauid, in
- 2. Reg. 15.* persecutione filij sui Absalon, dum ascendens cliuum oliuarum, scandebar, nudis pedibus, & flebat.
- Veruntamen, & si negatio aliquorum particularium excludat, nil vetat, quin affirmatiuam vniuersalem, aliarum rerum non exclusarum includat, † quia abnegatio contrariorum, includit, vel potest includere, eis nō contraria. gloss. in S. soluto, in verbo, Perdurare, in auth. de nupt. & in l. Non debet in glossa, in bonæ fidei, ff. de dolo. ibi, per abnegationem contrarij, vt ecce viam ad beatitudinem, per abnegationem quorundam contrariorum, præscribit nobis Deus per os Prophetæ: Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentie non sedit; subdens rationem per abnegationem etiam, Ideo non resurgent impij in iudicio, neque peccatores in consilio iustorum: igitur includit, vt fugiens cōsiliū impiorum, & viam peccatorum despiciens, & in cathedra disciplinæ stans, beatus sit.
- Psalm. 14.* Abnegatiue etiam idem Prophetæ viam iustorum distribuit, vt quærens

querens quis habitabit in tabernaculo Dei, aut quis requiescet in monte sancto tuo, sibi quasi respondens, dicit. Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam: Qui loquitur veritatem in corde suo: Qui non egit dolum in lingua sua: Nec fecit in proximo suo malum, & opprobrium non accepit aduersus proximos suos: Qui iurat proximo suo, & non decipit: Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, & munera super innocentem non accepit: etenim sic abnegatiue procedens, non excludit vniuersalem affirmatiua aliorum non abnegatorum.

† Rursus, cum affirmatiua propositio, de inesse enunciet, factum 171
esse, Vt & detur negatiua, quæ non ens significet, necesse est. † Et 172
quæ prior ipsa affirmatiua existit in rerum existentia; Cum prius
fuerit non ens, quàm ens, licet secus in mente Dei. † Qui vocat, 173
ea quæ non sunt, tanquàm ea quæ sunt, & scit omnia, antequam
fiant. 26. q. 5. c. vltimo, cap. Deus omnipotens. 2. q. 1.

Ad Ro. 4.

† Et ita necessaria est negatiua Propositio, quæ non esse signifi- 174
cat, Vt dici soleat, plus negare negationem, quam affirmet affir-
matio gloss. magna in c. dilectus, circa medium, de consuet. Host.
in summa de elect. §. quis possit eligere, l. Hoc genus. ff. de cond. &
dem. & c. ipso iure, vbi Card. de rescrip. in 6. Illud pro comperto
esse debet. Negatione plura includere generali ipsa affirmatione;
Namque generalis affirmatiua, & promissio, de primo actu, intel-
ligitur; negatiua autem de omnibus. l. hoc genus. 1. ff. de condit.
& demon. d. l. Boues. §. Hoc sermone de verb. sign. vbi Tiraquellus
& alij, quia negans regulariter excludit, à se omne onus proban-
di, id quod negat, ex quo pro neganti presumitur. Bart. in l. in illa.
ff. de verb. oblig. & † negatiua, non sunt causa. Host. in c. Bonæ, de 175
elect. Bald. in l. Si quidem. C. de except. atque ita omni nexu pro-
barionis, soluta est negatiua, vt omnino transfundat onus proban-
di contrarium in Aduersarium; Sane quam negans in bonis Petri
extrare aliqua bona, illud probare non tenetur, bene debet adijcere,
& qui vult dicere contrarium probet per doctrinam Bart. & las.
in l. si constante, num. 121. ff. sol. matr. Curt. iun. cons. 150. num. 10.
Alciat. de præsumpt. reg. 3. præsump. 20. & cum dicimus; qui po-
nit fatetur. l. cum precum. C. de lib. cau. l. 2. C. de inst. & subst. Doct.
in c. fin. de test. & Bal. in l. generali. §. sed iure. C. de reb. cred. Intel-
ligitur

igitur, vt negando, affirmare non cenſetur ſimplexq; negatio illius, quod petitur, differt à negatione eius, quod nihil debetur; Idem Spec. in tit. de poſit. § 5. verſ. ſecundo.

Benè verum eſt, quod ſimplex negatio facit, ut in negatis Aduerſarius ſe fundare non ualeat. Idem Specul. in tit. de inſtr. edicte.

176 §. 12. † iuſtaque conſcientia.

Negari poteſt, quod irrationabiliter petitur. Idem Spec. in tit. de feud. §. 7. ex ſola enim negatione tutus eſt, ab iniuſta petitione, quia negatio habet (vt dictum eſt) naturalem ipſam præſumptionem, pro ſe, quod iuſtè fuerit negatum. Bald. in addit ad Spec. in tit. de locat. verſ. negatio: Rurſus † Negans, excipere non dicitur; Idem Bald. in l. Peremptorias, colum. 5. C. ſent. reſc. non poſſe. Alex. in l. 1. ff. de except.

Et ita negat negatio, priuatque facti poſſibilitate negatum. 178 † Vt per negationem, quis aſſerere non dicatur, unde † prohibito 179 per ſtatutum, ne pro ſcripti, ſeu banniti poſſint allegare aliquam deſenſionem, & negent banniti ſe eſſe præſcriptos, & illos, qui 180 reperiuntur in banno deſcripti, non faciunt cōtra ſtatutum, † tanquā negatio propriè deſenſio non dicatur. Felin. in c. dilecti, col. 3. de except. Put. de Sind. in uerbo, An poteſtas, & ob id plurimorum 181 eſt opinio † Negatiuas poſitiones, iure cenſeri prohibitas, tanquā per illas, cludatur certiſſimum illud Iuris axioma, quòd qui ponit fatetur. Curt. de poſit. breuiloquio 4. nu. 4. ubi ad pulchra inferit; & quia non entium ſunt, nec poſtmodum probari ualeāt, niſi forte negatiua ipſa affirmatiua haberet implicitam, de qua uti de affirmatiua iudicatur. Alber. in l. Actor. C. de Prob. & Negatiua pregnans dicitur. l. nec codicillos. C. de codic. Iacob. de Aren. d. prob. num. 35. notatur in l. de arate. ff. de min. Pan. in d. c. Bonæ, colum. 10. Felin. in c. in loco, in fine col. 2. & in c. quoniam contra, ubi etiam Lanfran. de Prob. Vel niſi loco, & tempore coarctata ſit. Doct. in l. ſi Plures, & in l. Proferre. ff. de recep. arb. & an & quando poſitioni negatiue reſpondendum ſit uideatur, Ioan: de Deo in tract. de cauill. lib. 5. cap. 16. num. 32.

Rurſus, ita neceſſaria eſt negatiua, ut ſi iudex, à quo appellatur, 182 appellationi ipſi deſerat, cum clauſula, † ſi, & in quantum, de iure tenetur nec aliter, nec alio modo, per conceptum hunc affirmatiuum,

tiuum, appellationi derulisse, abdicauisseq; à se omnem iurisdictionem censetur; ita vt vltcrius in ea, se ingerere haudquaquam valeat, appellatione ipsa pendente, tanquam talis clausula habeat vim suspensiuam. Imol. in l. Iudex post quam, col. fin. ff. de re iud. qui allegat Bart. ita dicentem, in l. Ambitiosa in fine. ff. de dec. ab ordine facien. Socin. iun. conf. 47. num. 61. Vnde ad hoc, vt ei derulisse non dicatur, nec ligauisse sibi manus, opuserit, vtatur verbis negatiuis, nempe, non admittimus nisi si, & in quantum. Ant. in c. vt debitus, de appellat. Declarat Staphil. in tract. de grat. & expect. fol. 160. refert Beninten. decis. 1. vbi multa dicit de clausula, si & in quantum videnda. Bald. in l. edita, col. 3. vers. Dubitatur si iudex. C. de eden. licet cautela sit, vt appellans vbi non admittitur tories, & quoties appellet: vt in praxi quotidie seruari videmus glossa in Clem. vnica, in verbo, Non deferens, vbi Zabara. q. 4. de dol. & cont. Innoc. in c. Pastoralis, de offic. deleg.

Ita negat negatio, † vt iuncta alteri negationi, destruat antecedens negatum, quodque per anteriorem negationem negatum inuenit, firmet l. manifestè. ff. de iureiur. in aucth. de hæ. & falc. in princ. l. in duobus verbis, vbi Bart. & Alex. ff. de verb. sign. & in l. 1. num. 7. C. de seru. fugit. Etenim secunda negatio repetit primam, eamque destruit, & oppositam infert; Intelligendo tamen, quando cōiunctim ad idem referuntur; secus si disiunctim Aret. in c. vt animarum, de const. in 6. vbi Ioann. Andr. rem elucidat, & in l. si duo. §. Marcellus. ff. eod. tit. de iureiur. dicit Rom. in l. si quis ita. ff. de verb. oblig. ita etiam declarat Cyn. in l. qui se Patris. C. vnde lib. per plura exempla inibi per eos adducta; Rationem allegat Sign. conf. 34. quod & intelligitur quando negatiuæ ipsæ sunt ab inuicem dissimiles, non autē quando sunt eiudem similitudinis: Nam si dixerō non nō, duæ hæ negationes, non utiq; affirmāt, sed vim magis negandi habent: Stantque anaphoricè, vt c. & si Christus, circa principium, de iureiur. si verò sunt dissimiles ab inuicem, utique affirmant, ut si dico, Nonnunquam, Nec ne, Non nihil, & huiusmodi. Declarat Panor. per glossam in d. c. & si Christus, Et dicit secundam negationem, cum ad idem referatur non destruere antecedentem, & quando negatiua confestim post aliam profertur, secus quando interpolatim sign. d. conf. 34.

E

Et

Et hoc maxime vëdicat sibi locum, vt duæ negationes, disiunctim appositæ, negandi magis, quã affirmandi vim habeant, quando vniuersalis præcedit, & particulares subsequuntur; vt si dico, nullas à te accepi litteras, neque breues, neque prolixas, geminatio illarum negatiuarũ particularium, confirmatiuè ad præcedentem illam vniuersalem negatiuam, Nullas, stat; Et ne à iure nostro abscedamus. Exemplum est in tex. d.l. 1. C. de seru. fugit. vbi Imperator, ponendo seruum fugitiuum sui furtum facere, subdit, & ideo non habere locum, neque vsucaptionem, neque præscriptionem, quandoquidem per duas illas particulares negationes, prima ipsa negatiua, magis confirmata, quàm destructa censetur; simile est etiam apud Virg. Eclog. 5.

Nulla neque amnem

Libanis quadrupes, nec graminis attingit herbam.

Et Eclog. 4.

Non me carminibus vincet, nec Thracius Orpheus,

Nec Linus: Huic mater quamuis, atque huic Pater adsit,

Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo.

Et in rustico duæ negationes, secundum intentionem magis affirmant, quam negent. Bald. in l. qui se Patris, numc. 2. C. de bon. possess. Habetur & apud Cic. de sen. ibi, Agro bene culto, nihil est nec vsu uberiùs, nec specie ornatiùs.

Ea est natura negationis, vt cum una negatio plus neget, quàm affirmet affirmatio; Negatioque quacunque affirmatione petètiôr sit. gloss. in d. c. cù dilectus, in verbo, à suspensis, vbi Ant. de conf. duarq; negationes affirmant, si cõiunctim ad idem vsupra ponantur; Si duabus negatiuis, tertia adiungatur, sicuti secunda negatio, quod negatum reperit, affirmat ita ultima, quod per secundam affirmatum inuenit rursus destruit. l. 1. ff. de cada. pun. ibi nonnunquam non permittitur, hoc est aliquando non permittitur; siquidem vltima negatiua, quod affirmatũ inuenit, in illis primis duabus negatiuis, nonnunquam, negat, & vbi illę duæ negationes implicatę in illa dictione, nonnunquam, exponebantur pro aliquando vltima ipsa negatiua, affirmationem prædictam ex duabus illis negatiuis complicatis, resultantem destruit: Ad simplicemq; negationē reducit. Faciunt notata ab eodem Alber. in d. l. 1. C. de ser. fugit.

fugit. & illud Terentij in Andria. Neque haud dicas tibi non prædictum hoc est non poteris dicere tibi non prædictum. Dicit, & Sign. conf. 68. l. Nonnunquam, in princ. de coll. bon.

Similem etiam magis negandi, vim habet aliquando secunda negatiua adiuncta primæ, † si secundæ aduerbium quidem adiungatur, vt apud Ciceronem in Epistola ad Lentulum, ibi, neque errarent, neque aduersarij quidem, dictio enim illa, Quidem vim ipsius vltimæ negationis adauget, vt per eam prima ipsa negatio, confirmata censeatur, Si quidem aduerbium, quidem vim energiacæ affirmationis habet; vt apud Cic. lib. 3. offic. ab optimis quidem illis uiris, sed non satis cruditis; facit tex. in §. si vxor. Inst. de nuptijs, ibi, Hæc non est quidem priuigna tua.

Potest, & exemplificari in eo Domitiani, quicum ita additus esset, ad capiendum muscas, parauit occasionem eius cubiculario interroganti cuidam, an Domitianus domi esset, respondendi non adesse, sed nec muscam quidem: Volens inferre, muscas etiam secum abcessisse, eo quia ad illas capiendum satagens erat: Altera quippe negatio, ibi, nec muscam quidem stat confirmatiue ad primam, in huiusmodi enim locutionibus, subauditur semper pars aliqua prioris membri causa elegantioris sermonis, vt cum etiam dico non tibi hoc persuaderet, nec Deus quidem subauditur nominatiuus, vel similis dictio aliquis.

† Per subauditum etiam intellectum, subauditamq; tertiam negationem, aliquando duas negationes magis negare, quam affirmare contingit: vt apud Terentium in Heaut. ibi, agrum in his regionibus meliorem, neque precij maioris nemo habet, vbi subauditur prioris membri negatio, nempe nullum agrum, & apud Virgilium Æneidos Primo.

Rex erat Aeneas, nobis, quo iustior alter,

Nec pietate fuit, nec bello maior, & armis.

† Contingit, & aliquando duas negationes, prouina intelligi, vt apud Varronem de vita Pop. Rom. ibi à Rege eorum munera noluit nemo accipere; siquidem si duobus verbis aut expressis, aut intellectis, duæ addantur negationes, nulli dubium est, quod negant, vt si dicas, nec me amas, nec mihi credis, subintelligitur nanque ibi, nec virtuti studes, neque litteris.

E 2

Et

- 187 Et talis est ius negatiuæ, † vt si reus negauerit quidem se possidere, & adiecerit, & quatenus me possidere reperiatur, dico, me possidere iustis, & legitimis titulis, per huiusmodi adiectionem fraudolenter factam, negatio ipsa reuocata non dicitur, tanquam ob id se correxisse censeatur, arg. l. Nam ad ea. ff. de cond. & dem. Etenim vt clarè facta fuerit correctio requiritur, nō autem obscure, conditionaliter, & sub inuolucro verborum, vt superius etiam diximus arg. c. ad audientiam de decimis.

- Atqui plures, & diuersæ sunt notæ negatiuæ, vt in plurimū inter se diuersæ; vnaqueque propriam significationem habens
188 nempe, † Non, nil, nihil, nunquam, nec, neque, ne, nil, nisi, ni, haud minimè, nequaquam, vsque nemo, & aliquando pro maiori vehementia negatiuæ, minimè additur gentium, & negatiuæ, haud, additur, quaquam, nedum, non dum, & huiusmodi, licet omnes priuatiuæ notæ sint, plus, minusq; priuant, negantq; iuxta quod solæ, vel coniunctim diuersis Orationibus apponuntur. Et aliquādo vna habet diuersam naturam ab alia, vt mox referemus, & diuersas significationes accipiunt, secundum quod diuersimodè, diuersisq; alijs signis, ac demonstrationibus, & verbis iunguntur, seu ante, seu post, & à verbis quibus adiunguntur mutationem aliquando, seu intensam, seu minus intensam, uel ei simile recipiunt, † ut si uerbo potest, ea præponatur, omnem uerbi ipsius potentiam ab eo abnegant. gloss. in c. i. de reg. iur. Doct. in l. gallus, in princ. ff. de lib. & post. facit illud, Vxorem pudicam custodiri non oportet, impudicam nō potest; negatiua enim illa, Non, præposita, uerbo ipsi potest, ita ab eo omnem potentiam ipsius uerbi abnegat, ut non potest, intelligitur nullo pacto, ac modo potest; quia & præcedens, & sequens tempus negat, d. l. si is qui ducunt. §. vtrum, de reb. dub.

Hanc uim significandi habet apud Maronem Æneid. 6. dum loquens de aureo ramo, qui reluctantibus fatis, euelli nō potest, ait.

Carpe manu, manque ipse uolens, facilisq; sequetur,

Si se fata vocant, aliter non uiribus ullis,

Vincere, nec duro, poteris conuellere ferro.

- 190 † Quinimò addita, & præposita ipsi uerbo potest, necessitatem præcisam inducit. l. non potest. ff. de fur. c. i. ubi Io. And. de iure iur.

glossa

glossa in regula beneficium, in 6. & quod dicitur de uerbo potest, intelligitur de eius synonymis, nēpē uerbo valet, & queit, vt apud Ciceronem de Oratore, quæ sanare nequeunt exulcerantur. Et negatiua vniuersalis præposita omne obstaculum semper excludit. l. Gallus. §. sin autem auaritiæ. ff. de lib. & posth. Ofasc. decil. 175. sub num. 5.

Et tanta est uis negatiuæ, vt præposita aduerbio, seu uocali, seu modali, seu locum, vel tempus denotanti, modum ipsum, tempus, & locum omnino abneget. vt si dico: Necubi, nullibi, nullatenus significo, nullo modo, nullo in loco, & nullo tēpore, itidem si dico, Nusquam significo nullo in loco, vt nusquam tuta fides noster Dux nusquam est, inquit Cic. ad Atticum, sed si dictioni nusquam alia negatiua adijciatur, ut nusquam non, vltima ipsa negatiua adiecta, quod prius adinuenit negatū affirmat, vt superius dictum est, perinde, ac si dictum fuisset, vbique aliquando & negatiuæ nusquam pro maiori vehementia adijcitur gentium, vt nusquam gentium, idest nusquam omnino fratrem, nusquam inueniet gentium, inquit Terent. in Adelp.

Contingit, & aliquando duas negationes, insimul iunctas, vnam tantum negationem facere, pro simpliciq; negatione poni, vt in l. scripturas. C. qui poti. in pig. hab. & l. Celsus. ff. de vsucap. licet, & ut in plurimum vim interrogandi, seu hæsitandi habeant, vt notant Doct. in d. l. scripturas.

Et interdum † negatiuam, Non, ratione adiuncti, mutare naturam suam, & assumere naturā adiuncti, vt si dico, Non funderem pro te obolum, nedum sanguinem, ea ibi illius, quod est maioris momenti, vim habet nam dicēdo, Non funderem pro te obolum, significo multo magis, non fufurum sanguinem, quod maioris est momenti: Aliquando & ratione diuersitatis uocis rei significatum diuersificare facit, vt si dico, nec, vel, neque, † quæ notæ negatiuæ sunt, habentes inclusam copulam. l. si quis ita, ubi Bart. & Alex. ff. de uerb. obligat. & l. quidam testamentum, ubi itidem Bart. & gloss. ff. de vulg. & pup. naturaq; harum dictionum, est utrumque copulatum negare. gloss. in l. cum pater. §. Titio. ff. de leg. 2. Bart. in l. cum talem. §. Titius, quæst. 1. ff. de cond. & demonstr.

Cumq; dictiones huiusmodi disiunctiuæ cōiunctiones sint, quæ gemi-

geminatæ semper serè in oratione ponuntur, semper etiam uniuersalem affirmatiuam, seu negatiuam præcedunt, ut apud Ciceronem de Amic. ibi, nec melior fuit Africano quisquã, nec clarior, Et ita coniunctiuè ponuntur, ut multoties pluribus alijs affirmatiuis dictionibus iungantur, licet ipsas suarum virtute disjungant, ut apud eundem Ciceronem eodem lib. de Amic. ibi, neque, quicquam, unquam, nisi honestum, & rectum, alter ab altero postulabit, neque solum colent se inter se, ac diligunt, sed etiã uerebuntur.

Nemo etiam in se negatiuam habet, & significat nullum hominem, ut apud Cic. lib. 1. 3. fam. hominum neminem pluris facio, & cum negatiuæ ipsæ, neque, uel, nec inclusam habeant negatiuam cû copula. l. si quis ita, ubi Bart. Alex. & alij. ff. de uerb. oblig. Bart. in l. si quis ita. ff. de uerb. oblig. earum natura est utrunque copulatum negare, Bald. in l. si quidam testamêto. ff. de vulg. & pup. d. l. si is, qui ducenta. §. cum ita. ff. de reb. dub.

- 193 Ita negat aduerbium hoc, † Nequam, iunctum modo, uel alteri rei, ab eo omnem qualitatem, & virtutem abneget, ut si dico, homo nequam, significo quod is sit nullius precij, & momenti
Matt. 18. serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quia rogasti me, Nonne oportuit & te misereri cõseruo tuo? de seruo euãgelico dicitur.

Et aduerbium, nequam significat, ne per aliquem locum, & ne aliqua ratione, ut apud Virg. Æneid. 1.

Ne qua scire dolos, medicusue occurrere posses.

- Et negatiua, Ne aliquando, significat nullo tempore, ut apud
Psal. 113 Psalm. Ne quando dicant gentes, ubi est Deus eorum: Et nequitia, (teste Donato) dicitur libidinosa inertia, sic dicta, quod nihil queat, nullique rei apta sit, sicuti negatiua, Necdum, exponitur pro Neque adhuc, ut apud Virg. Æneid. 1.

Nec dum causa irarum, sanisq; dolores,

Exciderant animo.

Et dictio, nequaquam æquipollet dictioni, Non, sicut minimè, & haud. At nec quicquam frustra significat, quandoq; iuncta coniunctioni sic in aduerbium interrogantis conuertitur, ut siccine? an sic, ut apud Plautum.

- 194 Et dictio † nihil, quæ, & uniuersalis negatiua est, d. l. is qui. §. utrum, ita negat, ut quod negat prorsus tollat, atque adimat, siue
 sola,

sola, siue adiuncta alteri ponatur, cui & penitus aliquando adijci-
tur, & significatur nullo modo. Alex. in l. Qui vsum fructum. ff. de
verb. oblig. propriumq; ipsius est quantitatis priuationem signi-
ficare, quod & Cicero exprimere voluit, dum Tuscul. 4. dicit:
† Nequitia ab eo, quod nequicquā sit, in tali nomine, ex quo idem 195
nihil dicitur, & Authore Festo hilum significat illud, quod grano
fabæ adhæret, & nihilum dicitur, quasi nec hilum quidē sit. Quod
pro re exigua sumitur, qui parui, vel nullius precij sit. Cic. Tusc. 1.
ait, cū illud quod Syphis verfat saxum sudans nitendo, nec pro-
ficat hilum. Vnde, & ad denotandum Dei omnipotentiam, cum
ex nihilo nihil fiat, dicitur ex nihilo eū omnia fecisse; quinimmo
sine ipso nihil factum esse; & sine ipso factum est nihil, & de pec-
cato dicitur: Quod cum quoad essentiam nihil sit sine ipso factum
est peccatum. † Quique eius factioni non interuenit, nec auctor il-
lius est, dicente Propheta: Qui peccatum non fecit, nec inuentus
est dolus in ore eius; & alibi, apud Deum non est iniquitas.

Joan. 1.

196

Paral. 19.

Dictioni huic æquipollet, & illa quæ per Apocopen, Nil, dici-
tur, licet, & aliquando, vt diuersa ad diuersum significandum, ab
ea ponitur, vt nil pro nisi, vt apud Ouid. Heroid. 1.

Nil mihi rescribas attamen ipse veni.

Sine negatiua quoque nota est tria importans nempe abnega-
tionem, priuationem, & exclusionem, per not. in l. 1. §. Prætor, de
pign. action. & ab ea valet argumentū à contrario sensu, cap. cum
apostolica. §. fin. vers. nam in Lateranensi. De his quæ sunt à præ-
lat. sine conf. capituli, & negatiua, sine habitum infert. l. nam que.
ff. de verb. sign. sine Cerere, & Baccho friget Venus, inquit Teren-
tius, Imperium sine fine dedit, inquit Maro Æneid. 1.

† Eius synonymum est altera illa præpositio, Absque, quæ & ip-
sa separatiua præpositio dicitur, vt absque pecunia, non faciliē vi-
tam traducas. l. omni. C. de sacros. Eccl. auth. sed & si quis. C. de sec.
nupt. Quæ ita priuat, vt cum alias particula, Quæ cui ipsa iungi-
tur semper augeat, siue affirmando, vt, atque, siue negando, vt ne-
que, l. filia in orbitate. ff. de inoff. test. & quæ ibi not. & aduerbium
vtique maximam vim affirmandi habet. l. vtique. ff. de rei vindic.
Præposita ei præpositione ipsa, Abs, totum mutat. l. si ita stipula-
tus esse. ff. de verb. obl. cōtinuatineq; stat ad præcedentia. l. vt uim.

197

ff. de

ff. de iust. & iur. Vnde cum positioni negatiuæ, quis regulariter respondere non teneatur. Bald. in l. 1. §. Quod obseruari. colum. 6. vers. sexto non tenetur. C. de iureiur. propter tal. dan. negatiua etiã est illa positio, quæ licet verbis affirmatiuis concepta videatur, Præpositio ipsa absque ei adijcitur, quæ ad exclusionem ipsius affirmatiuæ adiecta, calumniosè censetur, idem Bald. in d. §. Quod obseruari. n. 18. & in c. 1. si de feud. sue. cont. inter Dom. & vas. in vsibus feudorum. Bart. in l. inter stipulantem, num. 4. ff. cod. titulo, de verb. oblig. Orian. in c. Quoniam contra, in verbo, Responsiones, num. 14. de prob. Oldr. conf. 49. Curt. in tract. de posit. breuiloquio 74. num. 37. & breuiloquio ultimo, vbi dant exemplum, vt si dicatur, pono quod, absq; eo, quod fuit, Petrus mutuauit de-
 198 cem Sempronio. † Quare prohibita positione negatiua, & tali modo concepta, prohibita dicitur, tanquam subdolè, & in fraudem legis per callidos, & versutos Procuratores, & Aduocatos facta censetur; Benè dari potest casus, vt absque fraude, & malitia, à qua Procuratores omnes, & Aduocatos abesse volumus positio, cum tali præpositione concipi valeat, & tamen propriè negatiua non dicatur: Vt si dixerò, Pono quòd res fuit, absque eo quod tali die, Titium percuterem, quia tota illa die absens fui, & alibi, Quandoquidem huiusmodi positio merè negatiua dici nō potest, cum negatiua ipsa insurgat, & oriatur ex affirmatiua, quæ vti affirmatiua iudicatur, ex quo enim tota die fui absens, & alibi sequitur, necessariò vt illic non fuerim; ita dicit Bal. in nuper allegato. §. Quod obseruari. d. num. 18.

Atqui vana fortassè est isthæc quidem disceptatio, in casu criminali, in quo positiones non dantur ex inclita praxi iudiciorum, per tradita à Iacob. de Aren. in tract. Posit. §. 7. nu. 1. relato à Clario in quæst. 45. vers. Sed hic incidenter. Et quamuis dici soleat, Quod qui ponit fatetur. l. cum precum. C. de lib. caus. l. 2. C. de inst. & subst. Alex. conf. 71. Clarissime Domine, num. 4. volum. 3. tamen fateri non dicitur, qui incipiet positionem abnegatiuè, per modum excipiendi, gloss. in l. si quidem, in verbo, si contestatione, C. de except. & in l. non vtrique, vbi & Bart. ff. eod. tit. de except. Maranta in suo Spec. in 6. par. act. 4. num. 9. Illud adnotandum est, quod talis est proteruitas negatiuæ, & in tantum simul appo-
 sitæ,

fitæ, inuicem se perimunt. Vt cum dictio prædicta, Absque, semper mutet, & excludat; præposita ei alia negatiua, omnino includat. cap. tanta, ibi, non absque præsumptione temeraria, de excess. Prælat. Plura quando ea includat, uel excludat videri possunt apud Arch. in c. Qui generaliter, de proc. in 6. & apud Tiraq. de retrac. consang. §. 1. gloss. 12. n. 79. Qui multa uberi eius ingenio cōgērit.

† Non absumilem naturā habet, Præpositio, Præter, quæ si negatiuam sequatur, excludit ut in Prohe. 6. Decretalis, secundum finem, & in oratione affirmatiua regulariter includit. l. scio. §. Vxor. ff. de ann. leg. de primo est illud Cic. fam. lib. 1. Amicum ex Consularibus, neminem tibi esse video, Præter Lucillum. De secundo, illud, Plin. lib. 10. Præter hominem, somniare equos, canes, pecora, capras, palam est. Pulchram theoricam distinguendo casus, & concordando contraria, eaquē distinguēdo dat Romi. cons. 328. Barr. in l. Actione. C. de transf. & Old. cons. 49.

Dictio † nequaquam, et magnam vim abnegandi habet, & significat nullo pacto, & nullo modo, ut apud Ciceronem in Catone, Est istud quidem Leli aliquid, sed nequaquam in isto sunt omnia; In potenti hoc significato ponitur, & in l. 1. C. de sec. nupt. in l. statutum. §. Prouisurus, de rescin. in 6. & in c. Ad decimas, de restit. spol. ad exprimendum hanc vim etiā ponitur in sacris litteris, ibi, de serpēte volente decipere Euam, & inducere ipsam ad edēdum de Arbore uetito scientiæ boni, & mali, ei dixit, nequaquam moriemini; Rursus & uolēte Elisabeth puerum suum vocari Zachariā, Zacharias Pater accepto pugillari scribens, dixit, Nequaquam, sed vocabitur Ioannes, huius synonymum est, aliud aduerbium haudquaquam, ut apud Liuium de bello punico: Asdrubalem propedum affore cum manu, haudquaquam contemnenda.

Num, interrogatiua particula negatiua, etiam innuit responsionē, & est idem, quod An, siue Nunquid. Cic. 1. Acad. Quis est hic? Num Sophistes? & in 2. de Diu. An num Imperatorum scientia nulla est? De ea, & habetur in l. rescriptum. ff. de pact. & in l. 1. vbi gloss. ff. de in integr. restit. min. & in l. si pater. de adopt. & dubitatum est ut an ne? & in l. in causæ. 2. ff. de minor.

† Nisi etiam negatiua nota est, quæ ex si, & non ordine retrogrado cōponitur, quam si alia negatio præcedat, ponit aliās pri-

F uat,

uat, seu negat Bart. & Bal. in l. si actorem. C. de transf. Card. in clement. 1. not. 13. de vsuris. Alex. in l. 1. ff. de offic. eius, & plenius in l. si cum. §. si quis ita. ff. si quis caut. & semper excipit ab eo, quod præcedit, contrariumque ponit, l. 2. §. fin. ff. de cust. reor. l. si me in uacuam. ff. de acquir. possess. Alex. Raudens. in tract. de analogis, lib. 1. cap. 15. num. 7.

Illud tamen pro regula constituendū est, quod quādo negatiua; Nisi à lege profertur, semper conditionem facit, quia si certum quid poneret, lex esset incerta, & imperfecta, quod esse non debet, ex latè deductis ab Alberico in d. l. Actione. C. de transact. & in l. 177 quibus diebus. ff. de cond. & demonstr. Regulariter tamen conditionem facit, & vertitur in Si, non, l. Titia. §. fin. ff. de manum. test. ibi, nisi rationes excusserit liber ne esto, & in Psalmis, Nisi conuerſi fueritis, arcum suum terendit, & parauit illum in vasa mortis, & alibi, Nisi conuerſi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in Regnū Cælorum; & excipit dictio, Nisi ab eo, quod præcessit, & semper priuat, quando vniuersalis affirmatiua præcedit, & ea subsequitur, ut si dixero, Omnis homo disputat, nisi Socrates, sequitur ut Socrates non disputet; quod si vniuersalis negatiua præcedat, dictio exceptiua ponit id quod principaliter est negatum. l. Placet. C. de Sacros. Eccl. l. Titius. §. Lucius. ff. de man. test. Doct. in regula Peccatum in 6. contrarium eius, quod præcessit, semper ponit, affirmatq; vt si ex diuerso dixero, nullus disputat, nisi Socrates sequitur, ut solus Socrates disputet, & ponitur priuatiuè, & aduersatiuè ad præcedētia, adeoquod si affirmatiua dispositio præcedat eā, neget d. l. Actione. C. de transf. Dyn. in d. Reg. Peccatum, & è conuerso.

Et, Ni, per apocopen, pro nisi ponitur quæ, & dictiones quam, Præterquam, semper repetunt casus qui præcesserunt. c. si Episcopus, ubi Doct. de offic. ord. in 6.

Aliam Theoricam dant alij, vt aut dictio nisi, sequitur orationem affirmatiuam, aut negatiuam, si affirmatiuam, aut loquimur in actibus, qui ab vnius tantum voluntate procedunt, & tunc incæptiuè conditionem ponit, ut d. l. Quibus diebus. §. quidam, aut in actibus, qui ex duorum voluntate pendunt, & tunc resolutiuè conditionem ponit in l. 2. ff. de in diem adiect. & l. obligationum, scilicet condi-

conditio. ff. de act. & oblig. si autem sequatur orationē negatiuam, tunc aut præcesserat aliqua dispositio, aut non, si non præcessit, inducit aptitudinē, & actum. l. si quis ita. §. si ff. de statu. lib. quoniam non casu aptitudinem, & non actum inducit, in d. l. Titia. ff. eodem tit. de man. test. Priuatiuè stat apud Ouid. fast. 1.

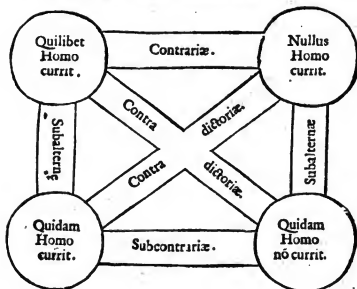
*Omnipotens totum si spectens Iuppiter orbem,
Nil nisi Romanum, quod tueatur habet.*

Plura dicit Bald. in sua Margherita, in verbo negatiuæ, Signor. conf. 68. Barb. in cap. Nullus, num. 25. de for. comp. Et de natura huiusce dictionis, ac negatiuæ, plura videri poterunt apud Arch. in cap. 1. de const. in 6. in c. vlt. de præbe. in 6. & in cap. Abbati. §. cæterum, de re iud. itidem in 6. quæ hic consulto omitto, ne sim fera commentatione prolixus.

Et cum secundum Dialecticos (quorum doctrina in hoc sequenda est) quadrifaria sit Cathégoricarum propositionū figura, contrariarū nempe, subcontrariarum contradictoriarum, & subalternarum; vt in figura, quæ hic subiicitur. apparet per regulas dictarum propositionum, qualia quæque sit sedulò inspiciamus.

FIGVRA PROPOSITIONVM.

203

- 101711 per regulas sumptarum propositionum procedendo, quomodo, & qualiter negatiua, præposita, & postposita alicui ex dictis signis, alteram alteri, æquipollere faciat, perquiramus;
- 204 Et primo, pro regula constituio † Negatiuam præpositam signo vniuersali affirmatiuo, æquipollere facere, suo subalterno negatiuum, præpositam verò signo vniuersali negatiuo, æquipollere suo contradictorio affirmatiuo; Vt si dico non quemlibet hominem currere, significo aliquem hominem non currere, & si dico
- 205 non nullus homo currit, significo aliquem hominem currere, † postposita verò dictis signis, & affirmatiuo, & negatiuo, æquipollere eam facit suo contrario; Vt si dico quilibet homo nō currit, æquipollat propositioni, Illi, nullus homo currit; Et si dico nullus homo non currit, significo quemlibet hominem currere, † Præpositam verò, & postpositam alteri ex signis prædictis suum subalternum æquipollere facit; Vt si dico, non quemlibet hominem non currere, significo aliquem hominem currere, & si dico nullum hominem non currere, significo aliquem hominem non currere; Theoricam ponit glossa in l. 1. vbi & Bal. num. 3. C. quomodo, & quando iud. vbi & Bart. sub num. 2. Boer. decif. 158. nu. 8. & melius dicitur inferius per exempla, & pro facili cognitione Dialectici hunc versum ponunt.

Pra contradict. post contra, præposit. subalter.

- 206 † Quod, & de indefinita dicendum est, Quæ regulariter vniuersali æquipollat, l. si Pluribus. ff. de leg. 2. & l. si Plures, de leg. 3. Non tamen propriè, sed interpretatiuè, & secundum theoricam traditam à Bart. in d. l. si Plures. & in l. Qui edificium. ff. de ser. vrb. Præd. & à Dyno in Prohæm. de reg. iur. in 6. vbi dant exempla, & pro ratione dicunt, quod quādo particularium omnium in vniuerso compræhensorum est par ratio, parq; conditio. Indefinita affirmatiuè prolata vniuersali affirmatiuæ vsquequaque æquipollat, collectiuè tamen, & non distributiuè. Alber. in l. de pupillo. §. Qui nunciat. ff. de op. nou. nunc. Negatiuè autè etiam quod non sit par conditio. l. is qui. §. vtrum, in fine, de reb. dub. Vnde præcepta negatiua licèt indefinitè prolata, semper, & ad semper obligant, vr; Non furaberis, Non mæchaberis, Non dicis falsum testimonium, & similia; & dicitur inferius, notatur in c. fornicari,

per

per Arch. & Ioan. de Turrecrem. 88. dist. & dum in eo Dominici eloquij dicitur, † omnia ergo quæcunque dixerint vobis seruate, 107
& facite, & post modum subiungitur, secundum vero opera co-
mune, Nolite facere intelligitur, secundum opera eorum nolite fa- *Matt. 23.*
cere, quæ aduersantur his quæ dicunt, † siquidem Aduersatiua il- 208
la, verò ibi subiuncta coniunctionem in eadem oratione, inducit
Bart. in l. Lucius. §. Quæ habebant. ff. ad Senatus. cons. trebell. &
faciunt verba illa, Cic. offic. 1. ibi, Iusta omnia decora, iniusta in-
decora, nam ex quo eadem est conditio, & par ratio, licet opposi-
tiue in prædictis, sequitur vt quemadmodum iusta omnia decora
sunt, ita & è conuerso, iniusta omnia indecora sint, & sic indefini-
ta illa, iniusta repetitum habeat signum illud vniuersale, omnia
facit rex. in d. l. si pluribus, & l. si ita relictum, circa princ. cod. tit.
de leg. 2. & d. l. si plures, & notat Dyn. vbi supra, nume. 8. videto
etiam Neuiz. in sua Silua nupt. in verbo, Non est nubendum, mi-
hi fol. 50. in 2. colum.

Non pono modo cui nam negatiua, subcontraria æquipolleat,
quia † cum negatiua, magnam habeat potentiam, in particulari- 109
bus ex quibus, secundum eosdem Dialecticos, nihil sequitur, eam
non operatur: Ratione etiam allegat Bart. in d. l. Si is qui ducenta.
§. vtrum. † Quia oratio particularis non habet cōtrarium, etenim 210
quidam sic; & quidam, non; non sunt de directo contraria.

Et libet quidem, vt dixi, per Dialecticalia theoremata, mate-
riam hanc æquipollentiarum pertractare, quia propria eorum ma-
teria est, Et Legistæ in hanc pertractando, maximè hallucinātur,
confusiq; loquuntur, nec per veras regulas procedunt de materia,
hac videri poterit in l. legitimos, §. in legitimos. ff. de leg. tut. l. obli-
gari, circa principiū eodem tit. & in d. l. si is qui ducenta. §. vtrum,
vbi Bart. & l. si cui. ff. de nouat. & l. si seruus. §. si plurium, in gloss.
ff. si quis caut. & in l. quemadmodum. C. de agr. & cens. lib. 1. &
l. nonnunquam. ff. de adopt. & in l. eas. ff. de condit. & demonstrat.
& quod negatio præposita signo vniuersali negatiuo, æquipolleat
suo contradictorio prædicto, est celebris textus in l. nonnunquā, de
collatione bonorū; Et quod postposita signo vniuersali affirmati-
uo, æquipolleat suo contrario prædicto, textus est in d. l. legitimos.
§. an ergo, vbi gloss. quæ tamen mihi videtur aduersari regulæ
sum-

- sumptæ; Et an, & quando ea præposita, & postposita signis prædictis operetur prædictas equipollentias, videri poterit apud Bart. in l. i. ff. de test. & in l. si necessarias. §. si annua. ff. de pign. act. Illud, porro animaduertendum est; Negatiuam ipsam suam naturā ali-
- 211 quando mutare, ratione subiectæ materiæ, ad effectum, † vt non intentio verbis, sed intentioni verba deseruiant: Nam ita præponenda est sententia, verbis vti præponitur anima corpori; Nam
- 212 Bald. in c. Mandatum, colum. 1. de rescript. ait, † Quod mens est
- 213 radix verborum, eiusq; substantia prima, & † Cor est Imperator linguæ, habetque eam sicut mancipium, sub sua iurisdictione, & sub iugo mentis, tanquā sub suo proprio originali verbo consistunt, licet in dubio, mentē per verba colligamus, † & verba sint earum quæ sunt in animo passionum notæ, ut inquit Philosophus
- 214 Perhier. 1. & habetur in l. Labeo. vbi Bald. ff. de suppell. legat. per verba declaratur mens, & voluntas. cap. Tuæ, de spons. Linguam tubam cordis, appellat Bald. conf. 140. lib. 1. & nullum est maius testimonium mentis nostræ, quā qualitas inspecta verborum. Cassiod. relatus à Bal. in l. generaliter, in 1. not. C. de nō num. pec.
- 215 - Et † negatio ipsa aliquando alicui verbo præposita, cum ipso verbo, in verbum contrariæ significationis resoluitur, ut in l. Papinianus. §. meminisse. ff. de inoffic. test. ibi, non obtinuisti, id est succubuisti, & in l. Lutus. ff. de pet. l. hered. verum de hoc inferiūs, latius pertractabitur. Non nemo, id est aliqui cum esset, non Nemo in Senatu, qui diceret non oportere, inquit Cicero, Pro lege manilia.
- 216 Contingit & aliquando † augmentatiuē, alicui aduerbio eam apponi, vt in l. fideiusoris. ff. de pact. & in l. neque in naue fauseli, in fine, ibi, neque omnino hoc est nullo pacto, & neque enim hoc est, neque certē, ubi gloss. pro nullo modo intelligi vult ista etenim
- 217 † dictio, Enim, cum causalis coniunctio, sit secundum ferē locum in oratione obtinens, negatiua ei præposita causam ipsam abnegat, sicut & coniuncta alteri affirmatiuæ, maioris expressiōis causæ vim habet; vt si dixerō cole iustitiam, hæc enim hominē vincat à scelere, & in alio casu apud Virg. in 6.

*Neque enim sine numine Diuum,
Limina tanta paras.*

Et

Et quod negatiua ipsa signo vniuersali affirmatiua postposita, suo contrariio negatiua æquipolleat, facit tex. in d. l. legitimos. S. an ergo. i. ibi, ut si omnes satis non dederint, uel non potuerint, quod interpretatur gloss. ibi si nullus satis dederit, uel non potuerit.

† Conuersiue, & interdum nota ipsa negatiua ponitur, ut in l. 1. ff. de in ius vocan. ibi, ut in ius vocari non oporteat, hoc est vocari non oportet; Et licet dici soleat, † Verba transposita, idem significare. l. præ posteris C. de testam. tamen alius est sensus negatiua, negatiua ipsa præmissa, alius ea præposita; ex notatis in l. quadam. ff. hoc eodem titulo nostro habetur, & in l. 2. §. quod obseruari. C. de iur. calu. Siquidem † cum conuersio sit transpositio subiecti in prædicatum, & è conuerso, manente eadem qualitate, & quantitate, † Negatiua quæ sui natura semper priuat, & præposita, & postposita non facit manere eandem qualitatem, & quantitatem, sed eas mutat, mutando uniuersalem in particularem, & affirmatiuam in negatiuam, secundum regulas supradictas. Vnde † in his argumentum ab ordine conuersiuo, locum non habet ex deductis p. Euer. in sua sesquinc. in loco à ratione legis conuersiuo.

Et tanta est uis negatiua, ut ea aliquando in suum contrarium resoluatur, ut si dixerò, Non credo Titium viuere, sequitur ut credam ipsum mortuum, & ne uiuam, hoc est, moriar. Ne longior sum hoc est ut breui me expediam, Archid. in c. si contra unum, de offic. deleg. in 6. Non indiget, hoc est non habet ut indigeat. l. 2. C. de inst. & subst. non obtinuit, hoc est non vicisti, nec succubuisti. l. Hæredi. ff. de his, quib. ut indig. Virum non cognosco; Hoc est non sum expertus uirum, seu ut de sacratissima Virgine dicitur uirum non cognoscere, hoc est non cognoscere disposui. c. 2. 28. q. 2. Non suum, id est alienum. c. licet, ubi gloss. de test. non n. odicam ergo magnam. §. Prætorum. Inst. de iur. nat. gent. & ciu. Non nesciant, id est sciant. c. 3. de iur. cal. & l. 3. ff. de off. Præf. Urbis, Non amplius esse non ultra. l. si quando, ubi gloss. C. de test. licet, & aliquando talis negatiua, nec det, nec tollat, † ut si Iudex in sua sententia dixerit, quem non esse liberum, uel seruum, talis negatio non resoluitur in suum contrarium, ut intelligatur pronunciatus ingenuus, uel seruus. l. Diui fratres. & quæ ibi notatur. ff. de lib. cau. Notat gloss. in l. ingenium. ff. de statu hominum. Non singuli, id est non

non unus solus. l. 1. C. de tut. ill. perf. Non nihil, idest aliquid non tacendus, hoc est nominandus, laudandus Vir celtiberis, non tacendæ gentibus, dicit Martialis ad Licianum, nil non significat, hoc est omnia tibi debeo, ut apud Ouid. fast. 3.

Multum tibi memores, Nil non debemus Elise.

Nonnulli, idest aliqui. Bald. in l. 1. in princ. C. quo. & quan. Iudex.

Porro ut dictum est, negatiua non præposita, signo uniuersali negatiuo restringit ipsam uniuersalem ad particulatam, æquipolletq; particulari. affirmatiue Bart. in trac. qui sint rebelles, ibi nonnulli, idest aliqui. cap. 1. de cap. mon. l. 1. §. sed nonnullus. ff. de tut. & rat. dist. c. Iur. de rescrip. c. 1. de immun. Eccl. in 6.

Et tantæ est potentie negatiua, Neque ut præposita coniunctioni causali, Enim totum abneget, ut superius dictum est, & cum dictio, Enim ponat causam præposita, ei negatiua, neque causam ipsam abnegat, ut apud Ciceronem in 3. de fin. neque enim id facere.

- 224 † Et negatiua, Non, suapte natura omnibus modis uerbalibus. Præterquam imperatiuo, accommodatur Indicatiuo, ut apud Terent. in Heaut. Non te dignum Chærea fecisti, Optatiuo ut apud Plaut. in men. non negem si nouerim: Subiunctiuo ut apud Virgilium Georg. 1.

Ferueri non illa, quisquam me nane per altum

Ire, neque à terra moneas conuellere funem.

Infinitiuo, ut apud eundem Terentium in Phorm. ibi non neglexisse habeo gratiam.

- 225 † Aliquando notæ alicui alteri adiuncta, actum uirtutis significat, ut ibi non uerò, ut amicus Cæsaris sum; non autem assentator.
- 226 † At aliquando præposita alicui aduerbio inferendi aliquid maius vim habet, ut si dixerò, Non modo te diligo, sed etiam amo.
- 227 † Hortatiue etiam aliquando stat, ut apud eundem Virg. in 6.

Tu ne cede malis, sed contra audentior ito.

- 228 † Prohibitiuè sæpe, ut apud Terent. in Heaut. Ne conferas culpam in me.

- 229 † Quandoq; nota est, sui ipsius inculpatiuæ, ut apud eundem Æneid. 1. *Me ne incepto desistere victam?*

- 230 † Et aliquando dubitatiue, ut ex eiusdem Maronis Æneid. 1. *Iussitiam ne prius mires, bellene laborem?*

† Ali-

† Aliquando facit modum. l. cum tale. §. Titius. ff. de condit. & demonst. aliquando conditionem, auth. Ex causa. C. de bonis lib. Rursus, aliquando arctat, aliquando non. l. in hoc iudico. §. si inter. ff. com. diu. ne id est an. l. in persona. ff. de pact. & apud Virgilium, Æneid. 1.

Tanta ne vos generis tenuit fiducia vestri?

Ne, idest, Prout. l. si non singulo. C. si cert. pet. Ne, idest, ut non, l. videamus. §. Prospicere. ff. Loc. aliquando stat pro quamvis. l. si sine. §. cum autem. ff. re rat. hab. aliquando includit. l. Qui absentia. ff. de acq. poss. quādo aut inducat modum, vel cōditionem, videantur Bart. in l. si quis possessionem. ff. de acquir. possess. Et quomodo differat à dictione, vt idem Bart. in l. 1. col. 13. ff. de cond. & dem. Et ne passim significat indistinctè. l. fin. C. de iur. & fac. ign. & omnia ab eo composita semper, aduerbia negatiua sunt, ut neque, nequa, nequo, nequicquam, neuriquā, neurique, nequaquam, necubi, nedum, & huiusmodi; Et semper subsequente particula, quidem, pro, Neque, ponitur, vt apud Cic. de amici. Nunquam illum, ne minima quidem re, offendam.

† Iuncta autem, seu ante, seu post alteri negatiua, Non, vel Nec, interrogandi vim habet, & in simplicē negationē, eam conuertit, vt apud Ciceronem, ibi, Vultis Prætori Flacco, nec ne? idest, an non? Et ex alio nescio, an bene faciam, nec ne?

Non ommitto etiam quod dictio, † tantum secundum Doctores negationis, vim habet, ut si testis deponit per verbum rātum, ita erit de falso suspectus, sicuti si super negatiua deponeret. Innocentius in c. licet, de probat. Bald. in l. 1. in prin. colum. 1. vers. ex hoc sequitur. ff. si quis iusdi. non obrep. plura de hac dictione tantum, dicit Card. in clem. 2. §. 2. de sum. Trin. & Fid. Cathol. Quis aliquando interrogatiue, negationem includit, vt per illud Apost. Quis cognouit sensum Domini? aut quis Consiliarius eius fuit? quasi dicat nemo. & l. 1. C. de sum. Trin. & Fid. Cath.

† Se, Præpositio in compositione posita, negationem, seu priuationē plerūq; inducit; & est de illis notis, quæ extra compositionem, nunquam vel raro inveniuntur; qualis apud Græcos, & vt securus, idest sine cura. c. 2. de cler. & gr. l. 1. & 2. ff. de his qui sunt, vel alieni iuris se cors, idest, sine corde, & huiusmodi; securus

- rus dicitur, qui nihil timer. l. mandato. S. 3. ff. mand. & l. 1. in fine.
- 235 ff. de ac. empr. Vnde qui timer. & dubitat, securus non dicitur, † & promittens securitatem alicui, illud in quo nullam sentiat læsionem promittere censetur. Ant. & cum eo Pan. in c. Quoties, de pactis, quæ in hoc differt à Tuto. vt securus ille dicatur, qui nihil timer, etiã si periculum aliquod immincat; Tutus extra periculum
- 236 quidem est, verum adhuc timer. † Tutissimum cuique ac fugiunt dicitur domus, quia in ea pro debito ciuili, quis capi non potest, l. Plerique. ff. de in ius voc. l. Nemo de domo. ff. de reg. iur. non tamē secuta, quia pro delicto quisq; in ea capi potest, ut ibi; Et quoniam vera securitas in cælis est. Diuus Augustinus in Oratione ad Sanctos, Meditationum suarum, cap. 23. ad eos conuersus, dicit: *Felices Sancti Dei omnes, qui iam transistis huius mortalitatis pelagus, & peruenire meruistis ad portum perpetuæ quietis securitatis, & pacis, securi, & tranquilli, semperq; festiui, & gaudentes estis. Obsecro vos per Patris Charitatem, qui securi estis de vobis, solliciti estote de nobis; solliciti estis de vestra immarcescibili gloria, solliciti estote de nostra multiplici miseria; & loquens de seipso pœnitentibus, dicit, Pœnitentiam dare possumus, securitatem dare nō possumus; habetur in c. si qui. de pœn. dist. 7. & ibi est vera securitas, vbi est vera dilectio. c. Non turbatur. 24. q. 1.*
- 237 † Et nihil sic valet ad securitatem, quam bona conscientia; quæ tam magna est (teste Cicerone in Oratione pro Tito Annio. Mil.) in vtranque partem, ut neque timeant, qui nihil commiserint, & pœnam semper versari ante oculos putet, qui peccauerint; faciunt dicta à D. Augustino, & habentur in c. sent. 1. q. 3. *Et inferendo ad ius nostrum, Imperator noster volens prospicere illis, qui à Fisco per donationem, venditionem, aut aliquo*
- 238 *alio titulo acquirunt, dicit: † Illos ex huiusmodi contractibus statim securos fieri, hoc est absque, quod à quoquam super illis perturbetur, qui à Fisco acquirunt. l. Bene à Zenone. C. de quadr. præscr. S. Constitutio. Inst. de vluc. & S. pen. cod. tit. quib. l. cal. vel non,*
- 239 *† vbi cauens debitoribus minorum, quo rectè soluant, vtiut verbo ipso securitas; inquit, ne, vt prius sententialis sententia, sine omni damno celebrata hoc permittat. Quo subsequuto, si & iudex pronunciauerit, & debitor soluat, sequatur huiusmodi solutionem plenif-*

plenissima securitas. † Securitatē antiqui Philosophi definierunt. 240
 Vt sit recta placidissimi animi constitutio, malorum pendentium
 cura vacans; Et quid sit securitas, ponit Bald. in Auth. agriculto-
 res. C. in quib. caus. pign. & hyp. tac. cont. † & securitate alicui pro- 241
 missa, vt nec directo, nec per indirectum à quoquam molestari va-
 leat, promissum censetur. Ang. in l. contra. S. si quis meritis, in uet-
 bo, securē. ff. de inoff. test.

† E, etiā in compositione priuatiua nota, quandoque est, vt 242
 elinguis, hoc est sine lingua, exanimis, hoc est sine anima, & hu-
 iusmodi habetur in cap. 1. de renunc.

Dictio, † Solus, priuatiua, seu negatiua nota etiā est, quæ ex- 243
 clusiuā alterius partis existit. l. His solis. C. de renoc. donat. Ias. in l.
 Qui Romę. S. Duos fratres. nu. 46. ff. de verb. oblig. Et ob id, † Sol, 244
 dicitur quasi solus, eo quod præter ipsum, nō sit alius Sol; Quodq;
 tantam claritatem solus obtineat, ut solus cum exortus fuerit, ob-
 scuratis omnibus alijs, cœli luminibus appareat, ut inquit Cic.
 lib. 2. de nat. Deorum.

† Atqui licet dictio solus, ita taxet, ut non taxatum excludat, 245
 auth. Hoc ius. C. de proc. Tamen non ita taxat, ut similia, & ei con-
 nexa non includat; Aliarum dictionum taxatiuarum ad instar.
 Anch. in c. 2. de acc. in 6. Bald. in l. 1. ubi & Ias. nu. 7. C. de bon. poss.
 con. tab. clem. exiui de Paradiso, de verb. sign. vbi Summus Pon-
 tificex, dum quærebatur; Num Beatus Franciscus in eius Regula ad
 omnia consilia euangelica, suos fratres obligare intendisset, sup-
 positis aliquibus, & aliquibus non expressis. Determinat † termi- 246
 num restrictiuum, ibi, ita excludere ab ea extranea, ut cuncta ad
 eam pertinentia omnino includat. † Et statuto disponente, vt so- 247
 lus Episcopus agat, capitulum, Quod ei annexum est, excludere
 non intelligitur. Bald. in d. l. 1. Ita vt taxatiuæ notæ, quæ ut dictum
 est, alterius partis exclusiuæ sunt, eam partem excludant, quæ eis
 dissimilia sunt, & contraria, non autem similia, & connexa, vt
 ibidem dicit Iason.

Quorum tamen hæc Theorica datur, vt taxatiuæ, seu restricti-
 uæ notæ, si negatiuè ponantur, positum affirmet, implicentque
 aliud, de quo minus dubitatur. l. & non tatum ff. de pet. hæred. l. &
 eleganter. S. Non solum. ff. de dolo. ita etiā determinat Barr. &

G 2 alij

- 248 alij in l. 1. ff. si quis ius dic. non obtemp. † Si autem affirmatiue, nedum affirmant, quod ponunt, verum excludant omne aliud, & alios casus nō expressos. l. fin. C. de pat. pet. l. ob. 2f. C. de pręd. men.
- 249 † Taxatiua affirmatiua, omnem generalitatem excludit; negatiua autem etiam generalitatem includit. Bald. in l. 1. C. de test. & habetur in d. l. His solis. Vnde cum ex prædictis taxatiua dissimilia tantū excludat, & similia, & annexa includat. † Si quis factum suum tantum promittat, & factum sui hæredis, promississe intelligitur. Bald. in d. l. fin. C. de ac. empt. per l. si stipulatio. §. sed si se. ff. de verb. oblig. Plura de taxatiuis dictionibus apud Felin. in c. cum contingat. col. 2. de fid. instr. & quod taxatiua illa tantum abest intelligatur, idest, quantum adest; habetur in l. si cum seruum. ff. si cert. pet.
- Et cum superius dixerimus, idem iudicari de negatiua habente in se inclusam affirmatiuam, quę negatiua prægnans dicitur, quod de affirmatiua apta quę & ponit, Nemi dubium est Dictionem illam. † Nihilominus, quę interpretatur sine dubio, non minus. c. fundamenta. §. Quod si secus, vers. At nihilominus, de elect. vb. Arch. exponit, ibi, Nihilominus hoc est, non ideo minus facit. & l. si is qui. §. si Postea, ubi glossa. ff. Quod vi, aut clam. & Nihilominus dicitur, immo magis. l. si pupilli. ff. de neg. gest. Affirmatiuam includere, ac dici; Sicuri. Nihilomagus negatiuam. §. 1. inst. titule. Quib. nō est permiff. fac. testa. ibi, in verbo, Nihilomagus in glossa.
- 252 Et ita negat negatio, † vt in uno falsa, in omnibus falsa reddatur. d. l. si is qui ducenta. §. vtrum. Nonius in rub. Instit. de testa. n. 7.
- 253 Cumque † Oratio affirmatiua, de primo actu verificetur. l. Bo. ues. §. hoc sermone. ff. de verb. sign. negatiua ad infinitum trahitur. l. si fer. stipulatus sum, & ibidem l. 2. not. ff. de verb. oblig. gloss. in l. hoc genus, & ibidem Bart. & Castr. ff. de condit. & demonstr. Oldrad. conf. 16. Thema tale est. Tiraq. in d. §. Hoc sermone, & tracta. Primo. q. 24. nu. 12. † & præcepta affirmatiua semper quidem, sed non ad semper, & in omni casu negatiua semper, & ad semper obligant D. Thomas, Scotus, Alex. de Ales, Riccardus, & Franciscus de May. in 4. dist. 19. art. 2.
- 255 Verbum † Nescio, negandi quoque nonnunquam vim habet, vel saltem negatiuam habet implicitam, cum componatur ex ne, & scio,

& scio, & exemplificari potest in eo Apostoli. Nescitis quoniam
 Angelos iudicabimus, quanto magis secularia? hoc est nescitis, licet & in multis
 nescire, & negare differat, ut neg. ns certitudinaliter nesciens verè dubitativè
 asserere videatur, siquidem negans feudum, si de mendacio conuincatur, eo
 priuatur, sed dubitanter respondens, per uerbum nescire, nisi fraudolenter hoc
 fecerit, non priuatur. c. 1. S. fin. de lege Conradi. in v. lib. feudorum;
 Vnde inquit Bald. ibi, quod uerbum † Nescio, positum in respon-
 sione, quæ sit ab eo, qui terminum ad consultò deliberandum ha-
 buit, confessionem inducit, quod & induci potest ad responsiones,
 quæ quotidie fiunt ad positiones, per dictum uerbum nescit, an per
 illud confessatæ, vel negatæ censcantur, vel non sufficientur res-
 ponsum, asserendum, & opponendum sit. Verum inoleuit praxis,
 vt taliter respondens adijciat responsioni. † Et ideo non credit:
 Quod an iure etiam subsistat, nec ne, cogitandum relinquo. Etenim
 videntur hæc contradictionem implicare, nescire, & non credere,
 quia licet † non credere, non affirmare sit, in alijs. l. Testium, vbi
 gloss. & Doct. C. de test. Innoc. in c. Ad hæc, eod. tit. † Vnde dant
 cautelam, vt interrogentur testes an credant esse vera, quæ depo-
 nunt, qui si dixerint credere, destruunt suum testificatum, per no-
 tata in auth. Principales. S. Quod obseruari. C. de iureiur. propter
 cal. dand. licet contrarium videatur sentire Bald. ibi, sub num. 6.
 in respōsionibus ad positiones uerbum credit est veritatis expres-
 sium. Bal. in l. 1. in fin. C. de fals. cau. adiec. leg. † Vnde qui respon-
 dendo ad positiones, per uerbum nescit, adijcit; & ideo non cred-
 dit, videtur implicare contradictionem à iure improbatam. Surd.
 decif. 88. num. 14. & ideo pro confesso habetur; faciunt tradita à
 Ioanne de Deo. in tract. de cauill. lib. 3. c. 16. num. 18.

† Veruntamen huiusmodi Praxim (si praxis dici potest) ego
 nunquam probaui, tanquam iuri manifestè contrariam; Etenim,
 cum uerbum † Nescit, seu ignorat, sit dubitativa responsio, & non
 credere ad positiones, vt diximus, sit certitudinaliter negare, con-
 traditionem implicat manifestam, uno, & eodem tempore vni-
 co contextu, per eundem, & ad idem respondere ignorat, & ideo
 non credit, dubitare nanque medium est, inter credere, & non cre-
 dere. Spec. in tit. de Posit. S. 6. vers. sed nunquid. nu. 7. Et quatuor
 sunt,

sunt, quæ licet idem videantur, diuersa tamen sunt inter se, nempe, † ignorantia, nescientia, error, & titubatio. gloss. in rub. ff. de iur. & fact. ign. Alex. in l. error. C. eod. tit. Vbi Azzo in summa Ad di potest credulitas, seu & non credulitas, siquidem vt declarant ibi prædicti; ignorare est nescire illud quod quis scire teneretur, vnde dicitur Ignorans, ignorabitur, & ignarus dicitur idem quod insipiens. Dixit insipiens in corde suo non est Deus, inquit Psalt. Psalm. 35
Nescire est ignorare, illud quod tamen scire non tenemur. Psalm. 13

Inscius Atheum videt sine Velle Diamant.

Inquit Ouidius, licet & hæc confundantur, & vnum pro alio accipiat, ut titulus ipse. De Iuris, & fact. ign. clarè insinuat, & facit illud Dominici dicti, Pater dimitte illis, non enim sciunt quod faciunt. Error est cum aliud est, quam credam, † Vnde nullus error cum veritate concurrat, bene ignorantia pariter ad verum, & falsum se habere potest, & cum vtrâq; permiscetur, vt inquit Philosophus, & dicit. Bald. in l. falsus. quæst. 1. C. de fals. & dici solet, Qui errat non consentit, vulgata l. si per errorem. ff. de iur. omn. iud. Titubatio, seu dubitatio, est scientia duorum, vel plurium inter se dissidentium, & contrariorum; Quorum alicui, quia dubito crudelitatem applicare nescio, † & propriè titubatio est, quoties ab animo verba dissentiunt, de qua pulchra, & notatu digna congerit. Alber. in l. fin. in verbo, Titubante mente. C. de cond. ind. 266
† error est approbatio falsi pro vero, & incerti pro certo, & differt ab erratione, secundum Grammaticos, ut error propriè animi sit, erratio cuiusvis hominis, & errare nullius sit, nisi insipiens, quando in errore perseverat, edoctus veritatē; ut inquit Cic. Philip. 1. 2. Et propter hanc differentiam inter errorē, ac Titubationem Doct. 268
nostri volunt, † magis succurri debere erranti, quam titubanti, quia titubans habens animum dubium, in tali eius perplexitate debet de veritate diligenter se informare, eamq; plena discussione perquirere; errans autem iam ita credit, ob quod facilius ei succurrendum est; ex notabiliter consideratis à las. in d. l. si per errorem, nu. 16. Vel certè talis adiectio, & ideo non credit, illud idem inferre viderur, quod prædictum est, ponderando coniunctionem 269
illam illatiuam, † ideo, quæ causalis est. Bart. in l. Demonstratio. §. Quod autem. ff. de cond. & demonstr. & est synonymum alterius illius

illius coniunctionis ideo. l. Non ideo. C. de act. empr. & ut dixi, infert illud idem quod predictum est, §. 1. Inst. tit. de fidei. tut. §. Apium. Inst. de rer. diui. & explicatiue in casu proposito, & adducere causam, quare sic respondendo non credat, nempe, & ideo non credo, quia nescio, nec per talem responsionem certificat ponentem, sed magis illudit, † Rursus & differt dubitare, seu titubare, amputare, vt putare sit iusta ratione aliquid existimare. l. cum quidam. §. Quod dicitur, vbi Bart. colum. 2. ff. de acq. hæred. & in l. creditor. §. Lucius. not. 1. ff. mand. Quod deseruit citationibus, quæ quotidie fiunt, de illis quos approbare nolumus pro legitimis contradictoribus, † qui citantur cum clausula, si sua putauerint 270
interesse, secundum formam. l. ea quidem. C. si man. ita fuer. alien. Bald. in l. fin. q. 5. & ibidem etiam las. num. 24 C. de edict. D. Ade. toll. & turpe est dicere, Non putarâ veteri adagio dicitur; & cum licet alias credere non affirmare sit; & nihilominus in responsionibus ad positiones significatiue expressum sit veritatis. Bald. in l. 1. in fine. C. de fals. caus. adiec. leg. faciatq; indubitata probationem æquivalentem probationi, quæ sit per publicum instrumentum. Bur. in c. fin. de lib. obl. Spec. in d. tit. de posit. §. 6. In materia fidei maximè credere est firmiter, & indubitatiue tenere quod creditur. c. 1. de Sum. Trin. & Fid. Carh. Vnde credere Deum, Deo, & in Deum, est pro certo tenere Deum esse, eiusq; providentia, ac numine mundum gubernari, nanque etiam dæmones Deum, & Iesum Christum filium eius credunt, & contremiscunt. Magist. sentent. & alij in 3. dist. 23. Alex. de Ales in 3. par. Summæ, in tractatu de septimo Præcepto Decalogi, q. 6. Monitis, ac præceptis eius obtemperare, & in nullo eius lædere Maiestatem.

Discite Iustitiam moniti, & non temnere Dives.

Inquit Maro Æneid. 6. In Deum, hoc est amando in ipsum tēdere. c. ex præmissis, de consec. dist. 1. Caritas. de pœn. dub. 2. & c. Prima. de consec. dist. 4. & cum credere sit firmiter tenere, vt predictum est, vsu receptum extitit, vt aliquando credere sit fidei committere; nam Las. Firm. Diuin. Inst. lib. 4. ait: Iudeis solis arcensu Dei creditū est, & de credulitate in Deum, & in Iesum Christum vnicum filium eius; dicitur, qui crediderit in me, etiam si mortuus 271
fuerit, viuet; & qui credit in me habet vitam æternam; & quod
aliquando

Ioann. 11.

Eiusd. 6.

aliquando accipitur pro se alicui committere, faciunt verba Maronis *Æneid.6.*

Dadalus, ut fama est fugiens Minoia Regna,

Præpetibus pennis, ausus est, se credere caelo.

Sed certè multoties vidi censuratum fuisse, per huiusmodi respon-
sionem, sufficienter responsum, & aliquando non; Ego crederem
rationibus prædictis minus legitimè responsum censeri, cū in his
verbum credo veritatis expressum sit; Nisi vellemus defendendo
praxim, restringere ipsam, ut sufficiens dicatur talis responsio,
quando positio sit de facto alieno valde remoto, de quo respon-
dens non ita facilè certificari valet, in quo non credere sit, non af-
firmare secus in facto proprio, ut considerat Spec. in tit. de positio.
§. Nunc tangendum est, vers. Sed nunquid est differentia, nisi cer-
tificatus respondens perseveret in negatione, vel in ipsa respon-
sione, Nescit, ideo non credit, ut ibidem notat Speculator; vbi al-
legat l. 1. ff. de lib. hom. exhib. l. si quis inficietur. ff. de positi.

Maximè quando respondens est verisimiliter de ipso facto in-
formatus; Et terminum competentem ad se informandum, & re-
spondendum habuit; Vel quando fraudis suspitio viget, quo casu
responsio huiusmodi non sufficit; tanquàm per eam fraus legi fa-
cta esse dicatur; cui occurrendum est ex notatis per eundem Bald.
& alios in d. c. 1. §. fin.

- 272 † At nescire aliquando pro non cognoscere, accipitur ut ex eo
sacrarum litterarum, Amen, Amen dico vobis, quia nescio vos,
nescio, hoc est non cognosco vos, seu cognoscere nolo; & per ver-
bum nescire, aliquando aliquid proferimus, quando rem aliquam
nobis ignotam significare volumus: Postea quam Nescio, quod
impedit mediocri quæstu contentus esse non poterat, inquit Cic.
Pro Quintio. Accipitur, & pro ignotum esse; ut in sacro Cantico,
Mat. 6. Ille inquam Lucifer, qui nescit occasum, & nesciat sinistra tua;
Quid faciat dextera tua.

- 273 Quodque per uerbum ipsum † Nescire, respondens pro contra-
dicente habeatur, dicit idem Bald. in l. falsus, in 3. col. C. de furt.
274 † & nescire pro non credere ponitur, in c. habent. 13. q. 2. ibi habet
forsitan, illi iustam longi doloris excusationem, qui vitā alteram
nesciunt, qui de hoc sæculo, ad melius esse transitū non confidunt
nesciunt

nesciunt enim, ibi, gloss. exponit, hoc est non credunt; Et nescius dicitur, qui alicui rei sciens non est. Vnde cum diei, & horæ mortis certitudinē nō habeamus, vt apud Virg. *Æneid.* 1. dicitur.

Nescia mens hominum fati, sortis, futura.

Dicitur nescit, quis qua hora sit moriturus, cum incerta sit hora, 275

Et cum negatiua præposita (vt diximus) priuationem sicuti affirmatiua positionem inducat. Bart. in d. l. de ætate. q. 3. l. Codicillos.

C. de Codic. vbi & Bart. & in d. l. Actor. C. de prob. † Factum est, 276

vt aliquādo translatiuè ad ipsum factū referatur, & cū non minus facta, quam verba loquantur. l. Paulus. ff. rem. rat. hab. c. cum super

de offic. & potest iud. deleg. † Et plus est factō, quam verbis, ali- 277

quid demonstrare. c. dilecti filij. 1. de appell. Squillac. de Fid. Cath.

c. 15. num. 3. † Vnde factō, Christum negare dicitur, qui Christianus cum sit, opera Christi non facit, hoc est præcepta eius non

adimplet. c. est imare. 5. 1. q. 3. Quoties enim vitijs, & peccatis vin-

cimur, toties Deum negamus, & inquit Apostolus; Omnibus 278

quæ peruersa sunt factis, Deum denegari, quoties lætaliter pec-

camus, toties Deum negamus. † Hinc Sancti Dei, omnes Con-

fessores appellantur, quia opere etiam Christum confessi sunt,

eius præcepta, atque etiam consilia adimplendo; & dictum fuit 279

Apostolis, Eritis mihi testes in Ierusalem, & omni Iudæa. Et † qui

veritatem negat, & iustitiam per pecuniam vendit, Christum ne-

gare dicitur, qui veritas est. c. Abijt ead. 1. 1. q. 3. factō etiam Chri-

stū negat, qui misericordiā nō facit, quia misericors est. c. omnis. 7.

q. 1. Frac. Squillac. de Fid. Cath. c. 16. sub n. 3. Estote Misericordes.

† Et quantum vita est Christum confiteri, tātum mors est eum

negare. c. Timendo, ead. q. 3. † Petrus negauit, Christum negādo, 280

se eius esse discipulum. c. non solum, ead. q. 3. † Vnde & ad simili 281

tudinem verbalis ipsius negationis, quæ priuationem inducit, in- 282

ductum est, vt auferre, & priuare negare sit. Negant intueri lucem

fas esse ei, qui hominem à se ociosum esse fateretur. Dicit Cic. in

oratione pro Tiro Annio Milone, hoc est faciunt, vt vitæ priua-

tionē dignus sit; Et Auſtor ille Catonianus, negare pro non con-

cedere ponens asserit.

Corporis exigui vires, contemnere noli,

Ingenio polles, cui vim natura negauit.

H

Hinc

- 283 *Hinc* † *abnegare*, est maximè *negare*, & *abiicere*, *Abnegantes*
Ad Tit. 2. impietatem, & *secularia desideria*, *sobriè*, *piè*, & *iustè* vivamus in
 hoc *saeculo*, expectantes magnam *spem*, & *adventum* magni Dei
 284 inquit *Apostolus*, † *Qui* vult venire post me *abneget* semetipsum,
Matt. 16. & tollat crucem suam, & sequatur me; idem *Saluator* dicit; quod
 interpretatur *Divus Hieronymus*; & habetur in cap. nimis, de
 excessi. *Prælat.* vt *abnegare* semetipsum, & sequi *Christum*, sit de-
 ponere veterem hominem, cum operibus suis, & habetur etiam in
 cap. *Primum* interrogatur, de *conf. distinct. 4.* *Ab re*, idest *sine re*,
Abortus, hoc est non ortus, seu *intempestivè* ortus.
 285 † *Præpositio*, *In*, & aliquando *negativè* stat secundum quod,
 286 & *sola*, & in compositione ponitur, † vt *Sola*, siquidem *accusativo*
casui præponatur, *extrinsicatè* significet, vt si dico: *In Campum*
curro, significo me, extra campum in campum currere. *Arch.* no-
 tat in c. 1. 13. q. 1. *Albericus* in *auth.* quod *ius. C. de procur.* & in
 hunc sensum accipitur in hac lege nostra, ibi, in *re*, vt in *rem* age-
 re ille dicatur, qui *rem ipsam* non habet, sed *ius ad illam* præten-
 287 dit. † *Et in rem præsentem* venire, est de alio loco, in locum rei
 controuersæ uenire; Vnde *Iudex* in *rem præsentem* venire dicitur;
 Cum accedit ad locum, de quo est controuersia: *Cic. Pro Cecin-*
na placuit *Cæcinnæ* constituere, quo die in *rem præsentem* veni-
 retur: *Sin autem* *ablatiuo casui* tunc *intrinsicatè* denotat. l. 1. §.
in flumine. ff. de *flum.* & in l. si in annos ff. de *cond. & dem.* plenè
 notat *Bart.* in l. *casus indifficilis.* ff. de *lib. & posth.* ut si dico in *sta-*
dio curro, significo me esse in *stadio* ad currendum; ad hoc fa-
 ciunt *Carmina.*

In Campo curro, si sis benè dicis, in illo,

Sì sis exterius, in campum sis tibi cursus.

- 288 *Sin* verò in compositione ponatur † tunc, vt in plurimum *priva-*
tiuæ notæ ratione adiuncti, vim habet, siue *primitiuo*, seu *deriva-*
tiuo nomine iungatur. l. si cum *Dotem.* *Sitansgrediamur*, ibi, *In-*
iussu Patris, idest non *iussu.* ff. sol. mut. *Incessus* hoc est non *cessus*,
inculpatus, idest *sine culpa.* l. *Titia.* §. si ea. ff. de leg. 2. l. *pecunia.* ff.
 de *vsuris*: Vnde *moderamen inculpatæ tutelæ* dicitur, quod *sine*
culpa fit. *Doct.* in l. vt vim. ff. de *inst. & iur.* & *insciens citius dici-*
Psal. 68. tur, *Fiat habitatio eorum deserta*, nec sit qui *inhabitet.* *Inaccessus*,
 hoc

hoc est non accessibilis, ut apud Virgilium *Æneid.* 7.

*Proxima Circeæ raduntur litora terra,
Dives inaccessos, Vbi Solis filia Luens,
Assiduo resonat camin, scilicetq. superbis,
Vris odoratum nocturno in lumine cedrum.*

Inglorius, idest sine gloria. c. Fundamenta §. Quid plura, de elect. in 6. Infans, idest qui nondum fari valet. l. mulier. ff. de verb. obl. Inofficiosum, quasi non ex officio factum. l. 2. ff. de inoff. test. im-mundus, hoc est non mundus.

† Licet, & aliquando augendæ rei causa, pro valde in Ora- 289
tione ponatur. c. Parsimoniam, ibi, infucata, idest valde fuca-
tam. 41. dist. quod tamen glossæ haud placet, quæ infucata, idest
non fucata interpretatur; quod & mihi arridet Augmentatiue
etiam stat, ut in l. Gallus. §. ille casus, ibi, indifficilis, idest valde
difficilis. ff. de lib. & posth. & in l. 1. §. in suo. ff. de aqua plu. arc. &
in l. Quæ situm. §. sed si fundus. ff. de fund. inst. in hunc sensum ac-
cipiuntur, & verba Flacci.

*Exegi monumentum, ære perennius,
Regalique situm, pyramidum altius;
Quod non Imber edax, nec Aquilo Impotens,
Possit diruere.*

Verbum enim Impotens, ibi, ponitur pro valde potenti, & apud
Virgilium Georg. 1.

*Labor omnia vincit,
Improbis.*

Hoc est valde probus; ita interpretantur Ascensius, & alij, & ut
Virgilius *Æneid.* 12.

Turnus ut infractos aduerso Marte Latinos.

Causa etiam elegantioris sermonis † præpositio, In, seu, Im, loco 290
affirmatiuæ in compositione ponitur, ut Impiger pro non pigro.

Impiger Aeneas volitantis frater Amoris.

Ut apud Tibullum, & apud Horatium epist. 1.

Impiger extremos curris Mercator ad Indos.

Virum ad laborem belli Impigrum, hoc est summè diligentem,
dicit Cic. Pro Fonteio, Omnia Impigra, hoc est summa diligen-
tia facta, dicit Liuius in 4. de Bello punico.

H 2 Ita

- Ita primæ præpositio, In, vt vniuersali negatiuæ equipolleat, actumq; oppositum infert; Vt si dixerō intestatus, significo non testatum. l. hoc autem. ff. de verb. signif. l. 3. §. fin. ff. Pro suo. ¶ Quin etiam negatiuæ stat aliquando vbi, §. 1. ff. de tut. & cur. dat. ab his. l. quod dicitur. ff. de milit. test. Doct. in l. non dubium. ff. de leg. 3. & quando stat negatiuè increpantes, vel interrogantes, vel hortantes eam proferimus, vt resoluatur indictionem cur non? vel cur non fugis? & apud Virg. in Bucolicis, Ecloga 2.

*Quin tu aliquod saltem potius quorum indiget usus,
Viminibus molis, paras detexere iuncto.*

292. † Prætereundum haud duxi, quod & verbum Inficior, negatiuum est. l. inficiendo. ff. de furt. differt tamen, à verbo ipso negare, Vt negare tam ad factum, quàm ad verbū referatur; Inficiari autem ad dictum tantum, ut verbo inficietur. Plaut. in Cist. omnia inficiatur, quæ dudum confessa est, & Cic. in Catil. cum id posset inficiari, repente confessus est. Vnde inficiationes debitz rei negationes dicuntur; Sin & negandi vim habet, significatq; si verò, vel sin autem, & facti diuersitatem non iuris inducit. l. fin. §. fin. autem. C. de abol.

- Negatiua præpositio ad significandum animi nostri conceptus, 293 ita necessaria est, ut aliquando, † quod non negatur, affirmari dicatur, † Et non negasse noceat, tacitumq; consensum inducat. cap. 294 nonne de præsum. & voluit Ang. in l. generaliter, in fin. princ. C. de sec. nup. Vt si quis in præsentia testium, non irato animo, nec per iniuriam repræhenderit aliquem de delicto, & obiurgatus taceat, & non negat, nec se excusat assentire videtur, quod & Marfilio placet, in §. diligenter, vers. quæro etiam, de notabili dubio, & Bald. in l. 2. C. de bon. quæ lib. & Cagn. in l. qui tacet. ff. de reg. iur. & colligitur ex eo sacræ paginæ; Tucs, qui venturus es? an alium expectamus? vbi Sacer. textus dicit, & confessus est, & non negauit, quia non sum ego Christus, utique si conticisset tacitè se Christum esse forsan confessus fuisset; non tamen negauit se esse Heliam spiritu.

- Negatiuo modo, aliquando ex iuris necessitate, sententiam proferri contigit, nec aliter ferri potest; vt in casu. l. si Pater. C. de act. 295 empt. Vbi Imperator ponendo casum illius, † qui venundando portio-

portionem suam, in vacuam possessionem emptorem non induxerat, ex quo ius omne penes se retinuisse censetur, si Præses Prouinciæ super hoc aditus fuerit non dubitabit, nihil esse translatum pronunciare asserit.

† Et aliquando ipsi affirmatiuæ negatiua inest, in eaque subintelligitur, quæ & pro expressa habetur. Neuius cons. 3 r. sub nu. 16. Spec. in tit. de lit. cont. §. 2. vers. sed Nunquid. & quam prægnantem affirmatiuam, appellat Bald. in l. fin. nu. 34. C. de hæred. instit.

Et dum dicitur negationem, rem dubiam facere, idem Spec. in tit. de cess. act. §. 1. vers. sed opponitur. l. post rem, vbi Bart. ff. de transf. intelligitur ad commodum ipsius negantis, qui quoddam negat probare non tenetur, sed onus probandi in aduersarium transfert. Bal. in l. non solum. §. Qui in alieno. ff. de proc. Siquidem mandati inficiatio, de ipso mandato dubitari facit, & nihilominus onus illud probandi in aduersarium transfundit. Bart. in l. 1. C. eod. tit. de proc. † Rem etiam dubiam reddit negatio præposita, verbo, Credit. Bal. in l. 3. C. quib. ad lib. procl. nō licet. Et in hoc est negatiua ab affirmatiua differt, † vt Negatiua quidem cum suo contrario in diuersis personis stare valeat secus affirmatiua. l. sed & si possessor, in princ. ff. de iniur. Fieri nanque potest, vt qui meus seruus non est, tuus sit, & è conuerso, at fieri nequaquam potest, ut ingenuus qui est, quoad omnes non sit ingenuus. Bald. in l. ingenuum. col. 1. ff. de stat. hom. vbi & asserit, quod illud, vt † sententia faciat ius intelligitur, si verbis affirmatiuis formata fuerit, secus si negatiuis, quia per Verba negatiua Iudex tali casu ius facere non intendit, cum intentio ipsius sit effectum probationum sequi. † Atqui negatiuis verbis prolata sententia ex vi probationum non fertur; sed potius quia probatum nō fuit, notatur & in l. Astor. C. de prob. sanequam, qui non probat vincitur. l. fin. Si inge. esse dic. & quando quis ab aliquo excluditur probationum defectu dici solet, † non ius, sed probatio deficit, vt idem Bald. in d. l. Ingenuum concludit.

Ita necessaria negatiua propositio est, vt per eam † litis contestatio fiat, & sine ea minime inducatur, idem Bar. qui Butrigarium allegat in l. si debitori. ff. de iud. l. rem non nouam, seu maius Auth. Hodie. §. Patroni. C. eod. tit. † vbi cū dicatur cum lis fuerit contestata,

- stata, post narrationem propositam, & cōtradictionem obiectam, ut per negationem contestata fuerit professō dicendum est; vo-
- 304 cisq; ipsius ethymologia demonstrat; Quia † contestari est simul testari, & illi simul litem testari, dicuntur qui inuicem sibi contradicunt, & definitur, ut ea sit hinc inde apud ludicem negocij principalis facta narratio desumitur, ex c. 1. de lit. cont. & ex c. dudū 2. de elect. & ex l. vnica, iuncta gloss. C. eodem tit. ut lit. non contest. vnde ut sequatur negatio illius, quod petitur ad hoc, ut lis contestata dicatur, opere precium est; Quicquid nonnulli relati à Schemardo ad cap. fin. circa princ. ut lit. non cont. ex confessione etiam aduersarij respondentis petitioni actoris, litis contestationem fieri
- 305 asserant, † Et enim si reus confiteatur nulla contestatio litis fit, sed
- 306 proceditur ad condemnationem, † cum inconfessum nullæ aliæ iudicis partes sint, nisi in condemnando. l. 1. & l. Certum in princ. ff. de conf. gloss. in l. Romana. §. fin autem, de app. in 6. clarè decidere videtur, tex. in l. si domus. §. In pecunia. ff. de leg. 1. Bald. in l. 1. post numerum 10. vers. interdum autem. C. ne ex del. def. licet &
- 307 sola negatio aliquando litis contestationem non inducat, † vtpotè quando qui negat, expressè protestatur, non animo litis contestandi id agere. l. si debitor. §. 1. ff. Quibus modis pign. vel Hyp. sol. l. sed & si. §. fin & l. seq. ff. de vsu. c. Cumana, de elect. Bart. in d. l. 1.
- 308 † & confessio habet vim sententiæ. l. 1. vbi Doct. C. de conf. Castren. conf. 4. Galeottus in sua Margherita cap. 14. num. 1.

Et dum tenentes contrarium nempe, quod & aliquando per solam confessionem lis contestata dicatur, allegant Burrig. vsup. à Bar. relatum in d. l. si debitor, si benè consideretur doctrina Butrigarij, ibi, seu & Bartoli, ea hoc non infert, qui dicūt, quod si oblato libello pars confiteatur, talis confessio habet vim litis contestationis, & potest ferri sententia, ita ut condemnatus, postmodum terminum, qui datur condemnatis ad soluendum habeat; Nec sequitur confessio illa ad libellum, habet uim litis contestationis, ergo & per cōfessionem cōtestatur lis, quoniam responderetur † aliud esse, aliquid esse tale, & aliud haberi pro tali, per notata in Regula pro possessore, in 6. Alb. in Auth. Quod quis. C. de proc. dicit Archid. in c. ludices 1. q. 1. & in c. ordinationes 63. dist. Expressè colligitur, ex textu hoc nostro, in quo cum dicatur in rem actionem

pati non compellimur; quia licet alicui dicere se non possidere, manifestè innuitur, † quod negans possidere in actione reali, super ea contestari litem non cogatur, vt per Bart. Bald. & alios ibi, sequitur ut in actionibus personalibus negando quis subire iudicium cogatur, tanquam per ipsam negationem liris contestata censetur, vt & Angelus dicit hic, sicq; quod per negationem contestetur lis: valet enim † Argumentum à ratione legis conuersiuu. 310
 l. i. ff. de sol. & l. pen. C. eod. tit. latè docet Euerard. in sua sesquicent. in superiùs citato loco, traduntq; Arist. & Cicero in Topicis, & præcedit argumentum, vt si reus conuenius neget se possidere in actione reali, non cogatur in rem actionem pati, hoc est iudicium super ea re subire secus in ratione personali, nempe ut omnino cogatur.

† Et enim Actionis nomen manat latissimè, & cum ab ago nomine verbali descendat, multa significat, quandoque enim pronuntiationem; Vt apud Cic. in Orat. est actio quasi corporis quedam eloquentia; cum constet ex uoce, atque motu; Quandoque pro Oratione scripta, quandoque pro historia, ut eiusdem Ciceronis Actiones in Verrem; quandoque pro rei alicuius defensione: idem Cic. Q. Valerio, Actionem meam Caius Cæsar comprobauit: glos. in l. Vnde Neratius. §. fin. ff. ad leg. Aquil. & plenè apud las. Inst. de Act. Aliquando pro demonstratione gratitudinis accepti beneficij, Quæ gratiarum actio dicitur Cic. Planeo. Gratiarum actionem à te non desiderabam: Interdum pro administratione, & actis, idem Cic. Meorum actionum monitores, & in auth. vt Iudices sine quoque suff. §. iusiurandum, not. in l. 3 §. pen. in verbo, Actiones. ff. de donat. int. vir. & vxor. & generaliter pro quocunque actu uirtutis: Vt apud eundem Ciceronem offic. i. uirtutis laus in actione consistit, † At in iure hoc nostro actio propriè accipitur, pro iure prosequendi in iudicio: quod cuique debetur, ut lib. i. Rhet. ad Herennium. & dicitur infra, & hoc modo sumpta actio † filia, & uirtus obligationis dicitur, Bald. in l. edita, num. 7. in Prima lect. C. de edendo, & iudicium, & molestia Doctores in l. Sed & hæ. §. non solum. ff. de proc. & pro molestia, seu causa, & iudicio sumi interpretantur etiam Doctores hic, quod si acciperemus actionem hic pro iure prosequendi in iudicio, quod nobis debetur 311 312 313 314

- debetur, iuxta definitionem, de qua in §. 1. Inst. de act. & prout dicitur filia obligationis. Licet. §. ea obligatio. ff. eod. tit. de proc. sequeretur, ut actio, & passio darentur in eodem subiecto, dicendo in rem actionem pati, contra Regulam & philosophicam, & legalem, de qua in l. Vranus. ff. de fideiuss. & in Lab eo. ff. de neg. gest. Rip. tit. ad l. falc. respons. 1. Bald. in l. hæres. §. quod stipulator. ff. de fid. instrum. At in actione personali, licet negatum sit parte rei cõuerti subire cogatur, quia ipsa actio infixæ est ossibus. Bal. in l. cum in longi. nu. 1. C. de præscript. long. temp. sicque per negationem in eo litis contestatio inducatur, ex quo concluditur, quod cum liceat alicui dicere se non possidere, ita ut ulterius contra eum agendum in ea re non sit, regula iuris desumitur, ut facta negatiua facti, iuris præsumptionem habeat talem; Ut negans eam probare non teneatur; gloss. in l. 1. C. de prob. per illum tex. & in l. 2. in verbo Compellere. C. de iur. emph. in l. in exceptionibus. ff. eodem tit. de prob. & in l. in ciuile. C. hoc eod. tit. nostro, de rei uind. ubi & Ang.
- 315 ratio est in promptu, † quia cum possidere sit facti. Bald. in l. fin. in
- 316 princ. C. de edict. Diu. Adu. toll. † facta nõ præsumuntur, nisi probentur. l. in bello. §. facta. ff. de capt. & post. re. l. fin. C. de fidei. Bald. in rub. C. de fide instr. merito negans se possidere, probare non tenetur, quod negat; Ex quo habet præsumptionem pro se, quod re vera non possideat, & contrarium incumbat eum possidere dicenti. l. cum Pater. §. Rogo ibi nõ offendent. ff. de leg. 2. l. Quicumque. C. de apo. pub. lib. 10. Alex. cons. 190. col. 6. lib. 6. quod & manifestè demonstrant uerba ibi subsequencia, ubi Iurisconsultus postquam dixerat, Licere alicui dicere se non possidere subdit,
- 317 † Itaut si poterit aduersarius probare rem per negantem possideri, transferat in se possessionem: Dictio enim illa, itaut est restrictiua, & limitatiua præcedentium; statque restrictiua, ibi ut mox referetur; Nec puter quispiam vanam esse hanc disceptionem, etenim multum expedit scire naturam harum dictionũ negatiuarum, tum ad interpretandum iuris axiomata, tum ad coniecturandum legislatorum, & contrahentium uoluntatẽ, qui multoties per hæc æquipollentia uerba loquuntur; Et ad sciendum explicare regulam
- 318 illã, ut † nil referat, quid ex æquipollentibus fiat; de qua in l. mulier. ff. ad Senatusconsult. Trebel. l. Si mater. ubi etiam gloss. C. de instir.

inficit. & subtit. argumentum enim ab æquipollentibus est locus
 Topicus: Quod & ad multa infertur, Primò, vt cum pro negante
 præsumatur, † negans se commisisse delictum, eo excusetur, & præ- 319
 sumatur non commisisse; Quòd vt commiserit non probetur, quia
 delictum non præsumitur. l. merito. ff. pro soc. Bart. in l. non solum.
 S. sed vt probari. ff. de op. nou. nun. Alex. conf. 24. num. 23. lib. 2.
 Ias. in l. Rogasti. S. si tibi dederò, num. 6. ff. si cert. pet. restringendo
 tamen, nisi negatiua affirmatiuam implicitam haberet, de qua vti
 de affirmatiua iudicatur. l. Nec codicillos. C. eodem. Alex. conf. 92.
 lib. 5. Aret. conf. 86. col. 2. Paris conf. 95. col. 2. lib. 3. & l. ei qui cod.
 tit. de prob. Fundatam etiam in negatiua habet intentionem, qui
 petit sibi dari hæreditatem, vti proximiori illi, quem sine liberis
 decessisse allegat, † Eo enim ipso quod dicit obijisse sine liberis fun- 320
 datam habet intentionem, & negatiua ipsa probata intelligitur,
 Quòd cum liberis exaduerso obierit, non probetur. l. ex factis. S.
 si quis autem in fine, & ibidem Bart. & Angel. ff. ad Senat. consul.
 Trebell. & in l. qui duos. S. cū in bello. ff. de reb. dub. Alex. conf. 29.
 vol. 2. nisi alius possideret. Gabriel. in tit. de prob. nu. 23. concl. 6.
 pari ratione, † & qui petit ab emphiteuta liuellos non solutos, qui 321
 ex eo solum, quòd producit inuestituram, in qua conspiciatur de-
 bitor quòd fuerit cessans & morosus in soluendo probatum dicitur,
 gloss. magna in l. 3. C. de iur. emphit. Alex. conf. 101. lib. 2. &
 conf. 4. lib. 4. Gabriellus vbi supra. Imola in cap. Potuit, num. 54.
 de locato. Crau. conf. 1. num. 10. lib. primo. Quod maxime procedit
 in casu nostro, in quo in eo, † in quo quis deprehenditur men- 322
 dax, poenam suæ proteruitatis reportat, quia transfertur ab eo pos-
 sessio, ex abundè superiùs allegatis.

Et sanè indignum esset † ex sola negatione, quæ iusta esse po- 323
 test, quæ suo iure priuari, poenamq; priuationis rei suæ patiri; Cum
 leges, licet puniant mendacium, & iniustam negationem, tamen
 quousque quem fuisse mentitum, non probetur ipsum defendant,
 & malint, † Nocentem absolui, quam in nocentem condemnari. 324
 l. Sancimus. C. de poen. & lex bonum de homine præsumit, usque
 quo malum eum deprehendat. l. merito. ff. pro soc. Spec. de test. S. i.
 vers. Sed si dicatur illud pro elucidatione præsentis materiæ.

Prætereundum non duxi, quod (vt iam dictum est) responsum

I hoc

- hoc breue in sermone prolixum in substantia multa significat, & singulum verbum, singulum mysterium enunciat; scire nanque Iuriconsultus posuit hic verba illa, vt liceat quidem alicui dicere
- 325 non possidere, nec dixit vt cuiquam liceat, quoniam cum † relatiuum istud quisquē uniuersale sit. S.ideo autem, instit. tit. de seruit. cap. Si quisquam. l. 1. q. 1. & vt apud Ciceronem ad Terētiā, ibi, nisi vos fortiores cognoscerem, quam quemquam uirum, & nulla
- 326 alia sit differentia, nisi quod dictio † quispiam, quæ æquipollēt, dictioni, Quælibet est nota distributiuā, dictio autē, Omnis collectio-
- 327 nem inducit. gloss. in l. si pluribus. ff. de leg. 2. † Et dictio, Omnis in alio nō differat à dictione, Totum; Nisi quod omnis ad numerum, vt omnis grex, ut apud Horatium: Omne cum Protheus perus egit altos uisere montes: Totum verò ad quantitatem refertur, & totum dicitur corpus aliquod integrum. ut tota domus, & totum circa eadem rem, in l. si onus. S. Pactus. ff. de pact. Vnde cum homo constet ex anima, & corpore sublata anima, totus homo quiniam-
- 328 mo, nec homo dicitur factus est locus, † Græco illi prouerbio, *ὅλος ὁ κόσμος*. Hoc est ficum diuidere, quia si diuidatur ficus non est amplius ficus; & de quo apud Martialem lib. 7. epigram. in Callidorum, & exempla ponuntur, etiam à Tiraq. de retractu consang. S. 1. gloss. 2. nu. 15. omne de vniuersis distinctis; licet & aliquando confundantur, vt totum pro omni, & omne pro toto accipiantur, vt apud Cic. in Orat. pro Quinctio. Pulchra de istis dictionibus videri possunt apud Soc. iun. in l. Hæredes mei. ff. cum ita. nu. 1. & 2. ff. ad Trebell. vbi & quid sit distributiuum duplex, ut quid simplex elegantissimè ponit, & aliquando singulari sermone omnis dicitur,
- 329 totus Homo, hoc est omnes homines, † Non omnibus negare, licet sed illis duntaxat, qui tuta cōscientia id agere ualent; Etenim si quis negat se possidere, quod reuera possideat, credens fortasse
- 330 contrarium probari, non ita facilè posse non licet, quia † bonam fidem agnoscere tenetur, Et quamuis liceat, tamen non expedit pro salute animæ, & in foro conscientie tenetur, qui magis
- 331 pauendus est. † Et multa in foro exteriori licet, quæ in interiori haud conueniunt, † & multa licent quæ non expediunt. C. aliud quidem, de poen. dist. 1. in Spec. de testam. S. 1. o. uers. multa, & multa vna via licent, quæ alia prohibentur. Cyn. in l. quoties. C. de iud.

iud. & in auth. & cōsequenter q. 2. C. de sent. Bart. in l. 1. ff. de auct.
 tut. Dyn. in regula cum quid, in 6. & licitum, atque illicitum ali-
 ter iudicantur in foro Cæsaris, aliter in foro conscientie. Inno. in
 cap. plerique. de renunc. Non sunt viæ meæ, viæ vestræ, & cogi- 333
 tationes meæ, cogitationes uestræ, inquit Propheta, Ego cogito
 cogitationes pacis; Quod & ex vi verbi illius alicui deprehendi-
 tur, † quod cum sit nota coniunctiua, seu relatiuum coniunctionis
 habet vim pluralis locutionis, licet singulariter ponatur. Can. in
 clem. 1. de Præb. vbi si Summus Pontifex mandet prouidere Ti-
 tio de aliqua dignitate in tali Ecclesia, si non sit, nisi vna dignitas
 de tali dignitate non censetur ordinata prouisio, quia dictio il-
 la aliqua, in ea non verificatur, quæ plura requirit, & vnica sub
 verbo aliquo non cōprehenditur, quia ad sui verificationē, requi-
 rit unam ex pluribus, nec tamen verificatur in omnibus, cum ali-
 quis dicatur, quasi alius quis. † Et quamuis uerbum licet sit con- 335
 cessum, & impune concedat aliquid fieri. Bart. in l. stipulatio ista.
 §. Hi qui. ff. de verb. oblig. itaut, qui facit actum sibi à iure conces-
 sum, pœnam aliquam seu civilem, seu criminalem non mereatur,
 vulgata lege Gracchus, & quæ ibi notantur à Doctoribus. C. ad
 leg. Iul. de Adult. tamen non ita concedit, vt declaret † licitum ef- 336
 se, quod intrinsecus latet, ac concedat quod tuta conscientia fieri
 non debet. Namque iam diximus legem humanam deriuari à di-
 uina, nec licitum esse quicquam ex lege humana, quod ex diuina
 lege non concedatur, quæ intrinsecus iudicat, & animas ligat, &
 ex hoc credo † Themidem, quæ Dea putabatur, quæ præciperet 337
 hominibus petere, quod fas est, vt inquit festus quæque verustis-
 simum Oraculum in Bæotia apud Cephisium, Amnem habitabat
 confictam fuisse cœli, & terræ filiam, & quæ Iouis nuprias fugiens
 ab eo in Macedonia compressa fuit; quia nil debet præcipere lex
 humana, quod diuinæ legi consonum non sit; etenim Veritas de
 terra orta est, & Iustitia de cœlo prospexit, dicitur; & in oratione
 Dominica, Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. Psal. 84.

Vnde cum diuina lege, quæ immaculata dicitur, conuertens 338
 animas, Testimonium fidele, sapiētiam præstans paruulis, quem-
 quam decipere non liceat, nec per legem ipsam humanam, etiam
 quod probari non valeat, inficiari nō licet, † Et Ethnicus Pro- 339

scd est illud Cæsaris, si pietas violanda est regnandi gratia, violanda est. Plura de licito, & honesto videri possunt apud Cagn. in l. Semper in cōtractibus. ff. de reg. iur. vbi dampnat improbißimam consuetudinem illorum Principum, qui volebant à nouis nuptis, prima ~~hom~~magia habere in terris suis.

- Et propterea sapienter dixit, licere alicui dicere se non possidere, nec dixit, cuiquam cum etiam Prisci illi Romani, licet ethnici, 340 † vtile ab honesto seiungere non valuissent, qui oblatam occasionem à profuga Pyrrì, Necandi Pyrrum dato sibi præmio respue-
runt, ex quo licet esset vtile, honestum tamen non reputarunt, ut inquit Cic. Offic. 3. Et de eod. Senatu Romano referente Maximo in tit. de Iustitia legitur, Quod quia Consule Camillo Phaliscos obsedissent cum ludi magister plurimos, & quidem nobilissimos eiusdem loci pueros, veluti ambulandi gratia è ludo inductos in Castra Romanorum produxisset, quibus interceptis dubio procul Phalisci deposito bello dedituri se essent Populo Romano Re cognita à Senatu, pro magna honestate censuit, vt pueri uincti magistrum virgis eum cædentes in Patriam remitterent, qua iustitia permoti Phalisci; † Quorum mœnia vi expugnari non poterant 341 tali honestate, ac beneficio permoti; Magisq; beneficio, quàm armis victi, Portas Romanis aperuerunt.

- Atqui sicuti Lex admittit iustam negationem, liberatq; inficiantem ab vltiori vexatione, ita in odium ipsius mendacis, eximit aduersarium ab vltiori Domini probatione, & de reo negante in Actorem possessionem transfert ad hoc, vt Actor, & reus 342 à pari iudicentur, æqualitasq; inter ipsos seruetur, † Et idem operetur oppositum in opposito, quòd propositum in proposito. l. qui 343 filium, & ibidem Alb. ff. de leg. 3. † Et qui iniuste se possidere negauit, fiat de possessore petitor, & actor de petitore possessor; quòd & mirabiliter inducit hic Iurisconsultus, Dum postquàm dixerat in rem actionem pati non compellimur, quia licet alicui dicere se non possidere, subiicit verba illa magnæ significationis, & restrictionis nempe; ita ut si possit Aduersarius conuincere rem ab Ad- 344 uersario possideri transferat ad se possessionem, hoc est, † fauemus ipsi reo conuento neganti, donec & quousque ipsum mentitū fuisset deprehendimus. Quod si mendax postmodum detectus fuerit eidem

eidem, quod concesseramus auferimus, magno eius damno, ac detrimento, & Actori auxilium nostrum impartimur, quod expresse colligitur, ex verbis ibi subsequenter, itaut quæ stant restrictiue, & restringunt, & determinant præcedentia. l. Lucius. §. Qui habebat. ff. ad Senatuscons. Trebellianum. l. libertas. §. 2. ff. de man. test. & habetur in l. quidam testamentum. ff. de leg. 1. Vt ita demum Reus in rem actionem pati non compellatur, si iuste negauerit; At si iniuste, ex tali negatione possessione priuatur, quæ de eo in Actorem transfertur; Et notandum est, quod dicit hic si poterit, quia natura verbi, † Potest, est includere difficultatē, & enitentiam 345
quandam, eniti enim est; multo labore aliquid perficere, quod & expresse demonstrant verba illa Maronis Æneid. 1.

Anthenor potuit medijs elapsus Achillis.

Illyricos penetrare sinus, atque intima tutus.

Regna Liburnorum, & fontes superare timani. & in 6.

Si potuit manes arcessere coniugis Orpheus.

Threitia fretus Cithara, fidibusq; canoris, & alibi.

Non omnia possumus omnes.

Quodq; talem habeat energiam, uerbum istud potest, faciunt 346
verba Saluatoris ad filios Zebedei, quos sedere vnum à dextris, & Matt. 20.
alium à sinistris in Regno Christi mater petierat, potestis bibere Marc. 9.
calicem quem ego bibiturus sum, cui responderunt, possumus. 347
† Atqui omnia possibilia sunt credenti, dicitur † difficile est probare quem possidere, per tradira à Doctoribus in l. cum res. C. de prob. Crau. cons. 54. vers. cod. Spec. sub num. 3. lib. 3. ubi & Domini probatio difficilis est. 348

Igitur, Actor probando negantem rem petitam possidere, & sic hanc difficultatem superando, duo consequetur; Alterum, vt negans de suo mendacio in amissionem possessionis rei negatæ, quæ de eo in ipsum Actorem transfertur puniatur; Alterum, vt actor ipse in probando reum possidere releuetur in altero, ut postmodum se dominum rei negatæ probare non teneatur, etiam quod alias teneretur.

Ex quo etiam superius allatum Theorema colligitur, † vt lex 349
duplici onere quæ prægrauari nō sinat. l. eū qui. ff. de iureiur. Ceph. præceptor meus cons. 448. n. 2. l. lib. 3. Bar. Bal. & alij in d. l. eū qui, Et sic

Et sic descendimus modo ad aliud superius propositum axioma nempe, † ut veritatem negare graue scelus sit, & quod lex ficti ipsi veritati obsequitur; ita in mendacio depræhensum odio prosequitur acerrimo.

351 Et sanè quid veritate præstantius? quid viro bono suauis? 352 & è conuerso, quid mendacio detestabilius? & quid improbo homine perniciosius? † Sic aduersatur veritati mendacium, uti bonitati malitia, & sicuti castitati luxuria, † per veritatem Christo 354 *Leuit. 11.* Saluatori nostro comparatur; qui propter ipsam venit in mundum, & qui dicebat, † Sancti estote, quia ego Sanctus sum; Per 355 *Ioann. 8.* mendacium Diabolo similes reddimur, Christus volens hoc incutere turbis, & Iudæis dicebat, & vox ex patre Diabolo estis, Et si dixero quia non scio eum, ero sicut vos mendax. Socrates sapientissimus Oraculo Apollinis reputatus, mori maluit, quam cum mendacio se excusare, Cic. lib. 1. de Orat. Laetius in Socrate.

Vt igitur tantum sciamus vitare contagium, in ipsius mendacij 356 detestationem, sermonem dilatare aliquantulum liceat, † & cum mendacij prauitas, faciliè per eius oppositionem ad veritatem, cognoscat quid sit veritas, & in quibus consistat, sedulò indagemus.

357 Igitur † Veritas (teste Cicerone Authore grauissimo, in 2. de Iuuent.) est per quam immutata ea quæ sunt, vel ante fuerunt, vel futura sunt esse dicuntur, ista mutare mentiri est, cap. Beatus. S. ille ergo 22. q. 2. Noratur in l. de ætate. S. si cum esset. ff. de inter. act. 358 † ipsam rei existentiam veritatem appellat. glossa in auth. de fid. 359 inst. in prin. & Alc. resp. 301. nume. 7. & seq. † æquationem rei ad 360 intellectum, † Veritatē dicit Philosophus; Viam latam per quam omnes transcunt, eam nuncupat. Barbat. in c. Pastoralis, num. 57. de refer. alias definitiones adducit Alex. conf. 56. vol. 4. Bald. consil. 352. Materiam feudalem, ad fin. lib. 1. ait Veritatem verum esse, & verum dici.

361 † Igitur mendacium erit per quod mutata ea quæ sunt, vel ante fuerunt, vel futura sunt esse dicuntur, & definitur à Diuo Augustino in lib. contra mendacium; Vt sit falsa vocis significatio cum intentione fallendi; ita mendacium declinandum est, vt veritati semper iniri ab eaq; nec in minimo quidem defletere debeamus,

tam-

tamquam ea germanæ nostræ naturæ sit à natura ipsa, ita nobis insita, ac complantata, & sensibus quoque nostris insula; Vt circa eam, † ij neuriquam decipi velint, Quod & ex eo Isaac optime 362
 conspici potest, quem Esau mentitum fuisse manus fallere potuerunt, vox autem minimè; sinequam † cum quodlibet animal naturali aliqua proprietate gloriatur, & in qua maximè delectatur, 363
 (secundum Philos.in Polit.) † hominis prærogatiua est intelligere; quod est ei commune cum Angelis. Quod & intelligere voluit 364
 Virg. Æneid.6. dum dicitur.

Ignis est olis vigor, & celestis origo.

Tale intelligere in nullo alio consistit, nisi in veri ipsius cognitione, cui arrident uerba Diui Augustini in Enchiridio. † Fecit 365
 Deus rationalem creaturâ, vt summum bonum intelligeret, summum bonum hoc est verum, quod est Deus. † Et sicut bonum est 367
 obiectum voluntatis, ita verum intelligētiz (vt inquit idem Philosophus Metaphys.1.) & sicut † potentia quælibet desiderat naturaliter suum obiectum, à quo perfectionem suâ recipit (vt idem 368
 Philos.in 2.de Anim.& Ethic. 10.) ita intellectus ad veritatis cognitionem naturaliter inclinatur, vt inquit Cic. offic.1. & in Tuscul. Disput. ait. Inest. mentibus nostris insatiabilis quædam cupiditas veri, sciendi † Veritatem esse animæ pabulum: Inquit 369
 Lactantius diu.inst. lib.5.

Ita detestanda res est mendacium; ut Philosophus Elench. 1. 370
 detegere quem fuisse mentitum, magnæ sapientiæ attribuat. Inquiens, sapientis operationem duplicem esse, alteram non mentiri, de quibus nouit alteram mentientem detegere posse, ex quo sequitur, † vt quicumque mentitur, sapiens non sit, † & è contra, qui 371
 mentientem detegit iure optimo, sapiens iudicetur. 372

Et veritatem agnitam impugnare, peccatum in Spiritum sanctum committere dicitur; adnotata in c.quisque.1.1.q.3. & in c.1. de crim.fals. quicquid dicatur † obsequium amicos veritas odium 373
 parit; nam veri amici, veris obsequijs, non assentionibus parandi sunt. 374

Ità veritati vsquequaq; inniti debemus, vt magna adhuc inter Doctores altercatio sit, † num Iudex, cuius est semper verum sequi, & veritatem ipsam compertam, enixis uiribus, amplectari, 375
 tam-

- tamquam iudicij dominam, & quæ in omnibus principatum tenet, quæque iustitiæ mater est. Corn.cõf.239.videtur in littera.d. volum.2. & præ omnibus fortior cuique omnino seruire ipsi Iudices debent, vt inquit Cicero offic.1.& refert Neuiz. in sua Sylua nuptiali, in verbo, Est nubendum. fol. mihi 237. col.4. nec eam aliquo pacto labefactari permittat. Bertaz.conf.crim.532.num.3.
- 376 lib.2. ¶ si ea aliter ei quam ex actis pateſcat, quam quæ ex actis ei nota fit, iudicare debeat, tamquam vnica fit veritas, nec valeat diuerſis modis eſſe diuerſa, dicente Baldo, ex mente Boetij in l. precibus. nu. 23. C. de impub. & alijs ſubſt. ¶ vt quod multipliciter exponitur eius veritas ignoratur, ¶ & ignorantes (ſecundum Philoſophum relatum ab eodem Baldo, ibi) ſicuti longè diſtantes, ſpeculantur: Quæſtionem ponunt Doctores in l. illicitas. S. veritas. ff. de offic. Prætid. latè eam adamuſſim, pertractant pulchris exemplis exornando Didac. var. reſolut. lib. 1. c. 1. relatus à Clar. q. 66. verſ. ſcias autem non iniucunda etiam adducit laſ. in S. minus. Inſtit. tit. de aſſion. Neuizan. conf. 34. ut ſolet ſæpè Dynus, num. 6. Raymundus in ſumma, in verbo, Iudicare. Alex. de Ales in 3. par. Summæ. Richar. de media Villa in 3. quodl. lib. 4. q. 2. nume. 5. Hoſt. in c. de offic. ord. Iunn. in c. Venerabili, de conf. Arch. in c. iudicet, per illum textum 3. q. 7. D. Thom. in 2. 2. q. 64. art. 6. latè eam pertractat; moreque ſuo eleganter examinat, Gellius Noſt. Att. lib. 14. c. 2. vbi introducendo Phauorinum Philoſophum, ea de re egregiè commentantem, concludit, Iudicem probationibus, quæ proferuntur, ita alligatum eſſe, vt reclamante etiam conſcientia, eas omnino ſequi teneatur, quò recti iudicis officio functus iure optimo dici valeat: Iſthæc quidem opinio in iure noſtro iactas habet radices, poſſimum in d. S. Veritas, vbi cum Iuriſconſultus,
- 379 expreſſè dicat, ¶ Veritas rerum geſtarum erroribus non viriatur, & ideo Præſes Prouinciæ id ſequatur quod conuenit: Eum fidem eorum quæ probantur, ſequi communiter concludunt Doct. & ex actis, & probatis, & non ſecundum conſcientiam, quam habet iudex, vt priuatus iudicare teneri: Non diſſimile dictum habetur in
- 380 cap. iudicet. 1. 1. q. 7. vbi ex mente Diui Ambroſij dicitur, ¶ Iudex ſicut audit ita iudicet faciunt, cap. Si Sacerdos, de offic. ordin. & cap. Paſtoralis. S. Quia verò, ubi Panor. ſub num. 8. ponendo tripli-

† triplicem scientiam, quam qui potest habere nempè vti Deus, 381
 vti homo, & vti Iudex, secundum personam, quam representat,
 iuxta & scientiam etiam ipsi personæ representatæ, conuenientem
 iudicare debet, Vnde cum † Iudex represētet personam publicam, 382
 secundum probationes, quæ ei sunt, uti publicæ personæ, sicque
 ommissa propria conscientia, secundu[m] fidem gestorum iudicare
 obstringitur; Sanequā Summus Pontifex ibi expresse dicit, quod
 cum † ordinarius teneatur obsequi delegato, etiam si sciat senten- 383
 tiam ipsam iniustam, exequi nihilominus tenetur eandem, satis
 infertur cessare peccatum quod non mandaret Summus Pontifex,
 si piaculum contineret, † Qui Auctor peccati non est, & de quo in 384
 Petri personam dictum est à Domino: † Oraui pro te Petre, ne de- 385
 ficiat fides tua, allegat & glossam irrefragabilem in c. 1. in verbo, *Luc. 22.*
 secundum quod Canones eodem tit. de offic. ord. hæc eadem opi-
 nio probatur, ex Tex. in eadem ratione ff. de furt. Augent prædi-
 cta, quia si ommissa fide gestorum, secundum propriam conscien-
 tiam Iudex iudicare teneretur frustratorium esset appellationis re-
 medium, † Quod cum detur aduersus Iudicis iniquitatem, sitque 386
 præsidium innocentia. l. 1. ff. de app. c. ad Romanum. 2. q. 6. c. cum
 speciali. §. Porro eodem tit. de app. Soc. conf. 195. col. 2. vol. 2. ex
 eisdem actis, ea postmodum iustificari non valeret, ex quo quod
 liquet iudici primo, Iudici appellationis postmodum minimè li-
 queret, dicente etiam Diuo Ambrosio super Psalmos, † bonum iu- 387
 dicem nihil ex arbitrio suo domesticaq; proposito voluntatis fa-
 cere, sed iuxta leges, & iura pronuntiare debere statutis iuris ob-
 temperando; hanc eandem opinionem tenet Bart. in extrauagan.
 ad Reprimendum, in glossa, in verbo, de plano, Rom. conf. 5 19.
 Orian. in c. quoniam contra, in verbo interloquutoria, & appel-
 lationes, num. 17. refert, & sequitur Cassad. decis. 12. super reg.
 Canc. num. 8. cum seq.

Et cum Iudex publico fungatur munere, quæ publica sunt, non
 autem, quæ sibi vti priuato, & quæ iustificari non possunt, sanè
 quam sequi debet, & cui commissæ est causa, vt secundum verita-
 tem eam iudicet, secundum legem fori, & nō secundum conscien-
 tiam iudicare debet. Bald. in l. iustitia ff. de iust. & iur.

Hanc eandem opinionem tenent Ioannes antiquus glossator, in

K d.c. lu.

d.c. Iudicare, & cum eo Host. in c. 2. de offic. ord. & in c. Bonæ 2. de postu. Prælat. Innoc. in cap. Venerabili, de cons. eandem sequuntur ex Theologis Alex. de Ales in 3. Parte Summæ. Rich. de media Villa in 3. quodlibeto, q. 25. Clar. d. q. 66. vers. Scias autem, qui allegando. Imolin Clemen. Pastoralis. §. quia vero, num. 49. de offic. deleg. & Menchiac. controuers. illustr. cap. 13. nume. 1. communem dicit.

Eandem etiam vti communem, tenet Raymundus in sua Summa, ut sup. expressè enunciatis, quod quando agitur in forma iudicij, Iudex potius † secundum allegata, & probata, quam secundum priuatam eius conscientiam, sententiam ferre tenetur, eidem opinioni assentit Felin. in d. §. Quia verò, nu. 23. eam tamen multipliciter limitando, vt ibi; eandem tenet Andreas Siculus in cap. Cum etenim, de re iud. in sexto, vbi asserit quod iudex semper gerere debet in mēte, quod Diabolus fecit sibi illam cōscientiam priuatam, & quod posuit sibi phantasmata, quæ tamen non sunt vera, vt ipse iudicaret: Et iustitia est mensura, quam Deus statuit super terram, per quā pauper à diuite, & verax capitur à mēdace, vt inquit Philosophus relatus à Bal. in d. l. iustitia, in fine. ff. de iust. & iu. Hanc eandem opinionem sequitur Ias. in §. Si minus, nu. 15. Inst. de action.

Verum contrariam opinionem sequentes, mouētur potissimum
 389 præcepto Domini dicentis, † Non suscipies vocem mendacij, nec
 Exod. 23. sequeris turbam ad faciendum malum; Nec in iudicio plurimorum acquiesces, ut à veritate deuies: Ad plurimorum itaque iudicia acquiescere, turbamque sequi ad faciendum malum, quid aliud esset, nisi reluctante conscientia, errore gestorum contra veritatem iudicare? dicente etiam Diuo Augustino in lib. de mendacio, quod cum innocentem, & iustum scienter condemnare, sit secundum se malum, & cum malitia conuolutum, nullo pacto potest bene fieri, qualitercunque probatio intercedat: Et qui quod nouit loquitur, Iudex iustitia est; qui autem mentitur, testis est fraudolentus.

Insuper cum nemo ante iustam, veramq; probationem quemquam iudicare debeat. c. nullum 30. q. 5. cap. si quis. 86. distin. & capit. eorum qui dicta, 11. quæst. 3. si Iudex contra veritatem sibi
 haud

haud ignotam, licet fidei gestorum contrariam iudicare teneretur
ante iustam, veramq; probationem, quinimmo contra ipsam ve-
ritatem, quæ sibi licet priuato cōstat, utiq; iudicaret, contra etiam
dictum Philosophi Ethic. 1. † vt nullum verum sit contra verum, 390
scd veritati omnia consentiant; & habetur in l. si hēredi. §. Pluries.
ff. de con. inst. dicit & Raynal. Rodolphus inter conf. crim. diuers.
conf. 157. num. 6. Tom. 1. Igitur præstat contra fidem gestorum,
potius quam contra veritatem agere, quia † maius est peccatum 391
ex genere, quàm ex circumstantijs.

Et cum scriptum legatur, † Per me Reges Regnant, & Legum 392
conditores, iusta decernunt iudicando, Iudex loco Dei iudicat, *Prou. 8.*
& qui cum semper iudicat in ueritate, ac pro ueritate, secundum *Thob. 3.*
illud, Iustus es Domine, & omnia iudicia tua uera sunt, Igitur vt *Psal. 118.*
tamquam bonus Dei minister iudicare dicatur, cum eo se confor-
mare, & veritatem ipsam sequi debet. cap. cum æterni, de re iud.
in 6. Et veritas tenenda est reiectis auctoritatibus Doctorum. l. 1.
§. cum quæ omnia. C. de vet. iur. enucl.

Quod & priscis illis Imperatoribus, æquum visum est, dum in
l. rem non nouam. C. de iud. expressè dicunt, † iurant omnino iud- 393
dices sese cum veritate iudicium disposituros concordat. cap. Po-
stulatus 3. q. 7. vt cum non debeamus ante iudicare, quàm ad con-
scientiam nostram reuertamur, & quod placet Deo dirimamus,
cui dubium quod Deo veritas placet? quique ut præmissum est,
semper in veritate, & pro veritate iudicat, † Et tunc vera est abso- 394
lutio Præsentis cum interni, sequitur arbitrium Iudicis. c. tunc
vera. d. 1. r. q. 3. † Iudicareq; non debet quisquam in alio, quod in 395
se ipso iudicari non uellet. l. 1. ff. de solut. Bald. in l. iustitia. ff. de iust.
& iur. in fin. vbi dicit illud esse Arbitrium in alio æquū, quod bo-
nus vir optat in se ipso, & in l. vnica. C. de his quæ pēn. nom. Rom.
conf. 55. si volumus. nu. 1. Barb. conf. 68. Præclare scriptum lib. 1.
Tiraq. de vtr. retract. num. 1. §. 1. & cui dubium quod quis contra
ea quæ vera sunt, licet secundum fidem gestorum contra se iudica- *Prou. 3.*
ri non uellet? Igitur, † Misericordia, & veritas te non deferant 396
(inquit Sapiens) subdens: Circumda eas gutturi tuo, & describe
in tabulis cordis tui, & inuenies gratiam, & disciplinam bonam,
coram Deo, & hominibus; Pro quibus repromittit, & Deus bo-

Proem. 16. norum præparationem; & alibi † Misericordia, & veritate redi-
 397 mitur iniquitas eorum, & discimus improbi, & scelerati homi-
 398 nis esse mentiri, quandoquidem † & olim Symandrus Ægyptio-
 rum Rex, iudicibus veritatis effigiem collo appensam sculpi vole-
 bat, sibiq; persuadere non poterat, quo pacto quisquam, salua iu-
 dicij religione vanam, falsarum probationum, & actorum persua-
 sionē, sequi possit; Quibus certè uidet, & intelligit veritatem sub-
 uerti, & non potius propriam conscientiam, quæ est ei mille te-
 stium ad instar sequi.

399 † Demosthenes certè non timuit, absurdum dicere Aristigito-
 nem, cuius iam nota erat improbitas, priuatim damnatum fuisse
 ab omnibus iudicibus, etiam priusquam esset aliquid in iudicio
 gestum: Et porro, si propter ipsam veritatem acta ipsa iudicia-
 lia adinuenta sunt, Ecce non veritatem ipsam, quæ finis est, sed
 acta ipsa sequi volumus, quæ propter finem sunt?

400 Tullius, in Oratione pro eodem Fonteio nolens, nec in rem
 quidem obscuram iudicē timere, & pauere sequi cuiuslibet pro-
 bationis fidem, nec statim credi, quæ à testibus dicuntur, ex ali-
 quo tamquam Oraculo dici asserit, ita neminem tam stultum fore,
 qui non idoneus sit iudex, modo surdus non sit.

In hanc sententiam ex Theologis descenderunt Clauasius in
 sua Summa in d. verbo, iudicare, vers. 7. Nicolaus de Lira super
 Exodum c. 22. Arct. in S. Pupilli, vers. in glossa 1. in fin. numc. 3.
 Inst. Quib. mod. tut. fin. hanc eandem Glossa, allegans Vgonem in
 d. cap. iudicet. Ad cap. illicitas. S. veritas respondetur ex textu illo,
 non utique colligi, quod secundum acta, & probata iudicandum
 sit ommissa conscientia, sed in re ita obscura proximum esse, ut se-
 quamur fidem probationum, si tamen erroris, & mendacij non
 conuincantur, prout & in hunc sensum accipiuntur, verba d. l. ea-
 dem ratione. Ad cap. iudicet, idem aptatur, sicuti & Doctrinæ Bal.
 401 in d. l. iustitia, nisi vellemus dicere, Bal. ibi hallucinatum fuisse, † ut
 veritate aliter non comperta, iudex prout audit, ita iudicet. Ad d. c.
 402 Pastoralis. S. Quia verò respondetur, ibi intelligi de † mero execu-
 tore, cuius non est cognoscere, sed exequi, secus in cognitione cau-
 sæ. Non obstat demum, quod si ommissa fide gestorum, secundum
 propriam conscientiam iudex iudicare teneretur, frustratorium es-
 set

set appellationis remedium, quod datur oppressis contra iniquitatem Iudicis, quæ iustificari actis profectò debet. Quoniam respondetur iudicem de hoc curare non debere; Cum innitatur auctoritate Dei, Deumq; habeat pro se, † Qui cor interrogat, & non manum. cap. si quod inuenit, 14. q. 5. & sinat per alios, quomodo malunt fieri, Et porro dicere in iudicando potius, secundum fidem gestorum, quàm secundum conscientiam, sententiam esse ferendam, quid aliud esset quàm dicere potius falsum, quàm verum sequi oportere? Vnde in tantorum virorum, atque opinionis anfractis dici potest, illud Virg. Æneid. 1.

Apparent rari Nantes, in gurgue vasto.

Atque non defuerunt qui volentes vtranque opinionem defendere, foedere districtionis, eas conciliare conati fuerint; Vt prima quidem opinio in Iudice subalterno, quique Tribunali præstet, & superiorem recognoscit, procedat secunda, † in Principe supremo, qui cum legibus solutus sit. l. Digna vox. C. de leg. secundum rectam eius conscientiam, tamquàm Deus ommissa fide gestorum iudicare potest. Bart. in l. 1. r. C. vt quæ defunt Aduoc. Felin. in c. in causis, de re iud. Tiraq. in Reg. fall. in verbo, Iudex.

Fuerunt etiam alij qui dixerunt, posse quidem Iudicem, etiam subalternum, absolvere quem sua conscientia, licet priuata, innocentem cognouerit, quem tamen fides gestorum nocentem facit, sed non condemnare. Calder. in d. c. si Sacerdos, Non defuerunt, qui & hoc casu asserunt, † Iudicem si habet superiorem, & potest debere rescribere Principi, Qui causam alteri delegabit, ipsumq; fortasse, hoc fasce leuabit, vt pariter cõmunem dicit idem Imol. in d. §. Quia verò, num. 49. in fine, & refert Clar. quo superius alato, loco, Vel renunciare Magistratui; Quod si non petent iudicando, secundum acta, & probata non peccat, huiusce opinionis fuit D. Thomas in d. 2. 2. q. 7. art. 2. pro qua videtur facere. Tex. in d. §. quia verò in fine, qui dicit tali casu teneri, diligentius testes examinare, meliusq; alias probationes discutere, quo occasionem liberandi innocentem, habeat Exemplo Danielis, qui pro liberanda Susanna à falso crimine adulterij, & impietis, In medium prodijt, & falsos testes diligentius examinando, ad contrarietatem eorum dicti inter ipsos adduxit, sicq; Susannam liberauit: Quod si non

non poterit, minusve causam ipsam ad superiorem remittere ex fide probatorum, quæ habet contra priuatam eius conscientiam faciendo, haudquaquam peccat, † quoniam non utique ipse innocentem condemnat, sed falsi testes quem fontem eum ipsi detulerunt. † Ad instar, carnificis, Iudicis iniquam sententiam exequendo, non peccat; Quia eius non est discutere, sed exequi; Nisi etiam ipse carnifex intolerabilem errorem sententiam ipsam continere cognosceret, quia tunc abstinerebunt, ut Zosias abstinuit à decolando D. Iacobum; Eo quia cognoscebat manifestè eum esse contra iustitiam condemnatum; Alioquin excusarentur ministri illi detestabiles, qui iussu impiorum Tyrannorum Martyres occiderunt, quibus obedire haud tenebantur ratione prædicta, & dicit Diuus Thom. in 2. 2. q. 64. in fin.

Verum neutra dictarum opinionum scopum attingit etenim, quoad Primum, quod dicitur de Principe intelligendum est de quocunque alio Iudice, qui itidem minister Dei est, & ad instar Dei in veritate, & equitate iudicat; Quoad secundum, Si rescriberet Principi Princeps ipse fortasse causam ipsam alteri delegaret, cui cum rei innocentia nota non sit, secundum acta, & probata eum iudicaret, sicq; innocens damnaretur, & in culpa esset Iudex ipse dimittens: Et † melius est (vt superius dictum est) nocentem absolvere, quam innocentem condemnare. l. Absentem. ff. de poenis contrafacietque. cap. cum qui scandalizauerit, de reg. iur. in 6. secundum quod † Vtilius pari scandalum permittitur, quam quod veritas relinquatur. Ad illud de triplici scientia, vt nempe quis secundum scientiam quæ ei competit, iudicare teneatur, sicq; Iudex secundum scientiam quam habet, vt Iudex omnino ius dicere, haud pertimescat responderetur, & scientiam quam habet Iudex vt priuatus per propriam conscientiam competere, ei vt iudici, cuius est verum sequi modo, sit certa, & indubitata, vt Pan. notat in d. S. Quia uerò, sub d. num. 8. quia sic est etiam ex mente Host. ibi, si contra veritatem iudicabit, sequendo fidem gestorum, non iudex punietur, sed homo.

Et licet tenentes contrarium d. cap. qui scandalizauerint respondeant, Vt cum † veritas sit triplex vitæ, iustitiæ, & disciplinæ, glossa ibi, Theologi in 4. sent. dist. 38. cap. prædictum loqui de veritate

ritate vitæ, ac disciplinæ, quæ nunquam deferi debet; Non autem de ueritate iustitiæ; Quæ fide gestorum deferri potest. Doct. in c. vt constitueretur. dist. 50. Alex. conf. 56. in præfenti, num. 1. vol. 4. † Cui arriident verba Baldi in l. 1. num. 52. C. de Confessis qui alio respectu veritatē ipsam distinguitur, nempe ut ueritas triplex quidem sit, alia re, & consilio, alia consilio tantum, & non re, & alia re tantum, & non consilio, Re, & Consilio Veritas est, quando est ita in substantia veritatis, & in animo, & in uerbo, quando quis iurat de veritate dicenda, quàm certè scit: Consilio, sed non re, vt in iureiurando calumniæ, secundum quod iurans iurat dicere veritatem, de consilio animi; licet fortè non sit rebus ipsis, & factis, & ideo responsioni factæ sub iuramento calumniæ, datur fides, quia id præsumitur esse uerum, ob quod dicimus etiam de iuramentum in responsione † ad positiones in foro exteriori de periurio non puniri, sed solum Deum habere ultorem; per notata in l. 2. C. de reb. cred. Mar. in suo Spec. par. 6. act. 4. num. 17. licet & in aliquibus locis secundum ius municipale conuictus de positione negata, & in foro exteriori, etiam de periurio puniatur, quamuis remissiue, & non ita acriter; idem duci potest de iureiuratio propter calumn. dato. Re, & non cōsilio dicitur veritas, quando quis profert sermonem uerum quem putat falsum. Bald. in l. 1. num. 52. C. de conf. † & ideo Iudex, qui in conflictu opinionum adhæreret, magis vni opinioni, quam alteri, debet in animo suo tenere sic se habere veritatem, ut scrupulus conscientiæ ei non remaneat.

At qui nec isthæc quidem opinio bono iure fulcitur. Etenim benè quidem à ueritate uitæ, & doctrinæ nunquam recedendum est. Verum si à ueritate uitæ, & disciplinæ recedendum non est, cur volumus posse recedi à ueritate iustitiæ? cui æquè veritas tribui debet: Etenim æquè tribuitur Veritas foro, ac ueritati uitæ, & disciplinæ, dicente Imperatore ueritatē colimus; At qui si contra conscientiam iudicabit, sequendo fidem gestorum; Non iudex punietur, sed homo, l. Vnica. C. de dedit. lib. toll. Ratio est in promptu, quia iustum pro uero passim in sacris litteris usurpatur: Iustas nuptias appellat Imperator ueras nuptias, Inst. de nupt. iustus dominus, uerus dominus. Cic. offic. 1. iustus filius. hoc est uerus filius reputatur, ille quem quis sibi adoptat. l. 2. ff. de adopt. quod;

quodque iustum pro uero accipiatur; habetur in l. Paulus, & in l. Liberam. ff. de stat. hom. l. omnes, ibi, an ueræ sint, ubi glossa exponit, idest iustæ. ff. de rest. in integ. simile habetur in l. si fideiuss. ibi uerum debitorem. ff. de leg. i.

Rostonensis in sua Summa alteram opinionem affert, ut aut sumus in Criminalibus, aut in Ciuilibus; si in Criminalibus, aut in delictis ingredientibus poenam sanguinis, uel aliter corporis afflictionem; Aut pecuniariam, si in ingredientibus poenam corporalem; Vtique secundum veritatem licet tamquam priuato, notam ommissa fide gestorum iudicare oportet; Sin autem in ingredientibus poenam pecuniariam secus: Et idem in causis Ciuilibus pernotata à glossa in d. S. Quia uerò, At nec etiam hæc est bona conciliatio,

417 Nam si ueritas sequenda est, utique semper sequenda uenit, † quia ad hoc sunt institutæ leges, ut per eas ueritas inueniatur, & finis earum promulgationis est Veritas. c. erit autem lex, ubi Anchar. Ioann. de Turrecrem. & alij, quarta distinctio. Quid tenendum è Clauasius in sua Summa, in d. verbo iudicare. S. septimo in distinctione, siue simus in Ciuilibus, seu in Criminalibus huic secundæ opinioni adheret, & cum eo turba multa illud tamen sequendo secundam hanc opinionem maximè animaduertendum Arbitror prætextu huiusce ultimæ opinionis non tribui licentiam iudicibus, ut suo arbitrio effrenatæque libidinis, uoluntate condemnent, uel absoluât; Quoniã aliter incideremus in easdem difficultates, quæ superius pro communi enumerauimus: sed ut æquus sit iudex, Dei amator, propriæque conscientiæ cõseruator, Reminiscatur quod forus conscientiæ, dicitur forus boni, & æqui coniuncti, & tribunal Veritatis, & non fictionis, ut inquit Bald. in l. i. nu. 6. C. de conf.

Sed cum tam in ancipiti sit, quid sequendum, an fides gestorum; an uerò priuata notio, quam iudex habet ipsius Veritatis; Quid dicendum de illis iudicibus, qui ueritatem ipsam modis omnibus eis patefactam, & agnitam despiciunt, iniquè iudicando, & contra ius statuendo? Seu prece, seu precio, seu odio, seu amore?

418 Proculdubio † iustitia eis fiet sine misericordia, † & qua mensura

419 mensi fuerint, remetietur eis; Quibus dictum est à Domino iustum
Marc. 4. iudicium iudicate, & ita paruum audietis ut magnum, nec acci-
Deut. 1. pietis cuiusquam personam, quia Dei iudicium est: Namque
 Iudex

† Iudex dicitur, quasi ius dicens. l. 1. ff. de iurisd. omn. iud. c. forus. 420
 de verb. sign. siue, vt inquit Isidorus ethym. lib. 17. c. 1. Quod iure
 disceptet; & iure disceptare est iuste iudicare, vt ibi dicitur, Nec
 Iudex dicitur, nisi in eo iustitia sit, cap. iustum. 23. q. 2. & ubi † Iu- 421
 dex personarum acceptator est, non merita causarum, sed ipsarum
 personarum inspicit; non iustitiam, sed personam; non quod ratio
 dicter, sed quid voluntas affectet; non quid lex fanciat, sed quid
 mens cupiat; animum non ad iustitiam, sed iustitiam ad animum
 inclinât; non ut quod licet libeat: sed vt quod libet liceat; egeno-
 rum causas cunctanter intelligit; diuitum causis instanter incum-
 bit; in illis rigorem, in istis mansuetudinem dispensat; illos diffi-
 culter audit, hos attentè auscultat; sit lucrum in arca, Damnum
 non curat in conscientia; pecunias suscipit, animam illaqueat; se-
 peque tantum causarum expeditionem cunctatur, vt tandem ma-
 iores sint litium expensæ, quàm fructus sententiæ; ignorans quod 422
 † lites non debent propagari vt vites, (vt inquit) Iurisconsultus,
 iuncta glossa, in l. non distinguendum. §. Quæsitum, ff. de rec. arbit.
 Quodque † Iustitia non est constitutio nostra, sed Diuinus ordo, à 423
 Deo nobis tributus, ad vinculum societatis humanæ conseruan-
 dum, in adiutorium multitudinis inuentus, ut inquit Sen. in lib. de
 Quat. Virt. & via ad æternā beatitudinem, & in hoc sæculo etiam
 ad perennem gloriam nobis parandam; dicente Propheta. Beatus 424
 vir, qui intelligit super egenum, & pauperem, in die enim mala
 liberabit eum Dominus. Quæ & quando in pauperes, maximè
 exercetur, maius meritum habet. l. Illicitas. §. Ne seruus. ff. de offic.
 Præf. & tot. tit. c. Ne liceat. Pot. Quia est de illis quæ plurimum pos-
 sunt in his quæ minimum possunt. In auth. vt omn. obed. iud. pro-
 uinc. & merces illa, de qua Apostolus ait, stadiū in quo currimus 425
 est vita præsens, terminus, Mors: Iustitia, merces, † estque for-
 titudo Regnorum, & medium ad cōtinendum in officio, quascun-
 que efferas nationes, frænumque populorum, vt ex eo Virg.
 Æneid. 2. in persona Æneæ, ad Didonem Tyriorum Reginam.

O Regina nouam, cui condere Iuppiter Urbem,

Iustitiæq; dedit gentes franare superbas.

† Nanque percūt leges auaritia iudicante, & Iudicem exiit, quiuis 425
 amicum induit, vt inquit Cic. de Amic. Vsq; ad mortem certa

L

pro

- Ecl.* 4. pro Iustitia, & Deuse xpugnabit pro te inimicos tuos (inquit Sapiens) ita Ethnicis ipsis cordierat iustitia, † vt Cassius ille Iuriscōsultorū clarissimus, quem Populus Romanus verissimum, & sapientissimum Iudicem putabat, identidem in causis quærere soleret, cui bono fuisset, vt refert Cic. in Orat. Pro Sex. Rosc. † ob quod & Religionem in Iudice esse dicitur. l. i. C. si tutor. vel curat. fal. all. & propter veritatem ipsam perquirendam, elaborandam est iudici, ut puram habeat conscientiam, quia quando habet impuram conscientiam multoties in Deo permittente errat. † Quia propter peccata dubia causarum Iudex aliquando nescit dirimere. Bald. in cap. Quia procurator. colum. 6. de elect. refert Afflic. decis. vlt. num. vltimo.
- 429 † Tanta est vis, atque potestas veritatis, ut ea, atque eius substantia rerum hominum denominatione, haud immutari, valeat: Etenim si quis non in Castris notus filiofamilias aliquid donaret, adiciendo, ut id in Castrensi peculio habeat; Castrense non erit. l. si forte. ff. de Castr. peculio, ibi veritatem enim spectamus: Et clare habetur in l. Cum falsa, vbi Bart. & Iaf. C. de iur. & fact. ignor. ibi cum falsa demonstratione mutari substantia veritatis minimè possit. Respondendo id quod paternum erat, ex matris esse bonis, nihil egisti, & colligitur, ex cap. constitutus, de relig. domib. Nostrium namque affirmare, uel negare veritatem aliter se se habere non facit. l. Assumptio. Ad munic. l. verba. C. de test. rationem allegat Bald. in l. Sicur, num. 5. C. de repud. hær. quia natura mentiri non potest. Quem ad hoc inducit Bal. in l. ex his verbis, in fine. C. de testam. milit. & si quis dixerit rem suam esse alterius, vt ita sit, non efficit. Dec. in l. traditionib. num. 6. C. de pact. idem Alciat. resp. 258. num. 8. cum seq. Quod veritas falsitati non
- 430 cedit. Rursus † si pater hæredem instituerit; quem falsa opinione deceptus suum filium existimabat, institutio ipsa non valet. l. si Pater. C. de hæred. instit. † sicuti obsequium, & manumissio Ancillam censeri non facit, quæ est ingenua. l. ingenua. C. de ing. manumiss.
- 432 † Iustam enim oportet esse seruitutem, ut iusta sit manumissio. §. fin. inst. de ingenuis; ita veritas partis assertione non immutatur,
- 433 cum † rescriptum per omnimodam falsitatem obtentum, nullam prorsus tribuat iurisdictionem. l. præscriptione. C. si contra ius, vel vtil.

vt il. publ. Et si pars rescriptum verum, seu preces ueraces esse fateatur, minimè valeat. Bald. in d. l. Præscriptione, num. 8. quem ad hoc refert Ias. ibi, num. 23. ratio est in promptu, † quia omne verum, est necessarium, † ita ut nec etiam Deus ueritatem à ueritate remouere posset (vt inquit Paulus) quia remouendo ueritatem à ueritate remoueret se ipsum, quod non est dicendum; quia Deus Veritas est, & Ratio. Veritas, & Deus æquiparantur. cap. Frustra. 8. distinct. Euer. in prob. se sequent.

Non ob id tamen in aliquo detrahitur ipsi omnipotentia, sicuti nec quando dicimus, † In hoc se priuauit Deus, vt tacta infecta esse non posset; & vt ad humanas res transeamus. † Pontificia auctoritas rei ueritatem non immutat. Ioan. And. in Addit. ad Spec. tit. de instrum. edit. Et colligitur ex cap. Constitutus, de relig. Dominibus: Etenim cum † Deus ipse unus sit, & quidem ueritate simplicissima, nihil quod sit malum, aut iniustum facere potest, minus peccare, † quia malum facere posse, & peccare non potestas, sed infirmitas, & boni deficientia dicitur, & ille solus uocatur omnipotens; ut inquit D. Augustinus, Qui peccare, aut malum facere non potest: & habetur in cap. Principium. §. Charitas, de poenit. dist. 2. Fulg. consil. 61.

Quinimmo Christus Saluator noster, pro maiori expressione ipsius ueritatis, dicebat, † Amen, Amen dico uobis; quod Hebraicè sonat, In ueritate, & per quod quæ uerè dicta sunt remiscuntur, ut septuaginta Interpretes super Psalmos attestantur, & Amen dicitur, hoc est sine defectu; est notabile dictum. gloss. in d. cap. Et si Christus, in uerbo Amen, de iure iur. & ibidem etiam Pan. Et uerbum, In ueritate, secundum aliquos relatos, à Decio in l. Qui pecuniam. nu. 5. ff. si cert. pet. vim iuramenti habet: idem Dec. in cap. quoniam contra, nu. 5. de prob. ubi pulchra dicit de ueritate. Bald. in Rub. C. Res inter alios acta, nu. 11. Ias. in l. idem duobus. §. fin. ff. de pact. refert Gabr. in tit. de conf. concl. 1. nu. 43. idem operatur clausula sincerè, & fidelitèr. & c. 1. ubi Gemin. post Ioann. And. de Sep. in 6. Pin. de bon. mat. par. 3. cap. 1. num. 13. Surd. decis. 225.

† Et dum dicitur Deum facta, infecta ut sint, efficere non posse. Dec. relatus à Cagno. in reg. Verum, nu. 2. ff. de reg. iur. Non fit,

L 2 quo-

- quominus Deus omnipotens sit, sed quia Deus facere non potest, quæ cōtradictionē implicant, bene pōt per modum fictū facta pro infectis facere, ut ibidem per Cagnolum, ubi respondendo auctoritati D. Hieronymi in epist. ad Eustochium relata, in cap. si Paulus 32. q. 5. vt cum omnia possit, Deus † suscitare Virgine post ruinam non potest; dici posse quidem Deum virginitatem corruptæ restituere, & ad statum ipsum virginitatis reducere per amotionem ipsius corruptionis, sed ad statum pristinæ dignitatis ipsius virginitatis non potest: ita glossa in d. cap. si Paulus. licet Arch. & alij, ibi aliam expositionem adducant: & non potest ibi, interpretantur, non congruit eius potentia, ut aureola coronet corruptam, hoc enim esset cōtra eius iustitiam, dicit etiam glossa, ibi.
- 443 Quomodo autem per viam fictionis lex possit facere, ut facta pro infectis habeantur, † cum fictio super impossibili non cadat. Card. in Clem. quod circa, de elect. Bart. & alij in l. si is qui, pro Emptore. ff. de vsuc. Dec. in d. reg. verum dicit: Et ibi Cagno. quod lex super impossibile in suo genere agere non potest, nempe ut filius sit maior Patre, aut furiosus consentiat, sed benè in indiuiduo.
- 444 Ioseph. Ludouicus decis. Perus. 53. num. 50. † Etenim cum fictio sit in re certa, contraria veritati pro veritate, assumptio Bart. in l. si is qui pro Emptore, num. 22. ff. de vsucap. Bald. in l. siue possidetis, num. 4. C. de probat. ad casum fictum extendi non potest, quia si extendi potuisset, vtrique veritas ipsa fictio efficeretur, & iam diximus nullum verum cōtra verum esse, sed veritati omnia vera consentire: Et an, & quando dispositum, in casu vero habeat locum, in casu ficto plenè Bart. in l. 2. de leg. 1.
- Quinimmo fictio ipsa ratione naturali suadente super facto, & non super iure introducta, vt pro veritate ipsa habeatur, summo pere contendit; per not. ab eodem Bart. in d. l. si is qui pro Emptore, & Bald. in d. l. siue possidetis, & ab eodem Bart. in l. Non dubium. C. de leg. Card. in d. Clem. Quod circa. q. 18. de elect. quod
- 445 & apparet, quia † duæ fictiones circa idem concurrere nō possunt. l. 1. & ibidem Bald. & Doct. C. de dot. prom. ratio est in promptu, quia cum vnica (vt dictum est) sit veritas, sicuti duæ veritates esse non possunt, ita duæ fictiones esse nequeunt. Veruntamen fictio
- 446 ipsa licet sit cōtra veritatem, pro veritate assumptio, † tamen plusquam

quam ipsa veritas operari non potest, nisi sit dispar ratio in ambabus. Bart. in l. filio quem pater. ff. de lib. & posth. Et non nisi in casibus qui ponuntur à Bart. in l. 1. §. hoc autem Senatus, nu. 3. vers. Quando veritas, & fictio. ff. Ad Senatuscons. Syllan. vel nisi simul cum veritate concurrat. Bal. & Ang. in l. 1. ff. de curat. furiosi, etiam secundum regulam traditam à Bart. in l. eius qui, nume. 5. ff. si cert. pet.

† Contingit & aliquando, quod verum non est augendę ipsius 447
veritatis gratia sermonem proferri, Quod hyperbolę dicitur Cic.
in Topicis exemplificat, vt muta loquantur, & mortui ab inferis
excitentur, & vt apud Virg. Æneid. 1.

Multa gemens, largosq; humectans flumine vultum. & 12.

Qui candore minas antiret cursibus auras. & 8.

At specus, & Cæce detrita apparuit ingens.

Regia, & Umbrosa penitus patuere caaverna.

& apud Hōmēum.

Frigidius glacie pectus Amantis erat.

Hyperbole vtuntur, & Iurisconsulti nostri, vt in l. 1. ff. de pactis,
vbi gloss. l. ex empto. C. de trans. Et Guil. in l. 1. C. de sacros. Eccl.
loquēs de hac hyperbole, inducit eam ad notabilem quæstionem,
illius qui vendendo equum, dixit, vendo tibi hunc equum de me-
lioribus qui sit in Insubria, cum tamen verum non sit, an teneatur
Emptori de euictione, & concludit non teneri † quasi hyperboli- 448
cē locutus: & hyperbolę excessus veritatis dicitur.

Vim non modicam enunciandi ipsam veritatem, habet inter-
rogatiua verborum conceptio: † Quæ non modo exprimit ipsam 449
veritatem; verumetiam efficacius maiori emphasi, atque energia,
quam faciat quæuis alia locutio, ipsam inculcat, quæ & ad hoc in-
uenta est. Nanque tunc interrogatiuis conceptibus vtimur, cum
aliquid arguē, & vafre proponere volumus; qui aculei orationis
appellantur. Pungunt quasi aculeis interrogationibus angustis,
inquit Cic. lib. 4. de fin. Qui & in lib. de fato. Ignauum, atque iners
genus interrogationis reprehendit. Vt interrogando vrgeat, &
rursus, quasi ad interrogata sibi ipse respondeat; Alibi, & in Ora-
tore differit: Ita sui breuitate gaudet interrogatio, vt aliquando
pro maiori emphasi, in ea plus significetur, quam exprimitur, se-
cundum

cundum illud. Cantando tu illum ? vbi subintelligitur tu indoctus peritissimum. Et cum veritas, & falsitas nostræ affirmationis, & negationis in causa sint, vt superius dictum est; semper qui interrogat, aut verum supponit, aut veritatem ipsam scire cõtendit; his vtuntur frequenter Oratores, tum ad amplificandum veritatem, tum ad grauitatem, & concinnitatem orationis; vt exemplificat auctor ille, Rhetor. Ad Herennium lib. 3. Vtuntur præsepe Poetæ ad concitandum, & exprimendum maiori affectu, quod intendunt, vt ex eorum reuolutione liquidò videri potest; Vtitur mirabiliter Virg. Æneid. 1. vbi in personam Veneris alloquentis Iouem, pro Ænea filio, quò induceret ipsum ad commiserendum Troianis, ait.

Quid meus Æneas in te committere tantum ?

Quid Troes potuerunt ?

Quasi diceret affirmando; Nihil tum immane contra te poterunt committere Æneas, & Troiani, ut plus non debeat esse benignitas tua in eis ignoscendo, & stando promissis. Vtitur Ouidius ad incurrendum affectus amatorios, in suis Hæroidibus, & præsertim Epist. 9. Deianiræ ad Herculem, ibi.

Quò fugis ? Obstat hyems, hyemis mihi gratia proficit.

Impia, quid dubitas Deianira mori ?

& Epist. 6. Hipisiphiles Iasoni.

Dona ego persoluiam ? Votis Medea fructur ?

Cor dolet, atque ira mæstus abundat Amor ?

Dona feram templis ? Vinum quod Iasona perdam ?

Hosia pro damnis, concides ista meis ?

Et quomodo maiori affectu explicari poterat affectus ipse amatorius ? quam pulcherrimo isto modo interrogatiuo ? Vtuntur Philosophi, maximè quando † rerum abditarum veritatem exquirunt eas interrogatiuè proponendo, Quæ, Problemata ab eis appellantur. Vtuntur sacri Vates in eorum prænunciationibus, quo maiori efficacia metum in eis incurrant: Vtus est Christus in eius sacris affatibus, vt cumulatè videri potest in sacris litteris. Vnde ambigendum non est, interrogatiuos conceptus esse efficacissimas elocutiones ad persuadendum, & animos auditorum, & legentium excitandum.

Arqui

Atqui vt ad rem nostram reuertamur, & ne à terminis materiæ nostræ excedamus. Cum † interrogario propriè dicatur: Quando petitur aliquid ab aliquo noscendi gratia, dicta Ab inter & rogo Ab re, non erit aliquantisper hic super veritate illius vulgari iuris axiomatis. Vt interrogans fateri non censetur immorari. Quod defumitur ex l. sicut, vbi Bal. in fine. C. de repud. hæred. Bar. in l. 2. §. Quod obseruari. col. 2. circa finem. vers. iuxta prædicta. C. de iur. cal. Mar. in suo Spec. Par. 3. Memb. 7. sub nu. 6. & cum dicimus interrogantem fateri non censi intelligitur, quod contenta in eius interrogatione ipse non affirmet; licet secus sit in ponente, vt ibi, Et enim † fateri propriè est coactorum, vt Seruius inquit Anna.

Fatebor enim miseri possit fata Sychari.

Inquit Virg. Æneid. 4. & Martialis Epigram. lib. 5. ait.

Ingenium, studiumq; tibi, moresq; genusq;

Sunt equitis, fateor, cetera Plebis habes.

Vnde fateri propriè, est rei, & non testis. Videndum est modus interrogandi quoduplex sit: & primò præsuppono, † Quod in iure nostro erant olim interrogatoriæ actiones; Quibus iure actionis compellebatur, quis respondere super iure actoris; & quæ de medio sublata fuerunt. l. 1. §. interrogatorij. ff. de interrog. act. & loco earum suffectus, † alius modus interrogandi: Qui officio Iudicis in his quæ difficilis probationis sunt, ad præparandum iudicium conceditur, ne veritas pereat. l. 2. & seq. ff. eod. tit. † & sunt potissimum ante litis contestationem, & post, etiam suggerente æquitate, quodocunque Docto. post glossam in d. §. Interrogatorij; & inferius dicetur.

Et à definitione ipsa constituendo ipsam Regulam. Cum † interrogatio propriè dicatur (vt diximus) quando petitur aliquid ab aliquo noscendi gratia; Propriè interrogans fateri non dicitur, quando noscendi gratia interrogat: At quoniam, & aliquando etiam quod quis scit ab alio perquirat; & ex ore aduersarij certificari querit; alitèr repetendo materiam distinguo, quod aut sumus † in iudicialibus, aut in extraiudicialibus: Si in iudicialibus, aut in præparando, aut in decidendo: Si in præparando Regula est vera, vt interrogans fateri non dicatur; Nam si quis interrogauerit aliquem

aliquem, num sit hæres, vt in d.l.1. Item an quadrupes, qui pauperiem fecisse prætenditur, aut seruus in noxali iudicio sint sui, vt l. si quis, & seq. ff. eod. tit. de interrog. act. & in materia nostra, An teneat, & possideat, utique fateri non dicitur interrogatum esse heredem, vel Dominum, quadrupedis, vel serui, qui in iudicio deducuntur.

Pari ratione, quando quis præsentat Syngrapham, manu debitoris cōscriptam, uel subscriptam, & instat per eum recognosci, licet sciat eius manu conscriptam, vel subscriptam, tamen non fatetur contenta in ea esse uera, sed certificari quærit per ipsum debitorem, quod sit eius manu conscripta, uel subscripta, & est optima praxis procedendi contra aliquem, quando de debito apparet Syngrapha manu debitoris conscripta, vt prius eum interroget, num sit eius manu conscripta, vel subscripta, & per ipsum eam recognosci faciat, postmodum det libellum super ea, & contestibus litem producendo ipsam in vim probationis; quam docet Bald. in auth. Contra qui propriam, num. 1. C. de non num. pec.

458 † Si in decisorijs utique uerum est, interrogantem fateri, & asserere uerum esse illud, de quo aduersariū interrogat. Bar. in d.l.1. §. 1. num. 6. ff. eod. tit. de interrog. act. ubi exemplificat in iuramento calumniæ, & poni etiam posset exemplum in iuramento litis decisiuo, quando quis petit deferri iusiurandum alicui, an sit debitor, nec ne? per quod qui interrogat fateri censetur se creditorem, per notata in l. Maximum vitium. ff. de iureiur.

Sin autem in Extrajudicialibus, aut sumus in proponendo, aut in respondendo, seu excipiendo: Si in proponendo, aut qui proponit, certus est de eo quod proponit, aut non: Si certus est, utique ex ratione regulæ, quæ ipsam declarat. l. cum Pater. §. Dulcissimis. ff. de leg. 2. Qui interrogat fateri dicitur. c. Qui dormierit. 3. 1. q. 1. l. 1. ff. de pign. act. ibi. Quando autē quis dicatur certus de eo, quod interrogat, & noscēdi gratia id faciat re ipsa, ex modo interrogandi, vel ex qualitate uerborum deprehenditur. Re ipsa, vt apud Ouidium Epist. 7.

*Quando eris ut condas instar Cathaginis Urbem,
Et videas populos alius ab Arce tuos?*

Ex qualitate uerborum, si duæ negationes diuersi generis præcedunt

dunt ipsam interrogationem, nam tunc qui interrogat, affirmat, ut apud Ovidium Epist. 16. Helenæ Paridi.

Sic meus hinc vir abest, ut me custodiat absens,

An nescis longas Regibus esse manus?

Et apud Tullium. De somnio Scipionis, ibi. Nonne aspicias, quæ in templa veneris? In iure nostro, ut in l. 1. §. Quid enim. ff. quod falso tut. ibi, Nonne valebit, quod gestum erit? Sin autē sequantur minimè; ut apud Ciceronem, ibi, Vultis ne Prætori Flacco, nec ne? Quod si vnica tantum negatio præcedat, vel sequatur, tunc si præcedat † aduerbium, Quid, regulariter affirmat, ut apud eundem Ouid. Epist. 7. ibi. 459

Quid non speramus Amantes?

Et faciunt verba Præsidis ad Iesum: Numquid ego Iudæus sum? Ioan. 18: & licet ei æquipolleat aliqd aduerbium, An, tamen dictum aduerbium, An, sicuti & Nunquid, si iungatur subiunctiuo, dubitatiuè stat, secundum illud Terentij, Nescio an Pater meus uiuat? † Negatiua, Ne, etiam positiuè stat, ut apud Virg. Æneid. 1. ibi. 460

Tanta ne vos generis tenuis fiducia vestri?

Apud nostros, ut in l. in personam. ff. de pact. l. 3. §. fin. de don. inter virum & uxorem, Quæ & modum facit. l. Cum Pater. §. Titio. ff. de leg. 2. Quando aut vna tantū præcedit, vel sequatur an affirmatiuè inducat ab infra scriptis dependet. Quod si interrogatio verbis affirmatiuis concipiatur. Si eam proferens legis condendæ potestatem habet, utique sic interrogans fatetur. Casus est in l. fin. C. de leg. ibi. Quid enim maius? Quid sanctius Imperiali Maiestate? & in cap. Quod in omnibus. 32. q. 7. ibi. Quid in omnibus peccatis Adulterio grauius? aut non habet auctoritatem legis condendæ, & tunc, aut ipsi interrogationi, subauditur aliqua tacita responsio, aut responsio ipsa sequitur, aut ei inhaeret; Primo casu per subauditam aliquam responsionem, qui interrogat ponit; ut ex eo Apost. Quis plantat vineas, & de fructu eius non edit? 1. Cor. 9. Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? subintelligitur nanque ibi, certè nemo. & apud Ovidium in Didonem, dicta Epistola septima.

Quis sua non notis arua tenenda dabis?

Secundo casu, ut apud eundem Ovidium.

M

Non

Non tibi succurris crudi Diomedis imago?

Efferus humana, qui dape panis equos,

& alibi

As peccent alia, Matrona, rara pudica est,

Quis prohibet raris nomen inescit meum?

- Ejai 10.* Ex responsione tacite inhærente, ut ibi, Nunquid gloriabitur securis aduersus eum, qui secat? subintelligitur enim, ibi, Non.
- Psal. 40.* & alibi, Nunquid, Qui dormit non adjiciet ut resurgat? subintelligitur certe sic. & ibi, Quomodo tu ludæus cum sis, petis à me bibere, quæ sum mulier Samaritana? † Sin autem in respondendo, utique semper qui interrogatiue respondet, fatetur. vt si interrogatur, an decē dare spondeat, & interrogatiue respōdeat. Quid ni? Quod interpretatur cur non? affirmare censetur. l. 1. §. Si quis ita. ff. de verb. oblig. l. antepen. C. de ædific. d. l. fin. ibi, Cur auit.
- Joann. 4.* 461 C. de leg. † & interrogatus quis an velit esse hæres, puta Titij, si respondeat cur non? adire uidetur, arg. d. l. 1. Bart. & Ang. in l. Gorit. ff. de acq. hæred. Ratio est, quia si ex ratione postmodum expressa ea, subintellecta, vel tacite inhærente, quæ fateri cōfendum est. Ita ex præambula interrogatione, præintellecta, uel tacite inhærente, interrogatiue respondens fateri dicitur. l. Si quis vinum legauerit. ff. de aur. & arg. leg. ibi, Cur tam diuerse? l. Huic scripto. §. 1. vbi Alb. ff. Ad leg. Aquil. faciunt verba Maronis Ecloga.

Cur non Mopse bene, cur non conuenimus ambo?

Tu calamos inflare leues ego dicere versus?

- At cum interrogationi, congrua sequi debeat responsio? eamque sequi præsumatur. l. de ætat. §. qui tacuit. cod. tit. de inter. act. l. 1.
- 463 ff. de verb. oblig. Quæsitum est, Num † interrogatus de duobus, si de uno tantum respondeat, aliud fateri intelligatur? Quæstionem ponunt Bart. & Bald. in l. & si sine. §. sed quod Papinianus. ff. de min. Doct. in l. Consilio. §. Quæsitum. ff. de cur. fur. Alex. in l. Quæ dotis. colum. fin. ff. sol. matr. Idem Bald. in l. sine. col. 2. vers. item pone. C. de prob. Pan. & alij in cap. Nonne, de præsumpt. & concludunt, quod sic. Nisi illud de quo interrogatur manifestè sit falsum, cui si non respondetur, pro confessato non habetur. Bald. in d. l. sicut. num. 5. Vnde ex superius dictis, dicitur, Quod si ponatur
- 464 factum qualificatum, cui simpliciter respōsum fuerit, sic † respondens ad omnes qualitates facti ipsi appositæ respōdisse censetur, sicque

neque qualitates ipsas confessum fuisse, dicendum est. §. Præterea. Inst. de inut. stip. l. si defensor. §. Qui interrogatus. ff. de inter. ast. Bart. in l. Si quis intentione ambigua, quæst. vlt. ubi & Bald. ff. de iud. l. as. in l. Si cui. §. si à filio. ff. de leg. 1. Et ita quando noscendi gratia sit interrogatio. Qui interrogat non faterur. † Vt inquisito, 465 uel accusato aliquo de falso, quod uel corruerit testes, uel fabricauerit falsum instrumentum, si postquam iam liquet corripisse testes, uel fabricauisse falsum instrumentum, interrogetur pro parte fisci, an velit uti ipsis testibus, uel instrumento pro bonis, & ueris, & pro cōinentibus ueritatem? & inquisitus responderit, nolle, destructa sit intentio fisci, tãquàm per ipsam interrogationem, admissus censeatur ad abstinentiam. Gargias inter consilia criminalia Diuerforum. conf. 173. nu. 7. Tomo Primo. Quod ego haud probo. Etenim † cum publicè inter sit delicta nō remanere impunita, sed debitis ultionibus castigari. cap. fin. §. Quod si, ubi Card. de pœnis. Non debet esse in potestate iniqui Iudicis, uel fatui, sic fisco præiudicare, uel certè fisco ipsi beneficio restitutionis in integrum succurrendum esset. Aret. conf. 20. col. fin. Bald. in l. fin. C. Quor. appell. non recip. firmat Boss. in tit. de fisco, & priu. eius. num. 21. Qui & ultor delictorum esse debet. l. 1. & 2. ubi Bald. C. si seru. exp. uen.

Ecce ergo quàm potens est ueritas, & quàm benè à Cicerone definita fuerit: Vt sit, per quam immutata ea quæ sunt, vel ante fuerunt, uel futura sunt esse dicuntur, & sanè, † vnumquodque ad 467 ueritatem, sicut ad esse suum proprium se habet, ut inquit Philosophi. Mandasti iustitiam testimonia tua, & ueritatem tuam nimis, inquit Psalt. *Psal. 118.*

Hanc uoluit mentibus hominum inferere Christus Saluator noster inquiring, † Ego sum uia, ueritas, & uita: Via, & uera uita, 468 quia fieri non potest, ut qui in eo, & eius uerbis fidunt fallatur. *Ioan. 14.* † Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundū, ut testimonium perhibeam ueritati dicebat: Et in nullo magis Iudæorum incredulitatem exprobrabat, quam in manifestando eis eorum cecitatem, in non cognoscendo ipsam ueritatem scripturis, & factis iam patefactam, ac miraculis eis obijciendo, & dicendo, Si ueritatem *Eiusd. 8.* dico uobis, quare non creditis mihi? Spiritus ueritatis in Sacris *Eiusd. 14.*

- litteris Spiritus Sanctus appellatur. Cum uenerit Spiritus ipse ueritatis, ille uos docebit omnia. Et apud Psal. dicit, Omnia mandata tua ueritas. Prædicator ueritatis, Apostolus in Sacris litteris dicitur; & Verbum Veritatis, Euangelium appellat, idem Apost.
- 469 † Vnde & canit Ecclesia, Deus qui errantibus ut in uiam possint redire iustitiæ, Veritatis tuæ lumen ostendis.
- 470 † Et porro quid aliud fidei nostræ obiectum est, quàm ipsa semper manens immutabilis, ac perpetua ueritas? ut inquit D. Thomas in prima par. Summæ, quæst. 1. art. 1. † Iustitia tua, iustitia in æternum, & lex tua ueritas, & Principium uerborum tuorum ueritas in æternum; Omnia iudicia iustitiæ tuæ. Rursus, † Veritas, scutum Fidei dicitur; Scuto circundabit te ueritas eius, Ex quo sequitur, ut ueritatem negare, Deum ipsum, qui ueritas est, negare dicatur; Qui ueritas Primò dicitur, sicut & Primum ens existit, & obiectum intellectus.
- 473 Bipedalem Rustici reputat Solem, qui est Vas admirabile, opus excelsi, ut inquit Sapiens, cum tamen, secundum glossam relata[m] à Panor. in cap. solitæ, nu. 8. de maior. & obediens. octies. & secundum Cosmographos, & præsertim Christophorū Clauium Bambergensem in Sphæra Ioannis de Sacrobusto, & Franciscum Maurolicum Abbatem in appendice Dialogi de Cosmographia, Centies sexagies sex terra ipsa maior sit. Et quantum unumquodque eorum altero maius sit videndus est Ptolomæus in suo Almagesto. lib. 5. c. 15. Eo quod intellectu non ratiocinentur, & careant debito medio eorum uirtutis, uicinæ eius quantitatem metiri non ualeat, Sapiens autem qui operatur lumine intellectus agentis, illum metitur, & considerat ex eius distantia esse quantitatis, cuius
- 474 est, ex quo sequitur, ut † Veritas adæquata ad intellectum, non ad sensum sit; & ueritatem ueram ipsam rei qualitatem appellat Bal. in l. scire leges. in princ. ff. de legib. Propter rem hoc est ueritatem inquit Iurisconsultus in l. Quoties. ff. de iureiur.
- 475 † Propria est hominis ueri inquisitio, atque inuestigatio, inquit Cicero offic. 1. cætera namque animalia hoc non habent, ut quid uerum sit, in rebus humanis, atque etiam naturalibus, & diuinis,
- 476 scire, aut inquirere possint. † Natura ipsa impellimur ad ueritatem ipsam inquirendam, quæ illam cum inuenire non potest, contristatur,

tristatur, & quam si nos ipsi inuenire non possumus, sapientes, ac prudentes consulimus; sicq; per ipsos eā indagamus. † Quæ etiam appetitur, cum curis uacui summus, etiam quid in cælo sit. Et nullus est animæ suauior cibus, quam perfecta cognitio ueritatis, ut inquit Lact. in 3. Diuin. Instir.

Atqui multi sunt Sapientes, qui diuinorum, atque humanorum scientiam habuerunt; Prudentes tamen haud fuerunt, & in rebus agendis, nec suis, nec alienis commodis consulere scientes, ut de † Anaxagora quem sapientissimum fuisse, scribit Cicero, & maximarum rerum cognitionem habuisse in rebus tamen agendis, nec suis, nec alienis commodis consulere sciebat, quod ad Prudentiam attinet.

† Consuetudinem sine ueritate, uetustatem erroris appellat Diuus Cyprianus in Epist. ad Pompeium, contra Epist. Stephani; & habetur in c. Consuetudo. 8. dist. ubi subdit, relicto errore sequamur ueritatem, dicente Apost. Nolite gloriari, & mendaces esse aduersus ueritatem, Gaius sum ualde uenientibus fratribus, & testimonium præbentibus Veritatis tuæ, sicuti tu in Veritate ambulas. † Veritas (ut inquit D. Thomas super primo Perhierem.) habitat in re, uti in subiecto efficiente, & in sermone, uti in manifestante, & in mente, uti in cognoscente.

Solemnnitas iuris de ratione ueritatis est, Magalottus decisione Lucen. 14. Etiam iudicia propter ipsam ueritatem adinuenta sunt, ut interuentu illarum personarum Actoris nēpē, Iudicis, & Rei, ea iudici emicet. Bald. in rub. C. Qui adm. num. . .

Sic Hieremias cum prædium Vrbanum emeret iussu Domini, diligenter obseruat, omnes contractuum mores, cautionesq; omnes usitatas adhibet: Agrum emit, instrumentum conscribi curat in libro, signum imprimitur, adhibet testes in terra Benjamin, & in circuitu Ierusalem, in Ciuitatibus Iuda, & in Ciuitatibus Montanis, & in Ciuitatibus Campestribus, & in Ciuitatibus quæ ad Austrum sunt; & alia de quibus in ueteri illa obseruatione; ita & præcium rei cum legibus, quæ ad redemptionem pertinent exprimitur, & alia facit, quæ ad contractus solemnitatem pertinent. Ita Veritati insistent leges, ut Iudicē qui de falso argui quæ uetuerit, grauitur puniri mādēt. l. Præscriptione. C. si cont. ius & vt. pub. Dulcis

- 482 Dulcis adeo, atque appetibilis est ueritas, † ut ab antiquis etiam Philosophis semper egregie culta: in nihiloq; labefacta fuerit, qui & in nullo magis, quam in eam perquirendo elaborauerunt, die, noctuq; summis vigilijs, & lucubrationibus eam exquirendo, pro eaque, se, suaq; omnia abnegando, inuentam tenebant, & mirifice lætabantur labores magnos sustinebāt, † quæ pro eā adinueniendo pauescunt? periculosa maria intrauerunt, eaque transfretati sunt, & per summa iuga montium difficillima itinera ad remotissimas usque regiones peregerunt, Auditoq; quod ea apud
- 483
- 484 Aegyptios, † quos primos artium, ac scientiarum inuentores fuisse asserunt reperiebatur: Plato, Pitagoras, Melampus, Apollonius Thianeus, & alij magnis eorum periculis ærumnis, atque itineribus ad ipsos, peregrina per æquora uesti, nauigauerūt, sola ipsam adipiscendi spe freti. Et credentes eam adinuenisse, quā nec etiam summis labijs degustauerunt, eo quia fidei lumen eis non erat, in qua sola est ipsa ueritas, læti sine ea ad Patriam remeauerunt: Et de
- Baruch. 3. quibus dictum est, neque viam disciplinæ inuenerunt, & propterea perierunt, & quoniam non habuerunt sapientiam interierunt propter suam insipientiam.
- 485 † Et idem Plato in 2. de Repub. dicit annectis, quod omne mendacium homines, dijq; oderunt? Quod correspondet illi Psalt.
- Psalm. 5. 486 Perdes omnes qui loquuntur mendacium, † & peccatum ipsum sui prauitate in Sacris Litteris mendacium appellatur: Et dictum illud Psaltis; Omnis homo mendax, Exponens glossa, dicit, Omnis
- 487 homo mendax, hoc est omnis homo peccator: Solum † Medicis propter medicamentum licitum, dicebat idem Plato in 1. De Republica esse mēdacium, quod in nostra religione non conceditur. Quinimmo deterrimum mendacium reputat Summus Pontifex fallere, qui mox moriturus conspicitur, cap. cum infirmitas, de poen. & rem.
- Enimvero quis magis mentitur, & distis, vel factis à Deo dehiscit, quam qui peccat? In tantum ut etiam humilitatis causa, in eo quod non sit, qui peccatorem se dicit, mentiando peccator efficiatur, dicite D. Augustino; de verbis Apostoli ueritas haud in te est, nisi te ita dixeris peccatorem, ut etiam esse cognoscas, Veritas autem ipsa est, ut quod est, dicas; nam quomodo inest humili-

tas, vbi regnat falsitas? Habetur in cap. cum humilitatis dicta vndecima, q. 2. Tam potens est veritas, † vt etiam contra propriam confessionem scienter factam admittatur, ut egregiè dicit Ioseph. Ludou. uleciſ. Peruſ. 74. num. 1 50. Veritas ad instar solis est, quæ ab aliquo obnubilari nequit. Nam, ut inquit Virg. Georg. 1.

Solem quis dicere falsum,

Audeas?

† Thales Mileſius vnus ex ſeptem Græciæ Sapientibus, interrogatus, quantum à veritate distaret mendacium, quantum oculi ab auribus respondit, & quando quis falsum scienter ponit, tunc qui non respondet, pro confesso non habetur. Bald. in l. sicut, ic. fin. C. de rep. hæred.

Et cum veritas sit adæquatio rei ad intellectum (ut superius diximus) quomodo ad intellectum adæquari potest mendacium, quod ab eo tam longè distat? Si quidem intellectus ita appetit veritatem, † ut Mentiri omnino refugiat. Et mentientem repellat, & mentiri dicatur, quasi contra mentem ire. † Mendacij qui nitiur hic pascit ueritas: idem autem ipse sequitur, Aues volantes, † Tria hæc veritatem impedire solent, carnalis Amor, Timor, & Auaritia, cap. Accusatores 3. quæst. 5. Testis fidelis non mentitur profert, autem mendacium dolosus testis.

† Mendacium sicuti inferorum ianuam odibile esse Homerus Iliados. 9. dicebat; Et Phocydides in Theogonide, † principium mendacij exiguum habere gratiæ circa finem, lucrum turpe, malumq; pariter nascitur: Addi potest, & vires sicut † fama acquirit eundo, & caput inter nubila condit.

Est planè namque inhonestum, si cui mendacium adhæreat viro, & ab ore primo egrediatur. † Perditissimi namque hominis est simul, & amicitiam dissoluere, & fallere cum qui læsus non fuisset, nisi credidisset, inquit Cic. Pro Roscio Amerino. Et melior est pauper iustus, quàm vir mendax.

Themistius in lib. de mediocritate affectuum, seu amore liberorum, de mendacio sic loquitur. Malitia nulla alienior est ab hominum conuersatione, quam perfidia, sed hæc est illa improbitas, aduersus quam solum nulla datur custodia, nam quod vnicum habeamus confugium nempe iusiurandum, hoc maximè Abutitur,

† Vir

498 † Vir perfidus qui malum facinus committit, inficiendo.

499 † Pulchro Dilamate mendacium detestatur Plato in libro de iusto. qui ei inscribitur, seu cuiusvis alterius sit inquiring, Dic age mihi, utrum, tu putas iniustum mentiri, aut verum dicere? verum dicere; Igitur mentiri iniustum fuerit, nec ne? sed an decipere, iustum reis, aut non decipere? Nimirum non decipere; Ergo decipere iniustum est, sic est lædere autem iniustum ne est an iuuare? iuuare Ergo iniustum lædere, ergo verum dicere iuuare non decipere iusta sunt? contra decipere, lædere, & mentiri, semper iniusta.

500 † Mendacium probrosa res est, probo viro indignum, & quod

501 virum non decet ingenuū, dicebat Sophocles; Addebat Menan-

502 der, † Et quod non multum temporis later; † Veritatem cœli ciuem, & solam fuisse conciuem Deorum Olympiades asserit, & faci-
ciendo comparationem de mendacio ad Veritatem, dicebat Pin-

503 darus Principia magnæ virtutis præmouet, ne pacto meo, aspero

504 mendacio labefactis. Bachidides † eam Lapidi Lidio comparat;

504 asserens Lapis Lidius aurum indicat hominem veritas, Et † Om-

505 nipotens sapientia est ueritas.

505 † Sanequam cœlestem Patriam desiderare ueritas iubet, carnis
desideria contemnere, à mundi gloria declinare, aliena non appe-

tere, propria largiri; inquit D. Gregorius super Ioannem, in illis

Ioan. 8. verbis Domini; Si veritatem dico vobis, quare non credidistis mi-

Psal. 14. hi? Et cum Propheta dixisset, Domine quis habitabit in taber-
naculo tuo? quasi sibi respondens, dicit: Qui loquitur veritatem

Esaï. 33. in corde suo, & qui non agit dolum in lingua sua; Et alter Pro-
pheta interrogans se ipsum quis intrabit in tabernacula æterna;
sibi etiam respondens, dicit, Quis habitabit ex uobis cum ardo-
ribus sempiternis? Qui ambulat (inquit) in iustitijs, & loquitur
veritatem, & projicit auaritiam ex calumnijs, & excussit manus
suas ab omni munere. Qui obturat aures suas, ne uideat sanguinē,
& claudit oculos suos ne uideat malum; Iste in excelsis habitabit,
monimenta saxorum sublimitas eius.

506 † Cicero offic. 3. tollendum esse in rebus contrahendis omne

507 mendacium dicit, † & in mercatore veritatem exuberare debere
semper asserit. l. in contractibus. ff. de reg. iur. ubi Iuriconsultus ad-
monet

monet, † vt vir bonus semper in contractibus sequatur, non
 tam quod licet, quàm quod honestum est; vbi Cagnolus ad mul-
 ta per pulchra exempla infert, sed quam male seruant mercatores
 hanc fidem, quorum contractus dolo pleni sunt; Vnde bene Sum-
 mus Pontifex dicit in cap. qualitas, de penit. dist. 5. O quàm diffi-
 cile est inter euentis, vendentisque commercium, non interueni-
 re peccatum; Et grauiter inuehit idem Cic. offic. d. lib. 3. contra
 proteruos istos mercatores, & dici solet ex ignobili nobilem ex
 inope illico diuitē fieri, † & mercatorē tanquàm pestem fuge; fa-
 ciunt notata à Tiraq. de nobil. c. 3. sub num. 10. † Et exprobratum
 fuit olim Syllæ, quod vir bonus esse nō posset, cū tot possidere præ-
 dia, eo quod sibi à patre pauca essent relicta. Substantia festinata
 minuetur; inquit Sapiens. 508
509
510
Pron. 13.

† Et Philosophus Ethic. 4. asserit quod quemadmodum verax
 homo, vbique laudatur, ita vbique vituperatur mendax. Verbum
 mendax iustū detestabitur, impius autē cōfunder, & confunderetur. 511
Eiusd. 13

† Mendacium esse propriè hypocritarum, quis ambigit? hi
 extenuant faciē suam, & lauant, vt videantur ab hominibus ie-
 iunantes, à quibus cauere discipulos iubet dominus, dicens, Caue-
 te à fermento Phariseorum; Pythagoras, referente D. Hieronymo
 in Epist. contra Ruffinum: In præceptis dabat, † vt post Deum su-
 per omnia veritas coleretur, quæ sola Deo homines proximos fa-
 cit; satiùs dixisset veritatem cole, cum veritatem colendo Deum
 ipsum colamus, qui summa veritas est: Et verba illa, † Beati qui
 persecutionem patiuntur propter iustitiam, intelliguntur propter
 veritatem, quia iustitia veritas est: Vt mox dicemus, & superiùs
 etiam terigimus. 512
Matt. 6.
Eiusd. 16
513
514
Eiusd. 5.

† Veras nuptias, vt diximus, iustas appellat Imperator, in S. 1.
 inst. tit. de nuptijs; Et adoptans interrogatur an velit eum, quem
 adoptaturus est, iustum sibi filium esse; † Iustus intelligitur, hoc
 verus. l. 2. ff. de adopt. Quare Lucij Syllæ. & C. Cæsaris pecunia-
 rum translationes à iustis dominis, ad alienos non debet liberalis
 videri; inquit Cic. offic. † iustis dominis, ibi, intelligitur, hoc est
 veris dominis: Iustę matres familias, hoc est verę. † Hinc iusta di-
 cuntur inferię, seu exequia mortuorum, quę verè fierent, his qui de
 nobis benemeriti fuerūt. l. 2. ff. de in ius. vocando. † Iusti dies apud 515
516
517
518
519

antiquos dicebantur, qui dabantur debitoribus, ad soluendum, postquam iam confessi erant debitū, vt apud Gellium lib. 20. c. 1. iusti itidem dies dicebantur; Qui in bellis suscipiendis præstituebantur populo cui in dictum erat bellum, per Fœciale[m] ni rem ablatā restitueret: Et erant dies triginta & tres, vt apud Liuium lib. 1. ab vrbe cond. iusta mensura, hoc est vera.

- 520 † Simbolum Veritatis apud Antiquos erat Cornu, tum ob sui durtiē, tūm quia diaphanus est, & ex quō lux intrinseca eminus mittitur. Vnde Virg. in 6. Æneidos. Volens distinguere vera somnia à falsis sic fatur.

*Sunt gemina somni porta, quarum altera fertur
Cornea, qua veris facilis datur exitus umbris,
Altera candens i perſeſto nitens Elephantio,
Sed falsa ad cælum mittunt infomnia manes.*

- Abac. 3. Et cum Messias Veritatem in mundū allaturus esset. De eo loquens Propheta, inquit, Splendor eius vt lux erit: Cornua in manibus
521 eius, ibi, abscondita est fortitudo eius. † Somnus cum cornu pingitur, per cornu oculi significantur, qui cum cornei sint coloris, ac duriores cæteris membris, nam frigus non sentiunt, vt dicit Cic. in lib. de nat. deorum. Veritatem significant; Quia quæ videmus sine dubio, vera sunt, & quæ audimus aliquando falsa esse possunt,
522 † Vnde certius aure arbiter est oculus, dicebat Poeta; Et qui de
523 somnijs scripserunt dicunt, quod † ea quæ secundum fortunam, & personæ possibilitatem effectum habere videntur, vicina sunt cornu; Ea verò quæ supra fortunam sunt, Nimiumq; ornatum habēt,
524 vanamque iactantiam falsa esse dicuntur, † Et eburnea quasi ornatio-
rior porta falsa dicitur; Igitur cum Virgil. ibi fingit, Æneam per eburneam portam dimissum fuisse; significat falsa omnia fuisse, quæ per Sybillam ei ostensa sunt, falsa omnia quæ vidisse scribitur,
525 & duxit ab Homero, & significat, † etiam veritatem verborum fucamentis non indigentem; hinc Rhetores in difficillimis ad persuadendum, & quæ contra veritatem sunt; Volunt Oratorem insinuatione, in principio, vt, quam definit Cic. in 1. de inuentione,
526 † vt sit Oratio quadā dissimulatione, & circuitione obscurè subiēs auditoris animū; Idem dicitur, & in 1. Rhetor. ad Hæren. & dicit, Quintit. lib. 4. unde dici solet, veritas lucet ipsa per se, & veritas verbo-

verborum lenocinio non indiget. l. 1. C. si min. se ab hered. abstin.

† Iudæi Christum Messiam laudare volentes à veritate ipsa, su- 527
mebant exordium, dicentes: Scimus, quia verax es, & à Deo ve- 528
nisti Magister: Et de quo etiam dicitur, † videmus eum plenum
gratiæ, & veritatis.

Atqui sicuti Deus verax est, quinimmò veritas omnis ab eo 529
prouenit, Ita † Mendax est Diabolus qui propterea mendacij pa- 530
ter dicitur; & de ueritate habetur † Lex per Moysen data est gra- 531
tia, & Veritas per Iesum Christum, † Et Christus ipse à simplici- 532
tate cordis, uolens laudare Nathanaelem esse uerè Israelitam, in 533
quo dolus non est, dicebat.

Mendacio Diabolus primos homines in Paradiso deliciarum
decepit, ad præuicandumque induxit; † Meritus est Chain, 534
quando Domino eum percunctante, ubi est Abel frater tuus? re- 535
spondit, nescio. Subdens arroganter nunquid custos fratris mei
sum ego?

Veritatem enunciauit Christus eamque in mundo iecit, quan- 536
do interroganti mulieri Samaritanæ, Vbi nam uera facienda esset 537
adoratio, Respondit mulier, crede mihi, quia uenit hora, quando 538
neque in montibus, neque Hierosolymis adorabitis patrem; Vos
adoratis quem nescitis, Nbs adoramus quem scimus; Quia salus
ex Iudæis est. Subdens, sed uenit hora, & nunc est, quando ueri
adoratores, adorabunt Patrem in spiritu, & ueritate; nam & Pa-
ter tales quærit, qui adorent eum, Spiritus est Deus, & eos qui ado-
rant in spiritu, & ueritate oportet adorare, Sacri Doctores namque
ibi exponunt, † in Spiritu, hoc est Sancto, in Veritate, hoc est in 539
Filio, qui Veritas est, sicque personarum Trinitatem, in essentia
vnitate, præferre voluit.

Mendacium odit, quiuis prudens, & Sapiens, dicebat Cleobo-
lus. Et mendacij calumnia vitam hominum lædit: Christus Apo- 540
stolis promittens Spiritum Paraclitum, dicebat, Cum uenerit ille 541
Spiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatē, † Delinquentium
mentiri proprium est, ut ex Exēplo, Chaim diximus, & quia men- 542
dacium tegere difficile est, nam & quandoque inimici nostri, qui
fallere nos satagunt, † post multa inaduerterent, ueritatē proferre
coguntur, & cum in multis oporteat esse memorem; factum est 543

§ 39 vulgare prouerbium, † Memorem oportere esse, mendacem.

§ 40 Ita detestanda res est mendacium, † vt nec etiam ad ingressum religionis, quis ducendus sit, opitulante mendacio; quòd si Monachus, vel quiuis alius regularis, quo alliciat aliquem ad religionis ingressum, in qua animæ sospitas magis consistit, proposuerit regulam ipsius religionis dulcem, ac placidam, cum tamen esset aspera, & onerosa mendacij reum se facit: Et nedum non mereatur, sed grauiter peccat. gloss. in cap. primum, & ibidem Archid.

§ 41 & Ioan. de Turrecrem. 2. 2. q. 7. Isidorus in Synonimis asserit † omne genus mendacij summopere fuge, nec casu, nec studio loqueris fallum, Nec qualibet fallacia uitam alicuius defendas, caue mendacium, & D. Augustinus super Epist. ad Galatas, ait, Si quis ad te confugerit, qui de mendacio tuo possit, à morte liberari, non es

§ 42 mentiturus, † os enim quod mentitur, occidit animam: Cum ergo

§ 42. 1. mentiundo uitam æternam amittamus, Nunquam pro cuiusuis uita temporali, mentiendū est; habetur in cap. omne, & seq. ead. 2. 2. q. 1. & melius est pro ueritate pati supplicium, quàm pro adulatione beneficium. cap. Nemo peritorum 1. 1. q. 3.

§ 43 Abique ueritate iuramentum erit periurium. gloss. in c. animaduertendum 2. 2. q. 2. † Quia ut licitum sit iusiurandum, tres Comites habere debet, ueritatem nempe iudicium, & iustitiam. d. cap.

§ 44 animaduertendum iurabit, dixit Dominus in ueritate, in iudicio, & in iustitia, quæ uerba explicando ibi D. Hieronymus, ait: Iudicium in iureiurando requiritur, ne quis leuiter, sed ex necessaria causa iuret, & quod bona eius conscientia verum putet, iuret, Iustitia est super re licita, & iusta, refert & D. Tho. in 2. 2. q. 89. art. 3. Et qui falsum iurat, mentitur, quia cū omnes qui loquuntur mendaciū perdendi sint magis, damnabiliores sunt, qui mētiendo periurare conuincuntur. cap. Animaduertendum. §. item qui falsum, 2. 2. q. 2. Iuramentum à iure deductum est quod iurare propriè sit aliquid ita sanctè promittere, ac si ius esset. Cic. ad Metell. & iurare conceptis uerbum est certa formula uerborum iurare.

§ 45 Suauissimam Orationem ueritatem, quam mens semper amplectitur, cū eaque semper uersatur Diuinus Plato appellat, & contra † Mens repellit mendacium, dicebat Eusebius: Quod propte-

§ 46 rea à mentiundo, quasi contra mentem eundo, dicitur, † Et mentiri

tiri est contra mentem ire. Vlysses quia mendax, Scelerum Inuentor à Marone appellatur.

Postquā quis aliqua minus vera expressit, volens post modum proponere ipsam veritatem nequit, efficacius id nequit q̄ per coniunctionem illam, † verum, seu veruntamen exprimere, Quod est verbum incæptiuum veritatis. l. 1. §. ex his apparet. ff. de lib. agnos. & l. cum qui. C. ad leg. iul. de adult. Veruntamen à malitia non discedis? inquit Cic. Planco. & aduerbium, Verum, mutat ius, & factum. l. 1. C. qui & aduers. quos. in integ. rest. post. & verò cum sit coniunctio qualitatem præcedentium repetit. l. Seiæ. §. Caio. ff. de fund. inst. vbi Bald. Alex. conf. 249. num. 5. volum. 6.

Et ita hoc verum est, vt dictio verum, seu verò semper ster aduersariuè ad præcedentia non vera, cum repetitione tamen earundem qualitatum. Bald. in l. omnes populi, col. 13. vers. modo quia vtrum statutum. ff. de iustit. & iure. Quem ad hoc propositum Pythagoras quid magis similes Deo homines faceret? veritas respondit: Igitur mēdacium nos ei dissimiles reddit: Quod & pulchram eius imaginem quam nobis donauit, deturpat; Et rectè quidem dicebat Euripides, † Infelix est, qui mendacia, & si bona ei videntur potius vsurpat, quam quod mala esse iudicet.

Hanc efferendo Propheta, dicebat, Annunciaui iustitiam tuam in Ecclesia magna, subdens iustitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam, & salutare tuum dixi. Non abscondi misericordiam tuam, & veritatem tuam à Concilio multo, Tu autem Domine ne longè facias miserationes tuas à me, misericordia tua, & veritas tua susceperunt me?

De ea per eundem Prophetam dicitur, Ecce veritatem dilexisti incerta, & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi, & alibi, Deus misereatur nostri, & benedicat nobis, Illuminet vultū suum super nos, & misereatur nostri, subdens, Vt cognoscamus in terram tuam, † Viam tuam interpretatur, ibi glossa, & Sacri Doctores hoc est veritatem, & in omnibus gentibus salutare tuum, iuxta quod, & alibi dicitur, † Vniuersæ viæ Domini misericordia, & veritas, Etenim vt dicit D. Dionysius de Diu. Nom. c. 7. † Fidei nostræ obiectum est semper, & perpetua veritas, † Veritas de terra

orta

Psal. 84. orta est, & iustitia de cælo prospexit, inquit *Psaltes*, & alibi, Fide-
Psal. 101. lia omnia mandata eius, facta in veritate, & æquitate. Veritas in
Exod. 28. antiqua lege, in rationali summi Sacerdotis ponebatur. Ponis au-
 tem in rationale iudicij. Doctrinam & Veritatem, quæ erunt in
 pectore Aaron, quâdo ingreditur corâ Domino, dicit Dominus.

Et de quo magis lamentabantur Sacri Vates, nisi quoque veri-
 tas non coleretur in terra. † Veritas in te facta est in obliuione di-
554
Esaï. 59. cebat *Esaïas*. Intellectus eorum in spiritalibus emicat, & tam in
 vita in factis carnalibus remanens, intellectui non concordat in
 mendacij detestationem *Beatus Gregorius* super *Ezechielem* di-
Oseas 4. cit, Non est in eis veritas, neque iudicium, transgressi enim
 sunt constitutum, & iusiurandum, quod iurauerunt, dicit *Oseas*
Amicus Socrates, amicus *Plato*, sed magis amica veritas. *Soc. con-*
fil. 8. *Vifus. vers.* Qualecunque, vol. 1. *Pan. in c. 1. col. 5. de post.*
præl. in cap. omnes, de maior. & obed. Et idem *Esaïas*, conuer-
Eiusd. 59 sum est retrorsum, iudicium, & iustitia longè stetit, quia corruit
 in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi, diminutæ sunt
 veritates à filiis hominum, inquit *Psaltes*, & idem *Oseas*, Non
Psal. 11. est veritas, neque misericordia, & non est scientia Dei in terra,
Oseas 4. maledictio, & mendacium innundauerunt. Propterea lugebit ter-
 ra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea.

Veritatem hanc colere profitetur Imperator in d. l. Vnica. C.
555 de dedit. lib. toll. † Veritatiq; locum semper fore, Iurisconsultus
 asserit in l. fin. ff. de prob. cui propterea opinio pualere non debet.
 l. vulgaris. S. si is. ff. de furt. cum innumeris concordantibus, quæ &
 omnibus modis quærenda est, idem Imperator in Auth. de tabel.
 circa princ. & in l. 1. C. de edend. pulchra multa de ueritate magno
 verborum apparatu, ut eius mos est, assert *Alber.* & in l. cum ita
 legatum. ff. de cond. & demonst. Exul fiat à Republica nostra falsi-
 tas, inquit idem Imperator in l. iubemus. C. de testam.

556 Pro adinueniendo hæc ueritatem, † quæ remedia iura non adin-
 uenerunt? varia etiam genera tormentorum cōtra eos proteruos,
 ac delinquentes, qui eam fateri nolunt, introducendo toto titulo,
 ff. & C. de quæst. & quæ latè describunt *Marf. Brun. Vital. Carer.*
Ludouicus, & alij huiusce classis Doctores, etiam per Vinum.
557 Vnde † in Vino veritas ueteri adagio dicitur; & cum pro inue-
 nienda

nienda veritate tormenta adinuenta sint, quia per vinū aliquando veritas ipsa perquirebatur factū est, & antiquum prouerbiū vinum tormentum, & in vino veritas.

† Et cum aliquas personas leges prærogent, ne inuitæ testifica- 558
ri cogantur contra aliquem, veluti attinentis vique ad septimum gradum. glossa in l. si femina. C. ad turpill. quam ibidem sequitur Angel. & tenet Imol. in cap. delictorum, de test. etiam de quibus apud Clar. quæst. 24. vers. scias tamen, & aliquas etiā volentes ob reuerentiam, & nimium amorem non admittat, vt filius contra parentes, & parentes contra filios, Imol. in d. l. c. delictorū. Felin. in cap. super, de test. ibi, & † Quid de filiis, & parentibus 559
spiritualibus, quando veritas aliter haberi non potest, ut ipsa habeatur ad testificandum multoties cogit. gloss. in d. c. super eo, & in cap. statuendum 11. q. 6. Imol. in d. c. delictorum. Clar. in d. q. 54. vers. scias, ubi tamen dicit consulendum esse Principem, qui pensata facti, & personarum qualitate id statuet. Verumtamen quod aliter veritas haberi non possit, ab allegante probandum est. Imol. But. & alij in d. c. delictorum. Orianus in rep. c. Quoniam contra veras Testium depositiones, d. nu. 44. de probat. vbi allegat rationem, quod cum personæ ipsæ priuilegiatæ habeant intentionem fundatam à iure, vt ad testificandum compelli non ualeant, allegans aliter ueritatem haberi non posse, illud probare tenetur. † Veritatem foro attribuit Quintilianus declam. lib. 6. ca. 5. & las. 560
conf. 77. lib. 1. Audacter concludit non solum Veritatis proditorem esse, qui palam dicit mēdacium, sed qui liberè veritatem non defendit: Et qui ueritatem non defendit, tam est in uitio, quā qui Patriam, parentes, & amicos deserit; vt Cic. Offic. 1. † Veri- 561
tatem aliquando falsitate oppugnari posse visum est, expugnare vero nunquam, qui tandem † Veritas omnia superat, & omnia 562
vincit. gloss. in cap. Consuetudo, in verbo iniuriarum, in fin. 8. distinct. Host. in cap. in audientia, de sent. excom. † Et in conflictu 563
opinionum, quod nam fortiū esset in mundo, eorum qui ad excubias circa corpus Darij soporati stabant, illic suborto cum vnus dixisset, fortē est vinum, alter fortior est Rex, tertius scripsisset fortiores sunt mulieres; ultimus ex ipsis dixit fortior est Veritas, & 3. Esd. 3.
præter ipsum, scopum nemo atigit. Vnde satrapē Darij re ad eos delata

delata iudicauerunt omnibus fortiore[m] esse ueritatem, dicentes: Vinum iniquum, iniquus Rex, iniquæ mulieres, ipsæque omnes filiæ hominum, & iniqua illorum opera omnia, & non in ipsis ueritas; Etenim in sua iniquitate peribunt, & ueritas manet, & inualefcit in æternum, & uiuit, & obtinebit in sæcula sæculorum. Nec est accipere personas, neque differentiam, sed quæ iusta sunt facere omnibus iustis, & malignis, & omnes benignitates in operibus eius, & non est in iudicio eius iniquum, sed tortitudo regnat, & potestas, & maiestas omnium tuorum Benedictus Deus ueritatis, & desijt loquendo, & omnes populi clamauerunt, & dixerunt magna est ueritas, & præualet.

364 Sed pro dolor cum ueritas foro attribuat[ur], tamque potens sit, etiam propter ipsam ueritatem acta iniciata sint. l. in Donationibus. C. de donat. Cur uersutijs calliditatibus, ac malitijs, forensia negotia sic pertractantur? Quod & dedit occasionem Summo Pontifici obiurganti malitiosum litigatorem, dicēdi; Ad conuincendum eius malitiam reum ad uestram præsentiam conuocetis. cap. Prout. de dol. & cont.

Veras amicitias sempiternas esse, Cicero de Amicitia asserit, qui & scribens ad Trebatium, dicebat; Pro nostro ueterrimo, uerissimoque amore; Igitur † ad eam inueniendum omni cura, ac sollicitudine ludices elaborare debent; ut inquit Dec. in d. cap. quoniam contra, de prob. qui allegat plures, & pulchra etiam adducit Soc. in c. Fraternitatis, col. 1. de testib. Franc. Niconit in eodem c. quoniam contra, col. fi. & Bal. conf. 288. lib. 2. & conf. 293. 366 lib. 3. ubi dicit, ueritatem maximopere esse æstimandam, † quia ea basis est, & iustitiæ fundamētum, quæ & excludit omnem consuetudinem. cap. ueritate. 8. dist. ueritas etenim † elucet ipsa per se, & per se ipsam in nostram notionem venit. cap. 1. circa princ. de scismat. in 6. Rerumque ueritas latere non potest. Spec. in tit. de Aduoc. §. 3. in princ. magna igitur, & omnibus fortior est ueritas, & ea quidem potentissima, sine qua Rex est tyrannus, † qua inuenta suas leges emendare Imperatores non pudeat. §. 1. uersic. non 368 enim in auth. de nupt. † Quamque usque ad animæ, & sanguinis effusionem Summus Pontifex defendere profitetur. cap. sunt quidam. 25. q. 1. Veritas non quærit angulos, nec malitiam, sed simplicita-

plicitatem, quæ est amica legibus. S. Antiqua. Inst. de suc. ab int.

† Bella non sunt, iusta sine veritate, & exercitus, ad hoc eom- 570
parantur, ut pro veritate dimicent. gloss. in clem. Pastoralis, de re Num. 20.
iud. in 6. iustum fuit bellum filiorum Israel, contra Amorreos, Dent. 2.
iniuste denegantes eis transitum innocuum per eorum terras. cap.
Notandum. 2. 3. quæst. 2. Natura ipsa ueritati cedit, quia cum per
eam proclives simus ad malum, pro veritate abnegamus nosmet-
ipsos, & ei subijcimus. Scientia ad solam veritatem ordinatur, ut
inquit Lactan. in princ. diu. inst. dicente etiam Imperatore in au-
thentico, ut defuncti, seu funera eorum, in princ. Quod qui causas
examinat, Veritate eas examinare debet, si non vult, ad cul-
pam venire; Veritati quoque cedit consuetudo, quæ sine veritate Psal. 118.
vetustas, erroris dicitur. c. consuetudo. 8. distinc. de ea dicitur prin- Psal. eod.
cipium verborum tuorum veritas, & alibi, Omnia mandata tua Psal. 25.
veritas, veritas tua usque ad nubes, Et ueritas tua in circuitu tuo, Psal. 35.
† Veritas est fortitudo Regum: Et potestas, ac maiestas omnium 571
Regnorum, Quam terra omnis inuocat cælum benedicit, & om-
nia contremunt: Et sine qua omnia sunt falsa, & cū ea quicquam
iniquum nō est. † Lumborum nostrorum cinctorium ueritatem ap- 572
pellat Apostolus, † Virtutis fama durationem non habet, si veri- Ephef. 6.
tati annexa non sit; vnde Ouid. in 2. fast. ait. 573

Et memorem famam, qui bene gessit habet.

¶ Socrates quærenti cuidam, quomodo quis optimam famam 574
compararet: Si gesserit optima, & locutus fuisset, pauca respon-
debat. Et Thales Milesius interroganti cuidam, quomodo opti-
mè, & iustissimè uiueremus, si (inquit) quæ in alijs reprehendi-
mus, ipsi non faciamus; & si quis aliquando uirtutis magnam fa-
mam falsis vulgi opinionibus habuerit, tamen in fine per Verita-
tem falsam, illa gloria non perdurauit, ut inquit Boetius in 3. de
cons. † Mæius dixisset, compendiariam uiam ad consequendam
gloriam esse, ut talis quisque sit, qualem haberi vult, quod di-
cebat Socrates à Cicerone relatus in 2. offic.

Sed, O veritas cum potentissima sis: Quam multi in terra te 575
oppugnant. At credo, quia (ut inquit) Flaccus sæpius uentis agi-
tatur, ingens Pinus, & celsæ grauiore casu decidunt turres. Et fe-
riunt summos fulgura montes, sed ad rē redeundo ex eo, quod est,

O uel

uel non est, dicitur oratio uera, uel falsa; Et secundum Auicennam, Veritas cuiusque rei est proprietas sui esse, quod stabilissimum est ei, & oratio concordans rei est uera, & discordans falsa. Oppugnata ¶ igitur primo ueritas in Cœlo à Lucifero; Eadem & à primis Parentibus in Paradiso deliciarum, ¶ Impugnatur quotidie à superioribus terræ, quando iustitiam, & iudicium non faciunt: Et à consiliarijs eorum, quando quæ iusta sunt, eis non suadent; Impugnatur à Iudicibus, quando non iuste, & secundum leges iudicant.

Oppugnatur à religiosis, quando cum hypochrissi uiuunt; Oppugnatur ab Aulicis, quādo adulationibus utuntur ab Aduocatis, *Rom. 2.* quādo iniuste patrociniatur; Oppugnatur à Christianis omnibus
 578 quando auditores tantum, & non factores uerbi Dei sunt, ¶ Veritas est ad infrar radiorum Solis, & saporis; Lux est amabilis oculis puris, sed habentibus oculos lippos, odibilis est, nam D. Augustinus ait, oculis ægris odiosa est lux, quæ puris est amabilis; Panis palato sano est suauis; Qui infirmo est insipidus: Et ut tandem circa hoc per orem: Inquit Tullius de Amicitia: ¶ Quorum aures clausæ sunt ueritati, ut ab amico audire uerum nequeat, horum salus disperanda est. Labium ueritatis firmum erit in perpetuum, inquit Sapiens. ¶ Verum ea tandem de omnibus ipsis oppugnatoribus triumphat; Primo triumphat de legibus, quæ non iustificantur, nisi in sola ueritate. d. l. illicitas. S. Veritas. ff. de offic. Præsid. unde dici solet, quod in foro conscientiæ semper ueritatem in iudicio uerisimile quandoque sequimur. ca. is, qui de sponsa triumphat de consuetudine, quia malam reprobat, bonam confirmat. cap. ueritate. d. 8. dist. c. fin. de consuet. triumphat de cōscientijs, quia serenat ipsas, de qua dicitur; ¶ O quam difficile est crimen nō prodere vultu; triumphat demum de calumnijs, quia calumniatos tandem, iustificatos apparere facit. Scuto circumdabit
 581 to ueritas eius, nō timebis à timore nocturno: Et ut inquit D. Gregorius in suo Pastoralis; Nihil est ad defendendum puritatē tutius,
 582 ¶ Et nihil ad defendendum ueritatē facilius, ¶ Veritas facit Martires; Qui pro ueritate ipsa passi sunt. cap. vide. r. q. r. Fides ueri à calumnia te defendit; inquit Imperator in l. si non conuitij. C. de iniur. Triumphat demum de omnibus operibus nostris, siue bonis,

nis, siue malis; de bonis, quia licet aliquando bona uisa non fuerint, ex post bona ipsa apparere facit; de malis, quæ si aliquando bona uisa sunt; tamen veritas tandem in contrarium apparet, & facit ut falsitas, se ipsam accuset; dicente eodem Laët. in 2. diu. inst. Veritas ipsa cogente natura, etiam ab inuitis peccatoribus erumpit. Vnde dicitur ille homicida erat à principio, & in veritate non sterit, quia veritas in eo non erat, quid plura? Mundus ipse de mendacio pro veritate triumphat, qui quos aliquando in despectum habuit, & neglexit mortuos laudat, & commendat, ut de Christo Salvatore nostro legimus, qui cum uiuus à malis seductor reputaretur, & quod per rapinā arbitraretur se esse equalem Deo. Mortuus ab illismet filius Dei publicatur: Vere filius Dei erat iste *Matt. 17.* dicebāt, sicuti & quos indignè extollit, mortuos indignos declarat. Oppugnatur quidem veritas, sed non expugnatur.

Atqui vtinam ea tot haberet inuectores, quot habet impugnatores, † Diabolus, priscis illis temporibus quibus oracula reddere solebat, licet mendacissimus sit; ut Deus tamen videretur apud perditas illas gentes (nam Dei proprium est non mentiri, & futura præscire, iuxta illud, Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quod Dij estis vos). Mentiri refugiebat, & consultus potius, quàm mentiri amphibologicè respondebat; ut ad utrumque sensum eius responsa valerent. Ut patet de illo, qui profecturus ad bellum, cum interrogasset Dæmonem, num Redux futurus esset respondit: Ibis, redibis, non moneris in bello, nec redijt, sed mortuus est in bello: Sicque mentitus non fuit: Et apud Statium.

Mio te Eacidae Romanos vincere posse.

Eandem Dæmonis fallaciam ostendere volens Maro *Æneidos* 3. sciscitante *Ænea* Oraculum Delphicū; Quas nam terras petiturus esset, sub dubio, & enigmaticè respondit Dæmon, inquiens.

*Dardanida duri, quæ vos à stirpe parentum,
Prima tulit tellus, eadem vos ubere lato,
Accipiet reduces; antequam exquirite matrem,
Hic domus Ænea, cunctis dominabitur Oris,
Et nati natorum, & qui nascantur ab illis.*

Quod magnam confusionem peperit ipsis Troianis, de qua nam

O 2 terra

terra intelligere voluisset, an de Latio, vel quali, & licet nixi fuerint illud interpretari, ad eorum commodum, tamen uerum dixit Oraculum, etenim sensus illorum verborum talis esse potest, ut tellus quos tulit Teucros eadem exceptura esset mortuos; Et quæ antiqua mater omnium est, & eadem etiam acceptura eos, at omnes descendentes ab *Aenea*, quia omnes morimur, & sicuti aqua dilabimur: simili fallacia, atque equiuocatione Diabolus decepit

Gen. 3. Euam, etenim dixerat, Deus *Adæ*, quacunque hora de arbore illa comederitis, morte moriemini, scilicet æterna, & spiritali, At *Demon* dixit, Nequaquam moriemini morte, scilicet naturali, & pro nunc, sed postea, Non tamen seduxit Adam.

- 585 † *Isidorus* in lib. de summo bono exclamando, dicit, quam magna est uis veritatis; Quæ omnia ingenia, & calliditates, atque astutias superat; quæ contra ficta, simulataq; figmenta, se ipsam defendit: Quæ demum post Deum, ubique colenda est. Quia colendo ipsam veritatem, Deum colimus, qui Veritas est; † Et quæ
- 586 per dissimulationes, etiam exemplo *Salomonis* querenda est. cap. Asserte, de præsumpt.

- In tantum, ut cum multoties propter ingenij nostri imbecillitatem eam attingere, haud valeamus, † Quod verosimile est amplecti debemus. *Bald. conf. 175. lib. 6. Castr. conf. 180. Iudex est Minister Dei. lib. 1. & Fulg. conf. 162. relatus à Bolognino in consil. 36. ubi dicit toto posse veritatem ipsam defendere, ac iuuare*
- 588 conari nos debere, † Ex quo manifestè comprehenditur; Quod resistere calumnijs, & punire proteruos, & mendaces, summa virtus est. † Verisimile ita attendendum est, ignorata veritate, ut ei
- 589 non minus, quam vero standum sit; † Illud nanque cognatum naturæ dicitur; verumque præsumptum appellatur. *Bald. conf. 180. Mortuo filio lib. 3. Dicente Colum. lib. 3. cap. 9. Id cum sit uerisimile, tum etiam verum esse nos docuit experimentum, † & uerisimilia dicuntur, credibilia, consentanea, conuenientia, & probabilia. Tiraq. in repet. l. si vnquam, in Præfat. num. 43. cum seq. C. de reuoc. donat. † eaq; est uis, atque potestas uerisimilis est ut ser. illud, ad ueri ipsius cognitionem faciliè inducamur. l. Obligatione. ff. de pign. c. si. de off. vic. in 6. † sicuti ab inuerisimili faciliè in falsitatem proijcitur, † Etenim quod à uerisimili distat speciem falsitatis*

tis habet. Bal. in l. Quicumque. C. de seru. fug. Gram. Dec. 28. nu. 1. 594
 id facile videbatur, quia simile uerò uidebatur; inquit Cic. ad Cas-
 sium. † Verisimile ualet ad coniecturandum de functorum, & con- 595
 trahentium uoluntatem. l. in obscuris. ff. de reg. iur. cap. Inspecimus.
 eod. tit. in 6. & cap. Quod uerisimile, ubi Pan. & Fel. de præsump.
 † Item, & ad conuincendum quem de malitia, ac proteruitate. d. c. 596
 Quod uerisimile, & cap. Scribam. eod. tit. † & qui uerisimile ha- 597
 bet contra se duriori, afficitur probatione. Pan. quo superius alle-
 gato, cap. Quod uerisimile. † Vnde Henricus Imperator cum eius 598
 vxor in senili ætate esset pregnans, ut ea palam pareret, ne qua es-
 set fraudis, & suppositi partus, suspicio uoluit, refert Angelus in l.
 si maior. C. de leg. hæred. † Verisimilis debet esse confessio in 599
 criminalibus ad condemnandum. Bal. in l. si quis in hoc genus, col. 1.
 C. de Episc. & Cler. notatur in d. c. Qua uerisimile, & in l. non est
 uerisimile. ff. quod met. causa. † Credens uerisimili excusatur. 600
 Dynus in d. reg. Inspecimus. † Et licet aliàs semiplenè probanti 601
 suppletorium iuramentum deferatur, per notata in l. Admonendi.
 ff. de iureiur. † tamen quando contra semiplenam probationem, 602
 uerisimile adest; illud tunc nō defertur. gloss. notabilis, in d. l. Non
 est uerisimile, quam magni facit Bald. ibi, idem Bald. Aluar. &
 Præpos. in cap. Præterea, in tit. Quid sit inuestitura, in usib. feud.
 Casus multos ponit. Euer. in sua sesquicent. in loco à uerisimili.
 † Et uerisimile dicitur, quod rebus sensatis concordat Doct. in d. 603
 l. Non est uerisimile. † Rursus propter ipsum uerisimile, quando 604
 uerisimile est, què deieraturū, iurandum ei, haud defertur, per
 notata in l. Ambiguitatis. C. de ind. uid. toll. c. Clericos, de cohab.
 cler. & mul. las. in l. 1. col. fin. uers. Quinto limita. ff. qui sat. cog.
 per quem textum. Mars. in l. Quæstionis, num. 33. ff. de quæst. Con-
 cludit, † Reo de crimine accusato, uel inquisito, super eo crimine 605
 iurandum, deferendum non esse, quia uerisimile è potius eū esse
 deieraturū, quàm proditurum ueritatem, in sui perniciem. † Quod 606
 malè seruant latrunculatores nostri temporis, qui passim, reos ip-
 sos sub iuramenti uinculo accusationi, & inquisitioni respondere
 cogunt. Dicit & Osalc. decis. 66. num. 5. ubi & concludit † pos- 607
 se quidem Iudicem, poenam de dicenda ueritate litigatoribus im-
 ponere, camque exigere; allegat Cagn. in rep. l. Vnicæ, num. 91.
 ff. si

ff. si quis ius dicenti non obtemp. at non in huiusmodi casibus extorquere iuramentum. Plura de verisimili videri possunt, apud Ti-raquellum, qua superius allegata. l. si vnquam, in Præludijs: Veruntamen, vbi de ipsa ueritate constat, cessat verisimilitudo. l. fin. ff. de Prob.

- 608 † Veritatem Saturni filiam, eo quod filia temporis Veritas dicatur, fingit Antiquitas, quam & in Puteo demersam, dicebat Democritus à turpique anu depressam assererat, sed paulatim ab ipso Saturno depromebatur, renitente anu ipsa per quam falsitatem figurare volebat; † Quæ ne veritas emergat, enixe elaborat. 609 Verum vt tandem prodeat necesse est, & secundum illud Catoniani dicti,

Temporibus peccata latent, & tempore patent.

Enimvero tempus æquiualeat veritati glossa magna. in l. 1. C. de seruit. & aqua. Quod declarat Bal. in l. 1. vers. Item glossa. C. de fideicom. si consuetudine vestitum fuerit, rem incomprehensibilem Pyrrho Philosophus reputabat esse ueritatem.

- 610 † Veritatem ad casum fictum non extendi superius diximus, tanquam fictio sit contra ueritatem, pro ipsa ueritate assumptio. † vnde substitutio facta, si institutus sine filiis decesserit, de ueris, & non de fictis intelligitur. arg. l. vltimæ. C. de his, qui ven. ætat. imper. l. Sancimus. C. de nupt. clarè Bal. in l. Cum acutissimi, col. 1. vers. Quæro quid si Pater. C. de fideicom. & in l. fideicommissum. 611 ff. de cond. & demonst. † Pari ratione in contractibus fictio locum non habet; In quibus sit stricta, & propria interpretatio. Bal. in l. filium. col. 1. vers. ita nota, Quod Monasterium. ff. de his qui sui sunt, vel alien. iur. Verû & hoc duas habet restrictiones. Primam quando actus circa quem ius fingit, naturalem rationem, & publicam utilitatem in se continet, ut in Postliminio, in quo lex fingit, captiuum semper fuisse in Ciuitate, qui re vera non fuit. l. 1. ff. de capt. & postl. reuer. ea ratione, quia hoc habet in se naturalem rationem vt captus, si reuertatur, fingatur retro semper in Ciuitate fuisse, ut ibidem notant Doct. & in casu l. captum. C. de Postlim. reuersis. Rursus, & si antequam caperetur rite quis fecerit testamentum fictione legis Cornelie, illud non irritatur, sed valet testamentum. §. fin. Inst. tit. Quibus non est permitt. fac. test.

Idem

Idem dici potest de communi errore, qui suadente ipsa naturali ratione ueritati ipsi antefertur, ut in terminis legis. Barbatus. ff. de offic. Prætoris. † Et isthæc quidem fictio translatiua dicitur. 612
 Secundo, quando eadem ratione, Mortuum fingit, qui non est, & hæc dicitur fictio priuatiua, de quibus Bar. & Imol. atque alij in l. si is qui pro emptore. ff. de vsuc. & statutum de ueritate disponēs, non uendicat sibi locum, si ueritas per uiam fictionis introducta est. Tiraq. in l. si inquam, in uerbo, Suscepit liberos, nu. 7. C. de rescin. donat.

Mendacium ita leges abhorrent, amantq; ueritatem, † ut etiam 613
 sub ueri, dissimulatione illud proferri uentent; Etenim si quis decem causa mutui, sub spe tamen futuræ numerationis habuisse confessus fuerit, licet scriptura, Verum contineat, nepe quod confessus fuerit habuisse, includat tamen mendaciū, quod re uera habuerit; Nihilominus quo ueritati locus sit, per exceptionem non numeratæ pecuniæ, † quæ intra biennium conceditur. l. in contra- 614
 ctibus. C. de non num. pec. Confitenti, ne teneatur succurrunt. Bal. in l. 1. nu. 2. C. plus ual. quod agi quam quod simul con. vbi Valerianus, & Galienus licet ethnici; ueritatis excellentiā cognoscentes, expressè enunciant. † In contractibus, Veritatē potius, quā 615
 scripturam attendi debere: Quicquid dicat rex. in l. Prætozem. ff. fam. ercif. opinionem ueritati præferri, quoniam illud ibi dicitur, propter auctoritatem rei iudicatæ, non autem ut opinio ueritati præferatur; & ne lites multiplicari contingat, quas rescare quantum possunt leges contendunt, ut superius præfati sumus; & ob quod † rem ipsam iudicatam pro ueritate haberi uolunt, fictione 616
 inductiua. l. ingenuum. ff. de stat. hom. l. res iudicata. ff. de reg. iur. vbi Dec. Cagn. Mayn. & alij.

Et differt fictio à præsumptione, ut fictio sit super facto, & qui- 617
 dem certo, præsumptio autem super incerto, & super iure. † Fictio 618
 semper est contra ueritatem, pro ueritate, Præsumptio autem cum ueritate stat, & dispositum, in casu uerò habet locum, in casu præsumpto, per notata in l. Possessor. ff. de relig. & sumpt. fun. Fictio est quando ius certum de aliquo facto fingit statuendo oppositum. Præsumptio autem est super dubio, uerisimili tamen gloss. in l. vni- ca. §. accedit. C. de rei ux. act. & est casus in cap. is qui, de spons. ubi cum

- 619 cum ꝑ idem operetur præsumptio iuris, & de iure quod ueritas in foro iudicia. ꝑ concurrentibus matrimonio uero, & præsumpto, statutorio licet præsumpto. ubi Panor.
- 620 Illud prætereundum non duxi, quod & assentatio, species falsitatis deterrima est, & quæ ueritati ipsi ita aduersatur, ut cum in reliquis falsitas, ludicem, & partem, contra quos profertur lædat,
- 621 Pestiles adulatio totâ Ciuitatē inficiat, & de qua dicitur, ꝑ Oleum peccatoris non impingat caput meum, Oleum peccatoris, ibi interpretatur glossa. falsam adulationem, & refert Iustinus de gestis Alexandri Magni, ꝑ Quod cum nauiganti Alexandro ab Aristobano datus fuisset liber in quo eius gesta describebantur, cognoscens
- 622 ex eo Alexander, quod multa de eo dicebantur, quæ re uera non erant, iratus, librum in Idasperm Fluiuium, per quem nauigabat coniecit, & conuersus ad Scriptorem dixit, tu magis quam liber demergi debueras, præclarum quidem factū denotās, ꝑ Magnum Principem factis magis, quam falsis adulatorū uocibus clarescere debere, & porro quid aliud est: Assentatio quam turpe foedus seruitutis, ut inquit Tacit. in suis Historijs, Duo esse genera persecutorum; inquit D. August. super Psalmos, Lingua persequētium, & lingua adulantium, sed plus persequitur lingua adulatorum, quam manus persecutorum. Adulatores sunt ad instar Sirenarum, quæ animas in peccatis dormire faciunt; Et de quibus Esai. 13. ait, Sirenæ in delicijs voluptatis; & de qua Ouid. lib. 1. de Art. Am.
- Impia sub dulce mella uenena latens.*
- Et Montanarius in luna celeri.
- Surgit Adulator, lac peccatoris ad uerber.*
- 624 Veritatem hanc Præses Pilatus licet Iudex ab eo, qui summa est Veritas, scire magnopere cōcupiuit. Dum corā eo dicente Domino: Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati, & addente: Omnis qui ex ueritate est, audit uocem meam, Quid est ueritas? Pilatus eum percunctatus est. Quam tamen Christus aliter ei patefacere noluit, cum satis eā ex operibus, ac miraculis eius cognoscere potuisset, uel forsitan id factum fuit, ꝑ quia cum Pilatus populum ethnicum figuraret; volebat ob id præferre, quod post eius in Cælum ascensum: Per Apostolos etiam Ethnicis ipsis patefieret: atque euulgaretur,
- uel

vel vt ita dicit Pan. in cap. & si Christus, de iureiur. ne iactaret se
ipsum, qui est Veritas: Propter veritatem, & mansuetudinem, &
iustitiam deducet te mirabiliter dextera tua, de veritate dicitur †
Misericordia, & Veritas custodiunt Regem, † & Rex qui iudicat in
veritate pauperes, Thronum eius in æternum firmabit.

Psal. 44.

626

627

Prov. 19.

628

629

Hebr. 8.

Igitur circa hoc perorando concluditur, quod † cum omnis Dei
lex, quæ in cordibus hominum scripta esse debet, veritas sit; † Et
quidquid bonum, iustum, ac rectum est, absque ea esse non possit;
vnde verum aliquando pro bono, æquo, & iusto accipitur. Bald.
in l. scire leges. ff. de leg. l. omnes. ff. de rest. in integ. l. si fideiuss.
in fin. ff. de leg. 3. Vnde apud Horat. epist. lib. 1. † Metiri se quem-
quam suo modulo, ac pede debere, verum est. Verum enim ibi ac-
cipitur pro iusto, & vt apud Cic. Pro L. Mur. ibi Cato negat bene-
uolentiam alluci cibo, sequitur, vt † Mendacium, seu falsitas ei con-
traria turpis semper vitiosa, flagitiosaq. sit, & in quibus veritas vir-
tus est (in omnibus namq. semper est virtus) in illis suum contra-
rium nempe mendacium vitium semper existat; dicente D. August.
superiùs allegato tractatu, contra mendacium, cap. ult. † Quisquis
esse aliquod mendacij genus, quod peccatum non sit, putauerit, de-
cipit se ipsum turpiter, cum honestum se deceptorem, aliorum ar-
bitretur, illud summopere omniq. nostro conatu vitare debeamus.

630

631

632

† Et cum verba ideo ad enunciandum mentis nostræ cōceptum,
adinuenta sint, ne per ea homines se ipsos fallant, sed (vt dictū est)
quo eis quisque in alterius notitiam cogitationes proferat, verbis
ipsis vti ad fallaciam, non ad quod instituta sunt, non debemus.
Quod graue piaculum est, vt inquit idem D. August. in Enchiridio,
vt habetur in cap. is autem. d. 22. q. 1.

633

† Nec ideo vllum Mendacium putandum, est non esse peccatum,
quia possumus aliquando, alicui mentiando prodesse; possumus &
furando si pauper cui palàm datur, commodum sentit, & diues cui
clàm tollitur, non sentit incommodum prodesse, nā nihilominus
peccatum est, & ita veritas dicenda est, vt † eam celare, etiam læ-
tale peccatū sit. c. quisquis 1. q. 3. notatur, in c. 1. de Crim. fals. Pan.
in c. 1. num. 2. de test. cog. & in c. 1. num. 4. de crim. fals. vbi declarat
id intelligi, quando inducitur in testem, vel aliter eam dicere
tenetur.

634

635

P

Scx

636 Sex odit Dominus, inquit Sapiens, & septimum detestatur anima eius, oculos sublimes, linguam mendacem, manus effundentes, innoxium sanguinem, cor machinans cogitationes pessimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia testem fallacem, & cum qui seminat inter fratres discordias,

Prov. 29. & Princeps qui verba mendacij libenter audit, omnes ministros habebit iniquos, dicit idem Sapiens: Et retrocedentibus aliquibus discipulis Domini, tum Christus duodecim dixisset: Numquid &

Job. 6. vos vultis abire? Petrus Veritatem hanc enūciare volens, respondit, † Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes?

At qui quod superius ex mente D. August. diximus, omne mendacium esse peccatum, restringunt aliqui, † vt viris perfectis omne mendacium lætale sit; quia nullus perfectus, pro vita alicuius temporalis, mentiri debet freti, auctoritate eiusdem D. August. super Psalmos, quod, & habetur in c. ne quis. d. 22. q. 2.

Verum D. Thomas in 4. sen. dist. 16. q. 3. cōtrarium tenet; Nempè † vt nulla circumstantia aggrauet infinitum, nisi quæ speciem mutat, clarè explicat Nauarrus in suo Enchiridio, cap. 6. num. 3. & idem D. Thomas in suis Quodlibetis, asserit, quod cum eadem fallendi intentio, in vtroque sit, vterq. æque peccat: Vnde in hoc, nihil refert, an id fiat, à perfectis, vel non perfectis.

Quid refert vtri Virgis, ferroq. necari? vt inquit Horatius. 640 † Sicuti in homicidio nil refert, an securi, vel ense quis hominem occiderit. Quare ad aliam doctrinam, eiusdem D. August. in lib. de mendacio, cap. 14. recurrendum est; vbi secundum genera mendaciorum, quæ ponuntur ibi, quis lætaliter, & non lætaliter, plus, minusve peccare asserit, & latius diximus in nostra Hierarchia lib. 2.

cap. 11. † Suavis est panis mendacij, & postea implebitur os eius

Prov. 20. calculo. Inquit Sapiens.

642 Sed cum aliud sit mentiri, aliud veritatē occultari, † Queritur modo nūquid q. veritatē ipsam tacet, vel eam occultat, fallum dicere uideatur; prudentiq. dissimulatione veritatem ipsam occultare conueniat? Ex quandoque concedi: Inquit D. August. eodem

Gen. 20. lib. contra mendacium, ponendo exemplum de Abraham, qui Sarram sororem suam, quæ erat ei, & vxor simpliciter eius sororem dixit, & de alijs sanctis Viris legitur, qui prudenti dissimulatione,

quod

quod verum erat, tacuerunt: Illud tamen non negauerunt, etenim
 & Iacob mysticè finxit se Esau, quod significabat populum Genti-
 lem, qui respectu Populi Hebræi, secundogenitus erat, in locum
 Populi Hebræi substituendus: Sic Iudith prudentissima, & pul-
 cherrima mulier se habere aliquid, quod diceret, Holoferne pro-
 pter salutem populi sui Bethulæ, pro quo mortis periculo manife-
 sto se exposuit, dissimulauit, nec tamen mentita fuit.

Quod & inferri potest ad statuta, seu Principum constitutiones, 644
 contra Supplicantes falsum, vt ita demū pœnam ipsam incurrant
 si Principi obreptum, aut subreptum fuisset, in his in quibus Prin-
 ceptus deceptus fuisset, & propter ipsam obreptionem, seu subreptionem
 inductus fuit, ad cōcedendum quod alias non concessisset;
 Non autem si circa ius scriptum, circa quod fraus committi nō po-
 test, glossa & Doct. in d.l. præscriptione, alios casus ponit Felin. in
 cap. super litteris, num 8. de rescriptis; qui refert Urban. II. Papam,
 respondisse cuidam Auditori Sacri Palatii, quod de qualitatibus
 iuris mentionem facere opus nō est. † Et quod Princeps in scrinio
 peccatoris habere censetur. l. omnium. C. de test. c. 1. de const. in 6.
 cap. spè, de appellat. Nam licet Princeps Doctor iuris non sit, re
 ipsa scientia est, tamen in eo propter sapientes quos habet penes se,
 & sine quibus, quæ ad Principatus regimen, & iustitiam sunt, quic-
 quam non agit, ita interpretatur, Ias. per multa quæ allegat in d.l.
 Præscriptione, n. 10. & plenus Philosophiæ dicitur. l. Post. C. de his
 quibus, vt indig. l. cum Syllanianum, vbi Bal. C. de his quib. vt ind.

Rurfus, aliud est mentiri, aliud est mendacium dicere, secundum 646
 Politiorum litterarū professores, nā qui mentitur, ipse non fallitur, 647
 quidem, sed alterum fallere conatur, qui autem mendacium dicit,
 ipse fallitur. Gellius noct. Attic. lib. 11. c. 1. qui refert Publium Ni-
 gid. sic asserentem; Verum confunduntur hæc nomina apud Legu-
 los, ut in d.l. de ætate. ff. de interrogat.

Transit autem in aliam speciem mendacium, quando iusiuran- 648
 dum, permixtum habet; Quod Periurium dicitur, quodq. est men-
 dacium iuramento firmatum, vt inquit Theologi, & dicit Clar.
 in §. Periurium, in princ. & per quo grauis incurritur criminalis
 pœna, vt ibidem dicitur clarius, & cum falsum iurans mentiatur,
 damnabilior est, quia mentiendo peierat. cap. Animaduertendum.

P. 2

S. item

850 S. item quòd falsum. 224. q. 2. † Sed & illud perniciosum est perius-
rium, cum quis veritatis non dicenda; iuramentū præstabit. Quod
utrique non valet, cap. olim de accus. l. fin. ff. qui sat. cog. Specu. in tit.
de inquisit. S. viso igitur, vers. quid si ante. Nam si ex se præstitum
est, tanquā temerarium non ligat, si in manibus alicuius, neces-
saria est eius relaxatio, ut dicunt Pan. & alij in d. c. olim, & cū mul-
ta liceant, quæ non expediunt, & è contra, ut dictum est, veritatem
† negare, nunquā expedit; ut inquit Iuricons. in l. illud. S. fin. ff.
de tribut. act.

851 Cicero in primò officiorum, Veritatem, materiam prudentiæ,
ac sapientiæ esse asserit: sic inquit, In sapientia inest indagatio,
arque inventio veritatis, cuius virtutis munus est proprium, vbi, &
852 dicit, † Scientia, quæ remota est à iustitia, calliditas potius, quā
sapientia est dicenda, & Philo. 1. Metaph. ait omnis scientiæ finis
est Veritas, & scientia est infallibilis notitia veritatis, ut inquit Bal.
in l. scire leges. ff. de legibus.

853 Et profecto si scientia ita intellectum informat, sicut anima cor-
pus, sine scientia intellectus hominis, quasi sine formā dici potest;

854 Vnde & ibidem isdem Cicero ait, quod † Multi homines nomine
pauci re sunt, quod præse ferre voluit Diogenes ille Cynicus, dum
interdiu lanterna circueñs Ciuitatem, dicebat, quæro hominem, &
non inuenio, sic multi; Sacerdotes, pauci Sacerdotes, dicit Ioan.
Chrisostomus super Matthæum, & habetur in cap. multi, 40. dist.

855 Profectò sine veritate homo definit esse homo, & † tam potens est
veritas, ut cuiuscunque ab ore prodeat, à Deo uenire dicatur.

856 Nec in verbis solum detestatur mēdaciū, sed & in falsis factis,
& plus aliquando in simulatis actibus, quā in verbis, quanto quod
exempla magis mouet, quā verba. Neui. in silu. nupt. in verbo
est nubendum, fol. 89. à tergo. Quod & Christus Saluator Noster
† ostendere voluit, discipulis loquens, dum dicebat; Super Cathe-
dram Moysi, sederunt Scribæ, & Pharisei, omnia ergo quæcunque
dixerint, vobis seruate, & facite, secundum verò opera eorum, no-
lite facere. Dicunt enim, & non faciunt.

Mat. 23.

Pukhram illusionem, de hoc refert Theophrastus, seu venon-
nulli alij uolunt Elianus de uaria Historia, quod cum quidam
Chrius iam Venetæ Lucademone[m], uenisset, & esset alias arrogans,

nec

nec lux senectutis pueret (Canos enim capillos tinctura obli-
terare conabatur.) Progreſſus in publicum de rebus orationem ha-
beret, quarum gratia venerat; Surgens tunc Archidimus quidā di-
xit, O Patres, quis illum tandem rectum diceret, qui mendacium
non in anima ſolum, ſed capiti quoque circumtenet? Igitur non
mirum, ſi lex etiam humana, deriuata à lege diuina (vt dictum eſt)
tantopere repellit mendacium; Verum namque enunciant leges,
& verū ſequi profitentur, vt clarè enunciat Imperator, in d. l. vlt. ca.
C. de dedit. lib. tol. calumniari prohibent, dicente Caio Iureconſul-
to in l. ſi calumniatur. ff. de verb. ſign. † Ideo calumniatores appel- 657
lati ſunt protelatores, & fruſtratores litigantium, quia per frau-
dem, & fruſtrationem alias vexarent litibus.

Ira fallax, & deceptrix res eſt falſitas, † vt ſub ſpecie veri prodeat, 658
quò magis fallat, vt diximus, ea namque definiuntur; Vt ſit † verita- 659
tis imitatio. S. i. in princ. & ibidem gloſſ. in auth. de inſtrum. cau. &
fide, vel ibi dici poteſt veritatis immutatio, licet falſum nō dicatur,
quod veritatis primordio adiuuatur. l. cum filijs. S. hæres meus,
de leg. 2.

Et Iuriſconſultus hic noſter Actori, qui de mendacio, aduerſa- 660
rium conuincit, citam cauſæ victoriam, & rei negatæ poſſeſſionem,
abſque alio onere probandi rem eſſe ſuam, quæ negatur, pollicetur.
† Antiqui quādo mulier aliqua capiebatur, in bello tonſis crinibus 661
dabant eam victori, & nūdā ad denotandum, quod veritas omni
ſuramento expoliata eſſe deber, & vt uno verbo me expediam, lex,
& Prophetæ; Profeſſo nil aliud, quam Veritatem ipſam enūciant.

Atqui, ne ita è veſtigio pertranſeamus; animaduertendum du- 662
co, quod dum dicitur hic, ſi poterit Aduerſarius conuincere, re ab
aduerſario poſſideri, transferat de eo in ipſum Actorem, poſſeſſio-
nem, multas reſtriſiones, recipit iſta conſuſio. † Primo, ſi dolo, 663
vel lata culpa negatum fuerit, quod ſi nec dolo, nec culpa negatum
fuerit poenæ huiuſce legis locus non eſt. la ſon, in S. actionum, n. 96
in ſtit. de action. Secundo, ſi onere probandi, quod reus conueni-
negauerit Actor fuerit præ grauatus, ponderando verbū illud con-
uincere, quod cum ad ſuæ verificationem requirat, vt teſtibus ſi-
milive genere probationis, mendax detectus fuerit. l. qui ſenten-
tiam. c. de poen. Boſſ. in tit. de conuiſtis, nu. 3. Clar. q. 66. circa princ.
Bald.

Bald. in l. fin. C. de probat. sola ipsa negatio, damno ammissionis possessionis cum non afficit.

Vndè non sufficit, quòd reus il'am negauerit ad positiones, seu
 664 in ipsa, seu in alia causa factas, † vel etiam confessus fuerit, in alia
 causa siquidem confessus, & conuictus, tamquàm diuersa, in d.l. qui
 665 sententiam, & alijs quibus supra locis ponūtur, † Et ex diuersis non
 rectè de vno, ad aliud infertur. l. Papinianus Exuli. ff. de minor.

Differentiam inter prædicta ponit Summus Pont. in c. At si Clerici, de iudic. cuius verba sunt hæc; At si Clerici coram sæculari iudice conuicti fuerint, vel confessi de crimine, non sint propter hoc à suo Episcopo aliquatenus condemnandi; vti differentes etiam ab inuicem, ponuntur in l. 2. C. de exec. rei iudic. & in l. 2. C. Quorum appell. non recip. differentia hæc in Sacris litteris etiam depræhenditur, dum dicitur conuictus, morte moriatur, & habetur in cap. primo, de fur.

Quod & ex forma ferè omnium statutorum Italiæ, constitutum est; Vt in poenis criminalibus, pecuniarijs infligendis spontè confesso certæ ipsius poenæ pecuniariæ remissio, sicuti ex diuerso in conuicto, adauctio fiat.

666 Suadet etiam ethymologia ipsius vocabuli, vt conuictus, quasi vna, vel simul victus dicatur, hoc est propria sceleris conscientia, externaq. aliqua probatione.

Ex quibus non ineleganter quærent hic Doctores, num actor Aduersarium de mendacio in huiusce legis remedio convincere volens per positiones, iure id facere valeat, vt non possint; Mouen-
 667 tur, quia cum † confessio, quæ ad positiones fit, non probatio, sed releuatio ab ipso onere probandi dicatur. gloss. in c. si post præstitū, de confess. in 6. Spec. in tit. de posit. §. 2. circa princ. verbis huiusce legis ex quibus mens defumitur, quæ aduersarium conuinci expo-
 668 stulat, baud fatissit, & † Aduersus propriam cōfessionem in eadem
 669 causa factam positionibus, quis respondere non tenetur; † Quibus per iusiurandum calumniæ respondendum est, & aduersus prædicta iurare non obstringitur, Bald. in l. 1. col. 20. C. de confess. Ioan. Monac. in c. 1. cod. tit. in 6.

670 Vndè cum reus conuentus, semel negauerit, licet iniuriatus contrariū dicere, cum iuramento ad positiones, non cōpellitur; Quod
 & verba

& verba textus insinuare videntur, dum dicunt; Ita ut si poterit Adversarius convincere, rem ab Adversario possideri, transferat in se possessionē, etenim ex vi uocis ipsius poterit. † Quod difficultatem in se includat, id intelligi potest; At difficultas vlla non esset, si per positiones id actori facere concederetur, & hæc est veritas. l. qui iurasse. §. si Pactum. ff. de iureiur. & d. l. eum qui. Galtott. in sua Margherita. cap. 1 §. num. 5. 671

Igitur aliter actori ad cōvincendum reum ipsum conuentum de mendacio, circa possessionem negatam, quam per positiones paranda, via est. Vbert. de Bob. de Posit. num. 14.

Nec eo, quia ex responsionibus ad positiones, sicuti ex uerbis libelli contra ipsum negantem, & producentem, vera resultat iuris confessio. l. cū precum. C. de lib. caus. l. ne satis datio. ff. rem rat. hab. & l. qui familiæ. ff. famil. ercisc. Roman. cons. 37. ita ualidam resultare probationem ad reum uerē conuincendum, ex responsione ad positiones, dicendum est: Ego addo, quod sicuti ex contentis in libello, plena resultat contra libellantem iuris probatio, ut contenta in libello, confessata dicantur; ita ex responsionibus ad positiones, non minor probatio resultare debet: Atqui respōdetur, rectē quidem expositionibus, seu responsionibus ad positiones, plenam resultare probationem contra ipsum ponentem, seu respondentem, ut contenta in positionibus, uel confessionibus confessus fuerit. Quinimo nulla dicitur maior probatio, quam propria oris confessio, quæ & contra præsumptionem iuris, & de iure admittitur. glo. in §. illud. in auth. de equ. dotium. Lanfran. in d. c. quoniam contra, in uerbo confessiones, nu. Tamen ex prædictis, nō in casu nostro, in quo † ut negans, de possessione mendaciter negata, dicatur conuictus, quod testibus aliove genere probationis superatus fuerit, requiritur; Nec sufficit, quod illud tacitē, seu expressē in aliquo alio actu confessus fuerit; Vtputa si producerentur confessiones ipsius rei, in alia causa, seu positiones, ex quibus resultaret ipsius possessionis probatio; siquidem conuictus ab ipsa confessione diuersitatem recipit. d. l. qui sententiam, & ex diuersis non fit illatio, ut superius dictum est. 672

Adiciatur, quia ex forma huiusce legis est, ut negans de possessione mendaciter negata, ex probationibus per Actorem in eadem

met causa factis; Non autem ex probationibus facto, uel dicto ipsius negantis, in alia causa resultantibus conuincatur. Grat. conf. 37. vol. 2. faciunt dicta ab eodem Lanfranc. in d. c. quoniam contra, in uerbo exceptiones, uers. istud est etiam notandum, quæ differentia constitui potest inter responsiones ad positiones factas per negantem in alia causa; & in eademmet causa factas in utrisque enim eadem ratio uiget: Et utraque ex ore ipsius respondentis procedunt: Faciunt notabiliter dicta à Bart. in l. Cerrum. §. si quis absenti. ff. de confess. & in l. 1. in ultima lectura, ubi etiam las. ff. de his, qui poem. nom. Roman. conf. 59. ad discutiendum in ultimo dubio; idem las. in l. 2. in 2. notabili, & ibidem etiam Dec. in 3. notabili. C. de instic. & substit. idemq. Dec. in c. cum uenerabilis, col. 12. nu. 22. de except. Paris. conf. 125. uiso processu, nu. 17. lib. 1.

- Et porro si huiusmodi conuictio per positiones, fieri posset, dictum huiusce Responsi destrueretur, menti. Juriconsulti hic elicitæ ex uerbis aduersaretur. † Qui intēdit, ut ita demum, in odium negantis, de reo conuento in ipsum actorem rei mēdaciter negatē, transferatur possessio, si onere probandi actor prægrauatus fuerit; Negantemq. mentitum fuisse probauerit: Ponderando uerba illa consequutia, † ita ut quæ restringendi præcedens dictum uim habent, ut superius diximus; & latius inferius enucleabitur; faciunt egregiè considerata à Neuiz. in conf. 5.

- At ego in fortioribus terminis aliam quæstionē constituo, num scilicet si actor nullum contra possessorem præmisset præparatorium, an teneat, uel possideat, sed postquam in remedio ipsius rei uendicationis obtulisset libellum, dederit positiones, in quibus ponat reū possidere, & reus neget, an sequuta tali negatione, Actor conuincendo ipsum reum de possessione mēdaciter negata, immitti in possessione rei ipsius negatē ad dictas positiones, perete ualeat: Et immitti eo dicendum uidebatur, quia cum negans ex huiusmodi negatione, † uideatur fassus fuisse, sua non interesse, ex quo negauit possidere iniuria aliqua ei nō sit possessionem ipsam in actorem transferendo quam se possidere negauit, opinionem hanc tenere uidetur Beninten. decil. 84. post multa, quæ, pro, & contra allegat; Versù Ausserius ad decil. Capel. Tolos. 167. Contrariū manifestè sustinet, eamq. melioribus rōnibus, meliori. iure niti asserit.

Illud perquirendum est, † Num falsa ipsa negatio; ita negatē 677
 ipsum afficiat, vt aliquo pacto eā reuocare non valeat; & quod eam
 reuocare non valeat, suaderetur quia † cum in odium negantis, trans- 678
 latio possessionis hæc fiat: Iam per solam negationem, reus ipse
 dispositionem huiusce legis incurrit: Consumauitq. delictum, vn-
 de & poena huiusce legis eum statim concomitata fuit; † Etenim, 679
 quod semel exijt de ore mendacis, ad euitandum poenam ipsius in
 foro hoc exteriori, haudquaquam reuocari debet, quia, & si secun-
 dum Bald. in auth. contra qui propriam, C. de non num. pec. reuo-
 cationi actus poenalis locus sit, tamen hoc non procedit, quādo reus
 potest de mendacio puniri. Barbat. conf. 36. nu. 4. rationem allegāt,
 † quia tunc poenitentiae locus est, quando nulla captio, ex ea acto- 680
 ri fit, d. l. de ætate. §. celsus; firmant Bart. & Bald. in l. non fateatur,
 ibi nulla captio de confess. At captio in hoc fit Actori, quē per fal-
 sam negationem reus decipere intendit: Igitur eam reuocare, mi-
 nusq. poenitentiae locus existit.

Nihilominus contrarium dicendum est, & cōtrarium ex eadem
 hac lege manifestè colligitur; in qua cum ea ratione velit ibi lu-
 riscōsultus, ut actor grauatus onere probandi reū ipsū fuisse mētum
 in rei negatæ, possessionem mittatur, & quod prægrauatus in vno
 in altero releuetur; vt postquā probauerit, transferat ad se ipsam
 possessionem, absque alia dominij probatione; sequitur. vt si actor
 tali onere probandi prægrauatus non fuerit, sed illico negationem
 ipsam reus reuocauerit, poenam huiusce legis haud incurrerit, &
 perinde habeatur, ac si non negauisset, etenim † cessante legis ratio- 681
 ne, vt & legis ipsius dispositio cesset, necesse est. l. quod dictum. ff. de
 pactis. c. cū cessante, de appell. & l. generaliter. C. de Episc. & Cler.
 cessat itaque ratio huiusce legis in eo, qui negauit, & statim suā ne-
 gationem reuocauit, antequam actorem in probādo defatigauerit:
 Igitur & ipsa legis dispositio cessare debet. Addatur & vt apud Ro-
 manum in d. conf. 70. vt sicuti testis in continēti dictum suum cor-
 rigens poenam falsi euitat, cap. præterea de testib. cog. Ita & pars
 talem valeat reuocare negationē ad euadendum poenam hāc men- 682
 dacis, ac subdolæ negationis, † Secundò, quia sicuti ad poenā cui
 tandam ante consummatum delictum, factam negationem per poe-
 nitentiam reuocare licet, d. auth. contraq. vi propriam per Bald. in

Q

d. l.

d.l. contra negantem, C. ad leg. Aquiliam. Ita negans suam negationem reuocare queat onere probandi actore nondū prægrauato.

683 Tertiò, quia cum huiusce legis remedium, ad puniendum proteruiam temerarij ipsius negantis introductum sit, † sicuti ad euitandum poenā delinquenti, in terminis inuasionis licitū est, quandoque vsque ad litis contestationem; & quandoq. etiam vsque ad sententiā poenitere. l. si quis conductionis. C. locati. l. non abs re. C. vnde vi. l. qui cum maior. ff. de bon. lib. Bart. in l. qui ea mente. ff. de furtis, & poenitendo negationis ipsius eam euadere, ita in casu nostro reuocare ipsam negationem ipsi neganti non denegetur.

684 Quartò, quia licet respondententi interrogationi aduersarij ipsam responsionem reuocare: Modo nulla captio, ex eius persona actoris fiat. d. l. de ætate. S. celsus; Notatur in l. qui se obtulit. ff. hoc eodē tit. nostro; conclusionem hanc firman Bart. & Bal. hic & Romanus in d. conf. 70. num. 6. Idem Bald. in tit. quæ fuit prima causa benef. ammitt. S. Porro, vers. nunc generaliter, in v. s. feud. vbi asserit, 685 † quod quando agitur de poena, ingerēda ratione negationis, semper intelligitur de negatione perseuerata, secus autem si negans in ea non perseuerauerit, sed eā statim reuocat nondum liquidato negotio per testium probationem, vel aliter, quia tunc damnū, quod ex negatione emergebat, cuitat. Gloss. in l. alia causa, & ibidem doctores. C. de his quibus, vt indign. refert Aret. in S. ex maleficijs, num. 24. instit. de action. sicque in casu nostro licita erit reuocatio, quandoque, siue incontinenti, siue ex interuallo, & vsquequo actor per testes, vel aliud simile genus probationis, reum de mendacio convincere obstrictus non fuerit.

Sed cum prædicta vendicent sibi locum, in remedio huiusce legis, ad euitandam hanc poenam, cum plures alij sint modi, quibus quis in iudicio negare solet; An, & in dictis alijs casibus falsa ipsa 686 negatio, reuocari valeat; quæritur Etenim in iure † de similibus, ad similia procedit argumentum. l. Neque, cum seq. l. Non possunt, & l. de quibus. ff. de legib. & quid in similibus casibus agendum sit sedulo inspicimus; Et constituendo primo, regulā, q. negans, commodo rei negatæ careat, vt est rex. expressus in l. nō solūm. ff. de noxalib. vbi negans rei defensionem, rei possessione priuatur, vt ibidem per Bart. Pan. in conf. 17. in prin. lib. 2. Dec. in c. cæterū, nu. 19.

de

de iudicijs, ipsam per limitationes exponemus. Primo igitur ea re- 687
stringitur. Vt Reus saneq̃ admittatur ad reuocandum ipsam nega-
tionem in casibus præmissis, etiam si iusiurando ea facta fuisset,
Natr.conf.38. Ampliatur, vt vendicet etiam sibi locum, si per In-
strumenta facta fuisset probatio. Crauet conf.445. Ludouicus Ton-
si. num.15. Bertaz. respons. Crimin. vol.2. conf.470.& conf.471.
vbi in terminis huiusce legis declarat, quod ad hoc, vt poenæ huic,
locus sit; requiritur, quod per iudicē facta fuerit interrogatio, cum
comminatione poenæ prædictæ, & allegat Guid.Pap.conf.3.num.1.
Quod & Bart. hic arripet Cuccus in tract. de ment. circa posses-
su.293. Marf.sing.242. Becc.conf.64. vbi extendit conclusionem
hanc etiam adiuratam negationem, vt ibidem cernere est.

Rursus negans dolosē sententiam, commodum eius ammittit, 688
Innoc. in cap. G. perpetuus, de fid. Instrum. Bald. in addit. ad Spec.
de except. vers. quando quis, & in odium ipsius omnia solemniter
præsumuntur acta. Gabriel. de sent. con.4. num. 12. † Ibidem con- 689
traxisse negans commodum illius contractus caret, Bal in d.l.1.col.6.
C.de furt. † Negans legatum, vel fideicommissum, postea illud pro- 690
bare volens, non auditur, vt ibidem dicit Bald. nixus auctoritate,
l.fin. C.de fideicom. † Negās se heredem repudiare videtur. l. qui se 691
patris, vbi idem Bald. C. vnd. lib. † Negans calculum eius errorem 692
postmodum allegare volens, non admittitur. Castr.conf.33. † Ne- 693
gans rem sibi pignoratam eius possessione priuatur, Auth. possessor
& ibidem Doct. C. qui pot. in pig. hab. † Appellasse qui inficiatur, 694
Volens postmodum eam prosequi, non admittitur. Card. in Clem.
ex parte, col.2.num.8. & ibidem etiam Imol. de rescript. Spec. in
tit. de appellat. S. nunc breuiter, vers. sed pone.

Et ita negans commodum rei negatæ priuatur, si de mēdacio con-
uincatur, † vt cum fideicommissum nequeat iniungi in Scriptura, 695
minus quinque testibus signata. l. fin. vbi gloss. & Doct. C. de fidei-
commiss. si heres grauatus negauerit sibi iniunctum fideicommissum,
si conuincatur, non potest postmodum, ad iuris subtilitatem recur-
rere, & allegare fideicommissum ipsum in minus solemnī disposi-
tione fuisse relictum, Imperator in §. & quia instituit. de fideicom.
hereditate, Bart. in l.1. col.7. C. de fur. † Negans se dominum, & 696
heredem esse negare dicitur, quia hereditas est titulus lucrativus

- dominij. Alex. & alij in l. inter stipulantem. S. si rem. ff. de leg. 1. & tamen ea soluendo sit. Dec. in reg. in eo. ff. de reg. iur. At qui negat se hæredem de præsentī, non ob id repudiare hæreditatem, censetur quia verba, quod non habet, nec ei competit aliquod ius, sunt præsentis temporis, quæ sunt abnegatio futuri, & præteriti. l. si stipulatus fuerim. S. cum stipulamur. ff. de verb. ob. extensionisq. effectū
- 697 non habent. Sign. conf. 43. † Et negans additionem videtur repu-
 698 diare ius adeundi, † Et qui protestatur ius sibi non competere in
 699 his quæ solo animo perduntur, videtur velle nō petere, † Et negās
 700 se possidere, perdit possessionem, idem Sign. conf. 66. † Et negans
 genus quamlibet eius speciem negare cēsetur, idem Sign. conf. 24.
 Intelligēdo propriē de genere, quod vniuocē de omnibus eius spe-
 ciebus prædicatur, vt inquit Dialectici, & Arist. in lib. Perhyer.
- 701 In summa negans, quod sui est causa priuilegij, priuilegium ip-
 sum perdit. l. sicut. S. quod autem, & ibidem laf. ff. de re iudicat. &
 702 quod dicitur de negante se appellauisse de illo, † etiam qui verbis,
 vel facto, negationem ipsam ratificauerit intelligitur. Angel. in S.
 fin. autem, in fin. in Auth. de Trien. & semifs.
- Ita mēdaciter negans pœnam suę proteruitatis patitur, vt adhuc
 in disceptatione ponatur; Num negans pecuniam sibi numeratum
 fuisse, si cōuincatur postmodum de mēdacio sibi solutā fuisse non
 numeratę pecunię exceptionem allegare possit, tamq̃ per negatio-
 nem commodo illo se priuauerit, quęstionem ponit, Spec. in tit. de
 except. S. 4. vers. sed quid si debitor, vbi adducendo rationes pro, &
 contra dicit, quod si sumus in debito alieno, & non ipsius negantis
 admittitur per regulam, quod nemo prohibetur pluribus exceptio-
 nibus, etiam contrarijs, vti l. Nemo. ff. de reg. iur. † sed tamen debet
 703 cautē respondere nempē, non præcisē negare, sed dicere non tene-
 ri, & Bart. in d. l. contra qui propriā, dicit negantem ratione men-
 dacijs non audiri, ad euitandum pœnam negationis, sed benē ad
 probandum solutionem. Quem sequitur Castren. ibi, & ita negans
 in pœnam mendacijs, amittit omne ius suum, Alex. post Bart. in
 l. sed hoc ita. ff. de re. iud. vt negans rem esse auctoris sui, si post mo-
 dum de mendacio conuincatur excusationis, beneficium contra ter-
 tium possessorē ei non detur.
- 704 Pari ratione fideiusor, qui negat diuisionis competentis, pluri-
 bus

bus reis debendi, seu fideiusoribus, † Itidem & excussionis; seu
cedendarum priuilegium perdit. l. si dubitetur. §. ita demū, vbi Bart.
ff. de fideius. Theſaurus decif. 50. vbi tamen declarat † Libertus, cui
ius aureorū annulorum Imperator, seu quouis alius Princeps con-
ceſſit, si libertum se eſſe neger, illud ammittit. l. fin. C. de iur. aur. an-
nul. & fideiuſſor contra cōfideiuſſorem beneficium non conſequi-
tur. l. si dubitetur. §. 1. ff. de fideiuſſ. Papien. in for. lib. cōtra plur. n. 2.

Multi alij ſunt cauſis iniuſtæ ipſius negationis, quos longa ſerie
congerere poſſem, ni breuitati ſtuderem; quosq. breuitatis gratia
conſulto ommitto; congerit Iaſ. in d. l. ſicut. §. quod autem, & Ga-
briel in ſuis communib. conſul. in tit. de acquir. vel ammit. poſſ.
conſul. 5. In aſtione noxali negās ſe poſſidere ſeruū, vel animal,
qui dedit noxam perdit ſeruū, & animal. l. si ſeruus depositus. §. si
negauerit. ff. de noxal.

Enimvero lex ſicut concedit, poſſe negare † aſſiſtitq. ipſi nega-
tioni, donec manifeſtis probationibus contrarium probetur, præ-
ſumitq. de homine omne bonum: Ita ſi depræhendat negantem in
ipſa negatione mentitum fuiſſe, & obſiſtit, reſiſtitq. & mutando
propoſitum † omne malum de eo in eodem genere mali præſumit
per regulā; ſemel malus in 6. ipſumq. odio proſequitur acerrimo,
quod & probari diximus ex verbis illis: Itaut quę reſtringunt præ-
cedentem diſpoſitionem, vt ſicut reus ex ſola negatione ſe poſſide-
re, ab vltiori moleſtia ſuper re negata liberatur; ita mendax de-
præhenſus, liberet aſtorem ab vltiori probatione illius, quod ne-
ceſſariò probare tenebatur, ſi reus ipſe inficiatus non fuiſſet, & ne-
gans poſitiones poſtmodum ijs niti non poteſt. Bart. in l. poſt lega-
tum, col. 4. verſ. quæro aduerſarius. ff. de hiſ quibus, vt indignis, &
ſic à pari iudicantur, vt reus conuentus negans, quandiū de mēda-
cio non conuincatur vltiorem moleſtiam ſuper ea re nō patiatur,
& verſa vice ſi mendax depræhendatur; Aſtor ab alio onere pro-
bandi dominium eximatur. Vndè cauti Aduocati, & † Cauſidici
negatis etiam omnibus poſitionibus, nihilominus fauorabilia ac-
ceptant; quia ſi ſuper negatis conuincantur, negans in caſibus ſu-
praſcriptis eorum commodum perdit, & vtile eſt acceptare etiam
negationem factam ad poſitiones.

Et ſicuti in aſtione reali iuſta negatio proceſſum ad vltiora im-
pedit,

pedit, ita mendax negatio ab ulteriori probatione actorem liberat dominijq. exceptionem in possessorio adipiscendæ probare nō obstringitur, vt inquit Bart. hic & reliqui Doctores.

- 710 Declarando tamen, vt vendicet sibi locum, † nisi ita notoriè de dominio constaret, vt æquè euident esset, illius probatio, sicut & titulus ipsiusmet Actoris peregregiè collecta à Surdo in consil. 214. 4. & 5. col. vol. 2. vbi exemplum ponit de testamento, vt si actor ad probandum dominium, seu titulum, publico nitatur testamento, in quo se scriptū hæredem asserat, & reus pariter nitatur publico alio testamento posteriùs confecto, in quo apparet ipsum institutū hæredem, & sic derogatum dicto primo testamento, quod fieri potest
- 711 † nam secundum testamentum ritè factum, tollit primū. l. sancimus. §. ipso iure. C. de testamentis. §. Posteriore, cum seq. Insti. tit. quibus med. test. infir. talis probatio dominij euident, & manifesta improbet, tanquā dicatur notoriè, & manifestè de eo constare.
- 712 Rursus negans Testamentum, si mendax depræhendatur, non gaudet beneficio, vt volens postmodum allegare solemnitates iuris in eo defecisse audiat; quia dicere non potest testamentum ipsum, vel legatum minus solemne. l. fin. vbi Bald. C. de fideicom. & insuper perdit legatum in eo sibi factum. l. vlt. C. de Codic.

- Et ita lex depræhenso mendacio contra ipsum mendacem, se retrorsū conuertit, vt quem iuris præsumptione bonum reputando fauoribus prosequeretur, mendaci detecto fauorem subtrahat, vltimū. postmodum fidem, ei non adhibeat, nec eius verbis quidem,
- 713 † Nanque Cic. 2. de diuin. ait, Mendaci homini, ne verum quidem credere solemus, & dici solet poenam mendacis esse, ut veritas ei non credatur. Spec. in tit. de fruct. & inter. §. 4. vers. quid si reus, &
- 714 fuit originale dictum Platonis, † Et mendax præcator impetratis non gaudet. l. & si legibus. C. si contra ius, vel vtilitatem publicam.

Atqui cum superiùs pro cōclusionē firmauerimus falsam negationem, ita demū neganti officere, si dolo, vel lata culpa facta fuerit. Thesaur. qua superiùs citata decisione in fine, restringunt Angelus, Raphael, & Alex. hic, & isdem Alex. in l. qui cum. ff. eod. tit. de re iud. & in l. etiam. §. 1. in vlt. col. ff. sol. matr. Bal. in c. Vassallus, in verbo, ex certa scientia, in tit. si de feud. fuerit cont. int. Dom. & Agnat. Bart. in l. eum qui, in prin. ff. de iurciur. & in l. ea quæ. C. de condit.

condit. indebiti, † si tamen non per errorem, vel ignorantiam ea 715
facta fuerit, iustumq. errorē excusare ab hac poena, ipsum negan-
tem asserunt. Allegant cap. primum, in fi. de elect. in 6. Secundō,
vt non habeat locū, si huiusmodi negatio, † ad libellum ineptum, 716
ipsius Actoris facta fuerit, quia in respōsione ad ineptum libellum,
quis negando pœnam hanc, haudquaquā incurrit, quia † quan- 717
do libellus est ineptus, nulla rei exceptio pōt esse pœnalis; Itā no-
tabiliter tenet Bald. in repet. leg. edita, in penult. colum. per illum
Text. c. de edend. Alex. hic, & in d. l. etiam, §. 1. colum. fin. in c. cæ-
terum, in ult. colum. de iudic.

Et idē pro cautela dant, vt non prius in hac actione offeratur
libellus, † quam benē fuerit præparatū ipsum iudicium, num reus 718
teneat, & possideat, & præparauerit benē sibi iudicium, per veram
interrogationem, Spec. in tit. de int. in iud. fac. & in tit. de lib. con-
cept. vers. Nunc ostendamus, las. in d. §. omnium, num. 99. cum seq.
& ibidem etiā Ioan. de Platea, ne non ita præparādo, sed ineptum
libellum porrigendo sua intentione frustreretur, quod malē seruatur
in praxi, in qua causidici, vt plurimum dant prius libellum, &
super eo postmodum formant positiones, super ipsa possessione, su-
per quibus instant per reum conuentum responderi, & si neget, in
rei ipsius negatę possessionē immitti exposulant; Etenim hoc non
per positiones, sed per interrogatorias ipsas actiones, & quidē ante
litis contestationem fieri debet. Gloss. in l. qui petitorio. ff. hoc cod.
tit. nostro, cap. Tholos. decis. 167. quicquid videatur concludere
Beninten. decis. 84. quia proprio telo se confodit, dum per suas met
rationes, quas in cōtrarium allegat contrarium manifestē firmat,
licet, & quundocunque † etiam post litis contestationem, si fortē 719
præmittere oblitus fuerit, valeat gloss. in d. l. qui petitorio. Auffer.
in addit. prædictis ad cap. Thol. dec. 167. Qui pulchra adducit, &
magna consideratione digna.

Cui ego addo, quod sicut actor, postquā iam reus conuentus,
interrogatus responderit se non possidere, & reum ipsum de men-
dacio conuicerit, vltiū in causa procedēs; admittēdo reum con-
uentum super domini; probatione, iudicium ipsum prosequi tene-
tur, nec ad huiusce legis remedium confugere potest; Itā si omni-
sit hoc facere in ipso litis exordio, vltiū super hoc experiundi
facul-

facultate se priuat, vt notant Doctores hic. Et ita in negante, se possidere scientia requiritur, vt si quod ignoranter id non egerit, 720 non probetur poenam huiusce legis non patiatur, quia cum † translatio hæc fiat, in odium mendaciter negantis, † & mendacium sit falsæ vocis significatio, cum intentione fallendi (vt inquit D. Augustinus vbi supra) & habetur in cap. Beatus, d. 22. q. 1. §. ille ergo, 721 d. l. de ætate. §. si cum esset, † vt dolo, & fraude negatum fuerit, probari necesse est, Alex. hic & Rom. d. conf. 70. † nec ad hunc effectum mendax reputatur, qui iusta deceptione ad negandum motus fuerit, 722 etiam quod veritatem ipsam negauerit, † quia mendax nō dicitur, quem animus non facit esse mendacem. Alex. conf. 35. in causa, & lite, num. 1. & 6. vol. 5. Quod mirabile est in hac materia nostra, & dicit Ias. in d. l. sicut. §. fin. num. 5. & in d. §. omnium ne, vbi & Aret.

Ex quibus colligitur, quod nedum, vt iniusta fuerit negatio, quo poenæ huiusce legis committatur, sed & vt iusta ignorantia, reus conuentus, ad ita negandum motus non fuerit, requiratur, dicit hic glossa, etenim cū hæc lex iactas habeat radices, in aduersarij mendacio, † mendacium dolum malum requirit. l. electio. §. neque. ff. de 725 nox. l. sed si ex parte. §. interdum. ff. quod cū eo, † & nil magis à dolo abest, quam ignorantia, & error. l. Plagis. ff. ad leg. flau. de plag. l. Senatus. C. de his qui sibi, in test. aferibit. Rursus & vt in poenā mendacij, quis ius suum ammittat, requiritur vt id in iure expressè caueatur, & dolo adsit. Thessaur. decif. 50. num. 4.

727 Quandoquidem & in ignorantiam peccatum suum reflectebat
Tim. 1. Apostolus, dicens; Qui prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci, in incredulitate, & delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris Domine, clamabat Propheta.
Psal. 24.

An autem, & quando ignorantia excuset, plenè habetur apud Doctores in rubr. de iur. & fact. ignorat. apud Ioan. Andream, & Dynum in regula ignorantia, in 6. licet † aliud sit ignorare, aliud 728 nescire; † Vt ignorare sit nescire, quod scire tenemur; Et nescire, quod scire non tenemur. l. 2. C. per quas pers. nob. acq. & l. 1. §. 1. C. de rei vx. act. cap. qui diuinis. 22. q. 2. Verum præsepe hæc confunduntur, & inscientia, pro ignorantia; & ignorantia pro inscientia ponuntur.

Rursus

Rurſus & ſcientia à conſcientia differt, vt ſciētia ſit per quā quis præter ſe nouit alia, † Nam ſcire eſt rem per cauſam cognoscere, vt inquit Philoſophus Poſt. 1. † conſcientia verò per quam quis ſe ipſum tantum cognoscit, per notata in cap. omnes. §. de his, 28. q. 1. Vnde conſcientia dicitur ſui ipſius ſcientia, quaſi conſocialis ſcientia, vel cum veritate ſcientia; conſcientia conuietus conticuit, inquit Cic. 3. in Catil. & dicitur cordis ſcientia.

Nil conſcire ſibi, nulla pallescere culpa. Dicit Flaccus.

† *Et qua tyrannis ipſi meſum incutere ſolet.*

Nanque (vt inquit Sapiens) fugit impius nemine perſequentē. Et cum dicimus † conſcientia mille teſtes, nil aliud præ nos ferre volumus, niſi cognitionem illam, quam ſui ipſius cor habet; † Et qui propria ſui conſcientia accuſatur, liber, & ſine accuſatore non eſt. cap. in cunctis. 1. 1 q. 3. De qua & gloriādo ſe D. Auguſtinus, dicebat; Senti de Auguſtino, quicquid libet ſola me in oculis Dei conſcientia non accuſet, habetur in cap. ſenti eadem, 1. 1. q. 3. Quod reſponder illi † Vacare culpa maximum eſt ſolacium. De hac dicebat Apoſtolus, † Gloria noſtra teſtimonium conſcientiæ, † & in die extremo iudicij, Deus erit Iudex, & teſtis conſcientia noſtra; vt inquit idem D. Auguſtinus ſuper Pſalmos, & habetur in c. Cuſtodi, d. q. 3. extatq. vulgare dictum.

† *Conſcius ipſe ſibi de ſe putat omnia dici.*

Inter iuſtum iudicem, & conſcientiam tuam noli timere; niſi cauſam tuam, inquit D. Auguſt. ſuper Pſalmos, † Conſcientiam magnum virtutis theatrum, appellat Cic. Tuſc. lib. 2. Itaut magna adhuc ſit diſputatio inter Theologos, † Num conſcientia, etiam erronea, obliget ad faciendum, vel omittendum quoddam conſcientia dictat, vſquequo eā deponat, tanq̃ ea (vt dictū eſt) ſit cordis ipſius ſcientia, † & omne quod ſit contra conſcientiā, ædificet ad gehennam, gloſſ. ſuper illud Apoſt. ad Romanos 14. omne quod non eſt ex fide, peccatū eſt. Quæſt. ponunt Petr. in 2. ſent. diſt. 39. D. Tho. in 2. 2. quæſt. 19. art. 5. in ſum. conc. tit. 32. lib. 3. de ignoratiā. q. vlt. & ex noſtris Anch. in d. §. ex his, & Seneca in lib. de moribus air, Tuta ſcelera eſſe nō poſſunt, quia & ſi latendi facilitatem habeant, fiduciam non habent, ſubdens alienum pores fugere te nunquam.

Et cum ignorantia, ſit eorum, quæ quis ſcire tenetur, & quæ non

R excu-

- 742 excusat, cap. ignorantia, de reg. iur. in 6. † Non excusantur Iudæi, qui quod Christum Mesiā adhuc venturum, vt asserunt, expectant, quodq. si cognouissent, Dominum Gloriæ nō crucifixissent, in ignorantiam refectunt, etenim & aduenisse, & Dominum Gloriæ crucifixisse, facile ex sacris Scripturis cognoscere potuerunt, ac
Ioan. 5. possunt; quibus dictum fuit à Domino, Scrutamini Scripturas.
 743 & qui † Onagris comparantur; dicente Propheta, Expectabunt
Psal. 103. Onagri in siti sua.

Atqui cum inscientia sit, eorum quæ quis scire haud tenetur, & quæ excusat, intelligendum est, nisi ea crassa, & supina fuerit, stoliditatemq. & malitiam habeat admixtam. l. nec supinā. ff. de iur. & fact. ign. notatur in c. Apostolicæ, de cler. excom. min. & in c. 1. de post. prælat. & in cap. vlt. 2. l. q. 2. Nam de ea dicitur, † ignorans
 744
Cor. 14. ignorabitur, & tu es Magister in Hierusalem, & hæc ignoras?
Ioan. 5.

- 745 Quod autē vt scienter, & dolosè negatum fuerit possidere oporteat, facit tex. in d. c. vassallus, cuius verba sunt hæc, Vassallus si feudum, vel feudi partem, aut eius conditionem, ex certa scientia inficiatur, & inde cōuictus fuerit; ex eo quod abnegauit feudum eius, vel conditionē expoliabitur, † & ignorantia præsumitur, nisi probetur scientia; gloss. in hac lege nostra, & ibidem etiā Bart. qui asserūt, nedum probandum esse, quod scienter negauerit, verum etiam quod se possidere scire potuerit. Bald. in d. c. vassallus. Pan. in cap. cum causam, de iur. cal. Becc. d. conf. 64. Surd. d. conf. 2. l. 4. num. 15.
 Atqui dici posset fortasse hac probatione scientiæ, haud opus esse. Nec solum scientia ipsa, seu abnegatio ex certa scientia facta, feudo ipso priuari facit; verum etiam si dubitater, per verbum Nescio, responsum fuerit modo fraudolenter id fiat, quod pro scientia, ac
 747 negatione habetur, vt superius dictum fuit. † Quod & ex coniecturis argui potest, quæ eliciuntur ex dictis à Bar. in l. si quis ex argentarijs. S. fin. ff. de eden. & colliguntur etiam ex c. fin. in vltimis
 748 verbis de elect. in 6. † Et onus probandi, quod ignorater, & absque calumnia id egerit, ipsi neganti incumbere fortasse dicendum videretur; tamen à recepta vt supra suprascriptorum iuris verticū, opinione recedendum non puto.

Et porro cum actor, vltra probationem, quod reus mendaciter negauerit, si quod reus ipse conuentus, scienter negauerit, probare

teneretur. Duplici onere prægrauaretur, nempe & quod mendaciter negauerit se possidere, & quod proterue negauerit, quod fieri non dēt, per tradita à Craueta quo superius allegato cons. 554. quia cum scire sit veritatem vsu receptam mēte tenere. gloss. in l. in summa. §. idem Labeo. ff. de 2q. plu. arc. Nonne reus ipse conuentus, quod teneat, & possideat re vera, certus esse potest? cum sit in facto proprio, † Possessio etenim facti est. l. 1. §. Scæuola. ff. si quis test. lib. iuss. fuer.

Verum ad euitandum hanc Syrtem, puto introductam fuisse, vt dixi, Praxim Angeli, vt illico sequuta rei cōuenti negatione ipsius possessionis, Actor absque alio rei possessionem nanciscatur, nec teneatur probare, quod reus mendaciter eam negauerit. 749

Et quæ quidem praxis, amplius ex hac lege non elicitur, sed ex l. quia seruū. §. in iure. ff. de interrogat. act. vbi Bal. & ex l. Fulcinius. ff. quib. ex caus. in posse. eat. † Nec mirum nam natura quotidie notias properat edere formas, gloss. in auth. de non elig. sec. nub. col. 2. & in auth. quib. mod. eff. leg. col. 6. 750

Et persistendo in materia nostra, illud Actori consultum esse volo, vt cupiens in casu iniustæ ipsius negationis aditum ad hoc remedium sibi referari, † in præparatorio ponat rem per verum fundi vocabulum, verasq. ipsius cohærentias; quoniam si non per veras ipsius rei cohærentias, verumq. fundi ipsius vocabulum illud posuerit, & eam reus negauerit poenæ seu remedio huiusce legis locus non erit, † quia qui negat possidere rem, quæ sub falsis confinibus posita conspicitur, negauisse se eā possidere non dicitur, ex quo sub finibus illis, sub quibus posita est, eam non possidet, & ex quo falsis fuit conscripta confinibus aliam esse, iustè existimare potest, est celebris textus in l. in testamēto. ff. de tōd. & demonst. per quem notat Bald. quod cum † in poenalibus liquidissima debeat esse probatio, rei ipsius alteratio reum conuentum à poena excusat, hoc dicit in c. 1. qual. dominus propriet. feud. præter. Faciunt & notabiliter dicta per eundem Bald. in l. vnica, in 3. opposit. C. de his, quæ poen. nomi. 751

Verum sicūti ipse reus cōuentus interrogari debet; ita aptè reus conuentus respondere tenetur, ita vt interrogationi cōgruat. l. 1. vbi glossa, in verbo, vt interrogatus. ff. de verb. oblig. atque ne iuris or- 754

755 do per eum peruertatur. Bart. in l. licet. S. si filius. ff. de pecu. † Unde si reus interrogatus simpliciter num teneat, & possideat, neget quidem se possidere, sed adiciat, & quatenus possidere reperiat, quod me iustus, ac legitimis titulis possidere, talis responsio tanq[ua]m incerta, & calumniosa non admittitur, sed pro negante habetur, tanq[ua]m sic respondendo auctorem non certificet, sed decipere sataget, contra ordinem iuris, & tramitem rationis, atque expressam mentem huiusce legis, quæ malitijs quantum potest occurrere studet, & vult interrogantem, ipsum non decipi, nec eius intentione frustrari, vt superius diximus.

756 In tantum vt licet aliàs † per duas rei coherentias rem verificari sufficiat. l. forma. ff. de censib. Bald. in rub. de contrah. empt. col. ult. quodq[ue] duæ sint veræ, etiam quod aliæ falsæ fuissent. Bart. in l. demonstratio falsa. in princ. q. 7. ff. eod. tit. de contrahen. empt. Bald. in Rubr. eiusdem tit. & in d. l. demonstratio falsa, & in l. i. ff. de dot. præleg. † tamen in pœna huiusce legis ad excusandum reum ipsam negantem ab ea sufficit, vt aliqua ex ipsis falsa sit, etiam quod duæ veræ reperirentur, vt egregiè declarat Alex. d. conf. 35. nu. 2.

In summa ita de mendacio circa rem, quam falso possidere negauisse prætenditur, conuincendus est reus, vt ni probeat † Actor rem esse eandem per veras demonstrationes, ac coherentias; verumq[ue] fundi vocabulum, & à se qualificatas, ita ut nec vna, coherentiam sit falsa, pœna huiusce legis non committatur. l. Pomponius scribit, si frumentum. S. fin. ff. hoc eod. tit. nostro. l. i. & ibidem Bart. ff. si vnus ex pluribus appellat. cap. in præsentia de probat. Et propter falsam, obscuram, incertam, vel ambiguam positionem, reum mendaciter negauisse ad hunc effectum dici haudquaquam valeat, etiam si secundum antiquos confines res eadem esset, quia

759 interrogatus an teneat, & possideat tale quid † debet interrogari per appositionem præsentium, & non præteritorum, seu antiquorum confinum, cum interrogatus simpliciter de præsentibus, non autem de antiquis confinibus interrogatus dicatur. l. i. & quæ ibi not. Bart. ff. de aur. & arg. legat. l. i. ff. de serijs, & secundum præsentis confines reus interrogatus censetur. Alex. d. conf. 35. Bernaz. quo superius allegato, conf. 470. num. 1. cum seqq.

Sed cum translatio hæc fiat supposito, quod malitiosè per do-

lum

lum, vel latam culpam inficiatum fuerit; quæritur num & in alijs casibus præter terminos huiusce legis malitiosè neganti poena aliqua imponatur, & multos alios esse casus, in quibus malitiosè negans poenam suæ proteruitatis patitur, quis ambigit? Vt ecce ¶ negans locum in quo deliquit esse de territorio inquirētis, si de mendacio conuincatur, & postmodum in responsione ad inquisitionem delictum in ea contentum confiteatur, confessionis beneficium sponte confessio à statuto indulto non iuuatur. Bald. in l. ea quæ, colum. penult. c. de condit. indeb. ¶ Pari ratione edere Instrumētum, quod falso velamine amisisse dixit, recusans illud postmodum producendo eius beneficium non gaudet; idem Bald. in l. 1. col. vlt. C. de furt. nixus auctoritate. l. fin. C. de fid. instr. ¶ Negans Chirographum, in quo mutuum sit annotatum eius manu, vel eius voluntate conscriptum; Probato quod fuerit mendax, exceptionem non numeratæ pecuniæ, ¶ quæ in mutuo infra biennium competit, iuxta legem in contractibus. C. de non num. pec. postmodum obijcere non valet. Auth. contra qui propriam, C. eod. tit. de non numerata pecunia, vbi Bald. Salycet. & alij, las. in l. quod te. num. 30. ff. si cert. petatur, ¶ Hæres rem legatam, hæreditariam esse negans re postmodum comperta. l. falcidiæ, beneficium non consequitur. l. hæreditatum, & ibidem Doct. ff. ad legem falcid.

Alios casus superius retulimus, quos haudquaquā modo recensendos existimo. Verum nec ità simpliciter hoc pertransit, vt non aliquando in aliquibus ex dictis casibus licita sit ipsa reuocatio, valeatq. qui negauit reuocare negationem, ¶ si incontinenti, & anteq. aduersarius onere probandi contrarium prægrauatus fuerit. las. in d. S. omnium, nu. 83. & Bart. hic fundant ipsum axioma, ¶ vt quando agitur de poena infligenda ratione alicuius negationis, semper intelligatur, si negans in ea perseveret, secus si non perseverat, sed eam re integra, & non liquidato negotio per testium probationes similive genere probationum reuocauerit. Gloss. in hac l. nostra, & Bald. in l. alia causa C. de his quib. vt indig. faciunt notata ab Angelo de Malefic. in verbo, comparuerunt dicti inquiri, & negauerunt totum, num. 21. Rom. cons. 59. col. fin. & Aret. in l. 1. §. si quis simpliciter, col. 2. vers. sed primum membrum. ff. de verb. obligat. Olasc. decis. 66. num. 15. vbi asserunt ¶ mendaces nondum cōuictos qui

qui correxerint responsionem suam euitare pœnam negationis, & vt distinctè procedamus, quo veritas huiusce articuli, magis elucescat; multi constituendi sunt casus, in quibus ipsa negatio reuocari statim, vel ex intervallo valet; & de quibus habetur in c. ex co. de reg. iur. in 6. igitur aliqui casus in iure reperiuntur, in quibus licita est ipsa reuocatio, vsquequo negatio per partem acceptata fuerit, vsque ad sententiam, & aliqui in quibus non nisi vsque ad litis contestationem, ipsa negatio reuocari queat; vnde pro clariori explanatione formo plures casus.

768 Et primo, quod aut sumus, in casu in quo quis negat factum, cuius contrarium ad illud excludendum, probare postmodum non oportet: aut sumus in casu in quo quis negat factum, cuius contrarium per aduersantem probandum est.

Secundò casu si illico, & antequàm aduersarius, cōtrarium probauerit, etiam quod negationem ipsam actor acceptauisset reus reuocat; sicq. corrigat suam negationem, & confiteatur, quod falso negauit, valet reuocatio, pœnamq. temerariæ negationis euitat; vt in casu præsentis legis, ita tenet Rom. d. conf. 70. nu. 6. Pan. in conf. 17. in Q. Ottonelli in primo dub. lib. 2. Barbat. conf. 72. illud referam in medio, in 1. dub. col. 4. lib. 3. idem tenet Bald. in d. c. 1. §. Porro in vlt. col. quæ fuerit prima causa beneficij ammittendi; vbi asserunt qd quando quis in negatione non perseverat, sed eam nondum liquidato negotio, per testium probationes, aliove genere probationum reuocat, damnum quod ex illa negatione emergebat, euitat. Gloss. in §. item mixta. Instit. de Action. refert idem las. in d. l. sicut. §. fin. nu. 7. Beccius d. conf. 64. nu. 10. lib. 1. licet beneficium, quod ex facto ipso negato consecutus fuisset; haud cōsequatur; tanquàm per ipsam negationem ei renunciassè videatur, d. l. si dubitetur. §. 1. refert & sequitur Aret. in d. §. ex maleficijs. Bald. in cap. dudum 2. in 6. colum. de elect. plenè declarat las. in d. §. ex maleficijs, num. 26. cum seq. siquidem ꝑ cessante causa, cessat effectus; cap. cum cessante, de appell. l. adigere. §. quamuis. ff. de irrepatroni. Bald. in l. generaliter, col. 5. vers. reuoco igitur. C. de Episc. & Cler. Card. in clem. 1. de re iud. Titaq. in tract. de causa cessante igitur cum ideo in huiusce legis remedio propter iniustam negationem translatio possessionis hæc fiat. Quia per eam Actor onere proban-

di

di reum conuentum mentitum fuisse, grauatus fuit, si nōdum facta probatione prædicta reuocauerit ipsam negationē non est, vt pœnæ huiusce legis reus conuentus subiugetur, quod vendicat etiam sibi locum, si per iusiurandum partis, id probatum fuisset, vt nempe pœnam hanc non patiat, hoc voluit Becc. per multos quos allegat d.conf.64. dicunt etiam Gloss. & Bart. in l. eam qui in princ. ff. de iureiuran.

Sed cum ex noua praxi, vt dictum est, nouiter introducta, & de qua per Ang. hic & per Barb.d.conf.36.Nat.conf.187.circa princ. relatos ab eod. Beccio d.conf.64. aliud seruetur nempe, vt absque alia probatione, quod reus mētitus fuerit, statim actor faciat se immitti in possessionem rei negatæ, tanquā nihil intersit ipsius rei conuenti, ex quo se possidere negauit. Queritur num huic decisioni locus sit, nempe vt reus conuentus negationem ipsam reuocare valeat, qm̄ sicuti quia cessat causa legis (vt superiùs diximus) reus conuentus non punitur pœna huiusce legis, ex quo non defatigauit actorem in probando mendaciter fuisse negatum; ita in casu quo tali probatione opus non est, statim facta negatione, negans pati debeat pœnam suæ proteruitatis per regulam, ¶ vt idem operetur 731
oppositum in opposito, quod propositum in proposito; verū in hoc crimis in altero casu superiùs proposito, & mox referendo.

Primo casu maior extitit difficultas, & in hoc alios duos casus constituo; alterum in eo, qui statim ipsam negationem reuocauit, alterum in eo, qui ex intervallo eam reuocare distulit, vt primo casu reuocare quidē valeat. Roman.in l. 1. S. si quis simpliciter, vers. secundo videndum est, col. 3. vbi & Aret. ff. de verb. oblig. Alex. in addit. ad Bart. ff. de his quib. vt indig. Secundò autem minimè, nisi vt infra, ¶ & incontinenti reuocatio facta dicitur, quādo re integra, 732
& negatione nondum acceptata, per partem reuocata fuit, ita declarant Roman. & Aret. ibi, & Alex. etiam num. 32. & videtur concedere Imperator nouella constit. 18. vbi voluit in casu rei, qui primo negauit, postea cōfessus fuit, præstari litis expensas, inquit cum diu prostraxit, & distulit suam confessionem pertinaciori inficiatione diutius actorem fatigauit, & sumptibus exhaustit, quasi velit ipsum quicquam non præstare, qui statim bonā fidem agnoscit, nullaq. tergiversatione ludificatus est creditorem, quod & lafon

expressè

expresse enunciat, dicto §. ex maleficijs, num. 26. cum sequenti.

Interpretantur aliqui, vt vsque ad litis contestationem exclusiue penitentiæ locus sit; quod colligunt, ex textu in d.l. electio, quem ad hoc inducit Ias. d. §. quod autem; etenim quæ incontinenti fiunt, rei ipsi inesse dicuntur, Doct. in l. lecta. ff. si cert. pet.

Extendunt alij ad causam appellationis, vt si quis ante litis contestationem, & lata sententia à qua appellatum fuerit, negauerit, si reus conuentus, quod negauit in prima instantia, reuocauerit in secunda, & in ipsa causa appellationis confessus fuerit, nihilominus euitet poenam falsæ ipsius negationis, & beneficium, quod ex forma statuti spontè confesso concederetur, consequitur Bal. in d.c. 1. §. porro, Angel de Malef. in tract. malef. in verbo appellante, vers. quid autem, si in iudicio, quod ego haud probo; etenim si hoc effet verum, aduersaretur primæ superiùs formatae conclusioni, vt non nisi vsque ad litis contestationem exclusiue admittatur correctio; & cui dubium, quod † appellatio restituit causam ad terminos litis iam contestatae, Bart. & idem Bald. in l. ita demum, C. de procur. Maran. in suo Spec. par. 4. distinct. 6. num. 25. Rom. cons. 381. Quæstio est, num. 7. ? Igitur.

Secundò casu post partis acceptationem, nisi saltem docto de errore reuocari ea haudquaquam potest. Bart. in d.l. post legatum, col. fin. ita & declarat Aret. in d. §. si quis simpliciter, col. fin. desumiturq. ex doct. Baldi in l. edita, col. 20. C. de edend. & traditur à Franco in cap. fin. col. 3. de iureiur. in 6. & differunt inter se hi duo casus, vt in primo, liceat quidem reuocare negationem, etiam de errore non docto, in secundò aut minimè; & ita etiam intelligitur illud Authent. contra qui propriam. C. de num. pec. vt propriam scripturam negans, contrario probato, penā duplem incurrat, contra quā numerationē, seu solutionē allegare non valet, vt ibidem.

Sed hac distinctione retenta, quodq. ex intervallo, post quā pars accepit, negatio reuocari non possit, negando quis ad libellum super contentis, in eo postea se fundare non valet. Bald. in l. si magnum, circa fin. C. qui accus. non poss. l. cum precum, vbi Bald. & Salic. C. de lib. caus. ea ratione, quia † ex eo, quod quis nixus est impugnare, commodum sentire non debet, d. reg. ex eo, in 6. nisi negauisset cum clausula, † Nego, narrata prout narrantur: & petita prout

prout petuntur. Bal. in d. l. electio. §. neque. Alex. in l. etiam. §. licet
 col. 3. ff. solut. matr. Butrig. in l. quod sepe. §. si vendidi. ff. de contra-
 hen. empt. Marf. sing. 242. & in rubr. ff. de fideiuss. col. 7. las. in sepe
 citato §. omnium, num. 98. Trigo. sing. 78. Gabriel. in suis comm.
 concl. tit. de expens. concl. 2. num. vlt. Ioan. Lopez in cap. per tuas,
 §. limito tamen, num. 15. de don. inter vir. & vxor. Paris. conf. 100.
 col. 1. vol. 3. qui non factum ipsum totum, ex libello resultans, sed
 circumstantias dumtaxat negauisse censetur; vt egregie notant Bart.
 Imol. & Castr. in d. l. si dubitetur. §. licet ubi, & Alex. sicuti etiam
 † Negans simpliciter se hominem occidisse; Si de mendacio con- 775
 uincatur, nil vetat, quin postea ad sui tutelam fecisse, allegare, ac
 probare valeat. Bart. in l. cum de indebito, in princ. C. de probat.
 quicquid Bal. in l. & si quidem. C. de except. in contrarium esserere
 videatur; quia, aut dictū Bal. non est uerum, aut intelligitur, iuxta
 quod inferius declarabitur, quod procedit, etiam si iureiurando
 negatum fuisset: Idem Bald. in d. auth. contra qui propriam ratio
 allegari potest, † quia negando quis simpliciter hominem occidis- 776
 se scelere, eum occidi voluisse, negare intelligitur: tamquam pro
 non homicida censetur diffusus forsan postmodum qualitatem,
 quod ad sui tutelam fecerit, probare posse, † Et sanguinem suū cui- 777
 que quoquomodo redimere licet. l. 1. ff. de bonis eorū, qui mort.
 sibi consci. Gloss. in l. 1. C. de iureiur. propter cal. dand. Quinimmo
 † criminis qualitatem negans, licet demum ipsam confiteatur be- 778
 neficio statuti sponte confesso concessio nihilominus gaudet. Bald.
 in l. ea quæ. C. de cond. indeb. & l. cōtra negātem. C. de leg. Aquil.
 intelligendo tamen qualitatem, quam ignorare probabiliter po-
 tuisset. Bart. in l. proinde. §. notandum. ff. eod. tit. ad leg. Aquil. † fa- 779
 cti namque qualitatem negans factum confiteri non dicitur. Licet
 † factum per qualitatem, sicuti substantia per accidens demonstre- 780
 tur, Bald. & Imol. in l. Gallus. §. forsitan. ff. de lib. & posth. Alex.
 in l. vtique. ff. de excep. Prout & quādo super libello æoris inepto,
 & male formato negatio non obest, vt superius diximus, & dicunt
 Cassaneus in cons. 38. col. 2. Felin. in c. ex tenore, col. 3. in fi. de re-
 script. Gom. in d. §. ex maleficijs, col. 7. Quod si confessus fuisset
 hominem occidisse, qui re uera mortuus non est, qđ non ob id pu-
 nitur, tamquam propter mendacium homo mori non debeat.

S

Idem

Idem Bal. in l. 1. nu. 16. C. de furtis; & cum in casibus superscriptis, & alijs in poenam mendacij mendaci auferatur ius suum, vt prædictum est: Illud nunquam auferitur, nisi iure expressè id caueatur. Thessaur. d. decif. 50. num. 4.

- 781 Differunt tamen negare simpliciter, & non credere, vt negare quid sit pro certo asserere; Non credere verò nō affirmare, Spec. in tit. de posit. §. 7. vers. item noto; Vnde in attestationibus, testes
- 782 qui ꝑ verbum credit, respondit, non utique affirmat l. testium, vbi gloss. & Doct. C. de test. Innoc. in c. Ad hanc, eod. tit. Lanfran. in cap. quoniam contra, in verbo cōfessiones, de probat. nisi addat verbum, quia uidit, uel interfuit, vel huiusmodi, & callidi Aduocati, & Procuratores in suis interrogatorijs multoties petunt interrogari testes, an credant per eos deposita esse uera; Qui si dicunt credere, arguunt ipsos, quod non probent tali attestatione. Cæpol. caut. 154. licet in responsionibus ad positiones verbum credit expressiuium sit ueritatis, quamuis enunciativè credulitatis sit. Bald. in l. 1. in fi. C. de fals. caus. add. leg. At in facto proprio negans, & non credens conuictus de mendacio, pariformiter punitur, secus in alieno, nisi certificatus in negatione perseueret. Ioann. de Deo. de cauill. lib. 5. c. 16. num. 10.

- Et ita non credere, simpliciter aliquando non affirmare, seu non
- 783 negare est; vt si verbo Credit, ꝑ Negatiua ipsa præponatur, respondentē ipsum pro confesso haberi non facit; Quia negatio ipsa præposita, verbo Credit, mentis qualitatem. nō autem facti ipsius existentiam significat, Bal. in d. authen. Principales. §. quod obseruari, num. 12. C. de iur. prop. cal. dan. vbi & gloss. Spec. in tit. de posit. §. 6. vers. quatenus. Bar. in l. de etate. §. Nihil ff. de interdict. ut tamen
- 784 ibi per exēpla, ut si ponatur, ꝑ Quem mortuum, uel uiuere, respondeatur, Non credo eum mortuum, uel non credo eum uiuere. Secus autē si negatiua ipsa postponatur; verbo ipso Credit, ut puta, Credo ipsum non esse mortuum, uel credo eum non uiuere, quia sic postposita facti ipsius existentiam significat, & de negatiua præposita, & postposita, uerbo Credit, & qualem effectū habeat, plenè Gemin. in c. & Præfens, num. 19. in uerbo, sed Negat tantum, & ibidem etiam Philip. Franc. in uers. quando negatio præcedit uerbum Credit, num. 16. de test. lib. 6. & notatur in l. 3. C. quid ad lib. procl.

procl. non lic. & multa dicit Curt. in tract. de posit. breuiloq. 7. num. 19. qui idem concludit per multa iura, & doctrinas quas allegat, subdens ¶ ex negatiua præposita sic, verbo Credit, ponentem ab onere probandi non releuari. 785

Duo sunt in hoc proposito, quæ angunt Doctores, & in quibus, quid adhuc rectè sentiant, benè iudicari non potest; primò, num negans factum, quod partim sit uerum, & partim falsum, si in eadem deprehendatur in parte, falsæ negationis poenam incurrat, sicque ¶ totum ratione partis falsæ, iure negare ualeat; secundo, ¶ num qui 786
secretò accepit pecunias, mutuo, & secretò etiam restituit, si iudicialiter conueniatur, iustè se mutuo accepisse, ex quo solutionem 787
probare non posset, inficiari queat: Et an si hoc per Actore in positionibus deducatur, tuta conscientia, & citra periurij reatum, eas habuisse negare ualeat; Etenim cum secretò acceperit, secretoq. restituerit; si habuisse fateatur, solutionem postmodum probare teneretur. Afflicti. decis. 91. nu. 2. quod fortassè probare nō posset, sicque & ipse ad indebitum grauaretur, & esset in causa ut ¶ im- 788
probis litigator cū alterius iactura locupletaretur, contra iuris regulam locupletari, in 6. ¶ Et an, ex quo iustum ius fouet masitiam 789
Actoris sua negatione retrudere ualeat; & ut ita dicam cauillationem cauillatione tollere possit.

Circa primū, Quæstionem ponunt Bart. Dec. Cagno. & Mainier. in l. non potest uideri improbus. ff. de reg. iur. idem Bart. in l. r. § stipulanti. ff. de uerb. oblig. & in l. si is qui ducenta. §. Vtrum. ff. de reb. dub. Curt. in tract. de posit. breuil. 24. nu. 50. Capol. caut. 216. Debitor soluit in secreto, & caut. 109. si mutuauit centū. Idem Dec. in l. in eo quod plus. ff. eodem tit. de reg. iur. & formant quæstionem ¶ An & quando plus debito petitur, totū impunè negare, & quan- 790
do positio partim est uera, & partim falsa, an tota refelli ualeat; & quam cautelam callidi Aduocati adhibere soleant?

Et distinguendo secundum doctrinam Bart. inferiùs recensendam, pro clariori explicatione duos casus propono; Alterum de facti promissione, Alterū de promissione quantitatis; Ut si sumus in facti promissione, uera sit decisio Iurisconsulti in d. l. si is qui ducenta. §. Vtrum; qui factum ipsum proponit, & refoluit; Verum Gloss. ibi aliter rem ipsam declarat, & dicit quod: Aut sumus in

- materia diuidua, aut in indiuidua. Si in indiuidua liceat quidem totum, ratione partis falsæ negare in indiuidua secus: Communem dicit Alex. in d. l. stipulanti, & Impl. in cap. nam concupiscentiam, de constit. In promissionibus autem quantitatis totum ratione partis falsæ negare non licere, dicit idem Bart. in d. §. si stipulanti, &
- 791 in l. si quis cum totum. ff. de except. rei iud. rationem allegat, † quia qui totum petit, & quamlibet eius partem petijse uideatur: Vnde partem veram tanquam, & ea in petitione deducta uidetur confiteri debet; & responsio ad totum, & ad quamlibet eius partem directæ intelligitur; sicq. † negando totam partem ueram, quæ ipsi toto inest negauisse dicitur; Et quā confiteri omnino tenetur, tamquam & de ipsa in petitione, seu positionibus requisitus censeatur: & in iudicijs Actor aduersarium suū in parte debita, in mora constituit: Ex quo etiam inferunt, † Negantem rem esse suam, & communem esse negauisse censi, Glofs. in c. fin. l. 2. q. 1. refert Pan. in c. 1. num. 15. de plus per. Bart. opinionem quam cōmunem asserit, sequitur Alex. in d. §. si stipulanti, & in Lex facto. §. item quæro. ff. de vulg. & pup. ubi confutando opinionem Bal. ibi relati, & Canon. in d. c. nam cōcupiscentiam, ad multas infert quæstiones, per quam viles, ac necessarias, eandem opin. tener Ioan. And. in cap. dilecti, de maior. & obed. & in c. in præsentia, in nouellis; eandem videtur tenere Ias. in eodem §. si stipulanti: Eandem pluribus effert Card. conf. 35. & in praxi etiam id seruatur in partibus Galliarum; quam & communem dicit Gabriel. tit. de expens. concl. 2. nu. 2. & seq.
- Verum Bald. cuius opinionem multi sequuntur; quamq. sequitur Dec. in d. l. non potest uideri improbus, & in l. in co, quod plus, ff. eod. tit. de reg. iur. tenet contrarium, ad Bart. rationē responde, quod non obstat, ut ille qui negat totum, etiam partem negauisse
- 794 dicatur tanquam, † maiori summę minor insit, d. l. si quis cum totum, quoniam responderetur quod pars quę in toto, & minor quę in maiori summa continetur, ad integrandum totum, & maiorē summam eis inest, sed per se illa minor pars, uel minor summa nō videtur petita, licet debita, ut notabiliter declarat idem Bart. in l. scire debemus, in fi. princ. ff. de uerb. obl. ubi inquit, quod si promissi centum, non cēseris petijse quinquaginta, tanquam promissa, quia illa quinquaginta promissa non fuerant, licet sub generalitate illorum

illorū verborum includantur benè vt debita sic in proposito cum
 † positio sit facta de centum, non dicitur facta de quinquaginta, li- 795
 cèt in summa centum quinquaginta contineantur, & ideo qui neg-
 gat positionem de centum, positionem de quinquaginta negare
 non dicitur; vnde periurus non erit; At Bart. ipse in l. qui solidum,
 in princ. ff. de leg. i. forsan respiciens concludit † quod si quis plus 796
 debito petat, Reus iustam litigandi causam habet super toto, † nisi 797
 Actor dicat se partem recepturum paratum esse; quare Imol. Aret.
 & alij in d. § si stipulanti, communioem contra Bart. asserunt, cui
 adherent Innoc. Franc. & alij in cap. presentium, in 5. col. de testib.
 & cum ipsis Felin. in d. c. nam concupiscentiam, vbi tamen ponit
 tres limitationes: Et nedum tenentes contra Bart. his rationibus
 totum ratione partis falsæ negare posse concedunt; Verum volunt
 vt interrogatus ad decem, si promittat viginti, non dicatur separa-
 tim illa decē promittere; ita vt ipsi maiori summe insit. ponit Dec.
 in d. c. in eo qui, & respondet volentibus regulam, d. l. in eo, & d. §.
 si stipulanti, procedere in oratione affirmatiua, non autem in ora-
 tione negatiua, tãquam verum sit, ego habeo cētum, ergo & quin-
 quaginta; At non sequitur, non habeo centum, ergo nec quinqu-
 quaginta; Atqui multi volunt, vt habeat locum in utraque oratione,
 siquidem licet potentiùs neget negatio, quam affirmet affirmatio,
 vt superiùs dictum est, & dicunt Gloss. & Doct. in d. c. cum dilectus,
 de consuet. & in l. hoc genus. ff. de cond. & demonstr. tamen ex hoc
 non rectè infertur ad casum nostrum; Ideo enim † in oratione af- 798
 firmatiua, in maiori continetur, quod minus est, quia affirmatiua
 ad construendum, negatiua autem ad destruendum ordinatur, &
 priuandum, vt ibidem dicit Dec. & est ex mente Pauli de Castr. in
 d. §. si stipulanti: Benè positiones sub copula factæ, in totum nega-
 ri possēt; si altera ipsarū sit falsa, d. l. si is qui ducenta, §. cum ita, se-
 cus si sub disiunctiua. §. pen. Inst. tit. de hæ. inst. & gloss. in d. c. cu-
 pientes, in verbo malignantium, dicit, quod qui habet ius in prin-
 cipali accessoria, & dependentia negare potest, refert Curt. in tract.
 de posit. breuiloq. 18. num. 42.

Vndè Pan. in d. c. 1. n. 15. de plus pet. credens sedere distinctionis
 soluisse hunc nodum, dicit quod aut quod falsò petitur, est fal-
 sum in quantitate, aut in qualitate, si in quãtitate, seu continua, seu
 discreta,

- discreta, vtiq; ratione partis falsæ, totum negari non licet, si in qualitate maximè, hanc eandem distinctionem ponit idem Bart. in d. §. si stipulanti, & in d. l. si quis cum totum rationem diuersitatis
- 799 allegant, quia † qui totum petit, & quamlibet eius partem quantitativam petiisse videtur; vnde partem ipsam veram, tamquam & ea separatim, petita dicatur, confiteri debet; & responsio sicuti ad totum, ita & ad quamlibet eius partem directa intelligitur, & sic negando totum, & partem ipsam negauisse, cōsequenterq; poenam falsæ negationis incurrisse dicendum est; vt superius retulimus, si in qualitate, vt quia res sub falsis ponatur cōfinibus, vel fundi vocabulo, vt exemplificat Speculator in d. tit. de posit. §. 7. verf. i. si ponis me hodie comedisse in Ecclesia, cū alibi comederim, potest
- 800 totum negari, quia ut superius dictum est, † falsa illa qualitas diuersificat factum, & aliud factum censerī facit; Ex quo sub alijs, & diuersis qualitatibus ponitur verum, & substinendo Bald. & Alex. opinionem distinctio hæc tuta non est, quia adhuc viget rationes, superius contra eum allegatæ, & ad illud quod toro petito, & quælibet eius pars petita cōsecatur, iara superius responsum est, & egregiè respondent Dec. & Cagn. in d. l. non potest, pariter si rōne equalitatis est falsum, quis bonam fidem agnoscere respōdens tenetur, & sic quod ab eo petitur, verè confiteri debet: Ego dicere in aliud censerī in responsione ad petitiones seu libellum aliud in responsione ad positiones: Atqui cogitandum relinquo, quia veritati semper locus esse debet, vt dixi. Verum in tanta Doctorum varietate, & rei anfractu praxis introduxit, vt respectu positionum; ponens postquam posuerit, talem habuisse tantam quantitatem adijciat,
- 801 † & si non credit de tanta quantitate, dicat de quanta, ascensiuè, vel descensiuè, descendendo vsque ad minimum, cautelam hanc ponunt Cuman. in d. §. si stipulanti, & ibidem etiam Ias. nu. 10. Galia. num. 19. & Alex. num. 5. Felin. in d. cap. nam concupiscentiam, Cagnol. in d. l. non potest, refert Surd. Decis. Mant. 58. Sed absque etiam hac cautela defendendo Bart. puto respondentem bonam fidem agnoscere, & confiteri de parte, quæ uera est teneri, vel distinctioni inter simplicem petitionē, & positionem, quantitatis petitioni totum neget ratione partis falsæ ad positiones, † in quibus iurandum interuenit partem confiteri obstringitur; & considerat
- 802 etiam

etiam Cagnol. ibi. Illud addere non sum oblitus, quod si in libello, † plus debito petatum fuerit, & reus totum negauerit, communis opinio est cum Bart. in d. l. qui solidum, & dicit Gabriel, quia superius alleg. concl. 2. n. 10. vt negans expensarum dispendium non pariat rationem allegat Cagn. ibi, vt verisimile nō sit, quod totum, vel plus debito petens partem, velit accipere, nisi id dixerit, l. Lucius. §. Tutor. ff. de vsur. & litigans super toto iustam litigandi causam non habet, ob quā reus in expensis condemnari debeat, ex latē deductis per Ias. in l. properandum. §. fin autem alterutra, col. 6. C. de iud. Lanc. Gallia. & alios in d. §. stipulanti, ex quo respectu totius indebitum petit, Salic. in d. §. fin autem alterutra. Quinimmo multi volunt hoc casu actorem ipsum in expensis condemnari debere, vt per multos quos allegat, dicit Gabriel. d. concl. 2. num. 11. qui allegat Alciatum, ita pro communi, in d. §. si stipulanti, nu. 48.

Illud sequendo Bart. distinctionem moneo quando positio falsa in qualitate etiam est, vt totum negare liceat; Animaduertendum puto, quod proteruitati respondentis occurrere volens, atque illius peruicaciam puniri, adijciat positionibus, & si non credit de tali loco, & tali tempore, dicat de quali, & erit similis supradictæ aliæ cautelæ propositæ, vt uolens probare positionem, quæ posset reputari in partem falsā, respectu quantitatis, vt addat, & si non credit de tanta quantitate, dicat de quanta.

Vnum scire considerat Bald. in d. l. ea quæ, num. 8. quod à materia hac nostra haud alienum puto, ut negans qualitatem puniatur, quasi totum negauerit, tamquam per qualitatem, sicuti substantia per accidens demonstratur, ut superius dictum est, & dicit Bart. disputauisse hoc in materia delictorum, in sua quæstione, quæ incipit per Italiam, qui distinguendo dicit, quod aut talis † qualitas ponit delictum in aliam speciem, quam confessatam, & tunc negata qualitate, delictum ipsum negatum censetur; quo ad pœnā ipsius augmentum rationem allegat, quia † intentiones differunt pœnes ea, quæ considerant. l. si ego. ff. si cert. per. † Vnde si interrogatio, & responsio non considerat vnum & idem ibi non est uera confessio, † Item puniens, non considerat verum, sub specie ueri simpliciter, sed sub specie boni, uel mali: Item sub specie prohibiti, & ideo fateri non dicitur, aliquid qui sub alia specie illud confiteretur.

Rurfus

- 808 Rursus confessio debet esse relatiua ad finem sui antecedentis. l. si
 : defensor. ff. eod. tit. de interrog. a& aliàs antecedentis confessio non
 esset, sed eius destructio, & sine destructio, nil restat ex his quæ ordi-
 809 nantur ad finem, hoc autē habemus in simili, † quod quando qua-
 litas totam rem ipsam, respicit defectus in qualitate defectus, in
 toto, & quora dicitur, l. exhibitionis, C. ad exhib. aut talis qualitas
 delictum ipsum in aliam speciem non ponit, & tunc secus Angel.
 in d. S. si stipulanti; qui dicit, quòd si quis ad sui necessariam tute-
 lam homicidium commisisse asserat negare uideretur, itaut tāquam
 negans puniatur, licet moderni ibi contrarium teneant, allegando
 Bald. itā tenentem, & bene.

- Circa secundum, & hic iacer Lepus, Nonnullorum est opinio mu-
 tuatario, qui secretò accepit mutuū, & secretò etiam restituit, itaut
 si habuisse confiteretur, & adderet, sed restituisse, seu pactū de non
 petendo ei factum fuisse tuta conscientia, illud negare non licere,
 quia negando mutuum, sibi factum mentiretur, quod facere haud-
 810 quaquam debet, c. 1. & c. seq. 22. q. 2. quoniam † potius quis debet
 omnia damna pati, quā malo consentire, cap. Sacris, de eo, quod
 metus causa, tum quia iusurādum ipsum Deo præstatur, cui men-
 811 tiendum nō est, & de quo scriptum legitur, † Reddite Dño Sacra-
 Matt. 5. menta uestra, habetur in c. & si Christus, de iureiur. etenim per-
 812 fectis hominibus mentiri nunquam concessum fuit, † Et pro tem-
 porali cōmodo veritatē haudquaquā negare licet, ut inquit D. Au-
 gustinus super Psalmos, & habetur in cap. ne quis arbitretur, d. 22.
 q. 2. Et cum mendacium manifestè contra Christum sit, qui ueri-
 tas est, contra Christum nihil attentari conuenit, cap. fin. distin. 8.
 813 siquidem † Anima quæ cunctis opibus præferēda, præciosiorq. est,
 l. Sancimus, C. de Sacrosanct. Eccles.

Calog. præstantiæ omni. vt inquit Ouid. Metam. 2.

- Pro quocūque commodo temporali, interitui salutis æternæ subij-
 Matt. 16. cienda non est; Etenim quid prodest homini, si totum mundum
 lucretur, anima uerò sua detrimentum patiatur? Et Hippoc. dat
 814 † præceptum Medicis ne dent ægrotis remedia non tuta; vnde sti-
 bium ægrotis præbendum non est; Et quā commutationem dabit
 homo pro anima sua? potius abijcienda sunt temporalia hæc om-
 Matt. 19. nia, quam in quoquam animæ detrimentum pati. Petrus, quia
 dixit,

dixit, Ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te? quid ergo
erit nobis? meruit sibi dici à Domino, Vos qui secuti estis me, in
regeneratione, cum federit filius hominis in sede maiestatis suæ;
Sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus
Israël: & arguendo à simili de furto ad periurium, † à quo valet argu- 815
mentum. l. illud. ff. ad leg. Aquil. l. A. Titio. ff. de verbor. obligat.
† Ea. n. quæ in radice, & causa conueniunt, vt & in fructu, atque ef- 816
fectu conueniant, necesse est. l. de quib. vbi Ang. ff. de legib. sicuti
nullo pacto furari licet, siquidem præceptum furti, est negatiuum,
† Quod semper, & ad semper obligat, vt superius dictum fuit; ita 817
nec deierare argumēto hoc de vno ad alterum prædictorum vtiur
D. August. vbi sup. & de deierante dicitur, Perdes omnes qui lo-
quuntur mendaciū, & testis falsus non erit impunitus, & qui men-
dacia loquitur, non effugiet. Etenim dictio illa omnes est vniuer-
salis, † quæ oīa includit, & nihil excludit. l. A. procuratore. C. Mand. 818
l. si plurib. ff. de leg. 1. periurio † etiam non parum læditur iudicis 819
potestas, in cuius manibus præstat, cuiq. iureiurādo maximè ve-
ritatem dicere debemus, eamq. ei non dicere est ei non obedire;
quod & est contra præceptum Domini, † Vt qui non obedit Prin- 820
cipi, morte moriatur, cap. 2. de maior. & obed. Dent. 17.

Quæstionem formant, moreque suo elegantèr pertrahant,
Anchar. in feg. possessor malæ fidei, sub num. 25. in 6. & Boer. de-
cis. 143. sub num. 10. qui referendo tenentes, ne respondens ipse
damnum suæ confessionis indebitè pariat, & improbus litigator
suæ peruicacitatis commodum consequatur, respondenti consulunt;
vt in respondendo prouidus sit, & confiteatur quidem sibi mutua-
rum, sed statim adijciat, verum soluisse, vel paginam de non peten-
do, seu remissionem ei factam fuisse, dictum hoc fuit originalitèr
glossæ in l. si quidem. C. de except. quod singulare reputat ibi Bald.
& in praxi seruandū, asserens huiusmodi responsione cui adiectum
sit, nec aliter, nec alio modo fieri, ne reus confessione ipsa præam-
bula condemnari valeat, tamquā ea cum tali qualitate acceptan-
da sit, quod & Ias. sequi videtur, in §. item si quis, num. 63. insti-
t. de action. & in l. 3. q. 24. C. de iure emphit. Verū Ang. ibi ei non
assentit, quinimmo glossa sentiens hanc difficultatem, vt nēpè talis
confessio scendi possit, & quatenus constitetur censetur fundata in-

T tentio

tentio ipsius Actoris, incumbatq. ipsi respondenti probare postmodum exceptionem, in l. except. C. de probat. & plenius in d. l. si quidem, dat aliam cautelam, ut reus neget quidem sibi factum mutuum, sed adiciat, & si mutuum reperiretur solui, vel facta est mihi remissio, vel pactum de non petendo, quod magis seruari in praxi asserit, quod & per Din. in reg. exceptionem in 6. dictum reperij lim. in d. c. cupientis, in verbo, Malignantium, Bal. in l. quinquaginta. ff. de prob. gloss. & Doct. in d. l. si quidem. C. de except. Adest etiam cautela Zepollæ Veronen. 136. Atqui & hæc quidem cautela sublinendo opinionem prædictam tuta non est, quia in eandem difficultatem, ¶ num ipsa responsio scendi valeat incideremus, etenim si

- 821 scindenda esset; utique per ipsam negationem respondens ipse mendax diceretur, & periturus si ad positiones facta esset, & clausula illa, seu exceptio conditionaliter posita, non saluaret ipsum, contraveniretq. nihilominus supradictæ opinioni faciunt tradita a Pan. in cap. Bonæ. 1. col. pen. de post. prælar. cum allegatis ab eo; quod maxime procedit vigente statuto, ut in plerisque locis Italix viget, quod respondens positionibus simpliciter respondere teneatur, aliis pro confesso habeatur, est celebris doctr. Bart. in l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de verb. obl. Nam simpliciter responsum dicitur, quando sine aliqua qualitate, & additione responsum legitur, & illa dicitur
- 822 ¶ simplex Responsio, quæ est vnica, vel collata ad vnum. Bald. in l. 1. num. 2. ff. de vulg. & pup. & sub vna constructione verborum, & simpliciter dicitur quasi sine plica, ut latè deducit ex multis quæ allegat Ias. in d. §. si quis simpliciter, & ibidem etiam Socin. in aliquibus locis; ubi non viget tale statutum, admittitur responsio per verbum non credit, ut ponitur, & cū simplicitas referatur ad mentem, simpliciter dicitur, quod nullo addito quod alteret factum dicitur, unde si quod additur responsioni, quæ non sit de natura rei interrogatæ, uel in ea comprehensum facit, ut non simpliciter responsum dicatur: Exempli causa si quis interrogetur, an uendiderit, & ille responderit, vendidi pro decem, non erit simplex responsio. Bald. in l. 1. in princ. & quæ ibi adduntur. C. de ædificati. Bart. autem in l. non utique. ff. eod. tit. de except. dat aliam expositionem, quod quando quis obijcit solutionis exceptionem, Actor confitetur ipsam, ut quia replicando dicit, confiteor soluisse, sed

tunc

tunc etiam minor, nec poterā recipere solutionem, † quā tunc reus
 fateri videatur, arg. l. quoniam ff. quib. caus. infam. irrog. alias secus;
 & hanc doctrinam allegat Aret. §. seruus, Instit. de cap. dim. Verum
 pace tantorum virorum, talis expositio mihi haud placet, sed ma-
 teriam alius repetendo, eamq. ad praxim reducendo, empiricęq.
 procedendo, vt promisi, præsuppono duos terminos logicales, qui
 & passim in iure nostro recipiuntur, nēpe † Propositionum alteram 813
 dīci Catheticam, Alteram Hypotheticam, vt Præpositio Ca-
 thegorica sit illa, quæ habet subiectum, & prædicatum cū copulā,
 tanquā principales sui, vt homo est animal subiectum est homo;
 prædicatum verò est animal: Hypothetica verò est, quæ habet in
 se duas, vel plures Catheticas, vt si tu es homo es animal, vel hu-
 iusmodi; Secundum has propositiones sufficienter, & minus suffi-
 cienter responsum pōnibus dicitur, stantibus etiam statutis, & or-
 dinamentis prædictis, exempli causa, si facta fuisset positio, quod
 quis ultro ratificauit testamentum in quo prohibita fuit detractio
 legitimæ, & illi respondeat, Non credere ratificauisse, uel eū qua-
 litate non credere se spontē ratificauisse, talis responsio habet duas
 Catheticas, & dicitur hypothetica, qua non videtur satisfactum
 statuto, mādanti responderi clarē, & simpliciter, per verbū credit,
 vel nō credit, gloss. fin. in l. Quæ sitū, de acquir. rer. don. Bart. in d. l. si
 is qui ducenta. §. vtrum, in princ. etenim Catheticē respondere
 nil aliud est, quā respondere eo modo, quo fuit facta interrogatio:
 Itaque si simplex fuit positio, simplex & debeat esse responsio, si
 duplex sit, duplex etiam responsio esse possit. l. vt responsum. C. de
 trans. §. præterea, Inst. tit. de inutilib. stip. Alex. in d. l. 1. §. si quis
 simpliciter, col. 2. vers. 2. limita ubi, & Alciat. num. 9. & seq. ff. de
 verb. obl. A fin. in sua Prax. c. 18. §. 19. Declarat Ofasc. decis. 168.
 num. 3. & 4. & Menoch. de arbitr. iud. quæst. cas. 251. & in terminis
 istis logicalibus declarat Ripa in l. hæredes mei, §. cum ita, nu. 92.
 & 102. ff. ad Senatusconf. Trebel. & latius Vasquius de success. pro-
 gressu lib. 3. §. 24. & 25, cautelasq. ad euitandam fictam confessio-
 nem ipsarum positionum, si fiat responsio in forma hypothetica,
 ponit idem Ofasc. decis. 188. Curt. in Tract. de posit. breui loq. 10.
 & 18. diciturq. simpliciter facta responsio, etiam si sit adiecta con-
 ditio ex natura actus necessariò perueniens. Alciat. in l. 3. num. 9.

- verf. ideoq. de leg. 1. An autem si responsum fuerit non credit, se
vltro ratificasse ex tali responfione, confelfio affirmatiua implicita
refulter, iuxta notata in c. Super, de renunc. Veritas eft, quod non,
825 quia regulariter † ex difpofitione negatiua nihil fequitur, nullaq.
inducitur affirmatio. Lex faflo. ff. de hered. infl. Bal. in l. 2. C. de cōd.
infer. & in tit. de pace conft. §. Vafalli qui tempore, Alex. conf. 150.
nu. 26. lib. 5. Notabilem diftinctionem ponit Iofeph. Lud. decif. 8.
col. fin. vol. 1. in Summa, fi Cathgorica fit pofitio, vt Cathgorica
fit responfio, quod fi hypothetica fit pofitio, ut & hypothetica fit re-
fponfo, necesse eft clara itaq. debet eſſe pofitio, vt clara fit refpōfo.
Galcot. in ſua Margherita, c. 19. nu. 10. Aliam declarationem po-
nit Boer. qua ſuperius citata decif. 243. num. 13. vel fortè respon-
deri poſſet ſimpliciter non credit. Vndè ſuccellit altera opinio ſu-
pradiſtæ omninò contraria, ut qui ſecreto mutuatas pecunias reſti-
tuit, quam ſecreto etiam accepit, liberè illas accepiffe, negare ua-
leat, opinionem hanc intrepidè, & validiſſimis rationibus in vtro-
que foro defendunt. Anchor. & iſdem Boer. quibus ſuperius allat-
tis locis, qui & ſuper hoc conſuluiſſe aſſerunt peritum Theologum,
& quam originaliter fuiſſe, gloſſæ in d. l. ſi quidem diximus, quia
cum aliter proteruia ipſius falſi petitoris convincere non valeat,
826 aduerſuſq. eam ſe defendere † Cauillationibus cauillationem ip-
ſam repellere poteſt, d. cap. Cupientes, ubi Gloſſ. de conſtit. c. nul-
lus d. 22. q. 2. quia nō ob id aduerſarium decipere, aut dolum com-
mittere, ſed dolum excludere dicitur. l. cū pater. §. Titio. ff. de leg. 2.
827 laſ. in l. cū proponas, col. 2. C. de paſt. Marſ. ſing. 177. † & tuta con-
ſcientia negare valet, quod ab eo irrationabiliter petitur, vt ſupe-
rius dictum eſt, cum non dicatur mentiri, ſed mentientem propel-
lere ad inſtar, ut malitia contra malitioſè agentem uri, calumniari
non eſt, ſed uerſutè malitiam Aduerſarij tollere. Facit etiam tex. in
d. l. ſi ex falſis. C. de tranſact. Neuiz. in ſua Silua nupt. in verbo, Mo-
nitoria, limk. 5. & ſimpliciter ponens quem habuiſſe talē rem,
nec ſubdit, & quā retro non habuit, non obſtringit Aduerſarium ad
ei reſpondendum, tanquā captioſus. Aſin. in ſua prax. §. 19. ca. 21.
allegat, Aſc. in l. 1. §. ſimpliciter, num. 26. ff. de verb. oblig.
828 Non obſtant prædicta, & primò, quod mentiendum non ſit,
etenim illud intelligitur in perniciem proximi ſui, & ad decipien-
dum.

dum, † quia cum plura sint genera mēdaciorum, D. August. super 829
 Psal. dicit, duo sunt omnino genera mendaciorum, in quibus non
 est magna culpa, sed tamen non sunt sine culpa, nēpe cum aut ioca-
 mur, aut vt proximis prodeamus mētimur: Illud primum in iocan-
 do ideo non est perniciosum, quia non fallit; Nouit enim ille, cui
 dicitur, cum ioco esse dictum, Secundum autem ideo minus est,
 quia retinet quandam beneuolentiam; illud autem quod nō habet
 duplex cor, nec mendacium, quidem dicendum est, rāquām verbi
 gratia, si cui gladius cōmendetur, & promittat se redditurum, cum
 ille qui commendauit poposcerit, si fortē gladium suum repetat
 furens manifestum est, tunc non esse reddendum, ne vel se occidat,
 vel alios, donec ei sanitas restituatur; & habetur in d. cap. Ne quis
 arbitretur. Nauar. in suo manuali, cap. 17. num. 63. At in casu no-
 stro nēdum mutuum petens non fallitur, sed ut ei prodeatur, men-
 titur, quia mētiendo liberatur anima sua à morte æterna, quæ mo-
 reretur; indebitum ipsum cōsequendo, quod fortasse conseque-
 retur, nisi respōdens mentiretur, & sic ex mente D. Augustini ibi,
 † mendacium prauum non dicitur, quod magis prodest, q̄ noceat. 830

Rursus, Et cum † Mentiri sit contra mentem ire, qui Mentitur 831
 negando quod ab eo iniuste petitur, contra suam mentem non it,
 quæ est indebitē non grauari, & proximum suum liberari à pecca-
 to, quod lucro ipsius liberatoris apponitur; Igitur lætale piaculum
 non erit.

Minus obstat simile de furto, quia alienum quidem furari non
 licet, † At si ego aliter rem meam recuperare non possum, cā furto 832
 subtrahere clam & citrà furti reatū mihi conceditur. c. non sanē 15.
 q. 5. modò debiti quantitatem non excedat; verba sunt desumpta
 ex Epist. D. Augustini 15. ad Macedonianum, & sunt ista, Non sa-
 nē quicquid ab inuito sumitur, iniuriosè aufertur, nam pleriq̄. nec
 modico volunt reddere honorem suum; nec operam mercenario,
 nec tamen hæc, quia ab inuito accipiunt per iniuriam accipiunt,
 quia potius per iniuriam darentur, sic in negatione ista, Non dici-
 tur falsum committere, & mentiri, qui potius mentientem petito-
 rem, & qui per iniuriam quod ei non debetur, cōsequi vellet, re-
 pellere, nec eo quia periurium sit de præceptis negatiuis, quæ obli-
 gant semper, & ad semper, Negationē ipsam, seu mendacium ad-
 mittere.

mittendum non esse, affirmandum est. Etenim illud vendicat sibi locum, quando tale mendacium proximo esset damnosum, concurruntq. contenta in definitione mendacij; aliàs non, vt in simili dicitur de ipso furto, quod & si præcepto negatiuo prohibeatur, tamen & aliquando in supradictis casibus permittitur, pari ratione periurium non incurritur, quod ita demum habet locum; quando illud in damnum proximi sui committitur, quod & Propheta sentire videtur, dum quærens: Quis intrabit in Tabernaculo Dei?

Psal. 23. subdit, Qui non accepit in vanum animã suam, nec iurauit in dolo proximo suo, & cum in furto aliquando legatur facta concessio, multò magis in ipso mendacio, ac periurio, quia furando auferitur;

833 *Summo* autem in casu nostro non auferitur, sed retinetur, † & facilius retentio, quàm actio conceditur. I. licet in princ. C. de acquir. possess. l. 1. S. quod ait. ff. de superfi. vel saltem quatenus aliqua culpa insit eaq. Deum habeat vltiorem, facilis erit remissio ex quo in aliquo non læditur proximus, cui ob id nulla facienda est restitutio, & mitius agitur cum Deo, quàm cum eius ministro. l. Celsus. ff. de recept. arbitr. & secundum hanc opinionem cōcludunt Anch, & Boer. quibus supra citatis locis, quodq. cum tam in ancipiti sit apud Iuris Pontificij interpretes, ac Theologos errare non puto; errore saltem damnabili, qui tenendo hanc opinionem, sic negaret per ea quæ notabiliter dicit Bald. in cap. ne innitaris, de constit. 834 relatus ab Innoc. & q. qd hæreticus non dicatur ille, qui credit illud in quo multos Sanctos Patres habet testes; licet non omnes faciunt, & tradita à Goff. & Io: And. in cap. Capellanus, de ser.

Huius finitima est illa quæstio in foro sæpe versari solita; Num præsentato Chirographo manu debitoris cōscripto, vel subscripto, si debitor interrogatus num fuerit eius manu cōscriptum, vel subscriptum, & responderit † Chirographum ipsum manu eius cōscriptum, vel subscriptum non continere veritatem, num talis confessio ei præiudicet, perinde ac si simpliciter fuisset ab eo confessum absque vlla qualitate, ita vt cum scribens, vel subscribens scripturam ipsam, & contenta in ea approbare, eiq. consentire videatur. l. si ego. S. dotis. ff. de iure dot. l. 1. ff. de const. pec. S. r. Inst. tir. de empt. & vend. Alex. conf. 147. col. 3. vers. si igitur subscribens, vol. 2. Gabriel. in tunc de præsc. concl. 3. circa princ. Incumbat ipsi
confi-

confitenti postmodum probare ipsam qualitatem. Dubium facit, quia cum huiusmodi recognitio sit qualificata, vnica structura verborum confecta, & vnicum capitulum contineat, scindi handquam ualeat, sed vel in totum, & cum ipsa qualitate acceptari, vel in totum respui debet. gloss. in l. si quidem, vbi Salic. num. 6. C. de except. Barr. in l. Aurelius. S. idem quasi sit, num. 3. ff. de lib. leg. vbi explicat qualiter vnum capitulum, vel plura ea continere intelligatur. Pan. in cap. Bonæ 2. col. pen. de post. Præl. Rim. iu. conf. 127. num. 10. Surd. decis. Mant. 258. num. 4. & seq. And. de Alfer. inter consil. crimin. diuers. conf. 26. num. 46. in recollectis Zileti Tom. 1. faciunt tradita à Boer. decis. 243. nu. 3. Cyn. in l. 2. C. de don. propter nupt. ponit & questionem Lanf. de Oriano in d. cap. quoniam contra, in verbo Confessionis, nu. 19. ratio est quia cum fieri possit, vt & scriptura fuerit scripta manu debitoris, non tamen contineat veritatem, sub ista facti possibilitate, statuitur ius, vt talis confessio confitenti non præiudicet, sed debeat, aut in totum acceptari, aut in totum respui, ne quis indebitè prægrauetur. In hanc opinionem descendit Senatus Pedemontanus in casu partus, qui prætendebatur necatus, in quo cum foemina de eo imputata respondisset, peperisse mortuum, & fieri posset, vt ita esset, quinimmo aderant coniecturæ multæ pro ipsa qualitate, non fuit poena ordinaria condemnata, sed poenam ipsam Princeps suo arbitrio multum molauit, vt refert Thessaur. decis. 13. num. 7. qui & pro ipsa opinione allegat Gabriel. lib. 7. concl. 19. Contrarium autem deducitur in auth. Contra qui propriam. C. de non num. pec. Alex. d. conf. 147. vbi parificat casum scribentis, & subscribentis. Gabriel. in tit. de præsumpt. concl. 3. in princ. rationem allegant, quia recognita per debitore syngrapha, quod sit eius manu conscripta, vel subscripta, creditor fundatam habet intentionem, quod ex tali recognitione probatum sit debitum, tametsi debitor tali recognitione adiecerit scripturam ipsam non continere veritatem; vnde qualitas ipsas per allegantem probanda est, allegant. l. scripturas, ibi suum robur habere decernimus, iuncta gloss. in vers. hoc tamen dēt cōstare. C. qui pot. in pign. hab. Bald. in conf. 466. in princ. vol. 5. Ruin. conf. 46. num. 12. vers. facit lex scripturas, vol. 4. Bursi. conf. 39. num. 20. Rebuff. in tract. de chirographi recogn. in præfat. num. 50. Verum in

tanta

tanta Doctorum varietate foedere distinctionis aliqui conciliare ipsas opiniones nixi sunt, & inter alios Maranta in suo spec. par. 6. a. 5. num. 27. scilicet vt quando contra huiusmodi confessionem qualificatam, vnico verborum inuolucro contextum, vnicumque capitulum continentem adest iuris præsumptio exemplificando in criminalibus de imputato de homicidio, quod dicit ad sui necessariam defensionem commisisse, scienda quidem sit ipsa confessio, & sine qualitate acceptanda; etenim cū homicidium sit omni iure prohibitum, & omne male factum prauè semper præsumatur actum. l. illud, de iureiur. Bal. in l. 1. col. 15. C. de conf. non mirum, si scinditur ipsa confessio, & transfundatur onus probandi qualitatem in ipsum confitentem, qui probare debet, ad sui necessariam defensionem hominem occidisse ad formam. l. vt vim. ff. de iust. & iur. hoc idem videtur sentire. Bart. in d. l. Aurelius. §. Idem quæsijs, glossa in c. col. 2. de conf. vbi dicunt confessionem vnus constructi, quæ aliàs non scinditur, scindi posse, & sine qualitate acceptari valer, propter præsumptionem quam habet contra se, Ang. de Malef. in verbo Comparuerūt inquisiti. Alex. in l. decem. vbi & Aret. col. fin. ff. de verb. oblig. Felin. in cap. cum venerabilis, num. 15. de except. & in ciuilibus exemplificant in respondente Aduersarium possidere vitiosè acceptatur nanque respōsio; quod possideat, at rejicitur qualitas illa, quod vitiosè possideat cuius probatio, sic respondententi incūbit, in his terminis respondit Aymo; Crauera conf. 150. in fi. Rot. Rom. dec. 802. nu. 4. par. 1. in nouis; Secus quando pro ipso confitente, respectu qualitatis in confessione appositæ, adest iuris præsumptio, quia tunc huiusmodi cōfessio scindi non potest, sed in totum acceptari debet. Pan. in d. c. Bonæ, col. pen. Alex. conf. 39. circa vltimum, in fine, vol. 7. & in conf. 2. ex narratis itidem, in fine vol. 4. Vnde si responsum fuisset, verum est, quod recepi à te cētum, quæ mihi debebas, causa mutui. Vbi-que talis responsio cum ipsa qualitate acceptanda est, nec scindi debet; communem dicit Alex. in nuper citatis consilijs, fundatam in l. Publia. §. fin. ff. de pos. communem etiam dicit in casu quādo præsumptio est pro sic qualificatiuè confitente, Gabriel. d. concl. 19. circa princ. Veruntamen in hac brocardica quæstione non desuerunt, qui non fidendo de superscripta distinctione, aliam attulerunt, vt
nempe

nempè tunc confessio qualificata non possit scindi, sed simpliciter, & cum ipsa qualitate acceptari debeat, quando qualitas sic actum ipsum transubstantiat, vt faciat alium actum censi, & si absque tali qualitate acceptaretur; esset acceptare quid diuersum ab eo, quod confitetur, ita considerat Grat. per multa iura, quæ allegat conf. 127. num. 2. & 11. vol. 2. Cogitate.

At redeundo, vnde discessimus illud pro constanti pono, quod negans positionem, potest se nihilominus in illa fundare, reuocando incontinenti negationē, Bart. in d. l. post legatum. ff. de his quib. vt indignis quicquid asserat in contrarium. Castren. & tamdiu licita est reuocatio responsionis, quandiu illam pars non acceptauerit; aliàs non nisi docto de errore. Tiraq. de retract. conu. §. 1. gloss. 5. num. 15. & seq.

Alia succedit hæc iuris distinctio, dum querimus nùm licita sit correctio iniustæ negationis, vsquequo ea per partem acceptata fuerit, † aut talis reuocatio fit ad poenam euitandam; aut ad premium consequendum, si ad poenam euitandam, vtrique supradicta prima distinctio procedit, si verò ad premium consequendum minime: distinctionem hanc ponit Ias. in d. l. sicur. §. quod autem. n. 8. & in d. §. ex maleficijs, nu. 16. cum seqq. rationem allegans, quia † facilius fiat poenæ remissio, quam quod premium quis consequatur. Bart. & Bald. in d. l. eum qui. ff. de iureiur. idem Bal. in l. error, col. 6. C. de iur. & fact. ignor. Alex. in addit. ad Bart. in d. l. post legatum, exemplum ponitur in casu statutorū in quibus spontè confesso certa pars poenæ remittitur, & in eo qui negauit, & postmodum confitetur, seu reuocat negationē. d. l. si dubitetur, & §. si seruus instit. de noxa dicit Ias. in d. §. quod autem, num. 9. quod si agatur ad poenam euitandam, vt putà si iure municipali caueatur, quod negans delictum, si de mendacio conuincatur, teneatur ad tertium, vel quartum plus admittitur fortasse ipsa correctio vt ibidem, & quod dicitur de delicto illo, quod per inficiationem crescit, vt in casu legis. 2. ff. ad l. Aquil. non intelligitur si qualitas quæ facti ipsius substantiam non alteraret negetur, d. l. Senatus; secus si facti ipsius substantiam alteraret, vt l. denunciasse. §. quod tamen. ff. ad l. lul. de adult. vel nisi tale quid esset, quod negās verisimiliter ignorare potuisset, etenim iam diximus iustum errorem ab hac poena

V

excusare,

excusare, d.l.error. Bart.in d.l. eum qui, & in sua disputatione incipiente, Communiter per Italiam, refert Ang. in d. S. ex maleficijs, num. 25.

Et generaliter quando qui primo negauit admittatur ad confitendum, seu reuocandam negationem, vt damnum euitet, vel consequatur premium, videatur Ias.in d.l.sicur, & in d.S. ex maleficijs num. 26. cum seq. qui cumulatissimè per casus, & conclusiones more suo rem enucleat.

- 838 Atqui cum quinque in iure sint actiones, quæ per inficiationem crescunt, nempe furti nõ manifesti, damni iniuria dati, & l. Aquil. depositi ex quibusdam causis serui corrupti, & legati Sacrosanctis Ecclesijs, vel alijs Ven. locis relictis d.S. ex maleficijs, & S. in duplum, instit. de actio. vbi Ias. Aret. & Balduinus multa, & quidem vtilia, proponunt & an in ipsis licita sit correctio, Paulus Iurisconsultus in d.l.eum qui affert responsionem, vt ijs pareatur, qui inficiationem suã vsque ad litem cõtestatam exclusiue reuocauerint, aut qui sua inficiatione actorem onere probandi, sumptibusve quod inficiatum est nõ onerauerint, vt eis scilicet deferatur iuramentum, d.l.electio. S. neque. ff. de noxa. act. & refert ibi Peditum respondisse, eum qui iurauit ex ea actione, quæ inficiendo crescit, aliquid sibi deberi simpli, non dupli acquirere sibi persecutionẽ, abundè enim sufficere exonerare petitozem probandi necessitate, & Iustinianus nouella sua constit. 18. liberat reum à poena dupli, si delato ei iureiurando vltro bonam fidem agnoscat, & debitum confiteatur.

Et in legato facto Sacrosanctis Ecclesijs, vel alijs vener. locis poenæ dupli locus est, ex eo solùm quòd hæres legatum soluere distulerit, vsquequo pro eo in iudicio conueniatur; quia talis poena non propter inficiationem, sed propter procrastinationem ei infligitur propter quam solam, & extraiudicialem interpellationẽ hæredem in mora constituere voluit, Ang. in d.S. ex maleficijs, n. 23.

- 839 in quibus tamen † Minor annis 25. semper excipitur, qui poenam ipsam euitat. l. si ex causa. S. nunc videndum, vbi Bart. ff. de minor. & dicunt suprascripti alij iuris vertices in eodem S. ex maleficijs, etenim recusantes, seu differentes soluere huiusmodi legata Deum exacerbant, cap. qui oblationes 2. 13 q. 2.

Quomodo autem & quando, qui primo negauit, mox poenitentia

sentia ductus, reuocat negationem, & confitetur beneficium confessionis, quod negando amiserat consequatur videnda sunt præter supra quæ cumulatè adducit Gomez. in d. §. ex maleficijs n. 40. & seq. Marfil. in Rubr. ff. de fideiuss. q. 46. limit. 3. Tiraq. in tract. de vtroque retract. tit. 2. §. 1. gloss. 5. vers. 15. & in d. l. Boues. §. hoc sermone in princ. vers. 55. ff. de verb. sign.

Et vnde discessimus redeundo; dum diximus † positione nega- 840
ta, quem niti non posse. Bart. in d. l. post legatum, col. 4. vers. quæro aduersarius, & in l. naturaliter. §. nihil commune, col. 4. vers. videndum est ergo. ff. de acquir. poss. & in l. non vtrique. ff. de except. Feli. in c. capitulum, col. 10. in fi. de rescrip. Archid. in c. 1. col. 2. in princ. de confessis in 6. Guido Papæ, qui cōem hanc dicit, q. 182. si postq̃ à parte iam acceptata est, eam reuocare vellet, quod minime valeat intelligitur, † vt nihilominus in probationibus super eis 841
factis per partē aduersam se fundare queat, ut in d. l. post legatum, colum. fin. vers. quæro ego negavi, idem Bart. dicit Ang. conf. 155. col. 2. Francus in d. c. 1. de confess. Aret. in d. §. si quis simpliciter, col. fin. Alex. conf. 183. col. 1. in fin. vol. 5. Pan. in cap. venerabilis, col. 9. vers. & ex hoc, de except. Marf. qua superius alleg. Rubr. de fideiuss. col. 78. Felin. in d. c. capitulum, Imol. conf. 78. num. 3.

Benè verum est, ut ibidem ipse asserit † quod negans positiones continentes factum ipsius negantis proprium, vel alterius, quod 842
verum esse scit, & de mendacio conuincitur, falsum committit, & tanq̃ dolosus, mendax, & decipiens in dolo manifesto dicitur, refert Plot. de in lit. iur. §. 37. num. 12. vbi exclamat cōtra proteruos Aduocatos, & Procuratores, qui instruit clientes ad facile negandum positiones, etiā veras asserentes, quod si eas fateantur, à causa cadent, nec eis dicunt si deierabunt, eorum animæ, atque ipsorum consulentium detrimentum patiētur, † Et qui nihilominus ad omnia 843
damna, & interesse partis iuramento in litem, damnum passo liquidando tenentur, Anchar. conf. 316. in causa. Ioan. de Deo. in tract. de cauill. lib. 5. c. 16. num. 6. † Et probata postmodum per testes debiti substantia, nempè numeratione, de qua in eis super 844
quantitate iusiurandum ponenti ipsi defertur. Crauet. in tracta. de antiquit. temp. parte, nu. 269. Secundum ramen proposita, & allegata ibi per eum. Dec. conf. 146. col. 5. & pro tenui in fi. vers. ex eo

V 2 quod

quod, Cæpol. caut. 210. ratio est in promptu; quia ex mendacio, (vt dictū est) dolus arguitur. l. si quis affirmauerit. §. 1. l. quod uenditor. §. 1. & l. eleganter. §. idem Pomponius. ff. de dolo. l. falsus. §. si

- 845 quis. ff. de furt. † & contra dolosum in litem iuramentum datur, ut ibidem dicit Crot. qui & in hoc utile reputat in positionib. deduci suas probationes; quia in casu iniustæ negationis, actori postmodum iuramentum, seu in litem, seu suppletorium defertur, † quod neganti ipsi denegatur, vt eodem tract. num. 6.

- Quod autem in actorem transferatur possessio, si actor poterit
847 aduersarium cōvincere de mendacio intelligitur, † si plenè cōuincerit; non autem si semiplenè, quia cum simus † in poenalibus plena
848 facienda est probatio, ut poenæ ipsi locus sit; & quæ minimè iuramento ipsius actoris supplēda uenit, vt ibidem dicit Plotus d. §. 37. nu. 16. Ponderando et uerba illa, ita ut si poterit aduersarius conuincere aduersarium rem possidere, † quæ cum restringant, & determinent præcedentia, d. l. Lutus. §. qui habebat, & l. Libertas. ff. de manumiss. testamento equipollent uerbis illis, ita tamen l. si pecunia in princ. in gloss. penult. ff. de cond. caus. dat ut sicuti in præcedentibus solam negationem rei cōuenti ad excludendum actorem ab ulteriori molestia super re negata sufficere uult; ita probando rem negatam à reo possidere restringit præcedentem ipsam dispositionem, vt uelit ipsam possessionē priuari, si plenè conuictus fuerit & non aliter, qui propterea ad hunc effectum plenariè conuincendus est, accedente maximè dictione illa, † Si quæ cum cōditionem importet. Bar. in l. 1. ff. de cond. & demōst. & inducat formam, facit vt à contrario sensu ualeat argumentū pernotata in l. 1. §. huius rei de officio eius cui mand. est iur. plenariam probationem, ad huiusmodi possessionis translationem requirit.

Sed iuxta prædicta de plurib. pro explanatione præsentis materiæ disceptare contingit, primo an si quis partem rei dumtaxat prætendens interrogauerit super toto, & reus ratione partis falsæ totum negauerit, an totum ipsum in actorem transferatur, si reus super partem dumtaxat de mendacio conuictus fuerit; secundò an interrogatus de ducentum, de ceterum sexaginta responderit, an pro super pluri illo usque ad ducentum, fiat hæc translatio, si mendax reus deprehendatur.

Circa

Circa primum eo uidebatur dicendum pro toto fieri hanc translationem, quia cum hæc † lex generaliter loquatur, generaliter est intelligenda. l. de pretio. ff. de public. Etenim cum in odium improbe negantis, hæc fiat translatio negando totum ratione partis, translatio ad totum trahitur, totumq. amittit; ex quo circa totum mendax deprehenditur.

Cæterum contrarium est verius, & veritas ipsa ex hoc eodem responsio nostro elicitur: Siquidem quod actor rei negat in odium ipsius negantis absque alia Domini probatone transferat ad se possessionem, est in eius subleuationem, ne quod aliàs ei probare incumberebat facta negatione per reum teneatur ibi, licet suam non approbauerit. Igitur facta negatione prædicta talis releuatio, non nisi pro ea parte quæ sua est, cuiusq. sua interest releuari translatio ista huiusce legis remedio fieri debet, ponderando † pronomen illud suum quod cum dominium significet, & suum dicatur, quod iure ab eo vindicari potest. d. l. Lucius. §. cum aurum intelligendo, siue directo sit dominus. l. in rem. ff. hoc cod. tit. nostro, siue utile dominium habeat, vel quasi ut inferius enucleabitur. l. i. §. qui in perpetuum. ff. si eger. vect. vel emphit. pet. vel ius seruitutis habeat. §. æque inst. de act. vel ratione pignoris, aut hypotecæ, ut itidem inferius dicemus, & tractatur in §. item serui an. cod. tit. de actione de eo dumtaxat intelligitur, quod iure vindicare, & quod confectui posset, quando reus non negauisset, sed confessus fuisset, alioquin lex quæ fraudibus modis omnibus occurrere studet, fraudem respectu ipsius actoris admitteret, quod dicendum non est; ad regulam legis de pretio responderetur legem generaliter loquentem, generaliter esse intelligendam, sed generale est dictum restringi, ac coarctari per rationem in eadem lege expressam subsequentem, vel tacite inhærentem. Bal. in l. si quis seruo, C. de furt. Vnde cum post generale dictum Iuriconsultus hic subiiciat verba illa licet suam non adprobauerit dispositionem ipsam ad eam partem, quæ sua est, quamq. iure vindicare potest; restringit ponderando etiam verbum ipsum, † licet quod cum pro coniunctione aduersatiua hic stet. l. fin. ff. de eo, per quem factum erit; supponit regulariter agentem rei vindicatione dominium probare teneri.

Damnat quidem lex iniustam negationem, & in odium ipsius negan-

negantis rei negatæ possessionem de reo in actorem transfert, sed non ita damnat, vt cum aliena iactura locupletari cum velit, cap. locupletari, de reg. iur. in 6. & dici potest actori illud, Tolle quod tuum est, & vade.

Circa quod de pluribus dubitari cōtingit; Primò circa secundum illud axioma; Num si interrogatus an possideat cētum iugera terrarum, responderit se possidere sexaginta; an pro illo superpluri à sexaginta vsque ad centum translatio hæc fiat; tãquàm pro illo superpluri sua non intersit, ex quo se possidere negauit; questionem ponit Rim. iun. in conf. 471. cum Magnificus, vbi concludit quod cum reus conuentus negauerit minus se possidere, q̃ requisitus fuerit, actor petere potest mitti in possessionem residui ab illo superpluri, tamq̃ rei vacantis, reseruato iure cuiuslibet tertij, secundum antedictam Angeli praxim, qui asserit huic licentiæ reum contradicere non posse, tamq̃ sua non intersit, ex quo residuum illud possidere negauit, quæ praxis desumitur, ut dictū est, ex l. qui seruum. §. in iure. ff. eodem tit. de interrog. act. & ex l. Fulcinus. §. Cel. sus. ff. quibus ex causis in possessionem eatur. Cepoll. caut. 161. la. in d. §. omnium, num. 91. quod mihi haud placet; Siquidem attempta praxi Angeli, quæ vult vt statim secuta negatione Actor in rei negatæ possessionem mittatur, in casu nostro non procederet, quia ex eo solum, quod quis negat de illo superpluri non constat, 855 sed facienda est mensuratio à qua ipsa quantitas pendet, † facilius enim circa quantitatem, q̃ circa rei ipsius substantiam quis decipi potest; Vnde praxis Angeli prædictæ in hoc casu non procedit, & consulunt nonnulli, vt interrogatus super quantitate ad euitandum hanc difficultatem verbum in circa suæ declarationi adijciat, per quod errorem saluabit, melius dixissent circiter, q̃ circa cū secundum regulam recti sermonis, & linguæ latinæ cādorem, vox † circiter ad numerum, & mēsuram referatur: Et dictio circa ad locum applicetur: vt inquit Isidorus ethymolog. lib. cap. vt annorum 20. circiter, & iugerum centum circiter dicimus, & circa Ecclesiam, & 856 circa ripam licet, & aliquando circum pro circa ponatur, ut apud Virg. Æneid. lib. 6.

*Centum errant annos volitantq̃, hac litora circum. & in secūdo.
Anna vides toto properare litorē circum.*

Licet

Licet & ad tempus verbum circiter Priscianus referri uelit, ut circiter calendas, sed valla ad numerum illud frequentius aptari asserit elegantiarum lib. 1. cap. ult. 75. distinct. Verum nec in hoc rita videtur ipsorum Doct. sententia, cum non desint, qui dictionem hanc circiter, uel circa, & circum, tam intra, q̄ extra verificari asserant: † ut si dico annorum duodecim circiter designo, plus, minusve annis duodecim, & ut tam termini exclusionem, q̄ inclusionem significet, Hostien. in Summa de rescript. §. 7. vers. sed quæro, & in §. 2. vers. inuitio de Sacra Vnct. cap. Continetur, ubi Cardinalis, & Archid. de offic. ord. & in l. fin. §. si intra. ff. de calum. Felin. in cap. quo ad consultationem, de re iudic. latè etiam tradit Menoch. de arbitr. iud. quæst. lib. 2. cent. 1. casu 46. circa princ. ubi infert ad multas quæstiones; Verum utcumque sit, seu inclusiue, seu exclusiue † semper ea ad modicam quantitatem refertur, cap. ult. de dispensat. impuberum ubi Hostien. col. ult. & notatur in cap. continebatur, eodem tit. dicit & idem Menoch. ubi sup. d. lib. 2. cent. 1. casu 86. At quomodo hæc dictio circiter, uel circa, & circum verificetur uidenda sunt, quæ notant Doct. in c. propter, & c. officij, de elect. & per Cardinalem in c. 1. de offic. ordin. in 6. dicit rex. in l. 1. de ripa non munienda; verum totum refertur arbitrio Iudicis, l. 1. ff. de iure deliberandi, nihilominus Ang. in conf. 127. uisa petitione, restringit has dictiones ad terminum exclusiuum, † ut reus respondendo se possidere iugera sexaginta circiter restringat, & limitem ipsam responsionem, ut maiorem quantitatem excludere uoluisse uideatur, Rim. sen. conf. 99. nu. 46. ubi cōcludit quod † si testis interrogatus quot annos natus sit, responderit octuagintaquinque circiter, seu in circa, uerbum illud † circiter non demonstratiue, sed limitatiue ad excludendum maiorem ætatem appositum dicitur; Idem reperio dixisse Alex. conf. 19. num. 5. uol. 7. ubi uult in terminis de teste dictionem in circa diminutionem significare, allegat Guil. de Cuneo in l. & si post res. ff. si quis cautionibus.

Dispositionem huiusce legis extendunt Doctores, † ut uendicer etiam sibi locum in pignore, & hypoteca, quorum actiones licet proprie in rem non sint, sed in rem scriptæ, Iason in d. §. omnium, num. 6. & 7. tamen uti reales actiones reputantur, ut Bart. hic quem sequuntur alij asserit.

Rursus

- Rursus & ad hæreditatis petitionem, uel fideicommissi, seu uni-
 864 uersalis, seu particularis pro tenditur; † Vt negans rem esse hæredi-
 tariam, uel fideicommissariam, si mendax detegatur, rei ipsius ne-
 gatæ possessio nihilo secius in actorem transferatur, dicunt Bald.
 hic Azzo in summ. de pet. hæred. §. 1. Doct. in l. cogi. ff. eod. tit.
 865 Extendunt etiam & ad Publicianam, ut in odium negantis emisse
 à non domino, uel se dominum negans poenam huiusce legis in-
 currat. Ias. in l. qui te, col. 2. ff. si cert. pet.

- Dubia ualdè redditur infra scripta conclusio; num scilicet sicuti
 866 † negans rem esse feudalem, si de mendacio conuincatur, feudum
 ipsum amittat, quod transeat in dominum, alleg. cap. 1. §. Vafal-
 lus, & cap. fin. de leg. Conradi in usib. feudor. Ita negans rem esse
 emphiteoricam, si couincatur de mendacio ab emphiteusi ipsa ca-
 867 dat, tamq̃ † ualeat argumentū de feudo ad emphiteusim, & è con-
 trā per larè tradita ab Euer. in sua sesquicenturia, in loco à feudo ad
 emphiteusim, & eque habere locum in emphiteusi, sicuti in feudo
 168 infra scripta suadent, quia † feudum, & emphiteusis in compluri-
 bus conueniunt, magna q̃. similirudo est inter emphiteutam, & feu-
 869 datarium; primò quia † uterque utile dominium habet, & aliquem
 recognoscunt in directum dominum, in l. 1. iuncta glossa. ff. si ager
 uestig. uel emphit. pet. l. possessores, in fi. C. de fund. patrim. lib. 1. 1.
 conueniunt etiam in modo inuestituræ, ut uterq̃. suscipiat inuesti-
 turam à domino, Ias. in l. 2. num. C. de iur. emphit. cum innume-
 ris ab eo allegatis, licet fortasse in modo renouationis discrepent,
 870 † ut uasallus mortuo domino rursus mortuo ipso uasallo eius heres
 intra annum, & diem si feudum fuerit priuatum, & intra annum,
 & mensem, si militare, uel regale fuerit inuestituram ipsam à domi-
 no suscipere teneatur, alias à feudo cadit, ut est textus expressus in
 cap. 1. tit. quæ fuer. prima caus. benefic. ammitt. itidem in usibus
 feudorum, dicit Curt. iun. in tract. de feud. in 4. par. in 23. caus. am-
 mitter. feudum, refert & sequitur Clar. in §. feudum, q. 49. circa
 princ. licet secus sit; In † emphiteuta qui inuestituram ipsam pete-
 871 re nō tenetur, nisi generatione finita, uel per nouam successionem
 quando maximè quis inuestitus est per se, & hæredibus suis. Bald.
 in Auth. si quas ruinas, in 2. colum. C. de Sacrosanct. Eccles. Ias. in
 præludijs feudorum, seu in l. 3. num. 33. eodem tit. de iur. emphir.
 & nisi

& nisi inuestitus fuisset ad renouandum ipsam inuestituram de nouennio in nouennium, vel ad aliud certum tempus, quia quolibet nouennio, vel alio conuento termino teneretur ipsam renouare, in vim pacti prædicti, vt ibidem dicunt Bal. & Ias. qui rationes allegant, & dicit Corbulus in suo tract. de causis ex quib. emphiteuta priuatur, tit. de caus. priu. ob non petit, inuest. num. 37. nisi emphiteutis ipsa in perpetuum concessa fuerit, sed ad renouand. de nouennio in nouennium, vel ad aliud certum tempus; quia ¶ talis renouatio non requiritur ad contractus ipsius substantiam, sed ad faciliorem eius probationem, Alciat. conf. 146. num. 1. vol. 1. conf. 116. num. 17. infra, vel 1. refert & sequitur Corbulus quo superius allegato tract. tit. de caus. priu. ob temp. finit. num. 17. opinionem hanc tenent Ang. hic Imol. & Pan. in cap. cæterum, col. fin. de iud. Ita etiam tenet Iacob. de S. Georg. in aurea eius inuestitura, in verbo, Distiq. vassalli permiserunt non committere felloniam. Spec. in tit. de locat. §. nunc aliqua, vers. 65. Alber. in d. l. 2. col. 10. C. cod. tit. de iur. emphit. Ias. in d. §. omnium, num. 8. instit. de action. Gabriel. de acquiren. vel amittent. possess. concl. 5. Rodoan. de reb. Eccles. non alien.

872

Verum Bald. in d. §. vassallus, & cum eo ibidem etiam Afflictus expressè tenent contrarium, & cum eis Purpur. in l. 1. col. 9. C. de transact. Ias. quo superius alleg. loco ponit eam sub dubio in d. l. 2. num. 88. cum seq. rationem allegant, vt ¶ poenæ ad casus non expressos non trahantur. Corbulus qui latè defendit contrarium, sub tit. de caus. priu. ob mendacium, num. 2. cum seqq. non videtur fignere pedem, & defendendo Bald. atque eius assecclas, dicit non esse bonam comparisonem in casu nostro de emphiteutis ad feudum, quia poena quæ vassallo neganti rem esse feudalem imponitur, non est ex regula huiusce legis nostræ, minus ve ex praxi. d. l. qui seruum, §. in iure, & d. l. fulcinius, §. Celsus. Vndè praxis Angeli, & sequacium desumpta est, sed ex particulari constitutione, d. §. vassallus, quæ cum ¶ poenalis sit, & odiosa, casum ipsum feudi (vt diximus) non egreditur ad casusq. ibi non expressos non extenditur. §. item mixta cum gloss. Instit. cod. tit. de action. nec est par ratio vnus ad alium, & ¶ odia restringenda, non amplianda sunt, c. odia, de reg. iur. in 6. etenim in d. §. vassallus illud ibi fit, quia vassallus interuer-

873

874

875

X

tendo.

- 876 tendo possessionem, dominū debito fidelitatis, † quo ei potissimum est obstrictus, priuare uideretur, non sic in emphiteuta.
- Rationi Angeli respondetur in casu nostro, de feudo ad emphiteusim non rectè inferri; quia hic non agitur de ammittenda possessione tantum, † quam negando possessor retinendū uoluntatem non habuit, ut dicit glossa hic in emphiteusi, sed de ammittendo iure de quo nullum verbum in hoc responsō, minusve in d.l. qui seruum, S. in iure, & in d.l. fulcinius. S. celsus, habetur quinimod ex mox dicendis, cum † remedio huiusce legis, non nisi possessio in actorem transferatur, saluo iure dominij, & proprietatis postmodum discutiendi, & actor non dominus, sed possessor nudus efficitur, at si emphiteuta ob negationem ipsam priuaretur, † actor ipse dominium ipsum nascisceretur, opinionem hanc tenet Barbat. in c. penult. de iuramento calumniæ. Papien. in tit. de forma interrogat. sciendæ, Auff. in addit. ad capellam Tolos. decis. 167. & facile liquet de proprietate ipsius emphiteusis ex ipsius inuestituræ instrumento, de quo statim, & incontinenti doceri potest; unde effemus in alia disputatione, an, & quando vnico contextu, quis negat, & incontinenti de iusto eius titulo docet, fiat hæc translatio, quia si fieret ratione prædicta penes ipsum actorem temporis momento staret ipsa possessio, † & quæ momento durant, non curatur à lege, l. fin. & ibidem Bal. C. de bonis, quæ liberis, idem Bal. in l. si Prætor, q. 8. C. de inst. & substit. & habetur in tit. Codicis, si de momentanea possessione fuerit controuer. Siquidem qui negat se esse emphiteutam, se quidem possidere non inficiatur, sed negat ius domini directi, nempe se esse emphiteutam, at conuictō negante de mendacio, nil aliud agendum est, nisi ut negans dominū ipsum recognoscere teneatur, nihilominus las. ibi tenet ita priuari emphiteutā negantem se possidere rem feudalem, ibi & cum eo etiam Euerar. quo superius allegato loco, † quia in odium negantis inductum est, ut negans à possessione cadat.
- Dubium facere uideretur, num & ad negantem nomine proprio, sed dicentem possidere, alieno nomine possidere, cum tamen fuerit requisitus ad declarationē an proprio nomine possideat extēdatur? Ita ut qui simpliciter interrogatus, an teneat, uel possideat, quo casu an proprio nomine possideat, interrogatus censetur, si cōuinca-

tur de mendacio, an patiatur huiusce legis disputationem, tãquã
 si simpliciter negauisset, & non extendi suadet, quia cum decisio
 ista loquatur de negante se possidere; qui dicit se alieno nomine
 possidere, non utique negare censetur, † & cui nō conueniunt uer- 382
 ba legis, nec ipsius legis dispositio conuenire uidetur. l. 4. §. Prætor,
 ubi Alex. ff. de clam. inf. idem Alex. in l. 1. §. veteres. ff. de acquiren.
 possess. cum innumeris ab eo alleg. Rursus cum sinus † in materia 383
 stricta, & pœnali, stricta etiam faciendâ est interpretatio, ut de ca-
 su ad casum nō extendatur. l. quicquid astringen. ff. de uerb. oblig.
 & suadent uerba, Textus qui punit simpliciter negantem, & conui-
 ctum de facto negato, at qui dicit se alieno nomine possidere, non
 utique negare uidetur, sed dicit se proprio nomine non possidere;
 vnde ad factum simpliciter negatum extendi nō debet; verum &
 ad casum hunc dispositionem hanc Bald. extēdit, & cum eo Rom.
 d. conf. 70. Surd. alleg. conf. 214. Becc. d. conf. 64. cum innumeris ab
 eo alleg. Si quidem iã diximus † idem iudicari de affirmatiua ha- 384
 bēte implicitam negatiuā, sicuti de simplici ipsa negatiua, etenim
 cum interrogatus simpliciter an teneat, & possideat, respondendo
 se possidere alieno nomine tacitē enunciat se proprio nomine eo
 possidere, satis negat se possidere; & pœnam huiusce legis incur-
 rit, & ut refert, † quid ex æquipollentibus fiat iuribus superiūs al- 385
 legatis, & æquipollentium eadem est disciplina. l. si mater, ubi
 glossa, & Bart. C. de instit. & substit.

At ego pro clariori ipsius veritatis elucidatione distinguo plu-
 res casus; & Primò, quod aut qui interrogatur, num possideat, re-
 spondit se alieno nomine possidere, cum tamen proprio nomine
 possideat iusta deceptione motus credens re uera alieno nomine
 possidere, aut dolosē itā respondit sciens re uera se proprio noīe
 possidere, Primo casu excusatur ab hac pœna, † quæ nō incurritur 386
 nisi dolo: id actum fuerit, d. l. electio. §. neque, † Et nil magis à do- 387
 lo abest q̃ ignorātia. d. l. plagi. ff. ad l. flauiam, de plagi. & l. Senatus,
 C. de his quæ sibi in test. adscrib. † Et ignorantia præsumitur, ut su- 388
 periūs dictum est; Secūdo casu utique itā respondens huiusce legis
 pœnâ incurrit, Specul. in d. tit. de 1. & 2. decreto. §. restat, vers. quid
 si nominās, & in tit. de locato. vers. 65. §. nūc aliqua. Bal. & Angel.
 in hac l. nostra, & idem Bal. in l. 2. C. ubi in rem actio, nisi cōfessio-

- nem ipsam illico vsup. renocauerit, quod facere pōt (ut dictū est)
 vsque ad litis contestationem , & vsquequo actor onere probandi,
 quod proprio nomine is possideat , grauatus nō fuerit : Siquidem
 889 ¶ in preparatorijs iudiciorum illucusq. pœnitentiæ locus est. Bald.
 in d.l.de ætate. S. fin. Becc. d. conf. 64. num. 9. cum seq. ubi plus dicit
 quod & post litem cōtestatam reuocare potest ipsam negationem,
 vsquequo de mēdacio cōvincatur. l. cum quis. ff. de iureiur. ita etiam
 reperio consuluisse Surd. d. conf. 214. num. 2. qui & allegat Afflict.
 decis. 18. num. Cantard. in l. vnica. q. 4. num. 2. C. si de moment.
 possess. fuer. appellat. Cucch. in tract. de mētiēte, circa possess. n. 144.
 Gabriel. in tit. de acquir. vel amitt. possess. concl. 5. etiam si qui
 890 alieno noīe possidere dixisset, ¶ iureiurādo id affirmauerit, etenim
 891 licet ¶ iusurandum actum aliās pœnitētia reuocabilem, irreuoca-
 bilem faciat. Ang. Castr. Fulgos. & Alex. in l. si cōuenerit, ubi etiam
 892 Dec. ff. de iur. omnium iud. ¶ tamen reuocando reus quod mēdaci-
 893 ter dixerat, mendacium non dicit, sed à mendacio recedit, ¶ & re-
 uocando quod falso per iuramentum asseruerat, nō fallum dicere;
 sed à mendacio ipso, & periurio recedere dicitur, Nat. conf. 381.
 ad fin. & Surd. ac Becc. quibus superius alleg. conf. Vnde stat firma
 regula vt dispositio huiusce legis in dicente se alieno nomine pos-
 sidere, cū tamen proprio nomine possideat æquē locum sibi ven-
 894 dicet, Quia ¶ negatum dicitur qđ per affirmatiuam habentem im-
 plicitam negatiuam, affirmatum ostenditur, sicut ē diuerso affirma-
 tum quod per negatiuam habentem implicitam affirmatiuam ne-
 gatum est, vt si dixerō simpliciter me possidere, cum tamen alieno
 895 nomine possideam, ¶ quia licet negatiua verbis affirmatiuis pona-
 896 tur; rursus & affirmatiua verbis negatiuis, tamen ¶ effectus, & non
 verba considerantur. l. inter stipulante[m], in princ. ubi las. 3. nota-
 897 bili, post Alex. ff. de verb. oblig. Dec. in d. c. quoniam contra, col. 9.
 ¶ vers. in gloss. 1. ¶ & illa dicitur affirmatiua, licet verbis negatiuis
 concepta quæ ponit, & illa negatiua, licet probatione affirmatiua,
 quæ priuat, peregreiē considerata à Neuiz. d. conf. 31. num. 16.
 Punctus stat quomodo cōvincatur quem proprio nomine posside-
 898 re, qui alieno possidere asseruerit, statē quod ¶ in dubio, qđ verum
 dixerit præsumitur, vel ipsum opinio fecellerit, & Doctores in hoc
 dant multos modos istud probandi, & primò, quod qui vult con-
 vincere

vincere aduersarium probet quod taliter asserens fructus, seu pen-
siones rei, q̄ alieno nomine possidere dixerit suo nomine percep-
erit, † ex fructuum enim, seu pensionis perceptione percipietis pos-
sessio probatur. l. qui vniuersas. §. quod per Colonum. ff. de acquir.
posse. l. Pomponius. ff. quibus caus. vsus fruct. ammitt. l. Titia. ff. de
solutionib. Barb. cons. 1. illud afferā in medium. Tirag. de vtroq;
retract. tit. 2. §. quanto, gloss. 4. num. 18. & si essemus in iurisdictio-
nalib. si probabitur qd taliter possidens poenas & multas suo noīe
exegerit, † quæ fructus iurisdictionales sunt, Bart. in l. ult. ff. solut.
matrim. nam si simpliciter probaretur multas ipsas ac poenas per-
cepisse, non censeretur concludenter probata possessio proprio no-
mine cū fieri possit, vt & ipsas alieno nomine exegerit, seu vti pro-
curator, & exactor, seu vti maritus ex re dotali, † cuius dicitur dñs,
& qui ad maritum spectant. l. dote ancillam. C. eod. tit. nostro, † si
marito in dotem datum fuerit Castrum, vel Regnū, vel huiusmo-
di, Neuz. cons. 40. exorditur sæpè; nam tali casu proprietario ob-
talem cōfessionem præiudicare non potest; Vel etiam villa in qua
esset Ecclesia iuris patronatus ipsius vxoris ad quam † ius pñtandi
spectaret, quia & ius pñtandi ad ipsum virum spectaret. Lambert.
de iure patr. art. 3. 6. quæst. princ. 3. par. 2. lib. † Etenim cum vxor
subiecta esse debeat viro suo vti capiti, c. cpm caput. & c. de eo 33.
q. 5. sine viro saltē actum præsentationis ipsius explicare nō posset.
Rursus cum † Thesaurus in suo, vel in religioso loco inuētus ipsius
inuentoris efficiatur. l. si is qui. §. 1. à cōtrario sensu. ff. de acq. re. do-
mi. l. 1. C. de Thesauris, lib. 10. sicuti & in loco publico Principis,
& inuentorum, c. 1. in fi. quæ sint regalia, in vsib. feud. Modo non
præstigijs falsis, ac incantationibus, vt ibidem, & in §. Thesauros,
instit. tit. de rei diu. † si maritus in fundo dotali illū inueniat suum
facit. l. si seruus dotalis. ff. sol. matr. quicquid contrarium dicatur in
gloss. d. l. 1. C. de Thes. per. l. Diuortio. §. si fundum. ff. eodem tit. sol.
matrim. etenim soluit, gloss. ibi vt teneatur maritus, & illū cū fun-
do restituere soluto matrimonio, vt & Aretinus in d. §. Thesauros,
sub num. 1. asserit, vel dici potest secundum text. ut pars eius dimi-
dia restituatur, quasi in alieno inuento, † Thesaurus autem dicitur
quædam vetus depositio pecuniæ ab ignoto domino. l. Nunquam,
§. 1. ff. de acquir. rer. don. & d. l. 1. C. de Thesaur. Vnde si sciatur à
quo

quo nam condita fuerit, Theſaurus nō dicitur, ſed venit reſtituen-
da poſſeſſio domino, vel eius hæredibus. l. item Labeo. ff. ſam. erciſſ.
& l. Theſaurus. ff. ad exhib. tanquā ei verba ipſius definitionis
non conveniant.

Verum in dubio, ut nomine proprio perceperit fortaſſe præſu-
mi poteſt, Spec. in tit. de empr. & vend. §. 1. alio modo probari po-
teſt, quod proprio nomine poſſideat nempe probando, quod alteri
rem ipſam locauerit, vel in emphiteuſim, aut alio modo ſuo nomi-
ne conceſſerit, Bart. in l. rem legatā. C. de adim. legat. Bald. in l. pro-
bationem. C. locat. l. quamvis. §. ſi cōductor. ff. de acquir. poſſeſſ. vel
ſi probetur proprio nomine in ipſa re proclamata edidiſſe cap. dile-
ctus, de capel. Monac. Bald. in l. 1. C. de ſeruit. & acquir. Dec. con-
ſil. 694. pro reſolutione, & ne exeam materiam feudi, ſi probetur
cum qui negavit proprio nomine poſſidere, delinquentes illius lo-
ci pro delictis ꝑ coercuiſſe, & poenas eis inſcriptas uti dominum exi-
giſſe, vel remiſſiſſe, quæ actus iuriſdictionales ſunt, & poſſeſſorios
merum, & mixtū imperium in eo de monſtrantes, per not. in l. Im-
perium. ff. de iuriſd. omn. iud. & alijs modis quos ne longior ſim,
conſultō ommitto.

Quid autem ex diverſo, ſi qui alieno nomine poſſidet, interro-
gatus reſponderit ſimpliciter, uel proprio nomine poſſidere, num
conuictus patiatur hanc poenam, pendet hoc ab his quæ inferius
dicemus, quando de eo qui ſe liſi obulit, pertractabimus.

Ego autem ad tollendum omnem difficultatem in praxi ſervari
conſulo, ut in remedio huiusce legis actor ꝑ formet præparatorij
clarum, & diſtinctum, & interroget reum conuentum, ſeu contra
quem experiri intendit, anteneat, & poſſideat rem ſuper qua agere
vult, & an in totum, vel in partem, & pro quota, & quanta parte,
& an pro diuiſo, vel indiuiſo, & quo cum, & quo iure, & titulo, ex-
primendo titulum à quo, vel à quibus illum habuerit, & an dolo
deſierit poſſidere, & an proprio, vel alieno nomine, & cuius, vel
quorum nomine, & id quidem iuriſiurandi religione, implorando
etiā officium Iudicis, & quam praxim ſic diſtinctam, ponit Sim.
de Pret. conciuſ. meus conſulens Aduocatis, & Cauſidicis volen-
tibus cautè agere in hoc remedio, ut ita ſeruent in ſuo pulchro tra-
ctatu de interpret. ult. volunt. lib. 5. interpret. 2. dub. 2. num. 261.

quam

quam desumpsisse asserit à Gloss, in l. qui interrogatus. ff. de petit. hered. & in l. i. ff. de interrogat. action. & in l. cogi. C. eodem tit. de petit. hered. & à Spec. in tit. de interrogatorijs, in princ. & à practica Papien. in forma interrog. fac. re. con. circa princ. & à Maranta in suo Spec. in 6. par. memb. 7. nu. 1. & seq. & quæ admissim ponitur per Menoch. in tract. de arbitr. iud. quæst. lib. 2. centur. 1. cas. 1. & per Achillem personalem in tract. de pet. hered. num. 6. 39. cum seq. cum alijs ab eis allegatis, quos longa serie congerere possem, nisi breuitati studerem.

Ardua modo se se offert disputatio longè, lateq. in parlamento Delphinatus disputata, & quam ponit Guido Papæ q. 17. & refert d. Simon de Præt. quo superius alleg. loco num scilicet agens rei vindicatione, vel publiciana, vel alia in rem actione, seu in re scripta, & multa petierit, nec probauerit nisi partem, an negans se possidere, & conuictus de mendacio super parte tantum fuerit an pro parte ipsa probata detur ei huiusce legis remedium contra ipsum negantē, & non dari suadere videtur tex. in l. vnica. C. de plus pet. vbi ¶ plus debito petens nedum nō consequitur illud quod probat, 910
verum si dolo fecerit quod probat amittit, & multo magis huiusce legis beneficium non nanciscitur, quod in doli, & malitię castigationem, ac poenam introductum fuerit ipsi malitię, ac dolo patrocinaret, ¶ & dolus, ac malitia dolofo, ac malitioso patrocinari non debent. l. verum. §. hoc quoque. ff. pro socio, cum similibus.

At contrarium decidit parlamentū, ibi licet diu in ancipiti fuerit fretū, doct. Bart. in l. si cōstante. §. si mulier. ff. soluto matrimonio, & Fabri. in §. quoties, instit. tit. de inut. stip. Cyn. in l. 1. C. de lite contest. & in d. l. vnica. C. de plus petit. vbi & Paul. de Castro idem tenere uidetur, licet sub verborum inuolucro. Bald. in d. l. 1. C. de litis contest. in verbo septimo quæro, & in d. l. vnica in prima opposit. vers. lex ista, & ita ēt comperio decisum per d. Sim. de Præt. quem semper ob admirabilem ac penè diuinam iuris ciuiliis scientiam vi patrem colendissimum colui, atque obseruare, & quem dum in patria aduocarem semper comitabar, & quo cum semper familiarissimè vixi, qui opinionē hanc latè defendens asserit ¶ pro 912
parte probata sententiam per Actore quidem esse ferendam, nihil dicendo de alia parte non probata, tanquā in ea reo non possi-
dente

dente iudicium non ualeat. Ego addo condemnandū actorem ipsum nihilominus in expensis ex forma d. decis. 17. Guid. Papæ constituto tamen quoddam actor nō sit in dolo petendi plus debito, quia tunc locus esset poenæ d. l. vnica, C. de plus petit, verum fortasse quæstio posita ab ipsis nō erit in casu nostro, sed in terminis an ratione partis falsæ, à toto reus absolui debeat, vel condemnari ad dimittendum eam partem, quæ possidere non fuerit inficiatus, sed an absolutus à petitione totius, & à qualibet eius parte petita absolutus intelligatur, ita ut volens postmodum partem perere exceptio rei iudicatæ super toto ei obstat; clarè hoc deciditur in tex. in l. si quis. ff. de exc. rei iud. & Ioannes de Stybna in suo Spec. abbreviato, ponit quæstionem, & resoluit.

- Hactenus denegante se possidere dictum est, reliquum est, ut deinceps prosequendo materiam nostram de eo qui iuste quidem negauit possidere, sed possidere desijt videamus, & an contra ipsum remedium huiusce legis detur, & non dari suadent verba textus, quia cum iniusta damnet negationem, iniuste negare nō dicitur, quod re vera non possidet, se possidere inficiatur. Etenim iam diximus verba illa, ita ut restrictiue, ac determinatione stare ad præcedentia, ut determinent ita deum translationem hanc fieri, si actor probare poterit reū conuērum possidere, quod falso inficiatum est; At si re uera non possidet, frustra queritur, num poenæ huiusce legis contra eum sit locus, † & quod lex non dicit, nec nos dicere debemus, l. illam. C. de collat. Bald. cons. 340. vol. 3. † valet
- 913 nanque argumentum à ratione legis strictæ, seu limitatæ, ad restrictionem ipsius legis. Euerar. in sua sesquicent. in loco à rōne legis strictæ, seu limitatæ; Igitur cū verba legis restringant hanc poenam ad casum iniustæ negationis, sequitur ut negans se possidere, quod re vera non possideat, licet possiderit, sed desierit possidere dispositione huiusce legis nō subijciatur, † Eo maxime quia cum in re-
- 914 libus ratione rei, quæ possidet in detentorem hoc detur remedium si quidem † illud sequitur rem quocumque vadit, etiam si per mille
- 915 manus iret. l. in rem. ff. hoc cod. tit. nostro, † Et actio in rem est rei ipsius persecutoria, l. as. in d. §. omnium, circa princ. quæ cū sequatur rem, & personam ratione rei, si reus non possidet, in eum actio dari non potest, cum postmodum contra ipsum executio fieri non
- 916 valeret,

valeret, † & extinctæ res vendicari non valeant. §. si tamen alie- 918
nam. Instit. tit. de rer. diuis.

Verùm contrarium dicendum est (constituendo tamen infra-
scriptos casus; Vt; Aut volumus agere contra eum qui possidebat
quidem ante interrogationem, sed interrogationis tempore possi-
dere desijt; aut qui possidebat tempore etiam interrogationis, sed
statim desijt possidere, aut possidebat tempore citationis, & inter-
rogationis, & vsque ad litem contestatam, sed post litem ipsam
contestatam possidere desijt.

Primò casu aut possidere desiens non sciebat rem esse actoris,
aut sciebat puta ex vociferatione ipsius agentis, qui vociferabatur se
litem contra eum super ea re moturum; aut extrajudiciali denun-
ciatione, & nihilominus illam alienauit; si nesciebat ex quo in
dolo, vel lata culpa non fuit, sed bona fide alienauit, vtique con-
tra ipsum actio prædicta non datur; tanquàm † bona fides, vt quis 919
iniuste vexetur non patiatur, l. eum qui timere. ff. de iudic. Sin au-
tem sciebat ex vociferatione, vel ex denunciatione prædicta, &
tunc si dolus, & lata culpa aberat, vt quia uociferationi ipsi, va-
næq. voci non credidit, † neque enim credere tenetur. l. sicut, vbi 920
Bald. C. de fid. instr. gloss. in d. c. Cupientes, post princ. Idem actio
prædicta in eum non datur rationem, allegat Bald. in d. l. 1. circa
finem. C. de alienat. iudic. mut. caus. fact. † Quia in realibus iudi- 921
cijs, nec leuis, nec leuissima culpa venit: Taliaq. iudicia contra
aliquem, tamq. contra obligatum non proponuntur, d. §. omnium.
Vndè scum ibi obligatio non sit iure obligationis culpa purgari
non valet, cum rei possessor non sit, sed agendum est contra rem,
& ratione rei contra personam rei detentricem; licet & qui rem
possidebat eam distraxerit, & est eadem ratio, quàm superius pro
ratione dubitandi allegabamus, præterquàm in casu. l. siue me de-
ieceris. ff. de vi, & vi arma; in quo etiam quod dolo possidere non
desijsset, tenetur, vt dicit Ias. in d. §. omnium, num. 80. & gloss. in d.
l. si vi me deieceris, quæ ratio allegatur, & desumitur et ex text. ibi.

Aut dolo possidere desijt, & tunc cū dolo desiens possidere pro
possessore habeatur. Regula Pro possessore, de reg. iur. in 6. contra
eum saltèm † utilis rei vëdicatio datur. l. electio. §. vltimo. ff. de no- 922
xal. & quæ ibi notantur gloss. in l. Fulcinus. §. quid sit latitare, in

Y verbo

- verbo animo. ff. ex quib. caus. in poss. eat. Din. in regula pro possessore in 6. Spec. in d. tit. de empr. & vendit. S. nunc dicendum, vers.
- 923 sed numquid; Idem si lata culpa, † quæ dolo ipsi æquiparatur. Bal. in l. pignus, col. 1. de pignor. actio. Alex. in l. quod Nerua, col. 3.
- 924 ff. de posit. † & de qua sicut de dolo iudicatur, Bald. in c. 2. de constit. in 6. & in l. institutionib. ff. de in lit. iur. Alex. in l. 1. ff. si quis testam. liber. esse iuss. fuerit † intelligendo tamen de lata culpa, maxima vt declarant Bart. in d. l. pignus, & Alex. in d. l. quod Nerua, quæ dolo præsumptus dicitur, Bart. in ead. l. quod Nerua. Alex. in l. 2. ff. quod quisque iuris, Bald. in l. qui fortuitis in 3. col. per d. l. 9.
- 926 Nerua. ff. de posit. non autem de illa lata culpa, † quæ est deuiatio à prudentia naturaliter insita, vt est non cogitare de casibus naturaliter contingentibus, vt † nauigare sine magistro, vel tpe imminentis tempestatis, † aut tempore hyemis, quando clauduntur maria, vt inquit idem Bald. in d. l. vnica. C. de alienat. iudicij mutandis causa fact. & est notabilis tex. in l. qui prætorio. S. 1. ff. hoc eodem tit. nostro, & dicit Faber in d. S. omnium, num. inciuilem audaciam, & præcipitem auaritiam appellat Imperator, in l. cum proponas. C. de nau. sen. Etenim imprudentia, & stoliditas à iure non
- 929 puniuntur, sed satis est, † sua vesania, & stoliditate puniri.
- 930 Quomodo autem dignoscatur, an dolo, vel lata culpa quis possidere desierit, † ex quo hæc non præsumitur ex prædictis. l. quoties. S. qui dolo. ff. de prob. Bern. in c. Aduersario, de except. Atqui ad coniecturas recurrendum est, & coniecturas ipsas enunciat glossa in d. S. quid sit latitare in d. verbo animo, & in proposito nostro ex aliquo dicto, vel facto ipsius possidere desientis, id arguitur nempe si ego dixissem quod eram daturus contra eum libellum super ipsa re, & iura ostendissem. l. quædam. S. nihil interest. ff. de edendo, & l. si fundum. C. hoc eodem tit. nostro, & nihilominus ipse
- 932 vendidisset. † Etenim in dubio dolo, vel lata culpa non præsumitur. l. num prius. C. quando fisc. vel priuat, & nisi forsan † in potentioribus facta esset alienatio per viam contractus, quæ dolose, & mutandi iudicij causa facta censetur, pernotata in l. 1. C. ne liceat
- 934 potentioribus, † in quem ita prohibita est alienatio, sicuti quando
- 935 dolose in quemuis alium fit, & ita prohibita, † ut lex nec etiam potentiorum patrocino vti velit, d. l. 1. vbi glossa † parificat alienationem

tionem factam in potentiorē per diē contractus, & iudicij mutandi causa factam, † Potentiorq. dicitur, qui minaci timore metum ligatori incutere ualet: Et potentiores non opibus, sed officij auctoritate, ac magistratu metiuntur, extendunt & Doctores ad alias personas priuilegiatas; & quæ facili conuentionis non sunt, Spec. in tit. de locato. §. Nunc aliqua, num. 140. vnde Alciat. extendit etiam ad Equitem Hierosolymitanū conf. 19. Placet, n. 7. & ad Ciuitatem, Anch. conf. vlt. & gloss. in c. Potuit, in verbo Prohiberetur, de loc. Potentiores etiam reputant quascunque alias personas ratione consanguineorum potentiorum usque ad secundum gradum, ut refert Afflict. de iure prothom. §. prohibemus. col. 1. & 2. Licet nostris hisce calamitosi temporibus, apud proteruos iudices potentior is censeatur, qui plus opibus potest, & qui ualet munij, & largitionibus iudicib. qui eis maximopere inhiāt ad instar luporum satisfacere; Eorumq. prauē uoluntati obtemperare, & iudicem corrumpere, quique maximē timendus est, quod & præcauens Imperator in Auth. Vt omnes obediāt iudicibus Prouinciarum. §. si uero ille, expressē mandat prouinciarum iudicibus, ut provideant, † ne potentia diuitiarum ipsi iustitiæ præualeat, & in §. nec latet, eod. tit. de iudicibus ipsi conueritur, quod potentioribus magis, quā iustiora uolentibus corū officium impartiantur, ut & ibidem in gloss. sed de his hactenus, Pace. bonorum id dictum semper intelligo, & de illis duntaxat dictum sit de quibus dicitur Principes eius in muneribus iudicabant, quia & si liceat Aduocato uēdere iustum patrocinium, & Consultori iustum consilium, tamen Iudici iustū iudicium vendere non licet. c. non licet. 11. q. 3. & contra proteruos iudices, dicitur pauper, dum non habēs quod offerat, non solum audiri contemnitur, sed etiam contra ueritatem opprimitur. c. Pauper. d. 11. q. 3.

Secundō casu si possidens tempore citationis, & ante responsionem ad interrogationem post citationem ipsam possidere desierit in dolo, uel saltem lata culpa illa maxima, dicitur Bald. in c. fin in fin. de iureiur. Felin. in cap. Aduersario tuo, col. 1. de except. Alex. conf. 77. volum. 4. Oldr. conf. 320. ubi concludunt, † quod qui dolo possidere desijt iudicium pro ea re, quam possidere desijt contra se non cuitat, quia tempore cœpti iudicij, & ex post pro possessore

habetur idem Alex. conf. 10. col. ult. vol. 3. & contra quem propterea tamq̃ contra manifestè dolum hoc iudicium datur, per notata in d. regula pro possessore, maximè per Dyn. & per Didac. in Reg. Possessor num. cod. tit. de reg. iur. in 6. vbi Ioan. de Stynna in suo Spec. abbreviato, in d. reg. pro Possessore, in princ.

Sed quæ actio in eum datur aa directâ simpliciter, uel directâ utiliter Doctores, non facillè enodant, quia qui directam simpliciter non dari afferunt, mouetur quia directâ requirit rei ipsius petitiæ restitutionem, quam restituendi alienans ipse facultatem non habet: Vnde voluerunt verius dari utiliter ad id, quod actoris intererat, rem alienatam non fuisse, secundum formam legis, qui restituere. ff. hoc eod. tit. nostro, & dicunt Bart. post gloss. & in l. curatore. ff. de neg. gest. 7. & contra reum conuentum, seu possidere sic deficientem iuramentum in litem, itaut nulla taxatione præmissa quanti ab actore iuretur, tanti à iudice condemnetur, ut d. l. qui restitueret, Plot. de in litem iurando. §. 37. x. 6

Tertio casu nulli hæsitacioni locus esse uidetur clarè dicit text. in d. c. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ 2. vt lit. pen. & ibidem Doct. & per regulam Philosophicâ, 7 vt si de quo minus inesse uidetur, & inest ergo etiam de quo magis, & de qua habetur in auth. multò magis, C. de Sacrosanct. Eccl. & latè porrit Euerard. in sua Sequicenturia in loco à minori ad maius. Igitur si in secundo casu contra possidere deficientem datur hæc actio multo magis in hoc tertio casu, in quo dolum non abesse, vel saltem laram culpam maximam esse inficiari non possumus. Equis enim negabit lite iam contestata, distraentem culpa ipsa vacare? & in dolo manifesto non esse, cum negari non possit, huiusmodi alienationem mutandi iudicij causa factam censeri, contra quem proditum est etiam remedium, d. l. vnica, vt taliter alienans, & etiam aliquando alienatarius & sciuerit, rem esse litigiosam, pœnis legalibus subiiciantur, rationem allegat Bald. ibi in ult. colum. 7 quia per huiusmodi alienationem gratia vtriusque contractus initus uideatur: Ideo illam culpâ præscribit, allegat l. si ut coito. S. nunc uidendum, secundum Petrum, & Cynum. ff. de commod.

Et differetia est in hoc ultimo casu, vt remedium huiusce legis, seu executio fiat in eum, in quem dolo translata est ipsa possessio,

vt

vt absque alio processu, & sententia de eo in actorem transferatur
 possessio; perinde ac si penes ipsum alienantem reperiretur, vt di-
 cit Cyn. in eadem l. vnica, per l. certa forma. C. vt in possideatur.
 Bart. in l. creditores q. 4. princ. C. de pignor. & in l. à Diuo Pio. §. si
 super rebus. ff. de re iudic. Quicquid contrarium videatur sentire
 Ias. cum ab eo alleg. in §. si quis in fraudem, instit. de action. Bald.
 in d. l. vnica in 4. opposit. & Innoc. in c. quia 5. de iudicijs: si qui-
 dem, & idem Bal. ibi tandem residet in Bart. opin. rationem alle-
 gans, † quia cū alienās, & possessor eodem genere actionis tenean- 943
 tur, quia rei vindicatio ex parte agentis est eadem numero, † cum 944
 vterq. & possessor, & eius auctor vna persona cōfiscantur, & eadem.
 Vnde vt executiue contra vtrūque procedi valeat videtur; licet
 addat si in isto processu citatus fuerit, allegat & paulo superius aliam
 rōnem, & adauget factum, vt procedat isthac decisio, etiam si per
 mille manus, plurium possidentium iuisset ista possessio, † quia rei 945
 vindicatio vna numero est, licet accidentalitā principia ipsius pos-
 sessionis plura sint, † quæ non diminuunt subiectū, dando exem- 946
 plum, vt licet interdum calidus sim postea frigidus, talis † acci- 947
 dentalis variatē substantiæ varietatem non inducit, allegat & le-
 gem in delict. §. si detractū. ff. de noxa. & tex. in §. oīs, instit. eod. tit.
 accedit, ut dixi in casu nostro, quia † per alienationem ipsam post 948
 litis contestationem factam vitium litigiosi contrahitur, qđ facit,
 vt tam alienans, q̄ alienatarius vitio ipsi, ac pœnæ ammissionis rei
 subiiciatur. d. l. 1. C. de litig. Intelligendo tamen † vt vitium liti- 949
 giosi non contrahatur, nisi lis sit super dominio, auth. litigiosa. C.
 de litigiosis, & iuxta distinct. Spec. in tit. de appellat. §. Nouissimē,
 vers. vtrum relata ab Innoc. in c. cum M. in vlt. col. vers. & gene-
 raliter dicimus de Constitutionibus; faciunt etiam notata à dicto
 Stynna quo superiùs allato loco.

Sed cum actori liberum sit in rei uendicatione agere, seu contra
 re vera possidentem, seu contra illum qui dolo desijt possidere, ad
 quid ponere in anfractu hoc, & nō potius recto tramite agere con-
 tra ipsum re uera possidentem? Etenim quæ utilitas esse pōt agere
 contra dolo possidentem, cum tot difficultates immincant, totq̄
 dubijs supponatur? Atqui utilitas est maxima, † quia q̄ agit contra 950
 re uera possidentē qui bona fide possideat, consequitur quidem

- rem ipsam cum fructibus. l. fructus, & quæ ibi notantur. ff. hoc eod. tit. nostro. Verum non consequitur nisi interesse commune, vt d. l. fructus, † Et fructus ipsos non nisi à die litis contestatæ, ut dicit Praët. Papien. in forma libelli in actione reali, in verbo Simul, cum fructibus per discursum, cum alleg. ab eo.
- 952 Sed qui agit contra dolo possidere desientem, & rem ipsam, seu pretium, & damna atque interesse singulare, quanti actori intersit, per iuramentum in litem absque taxatione aliqua consequitur, secundum d. l. qui restituere, & Papien. quo superius allato loco, atque etiam fructus à die occupationis citra, vt ibidem iuris ciuilibis interpretes dicunt, & Stynna quo superius citato loco, circa medium.

- Quod an indistinctè procedat recurrèdum est ad celebrem doctrinam Bart. in l. & ex aduerso. ff. hoc eod. tit. nostro, vbi ad quorum fructum restitutionem teneatur, quo iure quauè actione latè discurret, & an procedat si possessor ab initio quidem bonæ fidei fuerit, ex post tamen malæ fidei fuerit, & quid si personarum mutatio interuenerit, egregiè describit ibidem sub num. 9. & seq. materiam latè prosequitur Aret. in §. si quis à non domino, sub nu. 3. inst. de rer. diuis. vbi faciendo differentiam inter fructus naturales,
- 953 & industriales, & dicendo † naturales esse in quibus plus natura operatur, quam industria industriales in quibus operatur plus industria, q̃ natura, vt segetes oliuas, & alia huiusmodi. l. si eius. ff. hoc eod. tit. nostro, & inter pendentes; Rursus, † & inter perceptos & consumptos, & nondum consumptos; dat infra scriptam Theoricam, vt qui possidet, aut est bonæ fidei possessor, aut malæ fidei,
- 954 si bonæ fidei, pendentes quidem non lucretur, quia † cum cēseantur pars soli, l. fructus naturalis pendentes. ff. hoc eod. tit. nostro, &
- 955 si cum tit. possideat restituere teneatur, si verò sunt consumpti, † & tunc si ex consumptione fructuum locupletur, ut quia habet eorum pretium in manibus, vel tandem de suo fuisset erogaturus itidem restituere tenetur. l. si me, & Titium. ff. si cert. pet. vbi autem aliquo ex prædictis modis locupletior factus non fuerit, tunc ratione bonæ fidei eos restituere haud tenetur; si autem industriales sint, si quidem tit. possidet, dubio procul eos restituere non tenetur, & fuerint à solo separati, cum aut à solo separati nō fuerint
- magna

magna est disputatio si sine titulo possideat, verum gloss. & Doct.
 in d. §. si quis à non domino, tenetur sup. in proximo relato casu
 bene volunt, † vt si non fuerint consumpti officio iudicis & illos restituere teneatur. l. Certum. C. hoc eod. tit. nisi ipsi officio legiti- 957
 me præscriptum fuerit, gloss. in l. sequitur. §. fructus. ff. de vsuc. sibi
 & Bart. fin. † At malæ fidei sit possessor, siue naturales, siue indu- 958
 striales, siue perceptos, & non extantes, siue non perceptos, & non
 extantes suos nõ facere. Bart. in l. ex diuerso in princ. ff. hoc eod. tit.
 nostro. Declarando tamen vt id sic indistinctè non procedat, si ab
 initio quidem bonæ fidei fuerat, ex post malam fidem habere cæ-
 perit, nam hoc declaratur habere locum iuxta distinctionem eius-
 dem, Bart. in d. l. ex aduerso, ita tamen vt cum † mala fides sit du- 959
 plex vera, scilicet & interpretatiua, si uera superuenierit scientiæ,
 quod res esset aliena, tunc ab aliquo tpe in antea fructus suos non
 faciunt: Vt ibidem si interpretatiua per litis contestationem, tunc
 eos tenetur restituere. d. l. certum quicquid in contrarium dicatur,
 † quod nõ debuit suum ius in discussum relinquere, ut ibidem di- 960
 cit Aret. sub d. nu. 3. Quod si tempore quo mota est lis, uel senten-
 tiæ sine dolo defierit possidere rei iudicatæ excepto contra eum
 non datur, d. c. Aduersario.

Verum tamen siue directæ utiliter, siue utilis tantum rei vendi-
 catio contra dolo possidere defientē (vt dictū est) detur; traditq.
 la. in d. §. omnium, n. 60. quæritur modo si quis non dolo defierit
 possidere interrogatus tamen num possideat, neget & rectè qui-
 dem, sed rei ipsius pretium præ manibus habeat, num in ipso pre-
 tio huiusce legis remedio locus sit, sicq. illud auctori dare cogatur,
 quod in ipsum actorem transferatur, tamq. † pretium loco rei suc- 961
 cedat, & rem habere uideatur. l. Mater, vbi Bald. in 7. col. vers. de-
 mum quæro. C. hoc eod. tit. nostro, l. si re & pretium. ff. de pet. hæ-
 r. l. videamus. ff. quod metus cau. Bart. in l. si fundum per fideicom.
 ff. de leg. 1. Alex. in l. quæ dotis. ff. solut. marr. idem Bal. in d. l. cogi
 in penult. col. vbi tenet quod sic restringendo tamen rem ad casum
 quando interrogatio indefinitè cõcipitur, secus si ad corpora ipsa
 hæreditaria determinata esset, etenim veritate inspecta, qui pre-
 tium in manibus habet, Negando rem possidere mētus non est,
 licet iuris fictione pretium loco rei alienatæ succedat. Tex. est in
 l. rem,

Lrem. ff. de pet. hæred. Bald. in l. cogi. C. eod. tit. Tangit Ias. in ipso S. oñum, num. 95. vbi & admonet reum conuentum, vt cum iam negauerit se possidere, spontè liti se non offerat, quia si postquàm negauit liti ipsi se obtulerit, pariaturq. nihilominus contra eū pro-
 962 cedi, est † ac si rem ipsam possideret, & vtili rei uendicatione contra se sententiā patietur, si negat possidere oīs processus postmo-
 dum qui contra ipsum fiet, erit nullus, tamq. negans se possidere, similis sit illi contra quem processum fuisset interrogatione ipsa an possideat non præmissa; nam per negationem ad d. effectū offerre se liti non dicitur, & ob non possessionem ab hac molestia libera-
 tur, quod tamen inferius dilucidius explicabitur.

Verum & hoc non ita sicco pede transeundū est, sed distinguen-
 di sunt duo casus: Nempè quod aut pretium ipsum iam solum
 fuerit venditori, sed nondum confusum per ipsum, sed tantum im-
 mixtum, & æquè vindicare potest ab ipso uenditore, ac si adhuc
 penes ipsum emptorem reperiretur, aut est immixtum cum alijs
 963 pecunijs: Et tunc † nequaquam & confusum dicitur, si per ipsum
 venditorem in marsupio positum, & cum alia eius pecunia confu-
 sum fuit, tanq. commixtione numi ipsi commiscantis proprii effi-
 964 ciantur. l. si alieni. ff. de solut. † Et per ipsam immixtionē consum-
 965 pri dicatur, vt ibidem: Etenim inter modos acquirendi rerū † do-
 minium est ipsa immixtio. S. quod si frumentum, Inst. tit. de rer. di-
 uis. notat Bart. in d. l. si alieni; faciunt tradita à Doctōrib. & præ-
 fertim Bal. Salic. & Alex. in l. non omnis. S. si pupillus. ff. si cert. pet.
 966 idem Bal. in d. l. cogi. col. pen. † duo sunt casus in quibus posterior
 creditor cui satisfactum fuit pecunias habitas etiam cōfusas priori
 creditori restituere tenetur, nempè si fiscus, & mulier de eius do-
 tibus contendat. Afflic. decis. 190. in fi. Gram. decis. 1. per totam.
 Surd. conf. 4. nu. 35. vol. 1. Capic. dec. 78. Paris. conf. 69. volum. 4.
 Quicquid dicere uideatur. Alex. in l. si rem. ff. de petit. hæredit. al-
 legatus in addit. ad Capellam Tholos. decis. 167. vt interrogatus,
 967 † an habeat rem, si non habeat rem, sed pretium negare ualeat, li-
 968 cèt supradictæ decisione, nec possidere falsū fuisse cēsendum † be-
 nē si se liti obrulit in eaq. perseverare compellitur. l. qui se liti. ff. de
 pet. hæred. & l. is qui se liti. C. eod. tit. & habetur in authent. qui se-
 969 mel. cap. qñō, & quādo iudex, † quod si euidentissimis probatio-
 nibus

nibus ostendi poterit, actorem ab initio sciuisse reum conuentum
re uera rem nō possidere, nihilominus absolendus est reus, etiam
quod dixerit se possidere, rōnem allegat iur. Conf. in d.l. qui se liti
quia tali modo actor deceptus non est, qui sciens reum re uera non
possidere, agere cōtra ipsum nō debebat. Et ecce quāto opere lex
ipsa abhorreat malitiam, & dolum quibus non uult reū ipsum te-
merè uexari, ut & ibidem notant Doct. † Et deceptis, & non deci- 970
pientib. subuenit. l. si rem. §. oīs pecunia. ff. de pign. act. Et ponens
sciēter falsum, si aduersarius non respondeat, sed contumax fue-
rit, pro confesso non habetur. Bald. in l. sicut in fi. C. de rep. hær.

Ita in rei vindicationis iudicio declaratio Num reus possideat
exigitur, tamq̃ praeiacens materia ipsius actionis, ut † quod iudi- 971
cialiter declarat, operepretium sit; nec extraiudicialis declaratio
sufficit. Bart. in d.l. qui se liti concessa tñ facultate ipsi reo conuento
reuocandi ipsam declarationem statim, & iuxta superius allegata,
arque deducta ad euadendam hanc poenam: Ita tamen ut ante li-
tis exordium fiat, † quo casu ab obseruatione illius iudici absolui- 972
tur reus per tradita in d.l. is qui se obtulit † in expensis tamen ob 973
ipsam temeritatem condemnatur, † quod si actor interrogationem 974
hanc omiserit, & reus passus fuerit, nihilominus contra se pro-
cedi super ea re, adhuc ea non facta absoluēdus erit, nec liti se ob-
tulisse dicetur, cum non fuerit interrogatus num possideat, ut per
plures rationes firmit ibi Simon de Pret. d. interpr. 2. in 2. dubio,
nu. 287. cum seq. clarè respondet Vallien. conf. 56. n. 1. & 2. vol. 2.
vbi ex doctrina Pauli de Castr. in d.l. li à re. §. 1. concludit in actio-
ne reali, seu mixta, si reus interrogatus non fuerit an possideat, li-
cēt uenerit ad iudicium, nihilominus si in calculo ferendæ senten-
tiæ depræhendatur non possidere, cōdemnari non debere, uti pos-
sessorem tamq̃ liti se obtulerit, † qui respondendo, & comparēdo 975
liti se obtulisse non dicitur, sed vocatus paruisse, quod & ex textu
huiusce legis nostræ manifestè depræhenditur, dum in eo dicitur,
† in rem actionem pati non compellimur, quia licet alicui dicere 976
se non possidere; cum pro possessore non habeatur. Galeot. in sua
Margherita. c. 16. nu. 9. & qui non possidet, actione reali conueni-
re non potest, † Etq̃m agere, & pati correlatiua sunt; Vnum ha- 977
bens relationem ad aliud nempè, ut is patriatur in rem actionē qui

Z possidet

- possidet, & ille agere valeat reali iudicio cōtra rem possidentem;
 si constet manifestè reum conuentum possidere; & scire quidē lur.
 978 Conf. ponit hic verba ista, † agere, & pati tamq̃ correspondētia ad-
 979 inuicem, quia † qui agit in aliquo patiente, & qui patitur aliquem
 980 in se agentem pati videatur; vnde dici solet, † Agens agere in pa-
 981 tiente benè disposito; tametsi verbum † passio rōne recti sermonis
 bona vox latina nō sit, meliusq̃ diceretur perpeti, vt apud Terent.
 in Eunuc. Non perpeti meretricum contumelias? & apud Cicer.
 ad Cēlium lib. 2. Nonne tibi affirmaui quid vis me potius perpe-
 furum, q̃ ex Italia exiturum; vnde & idem Cic. in 2. de inuētiōe,
 982 describendo, Patientiam dicit, † Patientia est arduarum rerum, ac
 983 difficilium voluntaria, ac diuturna perpassio, † vnde Auctor Cato-
 nianus asserit,

Maxima enim morum est semper Patientia virtus. A. J. B. 1711

- Et agens in agendo re patitur, inquit Philosophus voluit, & hic
 Iur. Conf. noster ex verbo subsecutiuo exprimere hanc vim, dum
 984 postq̃ dixit in rem actionem pati subiecit non compellimur, † quia
 985 propositio ipsa habet renitentiam quandam in se vt, † qui patitur ren-
 niti dicatur, & coactè ad aliquid contra eius naturam, quinimodò
 ea reluctantè adducatur, differtq̃. à verbo finire, vt finire volentis
 sit, Pati aut coactorū c. 1. §. quibus autem 13. q. 1. tractum: q̃. est ab
 986 actu † Pastorum, qui diuersa animalium genera in vnum congre-
 gando ea compellere dicatur, hoc est simul, & vna pellere, com-
 pellereq̃. (teste Seruio) sit diuersa, vel diuersorum animalium ge-
 nera in idem cogere.

Compulerant greges Coridon, & Thyrsis in vnum.

- Inquit Maro in Bucolicis, & Cic. eod. lib. de inuētiōe, vocis ipsius
 significationem exprimere volens, dicit, Dispersos oues in agris
 ratione quadam compulit in vnum locum, & facit Evangelicum
 Luc. 14. dictum, E. i. in vias, & sēpes, & compelle intrare ut impleatur do-
 987 mus mea, † Et cōpellitur equipollet verbo illi trahitur; quod vim
 aliquam significat.

Altaria ad ipsa tremēte traxit. inquit Virg. Æneid. 2.

- 988 Differtq̃. à verbo ducitur, vt ducamur spontè trahamur vi, & du-
 cimur et differt à verbo inducimur, ut duci sit ad opus adigi; vt in-
 de tamē victores redeamus, induci uerò sit in eo subingari, ac vin-
 ci,

ei, nam bonum est duci in tentationē, ut mediante gratia Dei inde
 victores regrediamur, induci uerò malū; unde dicitur, Ductus est
 Iesus in desertum ut tentaretur à Diabolo; & in Oratione Domi-
 nica dicitur, Et ne nos inducas in tentationem, non autem ducas,
 ut egregiè exponit D. August. super Matthæū; Et diximus in no-
 stra Hierarch. §. 1. 4. igitur dicendo in rem actionem pati non com-
 pellimur, inculcat uim, ac potestatem verbi ipsius pati: In alio ē
 cum misterio posuit uerba ipsa, actionem pati non compellimur;
 quia præmittendo vocem ipsam actionem quæ relationem habet,
 ut dictum est ad ipsam perpersionem, supponit nobilius esse age-
 re q̄ pati, quia actiones sunt suppositorum, ut inquit Philosophus
 in 2. de anima, & in materia nostra, † Actio est ius persequendi in
 iudicio, quod, cuique debetur. §. 1. instit. de action. quod & Cic.
 seu quisquis alius sit author in 1. Rethoric. ad Heren. aliter uertit
 dum ducit, † à causa cadit qui agit, nisi habeat actionem, & † pati
 pro sustinere accipitur & est, ac si dixisset in rem actionem sub-
 stinere non constringimur. Vnde Cic. in Orat. pro Roscio Ameri-
 no dicit, faciliè patimur esse, quā plurimos accusatores, † quod &
 ad res inanitates transfertur, ut apud Propertium Eleg. 14. lib. 1.

Tellus patiens Vomeris.

Et apud Virg. Georg. 2.

Pulueris atque Solis patiens.

Et in Bucolicis Eclog. 4.

Non rastos patietur humus, non vinea falcem.

Saxo patientior dicit Cic. in Orat. pro Quinto Ligario; Volens
 ostendere durissimam patientiam, non ineleganter, etiam dixit in
 rem actionem pati non compellimur; quia licet alicui dicere se non
 possidere, etenim quis † iudicium reddatur in inuitum. l. inter sti-
 pulantem. §. si sticum. ff. de verb. oblig. Bart. & Castr. in d. l. si ante,
 §. 1. † Vnde contentiosa iurisdictio dicitur, quæ in inuitū redditur,
 l. 2. ff. de off. proc. & leg. & in usib. feud. in tit. si de feud. fuerit con-
 trouersia à cōtendendo, hoc est à magno conatu, & impetu contra
 aliquem intendendo, si nostram causam laudando extollemus, &
 aduersarium per cōfusionem deprimemus; inquit Auctor Rhetor.
 ad Heren. lib. 1. † ad differentiam voluntariæ iurisditionis, quæ in
 uolentem exercetur, † tamen in actione reali non confitit reū con-

- uentum possidere, iudicium super ea re, in inuitum non datur; nil
 999 tamen prohibet, quin & in uolentem derat, etenim ꝑ inuitus quasi
 1000 non uolens dicitur, ꝑ & inuita Minerva aliquod facere, est repu-
 gnante ingenio, uel repugnante natura aliquid aggredi, hoc est
 1001 nolente Minerva, ꝑ quæ disciplinarum Dea credita est, quæ ex Io-
 1002 uis capite exijt (ut fabulantur Poetæ) ꝑ & quam antiqui pingebant
 Aegide, & hastam formidabilem; unde Horat. de Arte Poet. act.
Tu nihil inuicta dices, facierue Minerva.
 1003 Et ut superius dictum est, ꝑ Si is, qui non possidet ultro se liti ob-
 1004 tulerit, cogitur in eo iudicio persistere, ꝑ & sibi imputet, qui nolens
 illud subire non cogebatur, sed liti se offerendo d. liti se subiecit,
 d. l. is qui se obtulit, & denotat uerbum compellere, ut superius
 abundè diximus.
 1005 Non ab re etiam dictum est, pati non compellimur, quia si quis
 inuitus molestari ob id non debet, uolens non uetatur, & quoniam
 1006 ꝑ cum finis iudicialis controuersie sit ipsa sententia, & ut sententia
 debita executioni demādetur, cap. cū aliquibus de re iudic. Spec.
 in tit. de execut. sent. in princ. l. Possideri in princ. ff. de acquir. poss.
 1007 l. 4. §. Prætor. ff. de re iud. & ꝑ ita appetat sententia executionē sicuti
 materia formā, & foemina marem. l. si conuenerit. §. si quis caueat.
 ff. de pign. act. Neuius. in sua Silua nupt. in uerbo est Nubendum.
 1008 fol. 120. ꝑ frustra q. ferentur sententiæ, ni postea debita execu-
 tionem mandarentur. l. Promissor stichi. §. constituto, de const. l. pec.
 1009 cum simil. ꝑ cum finis ipsarum sit executio, ꝑ qui licet ultimus in
 1010 executione, primus tamen in intentione est Bart. in l. ambitiosa,
 col. 4. ff. de decret. ab ord. facien. Bald. in l. hæc quoque necessario,
 §. fin. uerf. 2. sumitur, C. de nouo, C. confirmando, Ias. in l. si quis
 nec causam col. 4. ante fin. ff. si cert. pet. si contra non possidentem
 iudicium istud daretur, pro Actore q. ferretur sententia, utique ea
 postmodum cōtra eum exequi nequiret, ex quo rei restituendæ fa-
 cultatem non habet, cum penes ipsum res non reperiretur, sed de-
 nudo contra rei ipsius detentorem procedere oporteret, sicq. fru-
 stratoria esset iuris dispositio contra regulam & legalem, & philo-
 1011 sophicam, ꝑ ut lex sicut natura nihil frustra operetur, dicit Philo-
 sophus in 1. de Coelo, & mundo, & in 2. de anima habetur, & in
 l. hæc stipulatio. §. Diuus. ff. ut legatorum nomine caueatur, dicie
 gloss.

gloss. in clem. unica, in uerbo unigenitus, de Sum. Trinit. & Fide Cath. & latè Tiraq. super consuet. Pictau. in titulo Nihil frustra.

* Actio in rem quippe quidem rei ipsius persecutoria est, † quæ ita rei cohæret, ut quocunque uadit eam persequatur, afficitque eius possessorem. l. 1. C. ubi in rem actio, & l. actionum genera in princ. ubi gloss. ff. de actio. & oblig. & in d. §. omniū, instit. de actio. quod suadet prepositio illa, † In quæ intrinsicatem designat. l. 1. §. in flumine. ff. de flum. & d. §. cum in sua, Instit. de rer. diuis. l. 1. §. si intra. ff. de suc. ed. quæ † & ideo in rem dicitur, quia rē ipsam sequitur, nec personam habet obligatam, nisi ratione rei, q̄ possidet, † & nisi in alienatione rei alienatæ per fiscum, contra quem dominus, & non contra possessorem actionem dirigere debet. l. omnes. C. de quad. præscript. Boss. in tit. de fisc. & priu. num. 42. Doct. in d. l. 1. Aret. in §. edicto, num. 1. Instit. de ufucap. Quod & extenditur ad patrimonium Principis. l. Benè à Zenone. C. cod. tit. de quad. p̄scr. quod secus est † in personali actione, quæ ita cohæret personæ, eiusq̄ est infixæ medulis, ut ab ea pacto aliquo separari non queat, † & personam ipsam sicut umbra corpus, & lepra leprosum sequitur. l. 1. §. si hæres percepto. ff. ad Senatuscons. Trebel. l. penult. C. de act. & oblig. & ita ut dicitur personæ, * Vt tamq̄ character indelebilis, ei inhæreat, gloss. in l. 2. in princ. ff. pro socio; faciunt notata ab Ang & Ias. in d. §. actionum, itaut reus cōuentus quantūcunque neget iudici persecutionem super ea declinare nō valeat, sed illud sustinere cogatur. l. postmodū, iuxta illud Ouidij in Herodiadibus exitus acta probet, & nisi soluerit, † quia nemo soluens inuictus cogitur super eo litigare ad not. in l. Iulianus. ff. de cōd. ind. & nedum negando iudicium non euitat, uerum magis litem ipsam accēdit, † quam contestatur inficiando, ut superiūs dictum est.

(Illud prò notabili considerandum est, quod Iuriscons. hic retrogradè procedit dum dicit: In rem actionem pati non cōpellimur; quia licet alicui dicere se non possidere, sensus. n. cōuersiuius dictorum uerborum est, ut eo quia quis negat se possidere actio super re negata contra eum non detur, dictio enim illa, † quia causatiuè ibi stat, † & est redditua rationis, quare negans actionem in rem pati non compellatur. Bart. in d. l. demonstratio. §. quod autem, uers. item quod si testator. Bald. in l. 1. in 3. col. ff. de fals. caus. add. leg.

ut intelligi potest ibi per eum, idem Bart. in l. 1. C. quib. caus. cess. long. temp. præscriptio, Card. post gloss. in clem. testib. in princ. de test. & sit sensus: Ut cum quis negat se possidere iudiciū cōtra eum nō detur, vel argumentatiuē, ut l. si qui homines in princ. de leg. 1. & in l. ancillam cum liberis. ff. eod. tit. & argumētat ibi ut coniun-

- 1024 ctiva illa, † cum adiuncta verbo illi pellimur † stare potest ibi cau-
 1025 satiue temporaliter, ut in l. quamuis. C. ad legem Iul. de adult. Ut sit
 sensus in rem actionem pati non compellimur, hoc est non semper
 cogimur, sed itā demum si possidere, haud negauerimus, vel si ne-
 gando ultro nos liti nihilominus offeramus; Colligitur & ex eo
 1026 Cic. de Amic. ibi, Quia natura mutari non potest, idcirco † veræ
 Amicitia sempiternæ sunt; Ponitur & aliquando interrogatiue
 pro quare, ut apud Virg. Æneid. 5.

*Hec quia nam tanti cinxerunt athera nembi,
 Sed additur tunc ei dictio nam . . .*

- Verum ut ad rem nostram redeamus, prætereundum non duxi,
 quod præmisso præparatorio, an quis teneat, vel possideat, & se-
 1027 quuta responsione se non possidere, † Si reus conuentus liti nihilo-
 minus se obrulerit, & passus est contra eum procedi in ipsa re ad
 sententiam, ita contra ipsum sententia condemnatoria exequenda,
 1028 ac si re vera possideret, † & si tertius ē cōparuerit, ad impediendam
 executionem asserens rem petitam esse penes ipsum nihilominus
 contra condemnatum, & victum fiet ipsa executio, & non contra
 ipsum tertium adhuc non victum, nec cōdemnatum, cap. cū super
 de re iud. Doct. in l. a Diuo Pio. §. si super rebus. ff. eod. tit. Couar.
 pract. quæst. c. 16. vers. 30. solet; tradit Innoc. in c. quia. 5. de iudic.
 Bald. & Ang. in l. si bonæ. ff. de iniusto, rupto, & irrito testamento,
 1029 refert & sequitur Ioseph. Lud. decif Perus. 26. num. 15. † quia hæc
 translatio semper fit saluo iure cuiuscumque tertij (ut dictum est)
 & sic nil sua interesse.

Sed cum prædicta itā se se habeant in deficiente possidere, cōspi-
 ciendum est modo; quid ex diuerso in actore, qui à principio, &
 tpe motæ litis dominus non erat, sed ex post pendente iudicio, rei
 ipsius dominium ei superuenit, an hoc remedium rectè agatur, vel
 saltem rei uendicatione? & remedium huiusce legis ei non com-
 petere rei q. vendicationis, actionem ei nō dari infra scripta viden-

tur

tur suadere potissimum, quia ꝑ nemo ex iuris axiomate sine actio-
 ne experitur. l. si pupilli, vbi Bart. & Bal. ff. de negot. gest. & ex sen-
 tentia Cic. superius retulimus à causa cadere qui agit, nisi habeat
 actionem: Ad hoc ꝑ ut rei vindicationis competat actio, duo ne-
 cessario requiruntur, nempe dominium, vel quasi in ipso agente,
 d. l. in rem, & possessio, vel quasi in ipso reo conuento, d. l. officium
 igitur si qui agit dominus non sit, sine actione experiri dicitur me-
 ritò remedium huiusce legis ei non datur, etenim factio est suppo-
 sitorum, ut inquit Philosophus, quod & manifestè colligi ex hoc
 textu uidetur, dum ꝑ in pœnam mendaciter negantis vult ibi Iuris-
 consultus rei negatæ possessionē in actorem transferri ex speciali
 remedio huiusce legis, licet suam rem ipsam esse non probauerit
 ponderando uerbum illud, ꝑ licet quod cum stet ibi pro cōiunctio-
 ne aduersatiua, ut dicunt Doct. & præsertim Bart. in d. l. stipulatio,
 ista præsupponit in reliquis & extra hunc casum esse ꝑ regulam in
 contrarium, & sic vt actor ipse teneatur probare se dominum, quo
 ei competat hoc remedium ꝑ validum siquidem est in iure argu-
 mentum à speciali, l. quod verò contra, & Lius singulare. ff. de leg-
 gib. cap. quæ à iure de reg. iur. in 6. & pronomen illud ꝑ suum do-
 minium significat, Bart. in l. cum res, col. 2. vers. quid dicimus. C. si
 res aliena pignor. data fuerit, Card. in Clem. 2. de procurat. sicuti
 & aliud pronomen meum. l. non solum. §. meum. ff. hoc eodem tit.
 nostro, nā si dicatur in libello meo, vel suo, intelligitur ad me spe-
 ctare, uel ad illum iure domini, vel quasi l. quintus. §. argento. ff.
 de aur. & argent. legat. Ang. in d. §. ex maleficijs, nu. 19. cum seq.
 & stat regula, ꝑ ut in re sua quilibet dicatur moderator, & arbiter,
 l. in re mandata. C. mandat, quod intelligitur in re in qua quis hēt
 dominium, uel quasi ꝑ non sit alterius qui pōt esse sui, inquit Oui-
 dius, Et ꝑ iniuriarum actio competit aduersus eum, qui non finit
 me de ꝑ meis rebus arbitrato meo disponere. l. iniuriarū actio. §. si
 quis me. ff. de iniur. ꝑ Hinc Sitas dicitur ius illud patriæ potestatis
 quod pater habet in filios non emancipatos, quasi quoddam do-
 minium toto titulo. ff. de suis, & legitimis hæredibus, & explicant
 Doct. in Rubr. ibi ꝑ quod antiquitus ex legibus Solonis Pittaci, &
 Charondæ referente Dionysio lib. 2. extendebatur ad vitæ, & ne-
 cis potestatem, & quam Romulus Patribus dederat, referente co-
 dem

- 1044 dem Dionysio, † & ut liberum esset patri in casu necessitatis eos
vendere. l. 2. C. de patr. qui fil. distrax. licet recēiores Cēsarīs illud
1045 postmodum moliti fuerunt. l. fin. C. de patr. pot. † pœna occidendo
patrem qui filios occidisset. l. Pompeiē de parricidijs. l. diuus. ff. ad
leg. Pomp. de parric. quamquam Seneca debere esse temperatissi-
simam in pietate magis, quā in infirmitate sitam, dicit de clemētia
1046 habetur in l. in suis. ff. de lib. & posth. Et cuius uirtute † hēreditatem
etiam non aditam transmitti uolebant, ex potentia sinitatis. l. extra-
1047 neum, ubi Bart. ff. de hēred. instituen. * Et quod quidē sinitatis ius
pater retinet etiam in filia nupta, quæ ob id non desinit esse sua. l. si
1048 vxor, vbi Bal. Salicet. & Corne. C. de condit. inser. * Cuius uirtute
etiam quicquid ea acquirit, quo ad vsum fructum ipsi patri acqui-
1049 ritur. l. 2. 3. & 4. C. de bonis q. lib. † Suiq. iuris dicitur qui alienæ
potestati minimē suppositus est. Angel. Port. & alij Instit. de his
1050 qui sui sunt, uel alieni iuris † semper erit in disputādo suus, inquit
Cic. lib. 5. de fin. hoc est non utetur alienis. Sensus mei dicuntur
Psal. 18. quibus dominor, seu dominari debēo, Si mei nō fuerint dominati
tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo, inquit
Psalt. hoc est si sensus mei mihi dominati non fuerint, hoc est ra-
1051 tionis, sed ratio ipsis, * Nam homo à rōne dicitur immaculata erit
vita mea, sed quomodo mei? Si dominantur mihi, & si dominan-
tur mihi? Quomodo mei? mei sunt mei? & quia mei non debēt
Gen. 4. dominari mihi, sed ego hoc est ratio illis; Et aliud subte erit appe-
titus tuus, & tu dominaberis illi, & sub uiri potestate eris, & ipse
1052 dominabitur tui, * Etenim suum cuiusque dicitur quod ab eo iure
1053 uendicari potest. d. §. argento, ubi Bart. † suaq. uel mea intelligun-
tur bona quorum ego, uel quis uendicationem habet, Spec. in tit.
de locat. & conduct. §. 1. vers. 153. ratio etiam allegari potest, ut
1054 † cum non debeat liceret auctori, quod & reo non licet, cap. non li-
cet auctori, de reg. iur. in 6. Socin. iun. in d. l. naturaliter. §. nihil cōe,
num. 248. Ex quo auctori non licet contra non possidentem agere
rei uendicatione; ita auctore ipsū cum non sit dominus tali actio-
1055 ne experiri non posse, per regulam oppositorum; † ut idem ope-
retur oppositum in opposito, quod propositum in proposito, l. qui
1056 filium, vbi Alberic. ff. de leg. 3. ponderando, & † pronomen illud
suam quod cum sit demonstratiuum in præsenti tātum verificatur
Panor.

Panor. in cap. cum capella, num. 5. de priuil. & suum etiam idem est quod proprium. Trahit sua quæque voluptas, hoc est proprius appetitus.

Atqui Bart. hic & in l. & an eadem. §. actionis col. pen. ff. eod. tit. de exceptione rei iudicatæ distinguendo tenet contrarium nempe ut, ¶ aut illi qui ab initio non erat dominus, superuenit dominium ex causa de præserti, aut de præterito, si ex causa de præserti, ut puta quia post cæptum iudicium, seu motam litem actor rem emerit, vel alio modo ei acquisita fuerit, & tunc tale dominium ei superueniens, nihil prodest condemnatoriaq. aliqua sententia ipsius rei sequi non potest. Bald. in d. l. vnica. C. de alien. iudic. mutand. caus. fact. las. in d. §. omnium, num. 67. aut in causa de præterito, ut puta quia ante iudicium rem ipsam emerat, vel legata aut alio modo ei acquisita fuerat, sed nondum tradita, & tunc benè potest sequi sententia condemnatoria contra reum, quia ¶ ius ipsum superueniens ei ex causa de præterito, facit ipsum & ab initio tempore motæ litis censeretur dominum actione Publiciana de qua inferius pertrahabitur, pernotata in cap. Abbate. §. sanè in fi. de re iudic. in 6. dicit Faber in d. §. omnium qui asserit tantam esse vim illius textus, ut ¶ contra eum calcitrare, tamq. contra stimulum durum sit, idem tenet Innocen. in eod. cap. Abbate.

Pro clariori dilucidatione istius disputationis constituo tres casus; Primum quando actor ab initio quidem nō erat dominus, sed pendente iudicio efficitur dominus, ex causa tamen de Præterito, Alterum quando ab initio quidem erat dominus, sed pendente iudicio desijt esse dominus, Vltimum quando tempore cæpti iudicii erat quidem dominus; Verum pendente iudicio desijt esse dominus, sed tamen adhuc eo pēdente recuperauit ipsius rei dominium.

Primo casu vera est distinctioni Bart. superius allata, quam & sequi uideretur Bal. in d. l. vnica, qui tamen specificatiùs loquendo dicit quod aut tpe motæ litis, & cæpti iudicii interuenit ¶ principium passiuum, nempe possessio rei conuenti, & Actor obtinere debet. l. sin autem. §. possidere. ff. hoc eodem tit. nostro, & l. signi. §. ult. ff. ad exhiben. ¶ aut superuenit actiuum principium nempe dominium in actore, Et tunc aut ex causa de præterito, aut ex noua causa, si ex causa de præterito tūc sufficit, ¶ quia licet male à principio

actum fuerit fictione tamen translatiua benè actum fingitur. l. si rem. § fin. ff. de pignor. act. declarât Cynus, & Innoc. in d. c. Abbate vendicare id sibi locum quando generaliter actum fuerit, non autem quando ex certa causa, quia tunc superueniens dominî suauit
 1063 sufficit rationem adducit Bald. ibi quia † quando quis astringit se ad specialem causam ad concaminantias loci, & tps illius causę se
 1064 astrinxisse et uidetur, † Etenim & nullum de nouo emergens legis auxilio destituitur. l. 1. in princ. ff. de vent. in Spec. l. fin. ff. de hæred. instit. & l. de ætate. §. ex causa. ff. de inter. actionibus.

Vnde cum astrinxerit se ad illud tempus probandum alterius tps probatio non sufficit, quod facit ad illud, vt fatuus sit iudex
 1065 † qui cum nō teneatur exprimere causam in sua sententia, tex. cum gloss. in l. qui testamento, & ibidem & Bal. in l. quid ergo in repet. §. poena grauior. ff. de his qui notantur infamia eam exprimit, † fat enim est ei dicere iustis de causis mentem nostram mouentibus, ex
 1067 quo postmodum † modis etiam incogitatis suam sententiam iustificare valet, tex. cum gloss. in l. si quis ad exhibendum. ff. de exec. rei iud. gloss. Bart. Bal. & Doct. in l. si is ad quem. ff. de acquir. hered. re. fert Aret. in §. suspectus autem, nu. 1. Instit. de susp. tut. idem Bald. vbi sup. Doct. in c. sicut nobis de re iud. & in c. in pñtia de renunc. & dicit Bal. ibi. l. Titianus. ff. quod cū eo. Afflic. decisi. Neap. 28. n. 4.

1068 Cum specificando causam in ea persistere teneatur, Bal. vbi sup.
 1069 Innoc. in d. cap. nouit. * Vnde ad hoc vt ex iure superuenito reus condemnari ualeat, vt actor qui ab initio dominus non erat, sed pendente iudicio ex causa de præterito ei superuenit dominîu petierit † simpliciter se declarari dominum, vel quid simile ea rem ipsam ad eum spectare iure dominij, uel quasi requiritur, & secus faciendo nulliter agit, ut prædicti iuris vertices asserunt.

Quod si ex noua causa ex iam dictis iam liquet cōdemnatoriam
 1071 aliquam ipsius rei cōuerti sequi non posse quinimmo † Actor in expensis condemnari debet per legem eum qui timere. ff. de iudicijs,
 1072 Castr. in d. l. si a te. Rolan. conf. 56. n. 4. vol. 2. * Et impuret sibi actor quod iuris regulas non seruauerit. l. qui prætorio. ff. hoc eod. titulo nostro, vbi Castr. & dicit Simon de Præt. quo sup. alleg. tractatu lib. 5. interpr. 2. dub. 2. num. 255.

Secundò casu itidem dicendum uidetur ratione principij liciti ipsi

ipsi Actori rei uendicationis actionem competere, quia cū † prin- 1073
 cipium fuerit licitum finis qui ab eo processit, & licitus reputari
 debet, Attenditurq. ipsum principium, stante iuris axiomate, * vt 1074
 ex principio posterior formetur euentus. l. 1. ff. qui pot. in pign. hab.
 & extat Brocar. Azzon. & Doct. ponunt exemplum, * Vt cū liceat 1075
 patri filiam domi suæ, & adulterū in turpitudine ipsa depræhen-
 sos occidere, Bart. in l. quod ait lex. §. quod ait lex. ff. ad l. Iuliam de
 adult. si domi eos depræhendat, ibiq. eos psequi incipiat. † Et adul- 1076
 ter, seu filia extra domum aufugerit, & ipsum, uel ipsam sic ense
 districto extra domum prosequatur, si in illo imperu illum sic fu-
 gientem persecutus fuerit, & occiderit, impunè citra uir lationem
 legis Iulix eum occidit, nec legi aduersatur, quia cū principium
 fuerit licitum, finis quoque qui ab eo processit licitus reputatur,
 * Principia. n. licet minima sint quantitate, tamen potestate maxi- 1077
 ma sunt. Auer. in lib. de substantia orbis, primo cœli, & mūdi cō-
 men. 33. Barb. in c. sedes, num. 52. de rescrip. etenim dici solet, De-
 bile principiū melior fortuna sequetur. * Rursus si aliquis aliquem 1078
 in platea pcusserit, quo loci poena duplicetur, si rixā extra plateam
 cēpta fuerit, sed tamen illo imperu in plateam protracta poena non
 duplicatur, * quia initium ipsum attenditur prout in facti contin- 1079
 gentia dum absiderem Iudex maleficiorum Ciuitatis Tergesti ego
 seruauī anno 1578. in Arsengo.

Et ita spectatur initium, vt Summus Pont. in c. Principatus q. 1.
 afferat, * Principatus quem aut seditio extorsit, aut ambitus occu- 1080
 pauit, etiam si moribus, atque actibus non offendit, ipsius tamen
 sui initij est perniciosus exemplo.

Dantur & alia exempla à Bart. ibi & notat Boss. in tit. de fauor.
 defens. num. 7. facit & text. in l. 2. ad fin. d. tit. de litig. ibi nihilomi-
 nus agendo.

Verum contrarium determinant Doct. vt dicit Ias. in d. §. om-
 nium, tenent Bart. & Bald. in l. & an eadem. §. action. & idem Bal.
 in d. l. vnica. Ast ego nō sine distinctione hoc procedere existimo,
 vt aut quis pendente iudicio irrecuperabiliter desijt esse dominus,
 vt * quia ius dominij in eo resolutum fuit, ut in feudo, vel em- 1081
 phiteusi, quæ data esset in dotem per uxorem marito, * quod fieri 1082
 potest, vt inquit Spec. in tit. de emphit. vers. 109. Ias. in l. fin. n. 107.

- cap. de iur. emphit. c. 1. vbi Bald. de inuest. quam accepit à Sempronio, & in cap. 1. an maritus vxori succedat, Surd. decif. Mant. 287.
- 1083 nu. 22. cum seq. Clar. in §. feudum. q. 36. † Et quæ penes maritum
- 1084 sicuti penes vxorem esse debet, * Vel penes patrem, ut si morte vxoris sine filijs esset finitura, ita penes maritum, Aluarot. de feud. qualiter feud. alien. val. Rolan. conf. 4. vol. 1. vt maritus condēnari
- 1085 non debeat, † sed ad eum transeat actio ad quem trāsit ipsa emphiteusis, aut feudum rationibus per prædictos, vt ibi allatis, & sic respectu ipsius mariti, vel patris qui ratione prædicta desijt, irrecuperabiliter esse dominus, & possidere cesset rei vendicatio, sed ea transeat in successorē, aut desijt esse dominus factio ipsius rei cōuenti, vt quia cum actor petijisset seruum, qui à reo conuento tempore capti iudici possidebatur, eo pendente reus conuentus occidit seruum, certum est actorem desijisse esse dominum, * Quia peremptus est seruus in q. rerum natura esse desijt culpa tamen ipsius rei qui eum occidit, & nihilominus vtili rei vendicatione reus condemnandus venit, atque etiam ad interesse illius, cuius factio obijt, secus tamen si sine factio rei conuenti occiditur, ob quod expedit pro euictione rem iudicari. l. si seruus. ff. iudicat solu. & ponit exemplum Soci. iun. in d. §. nihilominus commune, num. 270.
- 1087 de fideiussore, † qui non liberatur mortuo homine, quē in iudicio sistere promisit, & in materia nostra est casus in l. uuque. ff. hoc eodem tit. nostro, * Sin autem lite iam contestata, actor desijt esse dominus absque sui culpa, & factio, * vt quia rei possessor compleuerit eius vsucaptionem, seu præscriptionem, & hoc propter moram ipsius rei, cui imputanda est ipsa procrastinatio reus ipse condemnandus venit. l. si post acceptā. ff. pariter hoc eod. tit. nostro, tradunt Ang. & Moderniores in l. si Titius. ff. de verb. oblig. quod an iure procedat dubito, & quia nulla potest interuenire præscriptio lite
- 1090 super re mota, * Quæ per ipsam controuerfiam, & solam citationem interumpitur. Pan. in cap. illud de præscriptionib. per legem eum acutissimæ, C. de præscript. triginta annorum nisi vellemus ponere casum in eo qui relicto possessore agerit contra deficientem possidere.

Aut agens factio, & culpa sua dominus esse desijt, & tunc reus saneq. dominio in actore cessante absolui debet, l. si seruus. ff. de condit.

condit. furt. * Etenim damnum quod quis sua culpa sentit sibi imputare debet, cap. damnum de reg. iur. In o. † aut absque facto, & culpa sua, & nemini imputabili, & tunc distinguendum censeo, secundum regulam legis, item si uerberatum. §. fin. ff. hoc eod. tit. nostro. Vt tunc si in mora fuerit possessor, & dominus distracturus erat, & accepisset si possessor restituisset, pretiumq. rei lucratus fuisset, teneatur sin minus non tenetur, ita vidi distingui à Bal. in d. l. vnica, num. 8. C. de alienat. iud. mutan. caus. fact.

Tertio casu vigentibus supradictis, sententia condemnatoria contra reum conuentum sequi potest, quia medium tps quo dominus possidere desijt, haud ei nocere debet, quia † extrema ipsa habilia in consideratione habentur, & faciunt, vt medio et tempore possidere censeatur, ita firmat las. in d. §. oñum, nu. 69. vbi & Faber in facto, vel culpa eiusdem actoris isdem dominus esse deserit, vt ibi.

Alia hinc suboritur quæstio, Num si actum fuerit contra non possidentem rei vindicatione, † qui interrogatus num possideret, credens re vera se possidere, possidere respondit, & lata fuerit sententia pro actore, deinde ex noua causa, & de præsentī vera possessio nempè ex causa emptionis, vel huiusmodi ei superuenit talis sententia contra ipsum executioni mittatur, perinde ac si ab initio re vera possidisset? & mitti non debere minusve sententiam prædictam valuisse eo dicēdū uidetur, quia cum extrema prædicta habilia in rei uendicatione interuenire debeant, nempè & q. actor sit dominus, & quòd reus ipse conuentus possideat, uel ursup. dolo deserit possidere, d. l. in rem, & l. officium quorū altero deficiente deficit, † subiectum sine quo ipsa actio tamq. qualitas sine substantia stare non potest. l. eius in prouincie. ff. si cert. petatur. & qualitas, quod est accidens non esse, sed in esse dicitur, Philof. Metaphis. 7. quæ & sine subiecto, nec etiam in intellectu esse potest, uel deduci. Bald. in l. 2. C. de sec. tab. & in l. oñum. C. de test. † nec opinio ipsius rei facit ipsum haberi pro possessore, quia cum pro ueritate ipsius actionis requiratur, vt reus re vera possideat, † opinio ueritati ipsi præualere non debet. l. vulgaris. §. si is qui. ff. de furt. † & nihil est tam contrarium consensui, quàm error. l. si per errorem. ff. de iur. omn. iud. † ad instar. vt non sufficiat actori ex causa de præsentī post cæptum iudicium superuenisse dominium, vt superius dictum est,

est, ut par sit eorum conditio, cap. non debet actori de reg. iur. in 6. At in contrarium est veritas, & veritas ipsa desumitur ex d.l. si à te, §. si quis fundum. ff. de except. rei iudic. quam ad hoc singularē reputat, Bart. litterisq. aureis scribendā, eius verba sunt hæc, Si quis fundum quē putabat se possidere defenderit, mox emerit re secundum petitorē iudicata, an restituere cogatur? & ait Neratius si actori petenti obijciatur exceptio rei iudicatæ replicare eū oportere de re secundum se iudicata, supponendo tamen secundum Bart. in d.l. si is qui se obtulit si reus interrogatus an possideat se respondere possiderit, secus si talis interrogatio non præcesserit.

- 1100 Sed cum dolo desiens possidere pro possessore habeatur (ut dictum est) in eum sicuti in re vera possidentem ad rei estimationem, vel pretium utilis rei vendicatio datur, Bart. in l. quoties. ff. si familia furt. sec. dicatur. d.l. electio. §. si quis autem, † Maxime quia utilis, & directa quo ad substantiam in rei uendicatione non differunt. l. Titio. ff. de negot. gest. † ex quo idem sequitur effectus, quare etiam eadem substantia censi debent. At quæri etiam potest, Num & quem dolo desisse possidere non constet si in potentiorē alienet pro possessore habeatur tamq. ex tali alienatione præsumatur dolo desisse possidere, ita ut & talis declarare etiam teneatur, in quem nam alienauerit, & dolo censi desisse possidere existimandum est, quia regulariter † in potentiorē per viam contractus alienatio prohibita est, Bald. in l. hæreditatis. C. de hæred. instit. à contrario sensu, † & potentiores dicuntur Principes, & huiusmodi, & qui minaci terrore potest alicui timorem incutere. Specul. de cess. act.

- 1105 Illud quoque animadversione dignum est, quod & quādo quis interrogatur; Num possideat, dolo ve desierit possidere, † potest Iudex eum iureiurando ad id adigere, ut declarat Lanfranc. in repet. clem. s. xpc in verbo libellus, nu. 20. de verb. sign. Neuiz. d. consil. 5. num. 21. * Etenim cum huiusmodi interrogationes, æquitate suadente ad instruendum actorem quomodo ei agendum, & petendum si fiant. Specul. in tit. de interrog. §. 1. ante fin. Hostien. in summa de iudicijs. §. quæ sint necessaria, col. 7. vers. sed vide, & quæ propterea † cum ad iudicij præparationem fiant, † interrogans nihil ponit, sed per ipsas interrogationes ab aduersario certificari quærit.

quærit. Curt. in tract. posit. in §. breuiloquio, colum. 3. vel §. 3. fallit, Anton. in cap. penult. de iuram. differ. vers. 2. † quāto efficacius fieri potest ipsi Actori opitulandum est, ut ei suffragetur in omnibus in quibus faciliè quid ei agendum sit certus reddatur, ut præfati iuris vertices astruunt.

Et cum utilis rei vindicatio ad pretium, seu æstimationem rei contra desientem dolo possidere tribuatur multæ & hinc quæstiones oriuntur ad materiam hanc plenè elucidandum vtiles, & perquam necessariae, & primo an reo conuento condemnato ad ipsam restitutionem, seu pretium, atque æstimationem in prædictam actor pro re pro qua ei soluitur pretium de euictione teneatur, tamq̃ † rei æstimationem soluens rem ipsam emere uideatur. l. si propter res, ff. rerum amot. † & euictio, seu euictionis cautio de natura emptio- nis, & vèditionis, & cōtractus onerosi sit, l. non dubitatur, vbi Bal. C. de euict. Castr. cons. 50. visis omnibus, † & quæ re ipsa euicta, et si non fuisset promissa venit, & promissa censetur ipso iure cū clau- sulis solitis, & consuetis, Bald. in l. pignore. §. fin. ff. de pignor. act. Quinimmo euictionis exceptio agentē volentē agere contra eum, cui de euictione tenetur repellat ex regula, † quem de euictione tenet actio eundem agentē repellit exceptio. l. vendicantem. ff. eod. tit. de euict. & nulli dubium est taliter soluenti de euictione cauere oportere in casibus tamen in quibus ei debetur euictio. Atqui di- stinguitur quoddam aut † soluens æstimationem, seu pretiū causam ha- ber ab ipsomet actore, aut non, si ab ipso actore tenetur, sin minus non, l. si donauerit in princ. ff. de donat. inter vir. & vxor. l. ex diuer- so. §. petito. ff. hoc eodem tit. nostro. l. si seruus. §. cauere. ff. eodem titulo, de condit. furt.

Secundò, an in casu in quo actor de euictione tenetur non caue- rit, & ei per reum æstimatio, seu pretium exsolutum fuerit, se- quaturq̃. euictio contra actorem aditus de euictione ei resisteret, & resserari eo dicere uideretur; quia cum † soluēs rei æstimationem, ut dictum est rem ipsam emere uideatur, & ex natura cōtractus ip- sius vèditionis euictio verbis expressis etiam nō promissa debea- tur, ut superiùs dictum est, cui dubium quoddam re euicta debetur ipsi soluenti euictio † modo lis debito tempore, ac loco, & ad formam legis emptori. C. eod. tit. de euict. intimata, ac denunciata fuerit.

Et

Et ex diuerso in quibus casibus actionem cedi non oportet cuius non debetur, Bart. in l. in deposito. ff. de re iud. & in l. 3. ff. pro empt. Quo casu actor conuenitur, ac si possideret. l. si fundum. ff. hoc cod. tit. nostro. l. quædam. §. nihil. ff. de eden. l. 2. ff. quib. caus. in poss. tut. & d. l. non dubitetur.

- Tertia huic proxima, & suboritur questionum æstimatione, seu pretio exoluto per ipsum possidere desientem actiones soluenti cedi debeant, & cedi non debere iuris ratio suadet, quoniã si eo, quia dolo desijt possidere reus pretium exoluerit, ex quo sui culpa, aut dolo euenit damnum, quod quis sua culpa sentit sibi imputandum
- 1118 est, d. reg. damnum in 6. † Et dolus doloso patrocinari haudquaquam debet. l. Verum. §. hoc quoque. ff. pro soc. Bald. in l. si infanti. C. de leg. clarè videtur decidere, text. in l. is qui dolo. ff. hoc cod. tit. nostro, cuius verba sunt hæc; Is qui dolo fecit quominus possideret,
- 1119 hoc quoque nomine punitur, quod † actor cauere ei nõ dēt actiones
- 1120 quas eius nomine habeat se ei præstiturum † dolo namque desiens possidere, ei qui dolo noluit acquirere equiparatur. l. etiam. §. is qui dolo. ff. de pig. hæredit. & ita contra eum sicuti contra dolo desientem possidere utilis rei uendicatio datur, gloss. in l. qui dolo. ff. de reg. iur. declarat Bart. in l. quamquam. §. Iulianus. ff. de aq. plu. arc. Atqui in contrarium est textus in l. in deposito. ff. de re iud. vbi Iurisconsultus sic fatetur in deposito, vel commodati iudicio, † quamquam dolo aduersarij res absit condemnato succurritur, vt ei actiones suas dominus cedat, per quem quidē text. volens gloss. si item hanc cui-
- 1122 tare volens, & duritiem d. l. is qui dolo dispositionem, † d. l. in deposito in bonæ fidei contractibus, & d. l. in deposito instrumēti iuris contractibus, & his quæ stricti iuris sunt vindicare sibi locum asserit, sed quæ bona fides in doloso esse potest? quia bonæ fidei ipsi aduersatur, vt superius præfati sumus? At Bart. in ead. l. in deposito aliter soluit nempe, vt dispositio d. l. is qui dolo vindicet sibi locum in actione in Rem. dicta autē l. in deposito in actione personali surgenti ex depositi contractu, quod & tãgit glossa ibi rationem
- 1123 allegat, † quia qui rei vindicatione conuenitur ratione possessionis quam habuit, cessionem petit quia cū circa ipsam possessionem deliquerit, dolo possidere desiendo circa ipsam re punitur, † ut com-
- 1124 modo ipsius possessionis nõ gaudeat, † Et ut per quod peccauit per
- 1125 illud

illud & puniatur iuxta iuris sanctionem. Atqui circa depositum, vel commodatum deliquit in ipsa possessione cessionem non petit, sed ex contractu ipsius depositi, vel commodati. Poniť & aliam solutionem, ut defiens possidere, aut culpa tantum possidere desijt, aut dolo, si culpa ceditur actio. l. si culpa. ff. hoc eod. tit. nostro, si autem dolo, aut ex contractu, aut in re si ex contractu ceditur actio si autem in rem minimē; Verum hæc est eadem solutio cum prima. Cogitatu, quæ alia solutio sit ei accommodatio.

Quarto quæri potest num dolo defiens possidere, qui actori soluit æstimationem sine cessione actionem in rem nanciscatur ad instar, vt sine cessione actio de euictione ei censeatur promissa, ut superius dictum est, & Iulianus in d. l. si propter res quæstionem ipsam mouet, & per contraria soluit inquitens, si propter res amotas egero cum muliere, & lis æstimata sit; an actio ei danda sit si amiserit possessionem? mouet me (inquit ibi Iurisconsultus) quia dolo acquisiuit possessionem tamen respondit, † qui litis æstimationem fuffert emptoris loco habendus est; ideo si mulier cum qua rerum amotarum actum est æstimationem præstiterit aduersus vendicantem maritum, vel hæredem mariti exceptionem habet, & si amiserit possessionem in rem actio ei danda est; multas alias quæstiones suborientes ex hoc mouet Dynus in d. reg. pro possessore, quas quia vltra quam fortasse par erat subcreuit Oratio consulto ommitto, illuc recurri poterit.

Sed cū poena suos debeat tenere auctores, J. sancimus, C. de poenis, † Alteriq. per alterū iniqua conditio inferri non debeat. l. non debet. ff. de reg. iur. † quod ob iniustam negationem negans re ipsa mendaciter negata priuari debeat, quæ in actorem transferatur, absque vltiori dominij probatione declaratur vindicare sibi locum, respectu ipsius negantis tantum, non aut respectu tertij, qui habeat interesse in ea re, ad cuius preium isthæc quidem translatio non fit: Quinimod in ipsius tenuræ decrezione semper dicitur saluo iure tertij, Afflicta. qua superius alleg. decis. 18. in fin. & ita in odium dolo defientis possidere is pro possessore habetur, vt etiam in conueniendo petitione hæreditatis, si ob dolum aduersarij actor possessionem adipisci nequit, fictione iuris pro possessore habetur, cap. contingit, de dol. & cont. l. & si lege. S. quod autem. 2.

- 1130 ff. de pet. hered. † Ad spiritualia, ac beneficialia etiam extendi hoc remedium, Ang. tenet hic, Verum respectu Ecclesiæ cui factio sui Prelati nocumentum aliquod inferri non pōt mendacium nanque Prelati ei obesse haudquaquā debet, vt Ecclesia ipsa, vel eius successor in Prelatura, seu beneficio ipsa re priuetur, Cuccus in tracta. de ment. circa poss. num. 330. cum seq. Faciunt & tradita à Bernardo in cap. Ecclesia, vt lit. pend. relato à Srynna vbi sup. & à Cabal. in tract. de euiet. Purp. conf. 93. vol. . . qui ponit exemplum in
- 1131 † Patre qui sua inficiatione filio præiudicare nō valet, fit etiam ne Actor viriosum habeat ingressum, ex Const. Innoc. 4. Ioan. de Deo, de cauill. lib. 4. cap. 7. num. 62.

Tam latum ex vocis ipsius significationē præsentis legis remedium existit, ut nedum contra naturaliter possidentem, † Verum etiam contra eum, qui tantum ciuilitè possidet, ut contra vsufructuarium feudatarium emphiteutam, & huiusmodi dari aliqui voluerint, Bald. in l. 2. C. vbi in rem act. † etiam contra nudum detentorem nempè colonum depositarium, & huiusmodi d. l. officium, las. in d. §. omnium num. 100. ad quod Ang. hic singularem reputat tex. d. l. officium facereq. videtur, tex. in l. in ventri. §. in bonis. ff. de priu. cred. † Et quod cum cuicunque appropriationi applicari posse uideatur dari asserant, ad ita dicendum mouentur, quia † vendicare est suum esse dicere, uel ut suum sibi assumere, Vnde Cic. pro Archia dicit, Homerum Colophonij ciuem esse dicunt suum Chij suum vendicant, & extrat illud disticon Græcum à Gellio relaturn lib. 3. cap. 11. sic in latinum conuersum.

Septem Vrbes certant de stirpe insignis Homeri

Smirna, Rhodos, Cosophon, Salamin, Chios, Argos, Athenæ.

Et Ouidius lib. 4. de Ponto eleg. 1.

Vendicat ut Calcis laudem quos fecit equorum.

- Et isdem Cic. offic. 1. vim huiusce verbi exprimens, ait si id mihi
- 1136 asumo videor, id meo iure quodāmodo uendicare. Et alibi, † Ortus nostri partim Patria vendicat, partim Amici; & delata huiusce vocis significatione plura dicunt Doct. super rubr. huiusce tit. no-
- 1137 stri, & præsertim Lauden. qui egregiè eam comentatur, † Aliqui Codices habent de rei uendicatione, & non de rei vindicatione,
- 1138 tamq. † vindicare propriè sit vlciisci, & vendicare appropriare, & sibi

sibi aſumere. Verum quia ſic communiter ſcriptum legi à com-
muni lectione ſcribendo non diſceſſi.

Illud tamen prætereundum non duxi, quod in tantum vendica-
re eſt, quod ſuum eſt proprium repoſcere, vt cum † cōfuſio, & per- 1139
mixtio differant, vt cōfuſio ſit quod ſeparari non poteſt, permixtio
aut quod ſeparari queit, gloſſ. in l. Pomponius ſcribit ſi frumentum
ff hoc eod. tit. noſtro, differētiā hanc ēt videtur facere Imperator
in §. ſi duarum materię inſtit. de rerum diuiſ. & in §. quod ſi fortui-
to eod. tit. ſi duorum frumentum permixtum fuerit, licet ſingula
corpora, & grana in ſua ſubſtantia durent, vt ibidem † tamen quia 1140
difficilis eſt eorum cuiuſque ſeparatio pro parte immixta cōi diui-
dendo, † tamq̃ iam cōmunicata fuerint; Non rei vindicatio quæ 1141
ad ipſa corpora, iuxta quod iudex æſtimabit datur, vt ibidem dicit
Aret. in §. cum in ſuo, num. 2. eod. tit. de rer. diuiſ. Faciunt notata in
§. ſi duorum. Inſtit. eod. titulo.

At vnde digreſſi fuimus redeundo, quod præſens remedium ad
vſufructuarium, & ciuilitè poſſidentem nō extendatur, eo fortasſe
dicendum uidetur, quia cum ad eſſe rei vindicationis requiratur,
vt ſæpe dictum eſt; quod actor ſit dominus † vſufructuarius pro- 1142
priè dominus non dicitur, ſed largè. l. Poſſeſſores, in fi. C. de fund.
pat. lib. 10. † Vnde alienus ſeruus dicitur in quo quis habet vſum- 1143
fructum. §. alienus ſeruus, inſtit. tit. de hæred. inſtit. † Et inſtitutus cū 1144
libertate ab vſufructuario libertatem non conſequitur, vt ibidem
etiā dicit Aret. † Et pro vſufructu particularia prodita ſunt reme- 1145
dia, nempe conſeſſoria. l. vti frui. ff. ſi vſufr. per. §. æquæ, vbi Doct.
& præſertim Ioan. de Platea inſtit. de act. Soc iun. in d. §. nihil com-
mune, nu. 61. cum ſeq. ubi ſub nu. 248. † ſtultum reputat illum, qui 1146
cum poſſideat ad rem q̃ poſſidet rei vëdicatione agit. Etenim † rei 1147
vëdicatione agendo, non ſe, ſed aduerſarium poſſidere ſatur,
† Taliq̃. eiꝯ aſſertione animum ſuum à poſſeſſione eſſe remotum, 1148
† quod ſufficit ad perdēdum poſſeſſionem, † licet alteri non quæra- 1149
tur. l. ſi quis. §. differentia. ff. hoc eodem titulo noſtro, ſicuti & 1150
† negatoria pro reliquis ſeruitutibus ad eas vendicandum datur, 1151
vt ibidem Quinimodò diſputant Doctores; Num ſi rei vëdicatione
actum ſit, & probatum, quod actor ſit vſufructuarius tantum ſit
procedat iudicium, itaut actor ipſe ſuccumbere debeat, tanquā

ineptam actionem proposuerit; & succumbere debere, dicit Alex. & cum eo Soc. iun. ibi restringendo tamen articulum ad casum, quādo actor in libello dixerit simpliciter se dominum, seu rem ad se spectare iure dominij, vel quasi cum tanquā usufructuarius, haudquaquam dominus sit, ut dictum est.

- 1152 Minus verò ad nudum detentorē extendi posse uidetur, † penes quem nulla possessio est, sed nuda tantum detentio, quæ non sufficit ad hoc remedium intendendum, ut dicit Ias. d. §. oīum, n. . . & ibidem etiam Ang. n. . . & in §. ex m. leficijs, num. . . instit.
- 1153 eod. tit. † nisi colonus depositarius, vel alius simplex detentor, omiserint indicare possessorem, & cuius nomine detineant, ut ijdem Ias. & Ang. ibidem astringunt, sed liti sese obtulerit, Pap. in forma lib. in act. reali, in uerbo tenet & possidet, n. 4. vbi pulcra adducit.
- Illud prætereundum non duxi, quod cum superius concluderimus, cum qui ab initio dominus non erat, sed pendente iudicio effectus sit dominus rei vëdicatione egerit rectè egisse dicatur, ita ut sententia condemnatoria contra reum possidentem sequi valeat.
- 1154 † Publiciana simul cum petitorio, seu rei uendicatione cumulari posset, cum contraria isthæc quidem non sint, sed diuersa, gloss. & Doctor in §. sed istæ inst. eod. tit. de act. Spec. in tit. de caus. possess. & prop. §. 1. Nunc tractemus de Publiciana, not. in d. c. Abbate, Bal. in l. 1. C. si plur. vn. sent. & in l. 1. in §. oppos. C. de seru. fug. & cumulari posse, notabiliter dicit isdem Bald. in d. l. 1. C. eod. tit. de seru. fug. vbi dicit ita etiam de consuetudine approbata seruari, & in l. Minor. ff. de euiet.
- 1155 Cumulari itidem possunt rei ipsa vëdicatione, & possessorium per notata in d. §. nihil cōmune, & in c. Pastoralis, de caus. poss. & pp. tradit Alex. conf. 7. vol. 4. Quod & mirabile sibi uideri dicit Ang.
- 1156 hic vt in possessorio adipiscēdæ exceptio dominij excludatur, † quæ
- 1157 & in hoc cum rei ipsius vëdicatione conuenit, † vt & ipsum peti-
- 1158 torium iudicium faciat, † in eoq. à sententia lata sicut in petitorio appellari queat. I. cum qui. §. Pretor. ff. de publiciana, Bal. in l. pen. in 2. col. vers. Quæro vtrum publiciana. C. si à non comp. iud. de
- 1159 publiciana loquor, † quæ datur siue res tradita sit, siue non; dummodo pro tradita habeatur. l. fin autem in princ. vbi Bart. ff. eod. tit.
- 1160 de publicet ei non detur, † qui propter malam fidē superuenien-

tem

rem præscriptionem cōplere nō potuit. Bart. in d. S. Prætor, † quæ 1161
 & excluditur per habentem possessionē cum titulo bona fide quæ-
 situm idem Bart. in l. sicut. S. l. ff. eod. tit. † An autē ea obstat in pos- 1162
 sessorio retinendæ, plenē Ruin. conf. 28. nu. 18. vol. 4. conf. 67. n. 5.
 vol. 5. & conf. 127. n. 25. eod. vol. 4. Rursus Publiciana datur ēt pro
 donatione inter sponsos. l. cum sponsus in princ. ff. eod. tit. vbi Bart.
 † Non tamen conceditur pro rebus quæ in nostro commercio non 1163
 sunt, nec esse possunt, & quæ alienari minimē possunt d. l. cū spon-
 sus. S. si res ratio est in promptu, quia cum † cui non conuenit diffi- 1164
 nitio, nec diffinitum conuenire debeat. l. omnis diffinitio. ff. de
 reg. iur. l. 1. ff. de testamen. l. 1. ff. de dolo, cum innumeris con- 1165
 concordantibus, repugnat diffinitioni ipsius Publicianæ, † vt ea detur
 ad res, quæ alienari non possunt, quæ est vt sit actio alicui compe-
 tēs ratione iuris sibi bona fide quæsitū in re, vel ad rem hominum
 cōmercio nō exemptam, nec vīucapi prohibitam, propter vitium
 traditionis, vel quasi secuta ex causa habili ad trāslationē dominij
 cōtra rei restituendæ facultatē habentē ad sui iuris declarationem;
 ita ipsam definit Faber, & ante ipsum Petr. de Bellaper. in d. S. sed
 ista, refert La. sibi nu. 7. q̄ desumpserūt ex tit. ipso de publiciana in 1166
 rē actione † submouet tñ per dominij p̄bationē. l. Paulus. ff. eod. tit.
 Idem de actione ad exhibendum dicitur, quæ pariter cum rei 1167
 ipsius vindicatione cumulari valet. l. 3. S. est autē ibi acturus, iuncta
 glossa. ff. ad exhib. & in l. 4. in verbo intētionis, in §. quātum. ff. eod.
 tit. & in l. 1. ff. de inter. act. dicit Spec. in tit. de iud. S. vlt. videndū est.
 Bal. in l. fin. C. eod. Bart. in l. qui de inofficioso, in uerbo quæritur
 vtrum. ff. de inoff. testam. etenim & in multis conueniunt. Quæ &
 ratione rei contra ēt possessorem in initio litis, vel cōtra dolo pos-
 sidere desientem datur. l. non ignorabit. C. eod. † quam & contra
 tabellionē de instrumento rogatū ad illud exhibendū dari vult, 1168
 Innoc. in c. cum olim, de prob. Bald. in l. pen. in verbo, & adde. C.
 quemad. testa. ap. † In qua ēt iurari potest in litē solo iuramēto par- 1169
 tis, absque iudicis taxatione interesse probato. Bal. in ead. l. pen. in
 lect. ordinaria, † & datur vt præfertur ante litis contestationem, ad
 præparandum. Spec. in tit. de act. & pet. S. sequitur, vers. sed nūquid,
 faciunt etiam tradita in l. 1. ff. eod. tit. ad exhib. & qui exuberantius
 vult videre legat Spec. in tit. de his quod met. causant. Dubitarunt
 num.

num cum petitione hereditatis rectè cumulari ualeat, quæstionem ponit Bald. & resoluit in l.2. num.6. C. de pet. hæred.

- 1171 Illud & notandū est, prout & superius proposuimus, quod † aduersarij inuicem cōi hoc noīe appellantur, & tā astorem, q̄ reum conuentū Iurisconsultus noster hic appellat; nec ab re etenim cum
1172 † aduersarij propriè sint inuicem repugnantes ad instar, ut æquè dicatur, Hospes qui suscipit, quā qui excipitur, secundum Nasonem Metamorf lib.i.

Non Hospes ab Hospite tuitur.

- Congruentiori noīe eos profectò Iurisconsf. appellare non poterāt,
1173 † & aduersarius ab aduersando hoc est contra eundo dicitur, vt dicunt Grammatici, refertq̄. Innoc. in c. cū inter in prin. ff. de except. Bal. in l. i. in 3. col. vers. ex hoc infero quandam cōclusionem. C. qui
1174 admitti † aduersarij propriè est in iudicio obistere. l. cum aliquis.
1175 C. de iur. delib. † & aduersarium nostrum facere iudicem dicimus, cum litis decisiuum ei iusurandum deferimus. l. i. in princ. ff. rer. amot. l. fin. C. de fideicom.

- Et quis propriè ad principales ipsos colligatores vox hæc referatur, vt † ij propriè aduersarij ad inuicem dicantur, non aut ad
1176 procuratores tamen & quia † procuratores ipsi Aduocatiq̄. parem affectionem in causa habere videntur, & hi aduersarij in causa dicuntur. l. i. §. 2. ff. de calum. † & qui propterea in causa in qua patrocinium præstiterint ad testimonium perhibendum nō admittuntur, l. fin. ff. de test. etiam contra suum clientulum, secundum tamen distinctionem glossæ ibi, † & quoniam ex litibus multoties iurgia, cædes, & capitales inimicitie oriuntur factum est, vt aliquando
1179 † aduersarius pro inimico accipiatur, cap. Accedens 2. ut lit. non cont. qui non minus q̄ quouis alius inimicus uitæ statui, atque honoris sui colligatoris insidiatur, † Hinc Diabolus aduersarius noster dicitur, & antiquus quidem aduersarius, qui semper circuit
1181 querens quem deuoret (vt inquit Apostolus.)

- 1182 Et cum aduersarij, vt in plurimum quærant nobis bona præripere, qui propterea cautos non faciunt, quo euadamus eorum insidias, in causaq̄. sunt multoties multorum nostrorum bonorum, & nolentes multoties bona nobis afferunt, sumpserunt occasionem scriptores ab opere ipsorum aduersariorum nos collaudandi, nam

Scipio

Scipio Africanus referēte, † Maximo dicebat infirmis animis ho- 1183
stem esse securitatem, vnde idoneum tutorem, ac necessarium iudi-
cabat esse terrorem: Et Vgo de S. Victore dicit † aculeos alieni li- 1184
uoris excitare ad uirtutem: Etenim ut refert Maximus lib. 8. de cu-
piditate gloriæ, cap. 15. † Themistocles ille magnus, qui fuit post- 1185
modum Athenarum Dux cum visus esset sæpenumero sub portu-
cu pernoctare, interrogatus cur ita ageret, q̃a Milciadis Trophæa
sic me ex somno excitant, respondit † Nec Iacob, qui in suo baculo 1186
transiuit Iordanem cū duabus turnis rediisset ni inuidia fratris sui
Esau eum exagitauisset, † Minus Ioseph imperauisset Ægyptijs ni 1187
inuidia fratrum suorum venundatus fuisset, † Caro nostra nobis acer- 1188
rimus hostis, & aduersaria existit, quæ quia aduersus spiritum est
in causa multoties nostræ damnationis, & multoties et nostræ sal-
uationis, si ei spiritu ac ratione reluctemur, nec si nimis rationi
præesse, Er ob id à Deo data nobis est, seu carnis stimulus, ut be-
nè reluctando vitam æternā possideamus, † Quā nec etiā ab Apo- 1189
stolo auferre uoluit, quo per illam in virtutis actibus exerceretur;
& sine quo forsan sospes nō fuisset (vt inquit Ven. Beda) † Marcer 1190
sine aduersario virus dicebat Seneca, & D. Gregorius † Electorum 1191
desideria cum præ muntur perficiuntur asserbat in moralibus.

Aduersaria in genere neutro dicuntur tumultuariæ illæ tabellæ, 1192
quæ ante Codicis confectionem præscribuntur, ne memoria rerum
excidat, vt postea tabellæ iustæ, & æternæ fiant, vulgo Diaria
dicuntur, de his meminit Cic. in Oratione pro Roscio iniquiens, si
eamdem vim haberent aduersaria, quam tabulæ, quid attinet Co-
dicem instituere?

Illud perorando dicitur, † quod ita odio prosequitur lex menda- 1193
citer negantem, vt illico uelit rem q̃ falso quis se possidere nega-
uit, in actorem transferri non admissio ipso reo ad aliquid cōtra id
opponendum, suadet verbum illud † trāsferat quod cum Impera- 1194
tius modi sit factum iudicis excludere quodammodo videtur, ut
nempè absque tela iudiciaria, & sententia iudicis ipso iure fieri ve-
lit, Bal. & Salic. in l. 2. q. 3. C. de iur. emphit. Faciūt ornare adducta
à Tiraq. in solemnī eius repetitione. l. si vnq̃, in verbo, reuertatur
fall. 69. num. 208. C. de reuoc. donat. † Transfere. n. est de vno ad 1195
aliū locum, de vno ad aliam personā, de vno ad aliū ordinem,
ferre

- 1196 ferre Doct. in rub. de reg. & transf. ad Relig. & de transl. Epif. † Et
 1197 transferre est extra, vel ultra ferre, † Translato Sacerdotio, vt & le-
 Heb. 7. gis translatio fiat necesse est dicitur, cap. translato de conf. † tran-
 1198 slato, idest transitu facto, l. l. in princ. ff. de iur. patr. † Translatiue
 omittendum non est, hoc est in transitu, & sine inquisitione, & de-
 terminatione l. si patroni filius. S. qui fideicommissum. ff. ad Sena-
 1199 tusconf. Trebell. † Trans mare, hoc est ultra mare. l. i. ff. de naut. fen.
 1200 *Trans marinæ partes vltra marinæ dicuntur. S. si uero in auth. de
 1201 quæst. † Translatis Regiminib. Reipublicæ, hoc est mutatis, & de
 vno ad alium locum positis, seu de vno ad aliud tempus latis. l. i.
 1202 circa fin. ff. de off. Præf. Prætor. † & transferre præsupponit rema-
 nere quidem rei translatae existentiam, sed à loco, uel statu in quo
 1203 erat remotam esse. Quintil. lib. i. instit. & lib. 8. ait. † Transferitur
 nomen, aut uerbum ex eo loco in quo propriū erat, in eum in quo
 impropriū deest, aut translatum proprio melius est: Quod opti-
 1204 mē deseruit casui nostro, in quo † Transferre possessionē fit de per-
 sona in qua est, in aliam personam in qua nō est, ferre fuisse, quasi
 Job 10. non essem de utero translatus ad tumulum, Inquit Iob.
 1205 Et quod talis sit, uis atque potestas † Imperatiui huius trāferat
 vt significet actum ipso iure, absque Iudicis ministerio appa-
 ret, quia præcauens Iuriconsf. ita intelligi posse, nempe ut tributa
 censeretur licetia ipsi auctori accedendi ad tenurā rei negatæ, etiam
 propria auctoritate, statim subiecit uerbum illud per Iudicem ad
 temperandum vim, atque potentiam ipsius Imperatiui, ne si secus
 fecisset, intelligeretur per illud forsan tributa facultas auctori pro-
 pria auctoritate rem ipsam accipiendi absque alio Iudicis ministe-
 1206 rio contra iuris regulam † ne quis sibi ius dicat. l. i. C. ne quis in sua
 1207 causa ius dic. non ob id tamen † ut super ea postmodum corā Iu-
 dice libellum offerre, uel litem cōtestari oporteret, sed absque alia
 tela iudiciaria, aditus iudex in odium ipsius negantis eam sibi tra-
 dere teneatur Lapis d. alleg. 55. coram iudice col. 3. vers. sed quæ-
 ritur, & alleg. 64. agebam rei vendicatione, notat gloss. in S. illud,
 in auth. de trient. & sem. & in rub. ff. de int. act. Batt. in l. nec quic-
 quam. S. ubi Decretum. ff. de offic. Proc. Cæsar. & in l. 4. S. hoc iu-
 dicium. ff. de dam. inf. multis rationibus comprobatur Rom. d. con-
 fil. 70. ex regula collecta à Bal. in l. supplicare. C. ut lit. pend. cui &
 multas

multas alias addit. Et primo, quia † vbicunque poena ex aliquo 1208
emergenti in iudicio resultat ad illam committendam libellus ali-
quis, aut litis contestatio nunq̃ requiritur, allegat eundem Bal. ita
arguentem in l. 1. in 4. colum. C. de iud. adiungit Bart. in l. si quis
reum in fine. ff. de cust. reor.

Secundò quod cū poena hæc imponatur ex his, quæ iudici con- 1209
stāt ex probationibus factis per actorem, secundum praxim Angeli
superius enarratā dixisset, † ex sola rei conuerti negatione, absque 1210
vltiori probatione quod fuerit mentitus, in eum trāsferretur pos-
sessio, ex quibus notorium resultat Innoc. in cap. ex insinuatione
de appell. † clarum est in notorijs iuris ordinem non seruari, nec 1211
requiri, cap. ad nostram de iureiur. qui seruaretur si libellum dari,
& super ipso contestari litem oporteret, † quæ de solemnitate ordi- 1212
nis iudiciarij sunt Doct. in clem. sæpe, de verb. sign. Marānta in
suo Aureo Speculo, 9. distinctione.

Ego addo quod si post probationes factas super negatiua rei
conuerti ad effectum prædictum cogeretur actor dare libellum, co-
geretur etiam litem contestari, las. in d. S. omnium, num. 89. & de-
nuo lite ipsa contestata examinare ipsos testes, cum non alias pro-
barent per regulam, Totius tituli † vt lite non contestata non pro- 1213
cedatur ad testium receptionem, & quod testes nō recipiantur, sic-
que destrueretur praxis istius legis, ac communis obseruantia, tra-
dita hic per Angelum.

Veruntamen occasione dictorum uerborum per Iudicem sum-
munt occasionem Iuris ciuilis interpretes querendi quod nam sit, 1214
hoc officium Iudicis † An nobile, uel mercenarium; Non nobile,
quia illud præstat nulli deseruiens actioni, Bart. in l. 1. num. 12. ff.
de iurisd. omn. iud. gloss. in §. Præterea, & ibidem etiam las. in st. de
act. & in l. 4. C. de p. At in præsentī remedio, non nisi imploratum
Iudex officium ipsum impartitur, ut patet merito. † Non mercena- 1215
rium quia illud idem est cum actione, vbi ibidem dicunt Bart. &
las. igitur huiusmodi uerbum seruiret hic de uento, non loquor de
aduersario quod sub illis comprehenditur.

Ast ego censeo sic dictum per Iudicem nō ad excludendum ius
actionis, sed ad ostendendum quod translatio hæc nō propria au-
thoritate, sed ope ac Iudicis ministerio fiat, pōderando aduerbium

Cc illud,

1216 illud, † Per, quod præpositum uerbo illi iudicem, causam ministerialem significat, ut si dico per procuratorem significo ministerio procuratoris. Bald. in l. exarrati. C. de act. empt. & in rubr. C. de excr. actione, & in rubr. Inst. per quas pers. nob. acquir. vbi & Rim. ut cum dico per meos amicos obtinui, intelligo mediantibus meis amicis, seu amicorum ministerio; vnde Plin. lun. epist. lib. 5. ait, Avunculus meus idemq. per adoptionem pater ad quod, & deservit illud Maronis Æneid. 4.

Per se qui se salem genuere parentes.

1217 Etenim dictio † per perfectionem etiam significat Bald. in rubr. de exercitoria. act. l. 3. §. fin. ff. de arbitr. Idem Bald. in l. quinquaginta. ff. de excus. iur. l. 3. ff. de offic. præfec. vig. cap. veniens de sponsalib. & per nos dicitur Luna, quæ per totam noctem lucet, & erat per-

1218 noctans in oratione Dei de Christo dicitur, Vnde * Pernoctare est per totam noctem manere. l. Urbana. §. pernoctare. ff. de verb. sign. Bart. in l. illud. ff. de offic. Præsidis, qui meretricem amaret, & pernoctaret foris, inquit Terent. in lib. Eun. propter inopiam tecti in foro pernoctas, dicit Cic. pro domo sua, Per & aliquando stat augmentatiue, & pro maxime, ut per quæ bonus hoc est ualde bonus, per quam necessarium, hoc est multum necessarium. l. i. ff. de procur.

1219 * Canis peruigil Cerberus ille inferorum custos dicitur, eo quod
1220 (ut fabulatur Poetæ) semper vigilet ibi ad custodiam; † Custodia peruigil quæ per totam noctem sit, Ignis peruigil dicebatur, qui imperij, perennitatem designans à Virginibus, vestalibus in arce
1221 Tarpeia perpetuo servabatur, † Draco peruigil dicebatur, qui Colchis ad custodiam Aurei velleris persistebat. Quem postea Iason Argonautarum pulcherrimus Medæ Colchorum Regis filia puelle venustissimæ artibus adiutus sopiuit aureum vellus inde aufertendo, & in patriam adducendo, & de quo Ouid. Heroid. Epist. 12.

Ante meos oculos peruigil Anguis erat.

& alibi.

Pervigilem spoliū pecudis servasse Draconem.

1222 Et Metamorph. lib. 7.

Rursus & qui custos Hesperidum aurea poma.

Ibi existentia vigilantissime custodiebat; quem & Hercules interfecit, & poma ipsa aurea ad Victricum Eurysteam pertulit, & de quo.

quo Iuuenalis Sat. 14. ait.

Hesperidum Serpens, aut potius;

¶ Et peruigilium apud antiquos dicebatur, quod nos in sacro nostro ritu vigilias appellamus, eo quod per totam noctem vigilabatur; Erant nanque apud antiquos nocturna sacra, quæ potissimum in Templis Isis, & Esculapij fiebant; verum quoniam nulla est tam casta religio, quàm hominum libido, atque impudicitia non contaminauerit, si & adsint latebræ, & pudor absit, * vt de Clodio adolescentum nequissimo, qui & tres eius sorores nefario incestu poluit, & occasione sacrorum nocturnorum quæ fiebant in templo bonæ Deæ, amictu muliebri indutus uxorem Cæsaris (vt fama est) vitiauit, * Hoc considerans Romulus priscis illis temporibus ad euitandum hoc malum noluit in templis locum esse latendi, ne lustra, & lupanaria magis quàm templa fierent, & vetuit tandem suis legibus, nocturnas in templo vigilias haberi lege. 8. Nocturnas in templo vigilias ne habento: Licet & postmodum posterioribus temporibus, nocturnæ ipsæ peruigilationes virorum, & mulierum in templis redierint; teste Macrobio Saturn. lib. 1. c. 3. & vsque ad ipsum Clodij; & aliquandiu etiam apud Christianos, vsque ad Terrullianum, sed cum etiam apud Christianos, qui summa puritate eas exercebant, non semper fuerint castæ, & perditorum hominum nefarijs factis contaminarentur, Conciliorum Decretis, veritæ fuerunt, & loco ipsarum indicta fuerunt quæ ieiunia, quæ Ecclesiæ ieiunia dicuntur, & quæ nihilominus vigiliarum nomen retinuerunt, vsque modoque retinent, ex Elibertino Conc. & apud Durandum in suo Rationali Diuinorum lib. 5. sub rub. de Ieiunijs, hac tamen differentiâ vt peruigilium illud Ethnicorum erat congressus virorum, & mulierum ad ludos, & commensationes, & impudicitias; nostræ autem, & Clericorum ad Orationes, & pias Deo immortalis precatationes, cap. Nosce. 86. dist. * Licet & aliquando apud Ethnicos nocturna ipsa sacra casta seruarentur, vt ea quæ fiebant in ceteris, in quibus nedum nefas erat turpiter commisceri, verum mulieres illuc peruigilaturæ ea nocte cum viro concumbere refugiebant, & apud ipsos etiâ graue piaculum erat, & vsque adeo omni tempore prohibita erat carnis commixtio in sacris templis, † vt cum Hippomenes cursu velocissimus tribus illis aureis

C c 2 pomis

1223

1224

1225

1226

1227

1228

omnis sibi à Venere datis, Athalantam in cursu vicisset, eaq. post-
 is fuisset, quia in templo Bonæ Deæ, nulla numinis reuerentia
 1229 habita cum ea cōiuit, alter in Leonem, altera in Leenam conuersi
 fuerunt vt asserunt, * Et in nostra munda, ac verè immaculata
 religione sacra Tempa sanguine atque humano semine polluan-
 tur, ira ut sacra ibi facere, nisi sacris ritibus acceræmonijs recon-
 ciliata fuerit, haud liceat sub pœna exitialis peccati, ita ea pol-
 1230 luentibus, c. fin. de consecr. Eccl. vel alt. vbi gloss. † Erant & apud
 Lacedæmonios nocturna sacra, quæ Hyacinthia dicebātur (vt re-
 fert D. Hieronymus ad Iouin.) in honorem Hyacinthi pueri ab
 Apolline quem perditū adamabat, Disc. istu interempti de quibus
 testatur Ouidius Metamorf. lib. 10.

*Nec genuiue pudet Spartem, Hyacinthon, honorq.
 Durat in hoc aui, celebranda more priorum,
 Anna prælata redeunt Hyacinthia Pompa.*

Et isthæc quidem celebrabantur ludis turpibus, ac commessatio-
 nibus ad quæ conueniebant viri, & mulieres, atque innuptæ puel-
 1231 læ, quod dedit occasionem † Aristomeni Messenio viro iustissimo,
 (vt ibidem scribit idem D. Hieronymus) congregata manu iuue-
 num, rapiendi de choris ludentium duodecim virgines, qui cum
 ipsis tota nocte gradu concitato fugiens, excessit de finibus Spar-
 tanorum, & cum eius Comites vellent eas uiolare; monuit quan-
 tum potuit ne hoc facerent, & ad extremum quosdam non parētes
 interfecit, cæteris metu coercitis. Redemptæ postea à Cognatis
 puellæ cum Aristomenem viderent cædis reum fieri; tādū ad pa-
 triam non sunt reuersæ, quamdiu iudicum aduolutæ genibus de-
 1232 fensores pudicitæ cernerent absolutum. † Hic dux tantæ callidi-
 tatis fuit, ut sæpe Lacedæmonios deciperet, quorum sæpe Urbem
 ingressus est, & aliquando captus, & in vincula coniectus, callidi-
 tate sua aufugit, quod cum semel, atque iterum fecisset, tādē oc-
 cisus est à Lacedæmonijs, & execto corpore inuentum est cor eius
 pilosum fuisse.

1233 *Peraustus dies, hoc est perfectè actus. l. 3. de oper. lib. Peragant
 vno anno pane, & aqua, hoc est isto modo pœniteant, & annum
 compleant, dicit Summus Pont. in c. ult. de his qui fil. occ. Percun-
 ctari hoc est diligenter cunctari, & inspicere, cap. Ultra de test.

Plura

Plura de propositione ista Per. videri possunt apud Arch. in c. cum contumaciam, de heret. in 6. Bart. in l. Celsus, & in l. illud ff. de offic. Præsid. Per etatem, pro permittente etate ponitur; Per id tempus, hoc est pendente tempore.

Per Iudicem itaque Iurisconsultus dicit Actor transferat ad se possessionem, hoc est ministerio Iudicis ad excludendum, ne propria auctoritate id faciat. Quandoquidem iure constitutum est
 † Ne quis in sua causa iudicet d. titulo. C. ne quis in sua cau. iud. vbi 1234
 Imperator sic fatur † in re propria iniquum admodum esse alicui 1235
 tribuere ius sententiæ, * Quod non conceditur nisi supremo Priu- 1236
 cipi, vel iura supremi Principis in suo principatu, ac dominio ha-
 benti. l. proximè. ff. de his quæ in test. del. l. ex hoc Tiberius de hæ-
 red. instit. † ob summam rectitudinem, quæ in ea præsumitur ob 1237
 quam etiam † in crimine læsæ maiestatis contra etiam eius perso- 1238
 nam & statum commissum, uel cui ipse suas vices duxerit delegan-
 das iudicare concessum est, Boss. in tit. de crim. læsæ maiest. nu. 5. 2.
 Gigas eodem tract. quæst. nu. . . Boss. ibi extendit † hanc facul- 1239
 tatem ad magnos Duces Italiæ, qui cum habeant iura Imperij, &
 supremi Principis in eorum Ducatibus plenitudineq. potestatis
 corruscant, possunt in illis omnia quæ potest Imperator in vniuer-
 so Imperio, & las. in l. ex hoc iure, num. 25. ff. de iust. & iur. exem-
 plificat in Duce Mediolani Alber. de Ros. in l. Imperium. ff. de iure
 omn. iud. Ang. in l. hoc autem. ff. de ser. verb. Præd. † & reuocare in 1240
 dubium hanc potestatem esset reuocare mundum, inquit Boss. ibi
 allegans Bald. in cons. 223. refert Corn. cons. 200. col. 1. tradit, &
 Iacob. de S. Georgio in tract. feud. fol. 1. col. 1. Neque enim dubi-
 tandum est, quin isthæc potestas competat cunctis alijs magnis
 Ducibus Italiæ, † qui ad instar Regum sunt, & diminutiue à Rege 1241
 Reguli appellantur, Celsitudinis titulo fulgent, nectunt Coronam
 Regis, & sub Thenis sedent; præsumtq. populis multis, † etiam 1242
 Primæ magnitudinis, & ius sceptri habent, nec in quoquam alio
 à Summis Regibus, nisi in dominij amplitudine, atque vnctione
 differunt, Regulus etiam dicitur quem nos basiliscum appellamus.
 Sed iuxta prædicta quæro, Num facta translatione prædicta, sal- 1243
 uum remaneat quicquam ipsi reo cōuento aduersus actorem super
 ipsa re, & an irrecuperabiliter fiat isthæc quidem trāslatio, & quic-
 quam

- quam nō remanere, nec ipsius possessionis recuperationem admittitur, sed actorem ipsum plenarium Dominum effici eo dicendum videtur, † quia cum rei uendicatio contra iustē possidentem non datur, Soc.iun.in d. §. Nihil, num. 146. iam actor in quem translata
- 1244 est per prædictā ipsa possessio, iustus possessor effectus est; etenim †
- 1245 iustē possidet qui auctore Iudice possidet. l. iustē possidet. ff. de acq. possesi. Vnde ulterius contra eum ad recuperandum ipsam possessionem actio danda non est. Alioquin lex seu praxis, quæ tali remedio lites tolli vult, nouas lites sereret, perniciosiorq. priore super ea re iuris controuersia institueretur; Quinetiam cum † Actor
- 1246 qui in odium negantis rei possessionē nactus est, verusq. possessor
- 1247 effectus est, & tuus rei iudicatæ auctoritate redditus est, † quæ pro veritate habetur. l. res iudicata. ff. de reg. iur. nouam molestiam super ea pati cogeretur, quod cōtra legum sanctionem esset, quæ vo-
- 1248 lunt † actum semel extinctum numquam reuisci. l. in area. ff. de solut. & a priuatione ad habitum non datur regressus. vt inquit Philosophus. Atqui contrarium in casu nostro determināt Doctores,
- 1249 vt nempe nihilominus, † saluum remaneat ius reo cōueniēdo agendi super ipsa proprietate, qui postmodum docere potest de titulo ipsius possessionis, & uti titulus possessor actorem ipsum repellere,
- 1250 tanquam huiusce legis † remedium, non dominum, sed possessorem dumtaxat actorem ipsum faciat reusq. propter translationem prædictam, * & in poenam suæ mendacis negationis fiat de
- 1251 possessore petitor: Rursus & actor de petitore possessor Etenim licet
- 1252 natura verbi illius † trāferat sit inducere actus perfectionem confirmationemq. † translatus namque dicitur cum quis confirmatus est, & possessionē adeptus. c. si quis iam translatus, vbi glossa
- 1253 21. q. 2. vbi ex mente Calcedonensis Concilij dicitur † Si quis iam translatus est ab alia Ecclesia ad aliam nihil habebit commune, cum priori Ecclesia facit & text. in c. 1. de translat. Episc. Angelus hic. Afflic. d. decis. 18. in fine qui dicit in facti contingentia per sacrum Consilium Parthenopeum propter rei conuenti mendacium in actorem translata fuisse possessionem, saluo iure proprietatis, Surd. d. conf. 214. * & ex rei vëdicationis iudicio in possessorium adipiscēdæ fuisse cōuersum: Faciunt & tradita ab Andr. Sic, in c. pen. de iure cal. dicit & Bart. in hac lege nostra, Pract. Papiens.

piens. in forma inter fact. circa princ. Auffrer. in addit. ad Capel. Tholos. decif. 167. circa fin. † in hocque prærogatur actor, ut non amplius agere cogatur, sed vices rei conuenti sustineat, & quod ei prius incumbere nempè probare se dominū onus illud probandi in ipsum reum transtulerit, intelligendo tamen vt in probatione dominij reus a quo fuit translata possessio dominium ipsum, vel quasi quoquomodo, vel per se, vel per auctores suos quesitam probare valeat: Non obstant prædicta, & primò, quod cum iustè possideat qui auctore Prætor possidet qui iustè possidet super re quam possidet inquietare non debet. Quoniam respōdetur iustè quidem cum possidere, & super possessione non esse inquietandum, sed vt dictum est ius dominij saluum remanet ipsi reo, quod sublatū non censetur; Minus obstat consideratio verbi ipsius transferat, cuius est denotare actus consummationem; Quoniam & huic ex supra dictis sufficiens patet responsio, faciunt notata à Galeotto in sua Margherita, cap. 14. num. 17.

Sed † quia nulla res est tam clara, quæ sollicitam dubitationem non patiatur. §. si verò indignis, vers. & non fingunt in auth. de tabell. illud in dubium reuocandum duxi; num exceptio dominij aliquo pacto translationem quæ sit huiusce legis remedio, seu ex noua praxi introducta ab Angelo impediri valeat, & impediri non posse, verba textus clara videntur quæ habent, vt si possit aduersarius conuincere rem ab aduersario possideri transferat ad se possessionem, etiam si suam esse non adprobauerit; igitur si absque vltiori dominij probatione nanciscitur Actor possessionem ex sola rei conuenti negatione, quæ appareat mendaciter facta, nulla probatio dominij per ipsum Actorem, quæ etiam incōtinenti fieri offeratur impedire potest hanc translationem, alioquin superuacanea esset hæc dispositio, quæ nihilominus dominij exceptione submoueri posset, † & iuris dispositio elusoria esse nō debet. l. si. ff. de quid. in loc. pub. l. si Prætor. ff. de iudic. Verum & in hoc supra dicta coarctationem recipiunt, ut nempè † dominij exceptio translationem hanc si ita euident, & manifesta sit, quod illico intentionem ipsius negantis elidat hanc impedire valeat, Cuccus d. tracta. de ment. circ. possess. num. 229. vers. nonnumquam rationem allegat, quia cum ideo repellatur agens, postquam sua negatione am-

fit.

- fit possessionem volens incontinenti de dominio probare, quia de
 1260 eo adhuc non constat, † licet incontinenti docturum polliceatur,
 constare de aliquo facto est plusquam incontinenti velle pro-
 bare quod non censetur exclusum, & in histerminis reperio con-
 sultuisse eundem Surd. consil. 224. volum. 2. ubi asserit, quod si-
 cuti notoria dominiij exceptio reintegratione ad spoliati fauorem
 fieri impedit, Innoc. in cap. cum Ecclesia Sutrina, & ibidem etiam
 Pan. num. 26. eodem tit. de caus. possess. & propt. Lancell. in tract.
 attent. par. 3. cap. 24. Contardus in l. vnica, q. 10. num. 13. C. si de
 moment. possess. fuer. cont. Ita isthæc probatio: Exemplum ponūt,
 1261 & casum dant, † Si qui nixus fuisset ab initio instrumento ad adi-
 piscendum ipsam possessionem, & facto præparatorio reus negaue-
 rit. Vnde actor in odium ipsius negantis possessionem ad se tran-
 sferre obtinuisset, Si actor illico aliud instrumentum ei cōtrarium
 ostendere poterit, Vt puta si actor nitatur testamēto, & reus osten-
 dere poterit aliud posterius æquè rite factum testamentum, quod
 1262 ab actore productum respicit, † etenim hic est modus constandi
 de dominio ipsius rei conuenti, talis exceptio impedit translatio-
 nem hanc fieri.

Duo adhuc pro resolutione præsentis materiæ in disceptatione
 ponenda, & resoluenda veniunt, Et erit finis huic nostræ com-
 meritationi, quia ut rādem receptui canamus tempus est, Primum
 num huiusce legis poena locum habeat æquè contra negantem se
 possidere, ac contra illum qui non negauit quidem, sed contumax
 in respondendo fuit, iraut pro confesso, uel negante ad maius com-
 modum ipsius interrogantis habitus fuerit; Secundò num ille qui
 non præmisit quidem hoc præparatorium, sed lite iam contestata
 dedit positiones super ipsa possessione, & reus conuentus ipsas
 negauit, num actor conuicto reo de mendacio hoc remedio iuue-
 tur, vt ualeat petere se mitti in possessionem rei negatæ.

- 1263 Circa primum reperio Franciscum Marcium tenere remedium
 huius legis non habere locum in contumacibus pro negantibus,
 vel confesis pronunciat, talis eius opinio habetur in eius decis.
 Delphinatus 305. tuetur ex celebri doctrina Bald. in l. 1. num. 83.
 C. de confess. qui & allegat Ioann. Monac. in cap. 1. eodem tit. in 6.
 1264 Vbi constituendo differentiam † inter interrogationes quæ fiunt
 ante

ante litis contestationem, & positiones dicit, quod cum † positio 1265
 nes fiant de iure actoris, † Et quidem regulariter post litis conte- 1266
 stationem. l. in speciali. ff. hoc eodem titulo nostro, † Expedit acto- 1267
 ris reum contumacem haberi pro confesso, vel negante, † Quia 1268
 actor ob id ab onere probandi releuatur utique reus conuentus de-
 bet haberi pro confesso, vel negante ad maius commodus ipsius
 actoris, cuius interest releuari ab onere probandi, non autem sic
 in huiusmodi preparatorijs interrogationibus in quibus cum † in- 1269
 terrogationes huiusmodi fiant ad preparandum iudicium, & sic de
 iure ipsius rei conuenti, à quo certificari querit actor an possideat.
 Exemplificando in interrogatorio an sit hæres, vel possideat.
 * Expedit actori magis reum haberi pro negante, quam pro con- 1270
 fite, ex quo postmodum si probabitur ipsum fuisse mentitum,
 erit locus contra ipsum poenæ huiusce legis. Verum contrarium
 de iure uerius videtur, & contra ij ratio ex infrascriptis colli-
 gitur, quia cum † fictio ita operetur in casu ficto, sicut veritas in 1271
 casu uero. Bald. in l. si is qui proemptore, num. 29. cum seq. ff. de
 v. fucap. † Contumax in respondendo pro præfenti habetur, Bald. 1272
 in auth. Quia in prouincia in fine per illum tex. C. vbi de crim. ag.
 op. & in l. cum fratrem. C. de his quib. ut ind. & contumacia re-
 pletur Dei præsentia. l. properandum. S. cum autem supra. C. de iud.
 c. vnico de eo qui mitt. in poss. cau. rei. ser. in 6. sicuti si secus ne-
 garet, mittetur actor illico in possessionem, ita si fuerit reus contu-
 max in respondendo, † qui propterea pro negante habetur immit- 1273
 ti debet, Et ita uidetur teneri à Rom. singul. 400. quando reus &
 isthæc quidem opinio fulcitur text. in l. de etate. S. qui tacuit, de
 inter. act. & in cap. i. de conf. in 6. & l. quando. ff. de acquir. hered.
 verba tex. d. S. qui tacuit sunt hæc, Qui tacuit quoque apud Præto-
 rem in ea causa est, ut instituta actione in solidum conueniatur, quasi
 negauerit se heredem, nisi pro substantiatione opinionis, Marci vel-
 lemus dicere, poenam illam quam patitur reus non comparando,
 † vel si comparuit non respondendo esse ratione contemptus iudi- 1274
 cis, qui contemnitur non comparando, vel nil respondendo. ut di-
 cit gloss. ibi & habetur in l. debuit. ff. de his qui not. inf. ad poenam
 quam patitur † Reus negando se possidere, non est ratione con- 1275
 emptus iudicis, sed ratione deceptionis partis, † & poena transla- 1276

D d

tionis

- tionis istius est in odium ipsius decipientis partis; † Vnde de vno ad aliud non rectè inferitur, pro quo videtur facere text. legis, Si filius ibi sublequentis. ff. eodem tit. de int. act. Ergo solam contumaciam non sufficere ad hoc, vt huic pœnæ sit locus dicendum est, facere videntur tradita à Rol. conf. 558. volum. 2. Quia ex † eo solum quod quis interrogatus contumax est, in respondendo negare non dicitur ad effectum prædictum, quia † vt negans puniri possit hac pœna oportet, vt falso negauerit (ut dictum est) nec potest censeri falsum negauisse, qui tacet † cum mendacium sit falsa vox cum intentione fallendi, * Et vox loquelam requirit, nec taciturnitas sufficit Etenim † Vox dicitur sonus quæ ab ore animalis profertur, vt inquit Philosophus in 2. de Anima. * Quæ an sit corpus disputant Philosophi, nam si esset accidens, de subiecto in subiectum non migraret. l. quis ergo casus. ff. de pec. fact. & illud quod superius dicebamus, quia cum interrogatus non fateatur, nec contumax in respondendo fateri dicitur, Bald. in l. sicut. C. de repud. hered. & vbi habeatur pro confesso, declarat Vbert. de Bobu. in tracta. de posit. n. vlt. vindicare sibi locum in tacente extra Iudic.
- Circa secundum negans ad positiones se possidere non dicitur incurrisse hanc pœnam in cuius odium propterea de eo in actorem rei negatæ possessio transferenda non est, prout dicit Aufferius in addit. ad Capell. Tholos. d. decif. 167. contrarium dicit Beninten. decif. 84. vbi arguendo ad partes asserit, quod licet actor ponendo reum possidere, ita falsus fuerit reum conuentum esse in rei possessione, itaut prætextu quod reus negauerit ipsam possessionem, ipsa negatione iuuari non ualeat ad effectum prædictum, tanquam esset perjurus, † Et turpitudinem suam allegare uideretur, tamen non ob id fit, quominus actor ipsa negatione niti ualeat, ut assequatur ipsam possessionem, † Quia iam actor acceptando negationem recedit à sua petitione, & petit se immiti in rei possessionem tanquam rei non interfit, ex quo negauit se possidere ex doctrina Ang. hic, At ego inhereo contrariæ opinioni, nam iam dixi facto solo aduersarij possessionem, alteri non queri.

L A V S D E O.

T A B V L A P A R T I C V L A R I V M Q V A E S T I O N V M,

Quae in hoc Parthenio continentur:

*Ad faciliorem materiarum inuentionem, bono ordine
digesta, & sub duplici numero, & Marginis,
& Pagina posita.*

Notabilia particularia in generali Indice, qui subsequetur
apparebunt.

A.

- 1 *ACTORI in hoc remedio an expediat habere remm
pro consummate. 1266. 209*
- 2 *Aduocatus, & Procurator an, & quando ad perhi-
bendum testimonium in causa in qua eorum patro-
cinium praestant, seu praestiterunt, cogi valeant,
num. 1178. 198*
- 3 *Aestimacionem rei soluendi in hoc remedio, an, & quando Actor actio-
nes cedere teneatur. 1118. 192*
- 4 *Item, & an, & quando de eniitione ei cauere obstringatur, & ubi tenea-
tur si non cauerit, an tacite cauisse intelligatur. 1125. 193*
- 5 *Alienans in potensioem per viam contractus, qui pro dolo possidere de-
ficiente habetur, si interrogatus num teneat, & possideat, & an dolo pos-
sidere deficiente, & neget, an immisionem ex hoc remedio saltem vili-
ter ad precium patiat. 1102. 190*
- 6 *Et an ita alienans teneatur declarare in quem nam alienauerit. ibid.*
- 7 *Argumentum de feudo ad emphyteusim, an, & quando valeat. 867. 160*
- 8 *Argumentum de furto ad perinrium, an, & quando procedat. 815. 143.*

B.

- 8 *Bona fides possessor, an, & quos fructus suos facias, quosve restituere te-
neatur. 952. 174*

Dd 2

Et

T A B V L A.

- 9 Et quid si à principio bona fidei fueris, & ex post mala fidei esse caperis. *ibidem.*
 10 Item quid si personarum mutatio interim, & pendenti iudicio inter-
 uenerit. *ibidem.*

C.

- 11 Circa, circiter, vel circum, an, & quando intra, vel extra intelligan-
 tur. 857.
 Vbi, & quod arbitrio iudicis ponatur, circa quantitatē, vel qualita-
 tem. *ibidem.*
 12 Circumstantia an, & quando aggravans peccatum. 639. 144
 13 Citatus in hoc iudicio, & comparens, an, & quando liti se obtulisse di-
 catur. 975. 177
 14 Colonus simplex, an, & quando hoc remedium patiatur. 1153. 198
 15 Confessio qualificata; an, & quando pro parte acceptari, & pro parte
 respici valeat. 835. 150
 Pulchra disputatio. *ibidem.*
 16 Conscientia, an, & quando obliget ad faciendum, vel committendum
 quod ea dicta, & eam deponat. 740. 129
 17 Creditor anterior, an, & quando pecunias solutas posteriori creditori,
 & bona fide consumptas vindicare valeat. 966. 176

D.

- 18 Dispositio huiusce legis, vel Praxis Angelò, an extendatur ad omnes
 casus iniusta negationis, & ad quos. 873. 161
 19 Dispositum in casu vero, an, & quando ad casum fictum extendatur,
 qui iuris fictione pro vero habeatur. 618. 111

E.

- 20 Emphiteuta negans rem, vel partem eius esse emphyteoticam, an em-
 phiteuti ipsa princeps, qua domino ipsi applicetur. 866. 160
 21 Exceptio dominij, an & in quib. casibus obitet huic remedio. 1259. 207

F.

- 22 Falsa negatio, an, & quando per negantem reuocari valeat. 877. 121
 23 Et an tam ad penam evitandam, quam ad premium consequendam.
 num. 683. 122
 24 Item & an nihilominus qui falso negavit, mox penitentia ductus con-
 fessus fueris, an beneficium sponte confesso à statuo concessio conse-
 quatur. 778. 137
 25 Fructus an & quando in hoc remedio restituendi veniant. 932. 174

Hare.

26 *Hæreditas non adita, an, & quibus casibus ad hæredes etiam extraneos transmittatur.* 26.

I.

- 27 *Indefinita, an, & quando uniuersali ipsi equipolleat.* 206. 44
- 28 *Inquisitus, vel accusatus de falso, si plene per testes, vel instrumenta de ea convictus fuerit, interrogatus an velis uti ipsis testibus, & eorum dictis, atque attestacionibus, vel instrumentis, probationis, & veris, num ad abstinentiam admissus censeatur.* 465. 91
- 29 *Interrogatus, an, & quando fatens dicatur.* 451. 87
- Vbi pulchre discutitur.* ibidem.
- 30 *Interrogatus de duobus, si de uno tantum respondeat, an, & quando alterum confessum fuisse dicatur.* 463. 90
- 31 *Interrogatus an teneat, & possideat, & credens se vera possidere, cum tamen non possideret, an, & quando contra ipsum remedium hoc, vel ex praxi Angeli detur.* 1094. 189
- 32 *Et quid si res possessa pendente iudicio ei supervenerit.* ibidem.
- 33 *Interrogatus simpliciter, vel an proprio nomine teneat, & possideat, & alieno nomine possidere responderis, de mendacio convictus, an hoc remedium in se patiatur.* 855. 163
- 34 *Et quid si cum alieno nomine possideret, proprio nomine se possidere declarauerit, de mendacio convictus, an, & quando de eo in Actorem fiat hæc translatio, saltem utili res vindicatione.* ibidem.
- 35 *Et quid si ignoranter id egeris.* ibidem.
- 36 *Iudex an teneatur potius ex actis, & probatis, quam ex propria conscientia iudicare.* 376. 72
- Vbi latè questio ventilatur.* ibidem.
- 37 *Ius domini. Actori superveniens pendente iudicio, an, & quando ipsi Actori profit, & condemnatoria contra ipsum reum conveniunt, sequi valeat, tanquam si ab initio dominus fuisset, si tunc ipsa translata. num.* 1029. 182
- 38 *In istam causam foveanti, nescienti, aliter proteritiam Adversarii retinere, an cassationibus, contra ipsam uti liceat.* 789. 139. & 826. 148
- M.*
- 39 *Mortuo homine, quem quis in iudicio sistere promissit, vel super quo litigabatur, an fideiussor censeatur liberatus, & cesset iudicium.* num. 1087. 188

T A B V L A.

- 40 *Multa petens, & non nisi partem probans, an, & quando pro parte probata fiat, hac immisso.* 909. 167
Et quid de parte non probata agendum sit. ibidem.
- 41 *Mentiri an unquam liceat.* 643. 114
- 42 *Mutuo pecunias recipiens, easq; secreto etiam restituens, si ad eas conveniatur, deducaturq; in positionibus, an tuta conscientia citra perinuri reatum se eas recepisse negare valeat.* 809. 144
- N.
- 43 *Negans se possidere idq; iusti, si nihilominus super ea passus sit, procedi an & quando in eo iudicio perseverare valeat, tanquam liti se obtulisse dicatur.* 961. 176
- 44 *Negativa an, & quando vim contestationis liti habeat.* 307. 62
- 45 *Negans se habere rem, & iusto quidem, sed precium adhuc habens in manibus, an ad illud deus hoc remedium, tamquam precium ipsum loco rei habeatur.* 960. 126
Et an contra venditorem. ibidem.
- 46 *Negans pecuniam sibi mutuatam, an possit postmodum allegare eius solutionem.* 702. 124
Rursus & an exceptionem non numerata pecunia. ibidem.
- P.
- 47 *Perempta re super qua litigabatur, an & quando cesset iudicium super ea.* 1086. 188
Et nunquid illud transeat contra illum in quem transit res. 1085. ibid.
- 48 *Persona qua alias contra aliquem testificari non coguntur, quaque aliquando nec volentes admittuntur, An & quando veritas aliter haberi non potest, compellantur, & admittantur.* 558. 103
Et quid in criminalibus. 559. ibidem.
- 49 *Plus debito pettum si fuerit an totum, etiam pars debita, iure negari valeat.* 786. 139
- 50 *Plus debito pettum si fuerit, & reus à toto absolutus fuerit, An actori volenti postmodum petere partem debitam, obstat exceptio rei indicata super toto.* 912. 168
- 51 *Positio partim vera, & partim falsa, an in totum negari valeat.* 790. 140
- 52 *Præparatorio non præmissio in hoc iudicio, etiam quod reus liti se obtulerit, an sequi possit sententia super eo.* 718. 127
Vbi & an illud per positiones deduci valeat. ibid.
- 53 *Possessionis translatio an fiat de toto, si pars duntaxat fuerit negata.* 909. 167

T A B V L A.

2

- 54 *Qualitatem criminis negans, an, & quando delictum ipsum negasse dicatur.* 804. 143
 55 *Qui aliter rem suam consequi à detentore non potest, an, & quando aequivalente si auferre valeat.* 832. 49

R.

- 56 *Rei vindicatio an cū possessorio adipiscēda cumulari valeat.* 1155. 198
 57 *Item an cum petitione hereditatis.* ibidem.
 58 *Item an cum Publiciana in rem actioni.* 1154. ibidem.
 59 *Item an cum Hypothecaria, & Saluiano interdicto.* ibidem.
 60 *Item an cum actione ad exhibendum.* 1167. 197
 61 *Remedium hoc an detur ad precium contra ipsum venditorem.* 960. 175
 62 *Remedium hoc, an & quando detur contra dolo, vel lata culpa possidere desistentem, & an viult, vel directa.* 921. 169. & 110. 190
 63 *Vbi, & qui nam fructus in eo veniant.* 952. 174
 64 *Remedium hoc an aquē habeat locum contra contumacem, qui pro negantē habetur, ac contra re vera negantem.* 1263. 208
 65 *Item an ad spiritualia, & beneficalia in praiudicium Ecclesie, vel successoris, ob falsam negationē Pralati, vel Rētoris Ecclesie.* 1130. 194
 66 *Item contra bona filij, ob falsam Patris administratoris inficiationem, in praiudicium ipsius filij.* 1131. ibidem.
 67 *Item, & an contra usufructuarium, conductorem, Depositarium, vel alium nudum dectorem, saltem nisi dominum indicauerint, & si liti se se obtulerint.* 1141. 195
 68 *Respondens positionibus per verbum nescit, vel ignorat, an & quando pro negantē, seu confitente habeatur.* 257. 53
 69 *Et quid si adiecerit responsioni, & ideo non credit.* 258. 53
 70 *Resoluto iure dominij in Actore, an, & quando resoluatnr ipsum iudicium.* 1085. 188
 71 *Vbi, & an transeat in quem res ipsa transit.* ibidem.
 72 *Respondens simpliciter facto qualificato ad omnes qualitates facto ipsi appositas, respondisse censetur.* 464. 90

S.

- 73 *Statuto Hante, ut quis simpliciter, per verbum Credit, vel non credit, teneatur respondere positionibus, an, & quando cum plura respondere valeat, & qualiter intelligatur.* 824. 147
 74 *Statuto Hante, quod Proscriptus, seu bannitus, nullam aduersus ban-*

num

T A B V L A.

num valeat allegare defensionem, an possit negare se esse illum, qui in
banno legitur descriptus. 179. 32

75 Statutu pœnale cōtra supplicātes falsum, qualiter intelligatur. 644. 115
T.

76 Thesaurus an, & quando inuentoris fiat. 905. 165

Vbi quid si in fundo dotali, vel aliter uxoris. 906. ibidem.

77 Tertius comparens, & allegans rem in cuius possessionem Actor ob ne-
gationem rei conuenti immissi exposulat, penes ipsum tertium repe-
riri, an, & quando ipsam immisionem impediat. 1028. 182

78 Translatio hac an iure aditionis, vel officio iudicis fiat. 1214. 201

79 Translationi possessionis ob falsam rei conuenti negationem in actorem
facta per hoc remedium, an ius dominij ipsius rei conuenti, vel cuius-
cunque tertij saluum remaneat. 1243. & 1247. 205

80 Atque etiam possessionis respectu ipsius tertij. 1029. 182

81 Toto petito, & non nisi parte probata, quid agendum in hoc remedio.
num. 910. 167

V.

82 Vasallus negans feudum, vel eius partem, vel aliter internertens, de-
biti fidelitatem, an feudo ipso priuetur. 745. 130

83 Versimili an, & quando standum sit. 587. 108

84 Veritas, an, & quando propter scandalum omittenda sit. 409. 78

85 Veritatem celare, an, & quando liceat. 635. & 643. 113.

F I N I S.

I N D E X R E R V M . A C V E R B O R V M

Quæ in hoc Opere continentur,
ORDINE ALPHABETICO POSITORVM;
QVORVM PRIOR NVMERVS MARGINEM,
secundus paginam signat:

*Tanta cura, fide, ac diligentia concinnatus, ut omnia primo
obtusum palam faciat.*

A B.

Bnegare maximè negare est. 183. 58.
Abnegare & ad factum refertur. 184.
pag. ibid.
Abnegare semetipsum, quid sit. ibid.
Abstinere, hoc est non tempestivè or-
tus. 184. 58
Abraam qui dixit Saram esse eius sororem, quæ
& ei erat vxor, mentitus non est. 643. 114
Abre, hoc est sine re. 184. 58
Absolutus a toto, tutus est, exceptione rei iudi-
catæ aduersus volentem, postmodum petere
partem. 912. 168
Abique ueritate, iuramentum est perjurium. 5.
143. 100
Abque negatiua nota est. 197. 39
Abstine te a lite, & minues peccatum. 113. 18

A C

A causa cadit q. sine actione experitur. 1030. 183
Accidens de subiecto in subiectum non migrat.
1283. 110
Accidentalit uariatio, substantiæ uariationem
non inducit. 947. 173
Acta iudiciaria propter ipsam ueritatem adin-
uenta sunt. 481. 91
Actio ad exhibendum datur, & contra Tabellio-
nem de instrumento rogatum, ad illud exhi-
bendum. 1168. 197
Item & ad preparandum iudicium. ibid.
Actio est filia obligationis. 314. 63
Actio est suppositorum. 1032. 183
Actio, & passio in eodem subiecto simul cõcur-
rere non possunt. 314. 64
Actio feudi transit in eum in quem feudum tran-
sit. 1085. 188.

Idem & emphiteusis ibidem.
Actiones famosæ quæ sint. 1. 1
Actio in rem est rei ipsius persecutoria. 917. 168
Et sequitur rem quocunque uadit; Secus quan-
do res est alienata per fiscum. 1016. ibi.
Actionis diffinitio. 313. 63
Et unde sit dicta. 312. ibidem.
Actio est nobilior perpeffione. 989. 179
Actionis nomen manat latissimè. 312. 63
Actio iniuriarum competit aduersus eum, qui
me meis rebus a iudicatu meo ui non finit.
1040. 183
Actio ad exhibendum cum rei uindicatione cu-
mulatur. 1167. 197
Actio personalis a persona non separatur, sed
personam sequitur, sicut umbra corpus, & le-
pra leprosum. 1018. 181
Actiones quæ per inficiationem crescunt, quæ
sint. 838. 154
Actor acceptatio negationem quæ ad positionem
fit, an ab ipsa positione recedere intelligatur.
1280. 110
Actor cui pretiū rei alienatæ prestatum per alie-
nationem, an & quando soluenti, de enuctio-
ne caueat. 1110. 191
Et an si non cauerit tacitè causisse intelligatur.
1115. ibidem.
Actor & reus ad imparia iudicari non debent.
156. 18
Actor ineptum libellum dando sua intentione
frustratur. 718. 117
Actori non conuenit iniusta tueri scientem, mi-
nus alij. 131. 11
Actori licere non debet, quod & ipsi reo non
licet. 1054. 18
Actori an expediat in actione reali, habere reum
conuentum contumacem. 1166. 109
Actor

Actor in quem in odium negantis rei ipsius possessio translata est iustus possessor efficitur. **1344.** **106**
Actor iururandum calumnix subire recusans, tamquam improbus litigator a limine illius iuridicij arceretur. **1372.** **23**
Vbi & quid si reus conuentus recusauerit. *ibid.*
Actor in quem rei ipsius negata possessio ex hoc remedio transferretur, tamquam vacantem eam petere debet. **155.** **28**
Actor ad hoc vt ex iure ei postmodum superuenire, ceptum iudicium prosequi valeat, quomodo libellum concipere debeat. **1070.** **186**
Vbi & pulchra distinctio ipsius iuris suppetit. *ibi.*
Actor rei negatæ nactus possessionem sit de petitore possessor, & reus de possessore petitor, mutaturque iudicium ipsum in possessionum adipiscendæ. **1570.** **106**
Actor quod dicit probare tenetur. **1592.** **27**
Actor sciens a principio reum negatæ non possidere rei ipsius negatæ possessionem, haud nanciscitur. **969.** **176**
Actor sicuti aptè interrogat, ita reus aptè respondere tenetur. **714.** **131**
Actor vt iudicialiter interroget reum an possideat, & per iudicem cum comminatione poenæ, de qua in hac lege, alias hoc remedio non iuuatur. **687.** **123**
Actum si malè fuerit a principio per actorem, an iure ei suppetito benè egisse fingatur. **106.** **185**
Actus poenalis, quando reus de mendacio puniri potest, reuocari non ualet. **678.** **121**
Actus semel extinctus nõquã reuiuiscit. **1148.** **106**
Aculei alieni liuoris excitant ad virtutē. **1184.** **199**

A D

Ad excludendum hominum malitiam vsus gladij est Principibus datus. **27.** **9**
Ad similitudinē verbalis negationis inductū est, vt *aufferre*, & priuare, negare sit. **281.** **57**
Adaeraria dicuntur tabulæ numularij mercatorum, vulgo Diaria. **1192.** **199**
Aduersarij qui sint, vnde dicantur, atque eorum ethimon. **1172.** **198**
Vbi & est Nomen promissuū dicatur. **1172.** *ibi.*
Aduersarius, & inimicus dicitur. **1180.** *ibi.*
Aduersarius noster antiquus dicitur Diabolus. **1184.** *ibi.*
Aduersarij nostri, qui persequuntur nos, nostræ salutis aliquando in causa sunt. **1182.** *ibi.*
Aduersarium nostrum tunc facere iudicem dicimus, cum ei iururandum iudiciale deferimus. **1175.** *ibi.*
Aduersarij regulā in cōtentiis supponit. **814.** **157**
Aduersaria Verò, coniunctionem in eadem oratione inducūt. **308.** **41**

Item & est verbum inceptiuū veritatis, & mutatur & factum. **548.** **102**
Aduersus propriam confessionem in eodem indicio factam, quibus responsionibus respondere non tenetur. **668.** **118**
Aduocatus & Procurator in causis in quibus patrocinantur improprie aduersarij dicuntur. **1172.** *ibi.*
Aduocatus, & Procurator qui iniquè docent clientes ad passim negadum positiones, etiam veras, grauiter peccant. **842.** **155**
Qui & ad interesse partis tenentur etiam solo iuramento partis liquidandum. *ibi.*
Vbi & grauiter in eos inuehitur. *ibi.*
Aduocati officij nobile, atq. honorabile. **115.** **18**
Aduocati appellatione venit, & Procurator ad iudicia. *ibi.*
Aduocatus iustus ius fouens, potest per rationes & coloratas iura sui principalis tueri. **38.** **7**
Aduocatus ac Procurator in qua causa patrocinantur, testificari non coguntur. **1178.** **198**
Aduocato, & Procuratori iustum patrocinium, prout & Consulitori iustum cōsiliū vendere licet, non autē iudici iustum iudicium. **91.** **8:171**
Adulatores Sirenarum ad instar sunt. **623.** **112**

A E

Aegyptij artium, & scientiarū inuētores. **484.** **94**
Aegyptiorū genus procliuē ad litigādum. **108.** **12**
Aequipollentiarum idem est iudicium **378.** **64.** **8**
908. **166**
Aequum illud in alio dicitur arbitrium, quod bonus vir in se ipso optaret. **361.** **75**
Aestimatiōem rei soluens rem ipsam emere censetur. **1111.** **191**

A F

Affirmatiua oratio ad cōstruendum, sicuti negatiua ad destruendum inducta dicitur. **728.** **141**
Affirmatiua, negatiuam habens implicitam, pro negatiua habetur. **295.** **68.** & num. **884.** **162.** & num. **896.** **164**
Quæ & negatiua pregnans appellatur. *ibi.*
Affirmatiua oratio in primo actu verificatur, negatiua autem ad inhi. os trahitur. **237.** **51**
Affirmatiua præpositio dicitur quæ ponit, licet verbis negatiuis concepta, Negatiua autē quæ priuat, licet verbis affirmatiuis. **897.** **164**

A G

Agens agit in patiente benè disposito. **980.** **178**
Agens in agendo reparatur. **983.** **178**
Agens petitione hæreditatis, vel alio iuris remedio, si dolo aduersarij rei possessionē adipisci non valet, interim pro possessore habetur. **1129.** **193**
Agens rei vindicatione aduersarium suum possidere supponit. **1147.** **195**

Alapa

A L

Alapa malitiosè testem percutiens cum vi suspectum, reculare non potest. 56. 10
 Alexander pulchrum dictum, & factum in assentationem. 622. 112
 alienans, & alienarius scienter rem litigiosam contractantes, æque tenentur. 943. 573
 Et quidem unica actione. 944. ibi.
 Vbi & pulchra distinctio. ibi.
 alienans rem iam in iudicio deductam, dolo non caret. 939. 171
 alienans in potètiorem per viam contractus iudicii mutandi causa fecisse censetur. 933. 170
 Vbi quod duo hæc parificantur. ibi.
 alienatio iudicii mutandi causa facta, ex quibus nam arguatur. 931. 120
 alienum furari omni lege prohibitu est. 831. 149
 alienus seruus etiam dicitur in quo quis nudum vsumfructum habet. 1143. 195
 aliquis relatum, licet in singulari ponatur, pluralis tamen locutionis vim habet, nec nisi in pluribus verificatur, vbi exemplum. 334. 67
 Et dicitur aliquis quasi alius q. vbi pulchra. ibi.
 aliud est posse aliquid inconuenient probari, & aliud de eo manifestè constare. 1260. 108
 aliud est esse tale & aliud haberi pro tali. 309. 62
 allegans emphiteutam morosum, & cessare sola offensione, ac productione ipsius instrumenti emphiteotici id facit. 321. 65
 allegans quæ in fine liberis decessisse, fundatam in ipsa negatiua habet intentionem, & onus probandi cõtrarium in aduersarium transfundit. 320. ibi.
 Vbi tamen declaratur. ibi.
 alteratio confinium rei mendaciter negatur, liberat negantem a pœna falsæ negationis. 131. 52
 alteri per alterum iniqua conditio inferri non debet. 1128. 193

A M

Amen hebraicum, latinè quid sonet. 440. 83
 ambulare in veritate est decus egregium. 479. 93
 amicus Socratis, amicus Plato, sed magis amica Veritas. 554. 102
 Amphibologicè antiquitus Oracula reddere solebant Dæmones, vbi exempla. 584. 107
 amicitie verè dicuntur, quæ tempore tæ sunt. 564. 104

A N

Anaxagoras, & Pericles promiscuè rerum vsum concedebant. 78. 12
 Item & Plato, & Socrates. 80. 13
 Item & Lucurgus in sua Laconica. ibi.
 Anaxagoras vir alioquin Sapiens, in rebus tamen agendis minus prudens. 478. 99
 Anima proximi nostri, ac nostra, æquè cara nobis esse debet. 831. 149

Animal quodlibet particulari aliquod proprietate gloriatur. 363. 71
 Animæ salus quæ omnibus rebus pretiosior est, cunctis opibus præferenda est. 813. 144
 Et quæ coelo est præstantior omni. ibi.
 Anima rationalis pro quocunque temporali commodo, periculo interitus salutis ceteræ, subiicienda non est. 813. 144
 Animus sufficit ad perdendum possessionem. 1149. 195
 Antiqui Philosophi, quia veram viam disciplinæ non inuenerunt, propter eorum insipientiam perierunt. 484. 94
 Qui & pro adinuenienda veritate totum terrarum orbem peragrauerunt. ibi.
 Antiqua Romanorum prudentia vile ab honesto non separabant. 340. 68

A P

Appellatio a mero possessorio nō datur, sed bene in petitorio. 1158. 196
 Item in rei vindicationis iudicio. ibi.
 Item in possessorio adipiscendæ. ibi.
 Appellationi deferens, iudex manus sibiligit. 182. 12
 Secus si non deferat. ibi.
 Vbi datur cautela. ibi.
 Appellatio restituit causam ad terminos in quibus erat licet iam contestata. 772. 136
 Appellatio subleuamen oppressorum, & præsidium innocentis dicitur. 386. 73
 Appellauisse qui negat, de mendacio conuictus eā postmodum prosequi prohibetur. 694. 123
 Aperit viam ferro qui per cõtraria currit. 145. 76
 Aptè reus conuentus interrogari debet, ut aptè respondere teneatur. 754. 131
 Apud Deum non est iniquitas. 196. 39
 A priuatione ad habitum non datur regressus. 1248. 206

A R

Argumentum a simili validum est in iure. 686. 122
 Item ab oppositis. 770. 135
 Item a ratione legis larga ad eius restrictionem. 904. 167
 Item ab ordine conuersiuo. 122. 47
 Item a contrario sensu. 810. 156
 Item a minori ad maius, & e conuerso affirmatiuè. 794. 140
 Item a feudo ad emphiteusum, & e conuerso. 867. 160
 Item a speciali. 1036. 182
 Item a furto ad periurium. 815. 145
 Arbitrarius super pluribus assumpsit, nisi omnia terminauerit, suo officio rectè functus non dicitur. 127. 21
 Arbitrorum vñus, pro cita causarum expeditione introduciendus est. 126. ibi.

De a. Aristo.

I N D E X.

Aristomēnes Mefsenius vir iuſtiſſimus, cuius egreſſum factū, & calliditas aſſeritur. 123. 104
Ariſtoteles damnat Socratem, & Platonem quod promiſcuum rerum uſum conceſſerint. 80. 13

A S

Aſſentatio ſpecies falſitatis deterrima. 620. 112
Quæ & oleum peccatoris appellatur. ibi.
Rufus & turpe frædus ſeruitus. ibi.
Aſſerens rem eſſe ſuam, quæ re vera non eſt, ut ita re ſit, non efficit. 429. 82
Altringens ſe ad ſpeciem cauſam, & ad concomitantiam loci, & temporis illius ſe aſtrinxiſſe videtur. 1063. 186
Altringens ſe ad vnum tempus probandum, alterius tēporis probatio eū nō releuat. 164. ibi.

A T

Athenienſium laus, quod quantum poſſent, forum fugerint. 105. 17

A V

Auguſtus laudatur, quod hæreditatem ſibi ab ignoto reliſſam repudiauerit. 64. 10

B A

Baldi opinio in 1. & ſi quidem. C. de except. reprobat, ſeu potius declaratur. 775. 137
Bannitus ſi fuerit quem quis in iudicio ſiſtere promiſit liberatur. 60. 10
Niſi malitioſe procurauerit ipſum banniri. ibi.

B E

Beati poſſidentes. 151. 27
Beati qui perſecutionem patiūtur propter iuſtitiam, quomodo intelligatur. 514. 97
Bella ſine veritate iuſta non ſunt. 170. 105
Ecllum filiorum Iſrael contra Amorreos, iuſtum fuit, quia innocuum per eorum terras prohibeant. ibi.
Beneficio magis quam armis Romanis Pœnz ciuitatum hoſtium patuerunt. 341. 68

B I

Bipedalem ruſtici reputant ſolem cū tamē octies terra maior ſit. 473. 92

B O

Bona decifio per ſpecies oppoſitas fieri debet. 144. 26
Bona dicuntur mea, quæ iure a me vendicari poſſunt. 153. 28
Bona fide alienans ſuper re ita alienata controverſiam pati non debet. 918. 169
Bona fides eſt dolo, & fraudi contraria. 13. 2
Bona fides, & pro veritate accipitur. 10. 3
Bona fides in dubio præſumitur. ibi.
Bona fides nō patitur, quæ iniuſte vexari. 919. 69
Bonā fidem agnoſcere quilibet tenetur. 806. 143
Bonæ fidei homo dicitur qui dolum non habet. 62

Bonæ fidei nomen manat latiffimè. 14. 1
Bonæ fidei poſſeſſor quos fructus ſuos faciat. 952. 174

Boni patroni cauſarum eſt iniuſtis litibus ſe non immiſcere. 94. 24

Boni patroni cauſarum eſt iniuſtas lites, ſciens non tueri. 133. 22

Boni, & timorati viri eſt lites quantum poteſt execrari. 94. 24

Bonum, & malum tamquam contraria in eodem ſubieſto ſimul eſſe non poſſunt. 5. 2

Bonum, iuſtum, & verum conuertuntur. 619. 113

Bonum ſicuti eſt obieſtum voluntatis, ita verum intelligentiæ. 367. 71

Bonus hēt ſe ipſum, malus autē ſe ipſo caret. 11. 2

Bonorum poſſeſſio non agnita, regulariter non tranſmittitur. 25. 4

Niſi dolo, & malicia non aſſeſſatur. ibi.

Bonus iudex nihil ex arbitrio ſuz domeſticæ voluntatis, ſed ſecundum iuris diſpoſitionem ſtatueri debet. 387. 73

Bonus vir, & iudex conuertuntur. 8. 2

Bonus vir dicitur iudex. ibi.

Bonus vir non debet eſſe in exigendo acerbus, ſed mitis, & æquus. 106. 17

B R

Breuis omnis malitia. 21. 4

Breuiari poteſt inſtantia non protogari, odio litium. 76. 12

C A

Caius Gracchus legis Agrariæ de agris communitur diuidendis cæſus. 83. 13

Calculus negans de mendacio conuiſtus, illum poſtmodū erroneū allegare nō valet. 629. 123

Caligula iniquiſſimus Imperator. 103. 15

Calumniari nō dicitur quis in defendēdo. 104. 16

Calumnijs reſiſtere, & punire proteruos, ac mendaces litigatores, egregia virtus eſt. 588. 108

Calumniatores qui dicantur. 657. 117

Calumnia reſiſtens repulſam nō meretur. 104. 16

Captus ab hoſtibus ſi reuertatur iure poſſiminij in ciuitate ſemper fuiſſe, & in patris poteſtate, cui & ſuccedit. 611. 110

Captio ei ſit, cui dolo mentitur. 680. 121

Carnifices qui martyres occiderunt non excuſantur. 407. 78

Carnifex qui iniuſtam iudicis ſententiam excuſatur, non utique peccat. ibi.

Niſi intolerabilem errorem eam continere cognoſcat. ibi.

Caro noſtra noſter acerrimus hoſtis. 188. 122

Carnis ſtimulū ab Apoſtolo Deus remouere noluſit, quo in actib. virtutis exercetur. 1189. ibi.

Caſſius

I N D E X.

Cassius Iurifconsultus vir iustissimus laudatur. 81
 416.
 Caltrum, & Regnum utique in dotem dari possunt. 901.
 Causa possessoria, priusquam petitoria cognoscenda, ac terminanda est. 144.
 Cauillationibus contra cauillationes, an ut liceat. 789. 139. & 826.
 Vbi quod potius aduersarij cauillationem retrudere, quam cauillari sit. ibi.
 Causa secundum veritatem decidenda, si commissa fuerit iudex leges potius, quam priuata eius conscientiam, sequi debet. 387.
 Cause iniuste iniquorum Aduocatorum, & Causidicorum pascua dicuntur. 115.
 Cauillatio quid sit, atque eius definitio. 43.
 Caurela est, vt respondens positioni, quæ partim sit vera, & partim falsa, partem veram fateatur. 800.
 Caurela est vt ponens quantiratem adijciat, & si non credit de tanta quantitate, dicat de quantitas censuæ, vel descensuæ descendendo utque ad minimum. 801.
 Idem & si qualiter. ibi.
 Cauti Aduocati, & Procuratores in interrogatorijs faciendis testibus petunt interrogari, ac credant vera esse quæ deposuerunt. 160.
 Caurela est, vt in respondendo quis potius dicat non teneri, quam neget. 701.
 Caurela vt ad hoc, vt ex iure superuenio ceptum iudicium prosequi valeat, petat simpliciter do minum declarari, vel rem ad ipsum iure domini, vel quasi spectare. 1070.
 Cautio euictionis pro precio rei alienatæ solito, debetur. 1116.
 C B
 Ceres prima legū latrrix, quæ primo de agrorum finibus eas tulit. 81.
 Certior aure, arbiter est oculus. 511.
 Cessante causa, cessat effectus. 769.
 Cessante legis ratione, legis ipsius dispositio cessat. 681.
 C M
 Christiana Religio, diuitias & opes non utique damnat, etiam si affluant, sed ne cor eis apponamus, prohibet. 81.
 Christiani vnde primo dicti, & quomodo antea appellabantur. 114.
 Christus orauit pro Petro, ne deficeret fides suas. 385.
 Christus æternæ vitæ verba habebat. 637.
 Christus plenus gratiæ, & veritatis. 518.
 Christus verax est. ibi.
 Christus ad ipsam veritatem perhibendum, in mundum venit. 468.

Christus veritas Patris. 535.
 Christus misit Apostolos ad prædicandum sine auso, vt eis subtraheret litis causam. 118.
 Christus via, veritas, & vita. 468.
 C I
 Cicero vituperat gentem Siculam pro eliuem nimis ad litigandum. 107.
 Eiusdem grauis obiectatio in causis agendis. 131.
 Ciceronis pulchrum dictum de veritate. 579.
 Circa, circiter, & circum qualiter accipiuntur. 856.
 Vbi & an intra, vel extra intelligatur. 857.
 Vbi tamen quod arbitrio iudicis. ibi.
 Circa ipsam possessionem delinquens in ea puniatur. 1134.
 Circūstantiæ qualiter aggrauent peccatū 639.
 Citatus comparens, non liti se obulisse, sed vocatus paruisse censetur. 975.

C L

Clausula euictionis in contractu emptionis, vel aliter oneroso solita apponi, si fuerit omnia nihilominus pro appoita habetur. 1113.
 Clausula, Nec aliter, nec alio modo facit, vt taliter respondens, ex confessione præambula damnari valeat. 820.
 Clausula dixit non possidere, & si reperitur possidere insit, & legitimis titulis possidet, tamquam nimis calumniosa exploditur. 187.
 Clausus Clauso eruditur. 31.
 Clodius Romanorum nequissimus tres eius Sotiores nefario incestu vitiauit. 1214.

C O

Colonus possidere non dicitur. 1151.
 Communis error facit ius. 611.
 Compendiaria via ad consequendam gloriam est vt talis quisque sit, qualis haberi vult. 174.
 Compellere quid sit. 985.
 Et vnde ductum. 986.
 Condemnatus in expensis per calumniam, condemnatus non dicitur, nisi iudex id expreuerit. 104.
 Conditionalis, Si facit, vt a contrario sensu valeat argumentum. 850.
 Confessio qualificata, an & quando scindi valeat. 835.
 Confessio esse debet relatiua ad finem sui antecedentis. 808.
 Confessus in alio iudicio se possidere non probat in alio, vt sit locus huic remedio. 673.
 Confessio iudicialis renunciatiua liti, etiam absente parte, fauore litis valet. 118.
 Confessus non habetur pro respondente, quando est contumax in respondendi positione, quæ quis

- quæ scienter falsum ponit. 490. 21
 Confessio proprii oris cōtra præsumptionem iuris, & de iure admititur. 675. 118
 Confessio, & permixtio qualiter inter se differat. 1139. 195
 Vbi quod in his quæ difficilis separationis sunt, & quæ ob id communicata censentur rei vendicatio non detur, ponitur. 1140. 141. ibi.
 Confessores Sancti dei eo appellantur, quia opere etiam Christum confessi sunt, eius præcepta atque consilia adimplendo. 128. 57
 Coniunctiva, Cum, iuncta verbo causali temporaliter stat. 1024. 182
 Conscientia etiam erronea an obliget. 740. 129
 Conscientia maximū virtutis theatrum. 732. ibi.
 Conscientia mille testes. 733. ibi.
 Conscientia vnde dicitur, & quod duplex. 739. ibi.
 Conscientia sua, qui accusatur liber, & sine accusatore non est. 734. ibi.
 Conscientia tam magna est in vtraque partem, ut neque timeant, qui nihil commiserint, & penam semper versari ante oculos putent, qui peccauerint. 237. 50
 Conscientia tirānis quoque metū incutit. 732. 129
 Cōsciū ipse sibi de se putat omnia dici. 738. ibi.
 Consuetudo sine veritate vetustas erroris dicitur. 479. 93
 Consumato delicto poenitentia haud locus existit. 678. 121
 Contētiōsa in iudicio quid sit, & qualiter a voluntaria differant. 996. & 997. 179
 Contra conscientiam quod fit, edificat ad gehennam. 741. 129
 Contra emētē scienter rem litigiosam, eodem processu, ac contra ipsum alienantem executio fit. 944. 173
 Consistere de aliquo notoriē, & manifestē plus est quam posse incōtinēti probare. 1260. 108
 Contra dolosum iniurā dñi in litē datur. 846. 156
 Contra negantē in actione legis Aquilæ pro damno iniuria dato, actio in duplum datur. 132. 24
 Contra stimulum calcitrare durum est. 1059. 185
 Consummacia repletur Dei præsentia. 1271. 209
 Contumax pro confesso habetur. 1263. 208
 Item & pro præsente. ibi.
 Item & pro negante in hoc remedio. ibi.
 Conuersio est transpositio subiecti in prædicatū, & e conuerso manet semper eadem qualitate, & quantitate. 220. 47
 Conuersus de positione negata beneficium suppletorij iuramenti, quod alias ei deferri posset amittit. 846. 156
 Conuictus vnde dicitur. 664. 118
 Et qualiter differat a confesso. ibi.
- Conuictus plenē ut fuerit reus conuentus, negans de mediatio ad hoc, ut contra ipsum huius remedio locus existat. 8. 2.
 Copulatiuum natura vtriusque concursus requirit. 148. 26
 Cor duplex vbi non est, ibi nec etiam mediatio dici potest. 819. 149
 Cor est imperator linguæ. 213. 46
 Cornea, Porta veritatis apud inferos dicebatur. 520. 98
 Cornua in manibus eius de Messia dicebatur, quod veritatem in mūdum allaturus esset, quæ per cornum figurabatur. ibi.
 Cornus Hieroglyphicum, Veritatis apud antiquos. ibi.
 Correctio re integra licita est. 680. cum seqq. 127
 C R
 Crassa & supina ignorātia haud excusat. 743. 130
 Crates Philosophus propter philosophiam diuitias suas abiecit in mare. 82. 18
 Credere Deum, Deo, & in Deum, qualiter capiuntur. 271. 55
 Vbi quod in materia fidei est firmiter tenere, & ei inhaerere. ibi.
 Credere & pro confidere accipitur. ibi. 16
 Criminis qualiter negans, an & quando crimen ipsum negare censetur. 778. 117

D A

Damnū quod quis sua culpa sentit, sibi imputare debet. 1091. 129

D E

- Debile principium melior fortuna sequetur. 1077. 182
 Delictū substantia probata super quantitate ipsum postmodum iuramentum suppletorium creditori defertur. 844. 155
 Vbi datur consilium, seu per positiones deducatur ipsum creditum. ibi.
 Deceptis, & non decipientibus iura subueniunt. 970. 127
 Delinquentium mentiri proprium est. 117. 99
 Defectus in quantitate, seu qualitate defectus in toto, & quāto dicitur. 809. 144
 Delegatorum iudicū qui salariis inhiando ferant sententias appendicibus plenas, quo eis multiplicentur salaria, scia increpatio. 128. 22
 Dei iudicium est. 419. 80
 De similib. ad similia valet argumentum. 815. 145
 Delictum non præsumitur. 319. 65
 Demosthenis dictum de veritate. 399. 76
 Detentor simplex non possidet. 1152. 196
 Detegere quem fuisse mentium summæ sapientia attribuitur. 370. 21
 Deus

I N D E X.

Deus ad quid rationalē creaturā fecerit. 166. ibi.
 Deus inde finibilis est. 168. 30
 Deus in hoc se priuavit, ut facta infecta esse non
 possit. 441. 83
 Vbi tamen declaratur. ibi.
 Deus ex nihilo omnia fecit. 195. 39
 Deus ens nobilissimum omni predicato maior.
 167. 30
 Dei proprium est futura prænoscere. 584. 107
 Deus quæ contradictionem implicant facere non
 potest. 441. 84
 Sicut nec etiam peccare. ibi.
 Deus veritas, & ratio conuertuntur. 435. 83
 Deus vnus est vnitate simplicissima. 438. 83
 Deus insciare virginem post ruinam non potest.
 441. 84
 Vbi & declaratur. ibi.
 Deus solus dicitur omnipotens. 439. 83
 Deus interrogat cor, & non manum. 403. 77
 Deus vocat ea quæ non sunt, tamquā sunt. 173. 31
 Deus veritatem a veritate remouere non potest.
 435. 83

D I

Diabolica est illa consuetudo, quæ Principes li-
 cere sibi faciunt habere prima cunnagia a no-
 uis nuptis in terris suis. 339. 68
 diabolus quo Deus videretur tempore quo sole-
 bat oraculo reddere, mentiri refugiebat in re-
 sponsis, amphibologicè loquebatur. 584. 107
 dictio, Nequaquam quam vim abnegandi ha-
 beat. 100. 41
 dictio, Omnis, qualiter a dictione totum diffe-
 rat. 327. 66
 dictio, Nisi excipit ab eo quod præcessit. 201. 41
 Et aliquando ponit. ibi.
 diabolus mendacij pater dicitur. 529. 99
 dictio, Quidem, maioris expressio vim habet.
 184. 31
 dictio, Tantum negatiua, Nota est. 339. 49
 dictio, Verum, & similia, aduersatiuè fiat ad præ-
 cedentia non vera. 548. 101
 dictio quisque qualiter ab alio distributio,
 quodlibet differat. 326. 66
 dictio pulchrū Ciceronis de hoīe fallaci. 497. 95
 dictum pulchrum Varronis de Plauto. 14. 24
 dictum pulchrum Euripidis de veritate. 550. 101
 Difficile est crimen non prodere vultu. 581. 106
 Difficile est inter ementes, vendentisq. commer-
 cium, non interuenire peccatum. 508. 97
 Diffinitionis verba cui non conueniunt, nec ip-
 sum diffinitioni conuenire debet. 1164. 197
 Diogenes Cinicus de hoīe pulchrū factū. 654. 116
 Dilemma pulchrum de veritate. 499. 96
 Dira imprecatio Prophetæ in gloriantem se in
 malitiā. 71. 11

Dira imprecatio Prophetæ contra improbos li-
 tigatores. 72. 12
 Distichon pulchrum de Vribus quæ certant de
 natali Homeri. 1135. 194
 Distinctio dominiorum est de iure gentium, &
 quare. 81. 13
 Dispositio iuris elusoria esse nō debet. 125. 8. 107
 Dispositum in calu vero, & in calu præsumpto,
 dispositum censetur. 619. 112
 Dispositum in feudo, & in emphiteusi, an dispo-
 situm censetur. 867. 160
 Distributiva simplicia quæ sint, & quæ duplicia.
 328. 66
 Diuisio omnis ut bona sit, debet esse bimemb. is
 vel reducibilis ad bimumbrum. 159. 29
 Diuinare Dei proprium est. 584. 17
 Dictum testis per verbum credit, non vtique as-
 firmat. 782. 138
 Vbi tamen declaratur. ibi.

D O

Dolo defiens possidere, pro possessore habetur.
 922. 169
 Dolo defuisse possidere quibus nam modis ar-
 guatur. 931. 170
 Dolo defiens possidere, æquiparatur ei qui dolo
 noluit acquirere. 1120. 192
 Dolo definere possidere dicitur alienis in pote-
 tiorem, per viam contractus. 933. 170
 Dolo defiens possidere ad omnes tractus tenetur.
 958. 175
 Dolo defiens possidere iuramentum in litē, nul-
 la iudicis taxatione præmissa cōtra se patitur.
 940. 172
 Dolus, & malitia non præsumuntur. 932. 170
 Dolus, & doloſo patrocinari non debet. 911. 167
 Dolus & culpa requiruntur in neganti se possi-
 dere, ut huic remedio locus esse possit. 663. 117
 Dom nīj notoria exceptio, impedit in hoc reme-
 dio fieri rei translationem in actore. 710. 126.
 & 1260. 208
 Dominium superueniens, an & quando profit.
 1057. 185
 domini notoria exceptio spoliati restitutionem
 impedit. 1260. 208
 De minij probatio difficilis est. 548. 69

D V

Dubitare, & putare qualiter differant. 170. 51
 Vbi ponitur cautela citationis illius, quem pro
 legitimo contradicatore approbare nolumus,
 ut citetur cum clausula, si tuam, putauerit in-
 teresse. ibi.
 Duces Magni Italiæ iura imperij, & supremi
 Principis habere dicuntur. 1539. 205
 Qui & Sūmis Regibus in alio quā in domini
 amplitudine, atque vnctione differūt. 1212. 101.
 Dux

Dux ſeſiones circa idem concurrere non poſ-
ſunt. 445. 84
Duci, & trahi qualiter differunt. 988. 178
Rurſus & duci ab induci. ibi.
Dulciſſima rerum poſſeſſio communis eſt. 80. 13
Duplici onere quis prægrauari nõ debet. 149. 69
Dupli ponam incurrit, qui legata Sacroſanctis
Eccleſijs, vel alijs Venerabilib. locis reſecta,
ſoluere recuſat, vel diſſert. 838. 154
Durum eſt contra ſtimulum calcitrare. 1059. 185

E A

E Præpoſitio, an, & quando priuationem
inducat. 241. 51
Ea quæ in radice, & cauſa cõueniunt, vt & in fru-
ctu, & effectu conueniant, necesse eſt. 816. 145
Ea quæ ſunt in voce, ſunt earum quæ ſunt in ani-
mo paſſionum notæ. 214. 46

E C

Eccleſia ſanguine, & ſemine humano pollicitur.
122. 2. 104

E F

Effectus conſideratur potius quã verba. 896. 164

E G

Egreſſus malitiæ, virtutis operatur ingreſſu. 244. 4

E L

Electorum deſideria cum præguntur, perficiuntur.
1191. 199

E M

Emens rem litigioſam ſcienter poenis legalibus
ſubiugatur. 89. 14
Emphiteuſis in dotem dari poteſt. 1081. 187
Emphiteuſis accepta pro ſe, & hæredibus, mor-
te domini, vel emphiteuſis non reprobatur.
870. 160
Niſi ex pacto. ibi.
Emphiteuſis ira penes maritũ, ſicuti penes vx-
orem eſſe debet. 1083. 138
Sicuti & ira penes patrem. 1084. ibi.
Emphiteuſis, & feudatarius, vtile dominium ha-
bere dicuntur. 869. 160
Emphiteuſis negans rem eſſe emphiteuſicam, vel
eius partem, vel eius cõditionem, an & quan-
do emphiteuſis ipſa præiudetur. 866. ibi.

E N

Ens bonum, verum, & pulchrum conuertuntur.
629. 113

E R

Error quid ſit, & qualiter ab erratione differat.
265. 54
Error nullus cum veritate concurrat, benè igno-
rantia ad verum, & falſum ſe habet. ibi.
Erranti magis, quam titubanti, ſeu dubitanti ſuc-
curritur. 268. ibi.

E S

Eſaias grauiter inuehit in litigatores oēs. 99. 15

E T

Et enim cauſalis coniunctio eſt vbi quale vim in
oratione habeat. 222. 48
Et memorè ſamã qui benè geſſit habet. 573. 105

E V

Euangelium, verbum veritatis dicitur. 468. 91
Euictio ita eſt de natura contractus venditionis,
ſicuti & alterius contractus oneroſi, vt etiam
non promiſſa cum ſuis clauſulis debeatur.
1112. 191
Ita tamen debetur ſi debito tempore lis aucto-
ri intimata fuerit. 1117. ibi.

E X

Exceptio domini in poſſeſſorio adipiſcendæ,
non excluditur. 1156. 196
Exceptionem probat excipiens. 758. 131
Exceptio non numeratæ pecuniæ in mutuo con-
feſſionario, & civili intra biennium concedi-
tur. 614. 112
Ex dicto, vel facto poſſidere deſicientis, dolus ar-
guitur. 931. 170
Ex diuerſis non fit illatio. 665. 118
Executio rei iudicatæ fit etiam in eum in quem
dolo res translata eſt. 942. 172
Ex eo quod quid eſt, vel non eſt oratio vera, vel
falſa dicitur. 164. 39
Exercitus ad hoc comparantur, vt pro veritate
dimicent. 570. 105
Exitus acta probat. 1019. 181
Ex inope illico diuitem, ex ignobili illico nobi-
lem, & mercatorem tamquã peſtem fugem.
508. 97
Ex mendacio dolus arguitur. 842. 155
Exempla magis mouent, quam verba. 656. 116
Executio rei iudicatæ fit etiam in eum, in quem
dolo rei translatio facta eſt. 944. 173
Ex contentis in libello, plena contra libellantem
reſultat probatio. 672. 119
Sicuti & ex poſitionibus. ibi.
Ex diuerſis non fit illatio. 665. 118
Ex negatiua diſpoſitione nihil ſequitur. 209. 41.
& 763. 175
Vbi quod & particularibus nihil ſequitur. ibi.
Ex nihilo, nihil fit. 195. 39
Ex principio poſterior, formatur euentus.
1074. 187
Extinctæ res vindicare non poſſunt. 918. 169
Extrema habita, medium etiam habile fuiſſe.
cenſeri facit. 1093. 189
Exceptio domini notoria impedit trãſlationem
hanc fieri. 710. 116
Exul fiat ab omni republica falſitas. 555. 102
Ex eo quod quis nixus eſt impugnare commo-
dum ſentire non debet. 773. 116

I N D E X.

F A

Facilius datur retentio, quam actio. **833.** 150
 Facilius fit poenę remissio, quam quod quis premium consequatur. **837.** 153
 Facilius circa ipsam quæsitatem, quam circa substantiam rei possessor decipi potest. **855.** 158
 Facta hominis, mentem eius ostendit. **276.** 57
 Nec minus facta, quam verba loquuntur. **ibi.**
 Facta non præsumuntur, nisi probentur. **316.** 64
 Facto Christus negat, qui Christianus cum sit, eius præcepta non adimplet. **277.** 17
 Item qui misericors non est. **279.** **ibi.**
 Facto hominis, vel dicto, veritas rei non immutatur. **429.** 81
 Facto sicuti verbis veritatem negare dicimur. **276.** 57
 Factum per qualitatem sicuti substantia per accidentem demonstratur. **780.** 137
 Factum suum promittens, & hæredis promissis intelligitur. **150.** 12
 Fallax decipiendi ratio, malitia dicitur. **47.** 8
 Falsa negatio, an, & quando reuocari valeat. **622.** 121
 Falsa rei demonstratio, ita rem ipsam diversificat, ut aliam censeret faciat. **800.** 142
 Falsitas sub apparenti vero, prodire quærit. **41. 8.** & 658. 117
 Falsum non dicitur, quod veritatis primordio adiuvatur. **659.** **ibi.**
 Falsum non committit, qui potius sua falsitate, & mendacio, fallentem, & mentientem repellit. **832.** 149
 Sicuti nec peritium. **ibi.**
 Falsus testis non erit impunitus. **217.** 145
 Famam optimam sibi comparat, qui gerit optimam, & loquitur pauca. **574.** 105
 Itē si quod in alijs reprehendis ipse non facit. **ibi.**
 Fama sine veritate durationē non habet. **523.** 105
 Fama vires, acquirit eundo. **496.** 91
 Fateri est coactum. **412.** 87
 Fateri propriè rei est, & non testis. **ibi.**
 Fateri non dicitur quis quod sub alia specie fatur. **804.** 143
 Fatuus est iudex, qui cum in sententia causam exprimere non teneat eam exprimere. **1065.** 184
 Fatuus est, qui cum possideat ad rem quam possidet rei vindicatione agit. **1146.** 195

F B

Feriunt summos fulgura montes. **575.** 105
 Feudatarius negans scienter feudū, vel eius conditionem, de mendacio convictus, eo priuatur. **316.** 12
 Vbi & contrarium sustinetur. **ibi.**
 Feudum, & emphiteusis in quibus nam conveniant. **868.** 160

Feudatarius vile dominium habere dicitur. **866.** **ibi.**
 Feudum in dotem dari potest. **902.** 165
 Feudum, & novi domini, & novi successoris i successionē. **870.** 160

F I

Fideiussor bannito homine, quem in iudicio sistere promissit, liberatur. **59.** 10
 Nisi malitiosè id egerit. **ibid.** & nu. 1087. 182
 Fictio quid sit, quod duplex, atque eius diffinitio. **444.** 84
 Fictio, & præsumptio qualiter inter se differant. **617.** 121
 Fictio idem operatur in casu ficto, sicuti veritas in casu vero. **1270.** 209
 Non tamen plus operatur quam veritas, ubi iuramen declaratur. **446.** 85
 Fictio in contractibus locum non habet. **611.** 110
 Fictio super impossibili non inducitur. **443.** 84
 Fictum diuidere veteri proverbio pro re indiudiva, facere diuisionem ponitur. **328.** 66
 Fideiussor qui negat de mendacio convictus beneficium fideiussoribus, ac confideiussoribus concessio non gaudet. **704.** 124
 Fides veri a calumnia defendit. **583.** 106
 Filia etiam nupta sua esse, & potestate patris non definit. **1047.** 184
 Quæ & quicquid acquirit, quoad usumfructum, & usum patri quærit. **1048.** **ibi.**
 Fideiutatis iurandum potissimum est in feudatario. **876.** 161
 Filius a patre hæres institutus, si dānosam ipsam hereditatem, & litibus implicitam cognouerit, eam repudiando prælegata sibi in eo testamento relicta, nihilominus consequitur. **92.** 14
 Filius contra patrem rursus, & pater contra filium etiam volentes, ad testificandum non admittuntur. **558.** 103
 Vbi quid in filiis spiritualibus? **ibi.**
 Fine destructo nil remanet ex his quæ sunt ad finem. **808.** 144
 Finis est primus in intentione, ultimus in executione. **1009.** 180
 Finis iudicialis controversiæ, est ipsa sententia. **1006.** **ibi.**
 Item & ut debita executioni demandetur. **ibi.**
 Finis, & non quæ propter finem sequenda sunt. **399.** 26
 Fiscus auocat pecunias solutas posteriori creditori, etiam consumptas. **966.** 176
 Fideicommissum in scriptura minus quinque testibus signata iniungi non potest. **695.** 123
 Fiscus vltor iniquitatem dicitur. **466.** 91
 Fiscus beneficium restitutionis in integrum habet. **ibi.**

F F

Fidei

Fidei nostra obiectum est semper, & perpetua
veritas. 470. 92

F O

Forma sententia in remedio huiusce legis, quan-
do quis totum petijt, & non nisi partem pro-
bavit. 912. 167

Forus concientia, forus boni, & equi coniun-
cti, & tribunal veritatis, & non fictionis dici-
tur. 417. 80

Forus conscientia magis paucendus, quam exte-
rior. 330. 66

F R

Fraudibus occurrendum est. 969. 177

Fructuum alij naturales, alij industriales. 953. 174

Rursus alij pedetes, alij a solo separati. 954. ibi.

item consumpti, & extantes. 956. ibi.

Fructus consumpti boni possessor, suos

facit. ibi.

Fructus etiam extantes suos facit boni fidei pos-
sessor, usque ad litem contestationem. 955. 174

& 891. 164

Fructus consumpti, officio iudicia debentur.

957. 175

Fructus rei dotalis ad maritum spectans. 907. 163

Fructu perceptio possessionem, seu dominium

arguit. 899. 165

Fructus iurisdictionales qui sint. ibi.

Frumentum meum cum tuo commixtum commu-
nicatur. 965. 176

Frustra fererentur sententia, indebita executioni
demandarentur. 1008. 180

F V

Fugit impius nemine persequente. 732. 119

Furari aliquando permittitur citra peccati reatu,

& qualiter intelligatur. 832. 149

Furem gladius restituendus non est. 815. 149

G A

G Argilianus peruicax litigator, reprehendi-
tur. 109. 12

G B

G Gemina apud inferos finguntur somni Portae.

510. 98

G Generale dictum legis per eius ratione in ea ex-
pressa, subsequente, vel tacite inhaerentem

restringitur. 853. 157

G L

G Gloria nostra testimonium conscientia nostra.

736. 119

G Gloriarum in malis foeda res est. 49. 8

G R

G Grauius in vno, in alio teleuari debet. 157. 29

G Graue est fidem fallere. 15. 3

A

H Abitus, & priuatio duo genera entium, &
pradicamentorum. 166. 69

H AB

H A Hereditas non adita non transmittitur. 151. 4

H A Hereditas nondum adita, in bonis nodum aduen-
tis non dicitur. ibi.

H A Hereditas relicta ei quem falsa opinione quis
suum suum credebat, re comperta non debe-
tur. 430. 82

H A Heres negans rem esse hereditariam de menda-
cia conuictus, beneficium falcidia amittit.

264. 133

H A Hæreticus non dicitur, qui creda illud in quo
multos sanctos partes habet contelles, licet
non omnes. 834. 150

H A Hensicus Imperator cum ei esset vxor vetula, &
pregnans, ne qua fraus, & suspicio suppositi,
partus oriretur in propulo ea parere voluit.

598. 109

H I

H I Hieremia dira imprecatio in proteruos Causidi-
cos. 72. 12

H I Hieremias iussu Domini emens prædium, solem-
nitates contractus omnes seruat. 482. 93

H I Hippocrates Medicis in præceptis dabat ne vn-
quam remedia, nisi tuta præberent agrotis.

814. 144

H I Hippomenes, & Athalanta licet iugales, quia pri-
ma cunnagia in Templo Bonæ Deæ, nulla nu-
minis reuerencia habita, habuerunt, in Leo-
nem alter, alitra in Leenam conuersi fuerunt.

1218. 103

H O

H O Homerus Poeta nobilissimus, cuius nam sit, ad-
huc per Scriptores conquiritur. 135. 194

H O Homines multi nomine pauci re. 654. 116

H O Homines proni ad dissidium. 89. 13

H O Hominis propria est veri inquisitio. 425. 92

H O Hominis prærogatiua est intelligere. 364. 71

H O Homicidium omni iure prohibitum. 835. 152

H O Homicida qualiter excusetur.

ibi.

H O Homo a ratione dicitur. 1052. 184

H O Honor est homini qui separat se a contentioni-
bus. 71. 11

H O Hospes est nomen promiscuum. 1172. 198

H V

H V Humilitas non est ubi regnat falsitas. 488. 94

H Y

H Y Hyperbole quid sit. 448. 85

H Y Hyperbolica promissio non obligat per exem-
plum. ibid.

H Y Hyacinthia nocturna sacra apud Lacædemonios
quæ erant, & quare inscripta. 1130. 104

Hypo-

I N D E X.

Hypocritæ temeratores veritatis dicuntur. 51a. 97
Hypothecaria pignoratitia, & huiusmodi in rem scriptæ, actiones dicuntur. 863 159

I A

Iacobus Apostolus populum suum ligatorem grauius increpat. 100. 15

I D

Idem operatur oppositum in opposito, quod propositum in proposito. 342. 66. & 1055. 184

Idem operatur præsumptio iuris, & de iure in foro iudiciali, quod veritas. 619. 111

Ideo causalis coniunctio est, & illatius præcedentium. 169. 74

I G

Ignorans ignorabitur. 744. 130

Ignorantes sicuti longe distantes speculantur. 378. 72

Ignorantia excusat in hoc remedio. 710. 118

Ignorantia, nescientia, error, & titubatio, quomodo propriè accipiuntur. 164. 74

Ignorantia præsumitur, ubi non apparet scientia. 745. 130

I M

Imago veritatis qualis erat apud Antiquos. 510. 98

Imperarium illud Verbum transferat actum ipso iure fieri designat. 1194. 199

Immixtione nuni, immiscetis efficiuntur. 963. 176

Vbi quod per immixtionem rei dominium acquiritur. 565. ibi.

Imperator, vel alius Princeps, causa litis, hæres institui non potest. 61. 70

Seruauit Augustus hæres ab ignoto institutus. ibi.

Impia sub dulci melle venena latent. 613. 111

Imprudentia, & stoliditas a iure non puniuntur. 919. 170

Impium est illud Cæsaris dictum, Si Pietas violanda est, Regnandi gratia violanda est. 339. 67

Improbis litigator, commodum suæ protèuitatis sentire non debet. 110. 145

Improbis litigator quis sit. ibid. & 1138. 14

Imputet sibi actor, qui iuris regulas non seruauit. 1072. 186

I N

In Actione reali, nec leuis, nec leuissima culpa venit. 921. 169

Iniquorum iudicium est improbos tollere, & bonos depellere. 103. 16

Innocentem quem falsis testibus convictum, iudex condemnat non ipse, sed falsi ipsi testes condemnant. 406. 78

Intellectus legis non ab re. ff. vnde vi. 683. 111

Intellectus. l. qui si liti. ff. de pet. hæred. 1099. 190

Intellectus. l. de prece. ff. de publiciana. 853. 159

Intellectus. l. de ætate 5 qui iur. 1171. 109

Intellectus. l. in depositi. ff. de re iud. 1122. 192

Intellectus. l. Prætorum. ff. fam. ercisc. 615. 111

Intellectus. l. ingenuum. ff. de stat. hom. 616. 111

Intellectus statuti, seu constitutionis contra supPLICANTES falsum. 644. 115

Intellectus in veri ipsius cognitione versatur. 365. 71

Interrogans regulariter non fatetur. 457. 87

Vbi tamen per discursum latè discutitur. ibi.

Interrogatio vnde dicta, quid sit, & quam explanationem habeat. 451. 87

Interrogatiui conceptus quam emphasim habeant. 449. 85

Interrogatorie actiones quales olim, & quales hodie. 453. 87

Interrogatus de toto, si partem duntaxat confiteatur, an pro superpluri illo negato, seu non confessato, Actor in possessionem mittatur. 854. 158

Vbi & qualiter pro ea parte sententia formentur ponitur. ibid.

Iniuste causæ pascua iniquorum Procuratorum. 117. 10

Interrogatus de duobus, si de vno tantum responderit, an aliud facere censeatur. 463. 90

Interrogatus in criminalibus, postquam iam per testes, vel instrumenta, quis de falsitate convictus sit, an velit vti ipsis testibus, & eorum dictis, & attestationibus, seu instrumentis pro bonis, & veris, an censeatur admittis ad abstinentiam. 465. 91

Interrogatus an quis decem dare respondeat, si per aliud interrogatorum quid n? vel cur non respondeat, an affirmare, & promittere censeatur. 461. 90

Vbi & si interrogator fuerit an intèdat esse hæredem, respondeat per eadem verba, adire hæreditatem dicatur. 461. ibi.

Interrogatio, & responso vbi vnum, & idem non considerant, non est vera responsio, nec confessio. 806. 143

Intèsse duplex. 951. & 951. 174

Intentiones differunt penes ea quæ considerantur. 803. 143

Intellectus noster ad cognitionem Deitatis, tanquam oculus nocturnæ ad Solis radium se habet. 169. 10

Interrogatorie actiones ad instruendum actorem qualiter ei agendum sit, instituitur dicuntur. 1168. 109

Instantia causæ iudicialis de iure triennio perit. 73. 11. Quæ pacto litigatorum, etiam iurato, prorogari non valet. ibi.

- Penē breuiari. **76.** ibi.
 Reparar Princeps de plenitudine potestatis prae-
 uia tamen refectione **expensarum. 74.** ibi.
 Inter bonos bene agere oportet. **16.** 3
 Interpellatio etiam extraiudicialis valet pro le-
 gatis ecclesijs, vel alijs venerabilibus locis re-
 lectis, & heredem in mora **constituit. 838. 154**
 Interrogatio in vim preparatorii in hoc iudicio
 in principio causae fieri debet. **718.** 127
 Nil verax tamen, quod si fuerit ommissa, quan-
 documque & ex post fieri valet. ibi.
 In dubio quod quis verum dixerit, vel quod opi-
 nio eum sefellerit praesumitur. **898.** 164
 In confessum nullae aliae sunt partes iudicis, nisi
 in condemnando. **106.** 63
 In continenti quae fiunt, rei ipsi inesse dicuntur.
771 126
 In causa propria nemo sibi ius dicere potest.
1235. 205
 Fallit in supremo Principe. **1236.** ibi.
 Propter summam rectitudinem in eo. ibi.
 In ignorantiam peccatum suum reflectebat Apo-
 stolus. **737** 122
 In generali mandato non venit, ut quis nomine
 ipsius constitueris iniuste litē instituat. **104** 16
 Indefinita an & quānuersali equipolleat. **106. 44**
 In die nouissimo, & mortis, Deus erit iudex, &
 testis conscientia **nostra. 737.** 129
 Incontinenti falsa ipsa negatio, quando reuoca-
 ta intelligatur. **685.** 122
 Vbi & pulchre explanatur. ibi.
 In foro conscientiae Veritas semper, in foro au-
 tem iudiciali nonnunquam verisimile atten-
 ditur. **980** 106
 Ingenio pollet, cui vim natura negauit. **282.** 57
 Inflex est, qui & si mendacium bonum ei videat-
 ur, potius illud vsurpar, quam quod malum
 iudicet. **350** 101
 Infirmis aius hostis magna est **securitas. 1183. 199**
 In iudicando summa bonitas, & veritas requi-
 runtur. **7.** 2
 In contractibus veritas potius quam scriptura,
 attendi debet. **615.** 112
 Inimicitia affectata testem non repellit. **96.** 10
 In malis vnius dici, obliuio sempiterna. **12.** 3
 In actione reali contra negantem se possidere,
 actio non datur. **976.** 127
 Nisi vltro se litū obtulerit. **1027.** 182
 In crimine laesae maiestatis, Princeps ipse laesus
 est iudex. **1238.** 205
 In notorijs ordo iuris non requiritur. **1211.** 203
 Iudicium licitum, & finem qui ab eo processit li-
 citum censi facit. **1073.** 187
 Inimici nostri, qui fallere nos tangunt inaduer-
 tentet aliquando veritatem ipsam propalare,
 coguntur. **127.** 59
 In malitia sua expellest impius, iustus autem
 sperat in morte sua. **22.** 3
 In materia stricta, stricta facienda est interpre-
 tatio. **883.** 161
 In oratione affirmatiua, in toto pars. & in ma-
 iori quantitate minor continetur. **797.** 141
 Secus in oratione negatiua. ibi.
 In mercatore veritas exuberare debet. **907.** 96
 In Praepositio causae intrinsecitatem significat.
1285. 18
 Vbi quid si sola, & quid si in compositione po-
 sita fuerit, ponitur. **1288.** ibi.
 Rursus, & quid si accusatiuo casui, & quid si
 ablatiuo iuncta fuerit, declaratur per exem-
 pla. ibidem.
 In poenalibus liquidissime debent esse probatio-
 nes, ut poenae locus sit. **848.** 126
 In poenalibus iureiurando suppletorio haud lo-
 cus existit. ibi.
 Impositionibus requisitus de toto, & de qualibet
 eius parte, quae ipsi toto inest, requisitus cen-
 setur. **792.** 140
 In maiori summa, inest minor. **794.** ibi.
 In poenae proximi sui iurandū non est. **828. 148**
 In preparatorii iudiciorum an, quando, & vi-
 quequo poenitentiae locus existat. **663.** 117
 Iniquius possidere nō dicitur. **1152 & 1153** 196
 In pari turpitudine dolus vnius cū dolo alterius
 non compensatur. **36.** 7
 In quibus nā causis infamiae poena irrogetur. **12**
 In quibus veritas virtus est, in illis falsitas ei con-
 traria vitium existit. **112.** 63
 Inquisito, vel accusato de crimine, regulariter
 iusiurandum de veritate dicenda non datur.
608. 109
 Licet secus de stylo fori. ibi.
 In quo quis peccat, in eo & castigatur. **322.** 65
1125 192
 In re sua quilibet moderator & arbiter. **1234. 205**
 In rem praesentem venire, est iudicem ad locum
 ubi est controversia accedere. **287.** 58
 Interrogatio preparatoria ad iudicium, ut & iu-
 dicialiter coram ipso iudice cum comminatione
 poenae, quod alias habebitur pro possiden-
 te, vel negare ad maius commodum ipsius in-
 terrogantis fieri debet. **687** 123
 Et ad quam reus cum iuramento respondere
 parte petente, compelli potest. **1005** 190
 Interrogatio an teneat, & possideat per praesen-
 tes, & non per antiquos confines fieri debet,
 ut huic remedio in casu negationis exstat.
719. 122
 Et simpliciter interrogatus per praesentes, &
 non praeteritos interrogatus censetur. ibi.
 Quod

I N D E X.

- Quod si per verum fundi vocabulum, verasque rei coheretias interrogatus non fuerit, si reus negauerit translatio isthæc possessionis non fit. 758. ibid.
- Institutiones juris civilis summo perè commendat Lactantius. 117. 20
- Interrogatio an teneat, & possideat in actione reali, æquitate suadente fit. 1106. 190
- Interrogans in hoc remedio nihil petit, sed per eam ab aduersario de suo iure certificari querit. 1108 ibi.
- Insinuatio oratoria quid sit, eiusque diffinitio. 126. 98
- Interpretatio carminum illorum Virgilij in 3. Aeneid. Dardanidæ duri. 584. 108
- Interpretatio verborum orationes Dominicæ; item nos inducias. 379 179
- Rursus & aliorum sacris textus, ductus est Iesus in desertum, vt tentaretur a Diabolo. ibi.
- Rursus & aliorum saluatoris nostri, veri adoratores, adorant Patrem in spiritu, & veritate. 534. 92
- Item & aliorum eiusdem orationis Dominicæ, fiat voluntas tua, sicut in celo, & in terra. 317. 62
- Inter iustum iudicem, & conscientiam tuam, non li mittere, nisi causam tuam. 739. 139
- Interrogans de centum si responderit se prodere sexaginta an pro eo superflui fiat isthæc quidem translatio. 834. 158
- Iustrum est amissionem allegans, volens postmodum illud producere, nō admittitur. 761. 133
- Inuehitur contra proteruos iudices. 128. 22
- Inuita Minerua aliquid facere quid sit. 1000. 180
- Inuitus, quasi non volens dicitur. 299. ibi.
- Inuidia Elai, Iacob suo baculo Iordanē sopes, cum duabus turmis ad suos redijt. 1186. 199
- Inuidia suorum fratrum Ioseph imperauit Aegyptijs. 1187. ibi.
- Inuitus qui cogi non potest, nil prohibet quin volens teneri valeat. 998. 180
- I S
- Isoctates admonet Regem Cypri, vt eas leges feret, quæ lites quantum posset refecarent. 95 19
- Isoctates pulchrum dictum de acquirenda fama. 574 105
- I T
- Ita negat negatio, vt in vno falsa in omnibus reddatur falsa. 251. 520
- Ita Vi, Aduersibium determinatiuè, & limitatiuè stat ad præcedentia. 317. 61. & 819. 156
- Et ponitur pro Ita, Tamen. ibi.
- I V
- Iudicem exiit ius quis amicum induit. 435. 81
- Iureiurando calumniæ positionibus respondetur. 669. 112
- Iustam causam fouens, nesciensq. aliter aduerfari malitiam retrudere malitij ad eam refellendum, vt valer. 32. 7
- Ius superueniens Actori post exceptum iudicium, an, & quando ipi Actori profit, vt nihilominus iudicium prosequi valeat, & sententia condemnatoria contra reum sequi possit. 1057. 185
- Iusta causa litigandi ab expensis excuset. 803. 142
- Iustitiæ pulchra descriptio. 423. 81
- Iustitia est fortitudo Regnorum, ad contricendum in officio quascūque efferas nationes. 421. ibi.
- Iustitia est diuinus ordo ad societatem humanam conseruandum. 423. ibi.
- Iustitia est de illis, quæ plurimum possunt, in his quæ minimum possunt. ibi.
- Iustitia sine misericordia fiet illis, qui haud misericordes fuerunt. 1043. 17
- Iudei non excusantur, quod Christum verum, Messiam in lege promissum, crucifixerunt. 723. 130
- Qui & Onagris comparantur. 743. ibi.
- Iudex certam debet ferre sententiam. 823. 28
- Iudex teneretur causas plena cognitione discutere, vt veritati locus existat. 405 77
- Iudex lata sententia functus est officio suo. 121. 21
- Iudex potest de dicenda veritate imponere, eamque exigere potest. 607. 109
- Iudex secundum acta, & probata iudicare tenetur. 388. 74
- Vbi & contrarium defenditur. 389. ibi.
- Iudex quam ocissimè sine debito causas terminare debet. 119. 20
- Iudex in quacunque parte iudicij ad obuiandum peruiacib. libris iurandum calumniæ exigere valet. 129. 22
- Iudex ex officio et malitiam repellere pot. 29. 6
- Iudex loco Dei iudicat. 392. 75
- Iudex omnibus æquus esse debet. 703. 17
- Vbi & contra proteruos indices inuehitur, ibi.
- Iudex dicitur persona publica. 381. 28
- Iudex persona: um acceptor esse nō dēt. 421. 81
- Iudex multos propter peccata, ita Deo permittente, ambigua causarum dirimere non valet. 428. 82
- Iudex qui in conflictu opinionum, magis adhzret vni, quā alteri, debet sic in animo tenere, quod ea fit veritas, ne remaneat ei scrupulus. 413. 79
- Iudex qui de falsitate quem suspectum redigui non finit, grauiter peccat, & punitur. 481. 97
- Iudex triplicem scientiam habere dicitur. 381. 73
- Iudex vir bonus dicitur. 8. 2

I N D E X.

Iudex qui, & unde dicatur. 410.	81	Iustum pro vero passim vsurpatur. 519.	97
Iudex hinc audit, ita iudicet. 380.	71	Iusta & dicuntur exequi mortuorum. 512.	97
Iudex xen js intrans grauius peccat. 118.	22	Iusta vt fuerit seruus, quo iusta sit manumissio requiritur. 432.	81
Iudicare in alio quis non debet, quod contra ipsum iudicari non vellet. 395.	75	Iusti dies apud antiquos qui. 519.	97
Iudicis est tunc litigantem expensarum dispendio afficere. 190.	22	Iustæ nuptiæ, veræ nuptiæ dicuntur. 513.	ibi.
Iudicis institutio ad quid. 124.	21	Iusti filij, idem veri filij. 106.	ibi.
Iudex quod nouit loquitur. 389.	74	Iuste possidet, qui Auctore iudice possidet. 124.	106
Iudicatum tunc dicitur, cum iudicis pronuntiatione controuersia finem suum recipit. 115.	21	Iudex ex actis cognoscens quem esse condemnandum, quem conscientia scit esse innocentem, quid gerere debet. 405.	77
Iudicis est semper verum sequi, patroni autem causarum, quandoq. verisimile. 104.	17	Iustitia hominem vendicat a scelere. 117.	46
Iudicium redditur in iurum. 995.	179	Iudicis discreto iudicio, ac religioni committitur, quod a iure determinatum non est. 121. 121	
Iurare quid sit. 5.	100		
Et quid conceptus verbis iurare. ibi.	ibi.		
Ias Ars boni, & æqui. 11.	2		
Ias, & expulsores malitiæ. ibi.	ibi.		
Ius habens in principali accessorium, & dependentiam iuste negare valet. 798.	121		
Iusiurandum de non dicenda veritate præstitum, tamquã temerarium seruandum nõ est. 650. 116	116		
Iusiurandum calumniæ, malitiæ dicitur. 2.	1		
Iusiurandum calumniæ quocumplex. 133.	22		
Vbi multæ formæ, & obseruationes apud varias gentes. 128.	22		
Iusiurandum calumniæ in iudicio expositum, nec a parte prælitum facit, vt omnia ex post sequia etiam sententia sit nulla. 38.	7		
Vbi pulchrum consilium. ibi.	ibi.		
Iusiurandum Deo præstatur, cui mentiendum non est. 810.	144		
Iusiurandum in litem contra mendacem, & dolum datur. 845.	156		
Iusiurandum spiritus cuiusdam torturæ species est. 136.	23		
Iurant iudices sese cum veritate iudicium disposituros. 193.	75		
Iusiurandum calumniæ ad repellendum litigantium proteruiam adinueniunt. 133.	22		
Iusiurando abutitur vir perfidus. 458.	96		
Iusiurandum actû aliis præiudicia reuocabilem, irreuocabilem facit. 891.	164		
Iusiurandum iustum vt sit quales comites habere debeat, Vbi quod tres. 544.	100		
Iusiurandum liti decusum debitori deferens, se creditorem fateri censetur. 458.	88		
Iusiurandum suppletorium semiplenæ probanti deferunt. 601.	109		
Vbi quod suspecto, & contra quem verisimile adest, non deferunt. ibi.	ibi.		
Minusve in criminalibus. 605.	109		
ad suppledd. probatione in hoc remedio. 601. ibi.	ibi.		
Ius suum quis indiscutibile derelinquere non debet. 960.	175		

L A

L abium veritatis firmum erit in perpetuum. 579. 106
 Labor improbus omnia vincit. 189. 39
 Lata culpa dolo æquiparatur. 923. 179
 Vbi & quocumplex ea sit. ibi.
 Et quæ dolus præsumptus dicatur. 923. ibi.

L B

Leges percutiunt auaritia iudicant. 423. 81
 Leges humanæ ad cohibendum hominum malitiam, introductæ sunt. 26. 7
 Leges quantum possunt, peruiticibus litibus obuiant. 37. 7
 Leges pro adinueniendi veritate, remedia etiam poenalia adinueniunt. 556. 102
 Legata pijs locis relicta non soluens, vel soluere diffrens, Deum exacerbat. 839. 154
 Legis multiplex definitio, seu descriptio. 23. 3.
 & num 26. 1
 Lex & natura nihil frustra operantur. 1011. 120
 Lex humana a Diuina derivatur. 126. 7
 Lex Dei veritas. 628. 113
 Lex generaliter loquens, generaliter est intelligenda. 851. 117
 Lex cognitio peccati. 24. 4
 Lex propter peccatum. ibi.
 Lex Dei per Moysen data est, gratia autem & veritas per Iesum Christum. 12. 3
 Lex omnis in casu dubio. 141. 36
 Lex Dei in cordibus hominû scripta est. 628 113
 Lex diuina, quæ & immaculata dicitur, intrinsecus iudicat, & animas ligat. 336. 67
 Lex omne bonum de homine præsumitur vsquequo cum malum deprehendit. 324. 65
 Lex, & Prophete nil aliud quam ipsam veritatem enunciant. 861. 117
 Lex Agraria, de agris communiter diuidendis, Mors fuit Auctori suo. C. Græco. 83. 11
 Lex

I N D E X.

Lex modis omnibus proteruitati litigantium occurrere studet. **1.** **1**
Lex moderatrix humanorum actuum. **16.** **2**
Lex non iustificatur, nisi in sola veritate. **180.** **106**
Lex quod non dicitur, nec nos dicere debemus. **913.** **168**
Lex poenalis, & odiosa ad casus in ea non expressos, non extenditur. **873.** **161**

L

Libello in hoc remedio opus non est. **1308.** **101**
Libellus contra libellantem probat. **671.** **119**
Libellus, & litis contestatio de ordine iudicario sunt. **1111.** **101**
Libellus si fuerit ineptus, nulla rei exceptio ex eo potest esse poenalis. **716.** **112**
Libertus cui a Principe ius aureorum anulorum concessum fuit, negans se esse libertum, illud amittit. **706.** **115**
Lingua est tuba cordis. **114.** **46**
Lingua fallax, non amat veritatem. **43.** **8**
Lis generat discordias, & garulitate nutrit. **90.** **14**
Litigiosus homo nunquam cessat seminare discordias. **90.** **14**
Lite non contestata ad testium receptionem, super ea non proceditur. **1113.** **193**
Litigium Demogorgonis filius ob sui deformitatem a coelo deiectum fuit, quod & claudum remansit. **24.** **15**
Litigiosus vinum non contrahitur, nisi lis fuerit super dominio. **949.** **173**
Litium frax desolatio. **82.** **14**
Litibus cadere, laudabile est. **110.** **18**
Litis execrationem, Verecundam Vlpianus appellat. **98.** **15**
Liti se offerens in actione reali in ea perseverare tenetur. **1003.** **180**
Liti se offerre qualiter intelligatur, ibi.
Liti se offerre non dicitur, qui solus negat. **975-177**
Liti se offerre in actione reali, pro possessore habetur. **1003.** **180**
Litis estimationem sustinens, loco emptoris est. **1126.** **193**

L O

Locatio probat locatorem possidere. **907.** **166**
Locupletior effectus, quomodo quis dicatur. **916.** **174**

L Y

Lycurgus in sua laconica promiscuum rerum usum concessit. **80.** **13**

M A

Magistratus ad compescendum hominum malitiam probe instituti sunt. **116.** **10**
Magni Duces Italiae plenitudinem potestatis, &

iura supremi Principis, in eorum Ducatibus habent. **113.** **205**
Qui & ad instar Sumorum Regum sunt. **1141.** **ibi.**
Maius remedium ad compescendum proteruorum litigantium temeritatem sacri Imperatores non adinuerunt, quam ipsius calumnie iusturandum. **1131.** **13**
Maius est peccatum ex genere, quam ex circumstantiis. **121.** **75**
Mala fides duplex. **959.** **175**
Malicia nihil rursus. **3.** **1**
Malitia quid. **41.** **8**
Malitia Diabolo proprie attribuitur. **16.** **3**
Malitia Diaboli, peccatum intrauit in mundum, & per peccatum, Mors. **121.** **ibi.**
Malitia, seu propter hominum malitiam, Deus a principio totum terrarum Orbem, Aquis diluuii obruit. **18.** **ibi.**
Malitia est bonitati contraria. **4.** **1**
Malitia hominum subcrecente, lex per Moysen data est. **11.** **1**
Malitia est odibilis legibus. **1.** **1**
Malitia homini probo, nihil improbius. **44.** **8**
Malitia est cum quis data opera male agit. **11.** **1**
Malitia deprauatrix actionum omnium. **14.** **4**
Malitiam aetatem supplet. **39.** **7**
Vbi & declaratur. **ibi.**
Malitia fallax decipiendi ratio. **471.** **8**
Malitia mala, & turpis prudentia dicitur. **11.** **2**
Malitia homo occidit animam suam. **13.** **3**
Malitia cum visiofa res sit, prudenti videri fert. **509.** **2**
Er malitiosus prudens reputari desiderat. **ibi.**
Malitiam suam reddet Dominus super caput tuum. **113.**
Malitiae nomen latissimum. **ibi.**
Malitia publicam licitiam exturbat. **17.** **5**
Malitia quo ad finem inuentum aditum sibi patefaciat, sub apparenti verò prodire querit. **41.** **8**
Malitia contra malitiosè agentem vii calumniaria non est, sed verè vii ipsius malignantis, malitiam retrudere. **817.** **148**
Malitia sublata omnes nostrae actiones, quae suo bonae, siue malae sint indifferenter existerent, quas malitia differentes facit. **16.** **5**
Malitiae pulchra allusio. **43.** **8**
Vbi & D. Augustini pulchra descriptio. **ibi.**
Malitiam, malitia tollere licet. **31.** **6**
Malitia igni comparatur. **30.** **6**
Malitia aliquando pro veritute, & calliditate accipitur. **14.** **4**
Malitia nulla ab hominum conversatione alienior est, quam perfidia. **423.** **25**
Malitiae egressus, virtutis opertatur ingressum. **14.** **4**
Malitia & si placet, displicet tamen, malitiam nomine appellari. **11.** **1**

Mali.

I N D E X.

- Malitiam** de cordibus hominum tollere, bonis
 adhortationibus, miraculorum spiritualium
 species est, correspondens corporalibus illis,
 serpentes tollent. 31. 6
Malitias impunitas derelinqui leges nolunt. 18. 5
Malicias propellere, summa Religio est. ibi.
Malitia & p. auctura, & pro industria sumitur. 24. 6
Maligandi occasio tollenda est. 19. 6
Mali damnablem bonos prosequuntur. 103. 16
Malitijs deditus homo, quid est qui non adinuen-
 tiat? 46. 8
Malitijs plenus est mundus. 65. 10
Malitijs via claudenda est. 48. 8
Malitiose ponens quem muuo, vel commodato,
 vel deposito, habuisse aliquam rem, nec sub-
 dens, & quam retro non habuit, non astringit
 aduersarium ad ei respondendum. 82. 7. 148
Malum facere posse, & peccare, potestas non est,
 sed infirmitas, & boni deficientia. 43. 9. 83
Mandatum generale ad illicita, & non concessa,
 non trahitur. 104. 16
Manifesti de aliquo constare, & illud posse in-
 consentienti probari, valde differunt. 126. 108
Manumissi ingenuitati non officit. 43. 82
Mari o ius praesentandi ad Ecclesiam Patronatu
 vxoris, a quæ competit. 903. 165
Et solus potest qñ in dorem ea tradita fuerit. ibi.
Maritus in scudo vxoris non succedit. 1081. 187
 minusve in emphiteusi. ibi.
Maritus in re dotali vxori prejudicare non valet.
 902. 165
Maritus rei dotalis est dominus. 901. ibi.
Maritus caput vxoris dicitur, cui ipsa tamquam
 capiti subesse debet. 904. ibi.
Maritus nō providens vxori de alimentis, & alijs
 necessarijs ad salutem, & Medicis, ac medici-
 nis cū posset ne moriatur, & pereat, lucro do-
 tali, sibi ex forma statuti cōcesso priuatur. 27. 6
Et multo magis si eā occiderit, Nisi iustam cau-
 sam facienti habuerit, a iure approbatam. ibi.
Maxima enim morum est, semper patientia vir-
 tus. 983. 178
Matrimonio vero, & p̄sumpto concurrentibus
 antequam licet p̄sumptum attenditur. 619. 112
 M E
Melior est pauper iustus, quàm diues mendax.
 497. 95
Melior est nocentem absolvere, quàm innocen-
 tem condemnare. 408. 78
Melius est pro veritate pati supplicium, quàm
 pro adulatione beneficium. 542. 100
Membrum oportet esse mendacem. 339. ibi.
Mendacio Diabolus primos nostros parentes, in
 Paradiso deliciarum decept. 531. 99
Mendaciū in sacris lris p̄ peccato ponit. 486. 94
Mendacium probrosa res est, probro viro indi-
 gnum. 500. 96
Mendacium, Deus, hominesq. oderunt. 485. 94
Mendacium, lex, odio, prosequitur acerrimo.
 350. 70
Mendacium non multum temporis laet. 502. 96
Mendacium principium exiguum habet graue
 circa finem lucrum turpe. 495. 95
Mendacij prauitas, facile per eius oppositionem
 ad veritatem dignoscitur. 356. 70
Mendacij diffinitio. 361. ibi.
Mendaciū ex omni cōtraflu tollendū est. 506. 96
Mendaciorum plura genera, alterum altero per-
 niciosius. 819. 149
Mendacio dolus arguitur. 844. 156
Mendacium, nec etiam vt alicui prodeamus, di-
 cendum est. 634. 173
Medicis solum posse mentiri concedebat Plato,
 propter medicamentum. 487. 94
 Quod tamen a nostra Religione abhorret. ibi.
Mendacio quis morte hac temporali mori non
 debet. 780. 137
Mendacium tunc minus damnosum, quando mi-
 nus nocuum. 819. 149
Mendacio, nec etiam ad ingressum religionis
 quis adigi debet. 540. 100
Mendacio quis p̄nam sentire non debet, nisi
 expresse id iure caueatur. 780. 138
Mendacium dolum malum supponit. 721. 128
Mendaciū veritati p̄ualere non debet. 615. 111
Mendacium, nec etiam sub veri dissimulatione
 proferri debet. 613. 111
Mendacium ita credulitati priuat mendacem, vt
 postmodum ei veritas non credatur. 713. 116
Mendaciū odit qui ius sapiens, & prudens. 535. 99
Mendaciū sicuti inferorū ianua odibile. 494. 95
Mendacium prauum non dicitur, quod potius
 prodest, quam obsit. 830. 149
Mendacium transit in aliā speciem delicti, quādo
 permixtum habet perurium. 648. 115
Mendacijs qui nititur pascit ventos. 491. 95
Mendacium dicere aliud est, & aliud mentiri.
 646. 115
Mendaciū etiam in falsis factis consistit. 656. 116
 Vbi exemplum. ibi.
Mendacium omne in viris perfectis, mortali cul-
 pa ascribitur. 638. 114
Mendax non dicitur, quem mens non facit esse
 mendacem. 714. 118
Mendax non dicitur, qui iusta deceptione ductus
 ad mentiendum compellitur. 723. 118
Mendax nondum conuictus falsam etus negatio-
 nem corrigens p̄nam huius legis, ac praxi
 Angeli eluit. 680. 121. & 767. 134
Mēdax & deceptor i dolo manifesto dicit. 842. 155
 Men-

I N D E X.

Medax precator impetratis carere *debet*. 714. 126
 Mens per verba colligitur. 712. 46
 Mentientem detegere summæ sapientiæ tribuitur. 370. 71
 Mentiri non dicitur, qui potius mentientem fallit. 832. 142
 Mentiri propriè delinquentium est. 336. 92
 Mentiri sensus quoque nostri refugium. 362. 71
 Mentis est Cain primus ex hominibus, quando dicenti Domino, Vbi est Abel frater tuus, Nescio respondit. 332. 92
 Metiri aliud est, & aliud veritatè oculare. 646. 115
 Mentiri aliud est, & aliud medicum dicere. ibi.
 Mens repellit mendacium. 546. 100
 Mens est verborum radix, atque eius substantia prima. 212. 46
 Mens ita verbis præferenda est, sicuti anima corpori. ibid.
 Mentibus nostris insatiabilis, verum inquirendi cupiditas inest. 368. 71
 Mercatoris domus omni veritate, ac fide exuberare debet. 507. 96
 Mercatorum praua conditio. 508. 97
 Meri executoris est exequi, nec discutere. 383. 73
 Metiri quisque se suo pede, ac modulo debet. 630. 113
 Meum dicitur, quod a me iure vindicari potest. 833. 157

M I

 Minerva disciplinarum Dea ab antiquis credita est. 1001. 188
 Quæ Aegyde, & hasta formidabilis pingebatur. 1002. ibid.
 Et pro Sapia accipitur. ibi.
 Minori vigintiquinque annis in pœnalibus succurritur. 839. 154
 Misericordia, & veritas custodiunt Regē. 626. 153
 Vbi quod Rex qui iudicat pauperes in veritate, thronus eius in æternum durabit. 627. ibi.
 Misericordia, & Veritas se non deferat. 396. 73
 Misericordiam qui negat Christum, facto negare dicitur. 242. 57

M O

 Modi quibus quem proprio nomine possidere, constet. 898. 161
 Modus quo de dominio illico constare potest, ponitur. 1267. 208
 Mora moroso nocere debet. 1089. 188
 Mora possessoris non nocet domino. ibi.
 Mortuo homine quem quis in iudicio sistere promissit, an & qñ promissor liberetur. 1087. ibi.

M V

 Mulier capta in bello, nuda, & tonsis crinibus Victori dabatur. 662. 117
 Mulier pro suis deobus auocat pecunias solutas

posteriori creditori, etiam confusas, & consumptas. 966. 178
 Multa dicere, & multum dicere, qualiter differant. 141. 25
 Muliebre est litigare. 24. 15
 Multa licet in hoc foro exteriori, quæ in interiori, haud conueniunt. 331. 66
 Multa licent, quæ non expediunt. 332. ibid.
 Mundus ipse de mendacio tandem triumphat. 582. 107
 Multa vna via licet, quæ alia prohibentur. 332. 66
 Musæ larinè loqui si vellent, nō aliter quā Plautino sermone loquuto fuissent, dicebat Varro. 141. 24
 Vbi quod idem dicendum est, vt aliter quā priscorum Iuriscultorum sermone non loquerentur. ibidem.
 Mutuo pecunias secreto recipiens, easq. secreto etiam restituens, si pro eo iudicialiter conuenerit, cogeturq. positionibus super eo datis, respondere an tuta conscientia se illud recepisce negare valeat. 809. 144
 Vbi latè articulus disputatur. ibi.

N A

Nauigare solito nauigij cursu non seruato, incuili audaciz, præcipitiq. auriæ attribuitur. 868. 205
 Nauigare sine magistro, tēpore imminentis tempestatis, vel tempore hyemis, quando clauduntur maria læz culpæ, & stoliditati ascribitur. 927. 120
 Natura ipsa circa ipsam veritatem decipi refugit. 362. 71
 Quæ & veritatē cædit. ibi.
 Natura ipsa impellimur ad perquirendum veritatem. 476. 92
 Natura negatiuæ est, quicquid inuenit destruit. 182. 34
 Natura quotidie nouis properat edere formas. 750. 131

N B

Necdum negatiua nota est, & cuius naturæ sit. 213. 38
 Nec disiunctiua coniunctio. 233. 48
 Negans affirmare non dicitur. 178. 32
 Negans calculum de mendacio conuictus, eius errorem postmodum allegare nō potest. 692. 123
 Negans rei negat commodo caret. 686. 122
 Negans commisisse delictum, negationem ipsam probare non tenetur. 319. 65
 Vbi quod delictum non præsumitur. ibi.
 Negans criminis qualitatem, crimen ipsum negare dicitur. 778. 137

G g

Vbi

Vbi an si postea eam confiteatur, beneficio statui, quod conceditur sponte confesso, an potiri valeat. ibid.
Negatio, verbo Credit, proposita mentis qualitate, non autem facti existentiam significat, secus postposita. 283
 Vbi per exempla. 784. ibi.
Negans factum onus illud probandi in aduersarium transfundit. 121.
Negans excipere non dicitur. 177. 31
 Item nec afferere. ibi.
Negans edere instrumentum, quod falso velamine amississe assererat, volens postea producere illud non auditur. 761. 133
Negans fideicommissum de mendacio conuictus, ad iuris solemnitatem, & quod in minus solemnii dispositione fuerit relictum, recurrere non valet. 697. 123
Negans additionem repudiare videtur, seu ius adeundi. 697. 124
Negans fideiussisse, seu confideiussisse conuictus, de mendacio beneficio fideiussoribus, & confideiussoribus confesso priuatur. 704. 124
Negans genus, & quamlibet eius speciem, negare censetur. 700. 124
Negans habere rem, cum tamen rei ipsius precium in manibus habeat an contra ipsum precium hoc remedium detur. 760. 171
Negans facti eius proprii positione in dolo manifestato dicitur. 821. 155
 Vbi contra proteruos Aduocatos, & Procuratores, qui docent eorum Clientes passim negare positiones et veras grauitur inuehiuntur. ibi.
Negans legatum, vel fideicommissum, illud postmodum probare non potest. 690. 123
Negans factum, quod partim sit verum, & partim falsum, penam falsi negationis non incurrit. 785. 129
Negans commodum rei negare caret. 686. 122
Negans pecuniam sibi mutuam fuisse, an valeat postmodum probare solutionem. 702. 124
Negans factum, cuius contrarium postea per aduersarium probandum est, an & quando falsam ipsam negationem reuocare valeat 758. 124
Negans quod est causa sui priuilegij, priuilegium ipsum amittit. 707. 124
Negans propriam scripturam, de mendacio conuictus poena dupli tenetur. 772. 136
Negans etiam cum iuramento, quod ab eo irrationabiliter petitur, non est aduersarium decipere, aut dolum committere, sed ipsius aduersarij doli & deceptione excludere. 826. 148
Negans in bonis puta Titij extare alia bona, qua deducta, ipsam negatiuam probare non tenetur, sed dicenti contrarium onus probandi incumbit. 175. 31

Modo tamen adiciat, & qui vult dicere contrarium probet. ibi.
Negans locum esse de territorio inquirentis, conuictus de mendacio, si postmodum delictum ipsum coram eo fateatur beneficium, quod datur sponte confesso non consequitur. 760. 123
Negans narrata, prout narratur, & petita, prout petuntur non factum ipsum simpliciter, sed eius circumstantiam negauisse censetur. 774. 136
Negans positiones, potest se nihilominus in eis fundare reuocando infra terminum a iure sibi concessum falsam ipsam negationem. 821. 153
Negans positiones, potest nihilominus super probationibus super eis factis, se fundare. 821. 153
Negans dolose sententiam commodo ipsius caret. 688. 123
 Vnde in odium ipsius negantis omnia solentur acta censentur. ibi.
Negans rem esse hereditariam, vel fideicommissariam, mendax detectus, re ipsa priuatur, quae de ipso negante in actorem ex hoc remedio transfertur. 864. 160
Negans rem esse suam, & communem negauisse censetur. 793. 140
Negans rem esse Auctoris sui excussionis beneficio de mendacio conuictus priuatur. 703. 124
 & 705. 125
Negans se contraxisse, commodum illius contractus caret. 689. 123
Negans rem sibi pignoratam a debitore, rem ipsam perdit. 693. ibi.
Negans se heredem repudiare dicitur. 691. 123
Negans se possidere licet iniuriatus non cogitur postmodum super eo datis positionibus cum iuramentis respondere. 670. 118
Negans possessionem, ea possessione priuatur. 699. 124
Negans se possidere non utique iustum cotemnet, sed iniuste negado, parte damnificat. 827. 129
Negans se possidere ab vltiori molestia super ipsa re negare se eximit. 961. & 962. 126
 Nisi liti se obuletur. ibi.
Negans se possidere animal qui dedit noxam, vel seruum, animal perdit, & seruum. 706. 125
Negans se hominem occidisse, de mendacio conuictus, nil vetat, quin & postea ad sui defensionem occidisse probare valeat. 775. 137
Negans se proprio nomine possidere, sed dicens alieno, cum tamen simpliciter interrogatus fuisset, de mendacio conuictus possessionem amittit. 881. 162
Negans reuocando reuocationem etiam in casu permisso expellari dispendio afficiunt. 973. 177
Negans se esse heredem per verba praesentis tpsis hereditate ipsa repudiare non dicitur. 696. 124
negans

I N D E X.

negans totum, & quamlibet eius partem quantitatum, quæ ipsi toto inest negauisse censetur. 751. 140
 negans totum, ratione partis falsæ, an partis verè immisionem hanc patiatur. 850. 156
 negans rei ipsius defensionem rei ipsa priuatur. 686. 122
 negans se dominum, & heredem illius rei se esse negare dicitur. 696. 113
 negans se possidere, vt de re mendaciter negata, de mendacio conuictus dicatur, quod testibus instrumentis aliove genere probationum, conuincatur opereprenum est. 673. 119
 negare licet, quod malitiosè petitur. 176. 11
 negare, & non credete differunt. 781. 138
 Vbi tamen declaratur. ibi.
 negare, & nescire differunt. 156. 52
 negare, & inficiari qualiter differant. 192. 60
 negare, & ad factum, quandoque transfertur, vt esse minus factò, quam verbis, quis negare dicatur. 176. 57
 Negare totum, an ratione partis falsæ liceat. 790. 139
 Negatum dicitur, quod per affirmatiuum habentem negatiuum implicitam, affirmatum existit, & è conuerso. 894. 164
 Vbi pulchra disceptatio. ibi.
 Negare in se nõ est de genere prohibitorum. 160. 19
 Negare nihilominus dicitur, qui negat se possidere, sed adiicit, & quatenus me possidere reperiantur iustus, & legitimis titulis possidet. 187. 36
 Negationi facti statuitur, donec manifestis probationibus, probetur contrarium. 160. 19
 Negatiua cum suo contrario in diuersis personis stare valet, secus affirmatiua. 198. 61
 Negatio ad libellum, litis contestationem inducit. 302. 60
 Fallit, vt. 307. 62
 Negatio & ad ratificantem ipsam negationem, trahitur. 702. 124
 Negatio excludit a se omne onus probandi negatum. 174. 31
 Negatio aliquorum particularium, & si excludit tamen nil vetatur, quin affirmatiua maximam, aliarum rerum non exclusarum non includat, Vbi exempla. 170. 30
 Negatio falsa post partem acceptationem, nõ nisi docto de errore, si erronea allegatur, reuocari valet. 772. 136
 Negatio falsa, an, & vsquequo reuocari valeat. 681. 121
 Negatio ita demum nocet, si fuerit perseue rata. 681. 122
 Negatio rem dubiam facit. 197. 61

Negatiua præposita, verbo Credit, respondentem pro confesso haberi non facit. 783. 118
 Negatiua, affirmatiuum habens implicitam, vt affirmatiua reputatur, & è conuerso. 150. 51
 Negatio propriæ defensionis non dicitur. 180. 32
 Negatio potentius negat, quam affirmet affirmatiuo. 174. 31
 Negatiua improbabilis dicitur. 181. 32
 Negatiua in rerum existencia affirmatiua ipsa prior est. 172. 31
 Negatiua duæ affirmant. 181. 33
 Modo eiusdem generis sunt, sed dissimiles ab inuicem. ibi.
 Negatiua tertia addita ipsi duabus, denuo negat nam quod per alias duas affirmatum inuenit, denuo destruit, Vbi & pulchrè discutitur. ibi.
 Negatiua duæ in rustico, secundum intentionem magis negant. ibid.
 Negatiua non sunt causæ. 183. 34
 Negatiua illius, quod petitur differt a negatione illius, quod nihil deberur. 171. 32
 Negatiua facit, vt in negatis aduersarius se fundare non valeat. ibi.
 Negatiua modis omnibus verbalibus, præterquam imperatiuo accommodatur. 214. 48
 Vbi per exempla. ibi.
 Negatiua, verbo Potest, vel eius Synonymis præposita, verbi ipsius potentiam omnino abnegat. 189. 36
 Quæ, & totum tempus, & præsens, & sequens abnegat. ibid.
 Negatiua, Verbo, alicui præposita cum ipso verbo in contrariam significationem, aliquando conuertitur. 221. 48
 Negatiua causali conjunctioni, Enim, præposita vim energeticam, magis negandi habet, sicut & ipsi conjunctioni, Enim affirmatiua addita, vim magis affirmadi, vbi itidè per exempla. 217. 46
 Negatiua nota conuersiue, aliquando stat, & qualiter. 118. 47
 Et aliquando ratione rei, cui adiungitur augmentatiue stat, quandoque naturam suam mutat. 116. 46
 Negatiua præcepta semper, & ad semper obligantur. 154. 52
 Non sic affirmatiua. ibid.
 Negatiua vniuersalis, omne obstatulum semper excludit. 190. 37
 Negatiua, Nec, & neque, inclusam copulam habent. 192. ibi.
 Quæ, & disiunctiue conjunctiones differt. ibi.
 Negatiua, signo vniuersali negatiuo præposita, equipollere faciunt suum contradictorium affirmatiuum. 204. 44
 Secus præposita signo vniuersali affirmatiuo, 66 2 quæ

- quæ facit æquipollere suum subalternum negatum. ibid.
 postposita dictis signis æquipollere, facit suum contrarium. 105. ibi.
 Preposita verò & postposita alteri ex signis prædictis suum subalternum æquipollere facit. ibi.
 Negatiuæ positiones, regulariter fieri prohibentur. 181.
 Negatiuæ verbis admissa appellatio, manus ludicis non ligat. 182.
 Secus si verbis affirmatiuis. ibi.
 Vbi datur cautela. ibid.
 Negatiua priuationem, sicut affirmatiua positionem semper inducit modo affirmatiuam non habeat implicitam, rursus affirmatiua, negationem. 275.
 Negans simpliciter, se hominem occidisse, ut scelerem occiderit, negauisse censetur. 776.
 Negatiua In, seu Im, adiuncta Nomini, seu Primitiuo, seu Deriuatiuo, Augmentatiuè aliquando stat. 289.
 Et cum affirmatiua in primo actu verificatur, negatiua ad infinitos trahitur. 252.
 Negas quod iuste negauerit, præsumitur. 161.
 Negatiua, implicitam habens affirmatiuam, negatiua pregnans dicitur. 250. 22. & 319.
 Negatiuè aliquando, sententiam proferri necesse est. 295.
 Non negauisse aliquando necet, taciturnq. consensum inducit. 294.
 Negatiua, Ne, iuncta alteri negatiuæ, interrogandi vim habet, & in simplicem negatiuam, conuertitur. 221.
 Negatiua, verbo, potest, præposita necessitatem præcisam inducit. 190.
 Negatio ita negat, ut in vno falsa, in omnibus falsa reddatur. 252.
 Negatiua sua subcontraria æquipollere non facit. 209.
 Quia ex particularibus, nihil sequitur. ibi.
 Negat factio Christum, qui Christianus cum sit, eius præcepta non adimplet. 277.
 Negatio pro seruitutibus, realibus datur. 1151.
 Negauisse non dicitur, negans se possidere rem, quæ sub falsis conditionibus posita est. 252.
 Negauit Christum Petrus, negando se esse eius discipulum. 279.
 Nescire, & negare differunt. 26.
 Item, nescire, & non credere. ibi.
 Nescire, & pro non cognoscere. 272.
 Rursus, & pro ignouisse esse ibi.
 Nembroth robustus venator, quia oppressor aliorum dicebatur. 86.
 Nemo ante iustitiam, veramq. probationem condemnari debet. 389.
 Nemo se ipsum prodere tenetur. ibi.
 Nemo pluribus defensionibus vti prohibetur. 702.
 Nemo sine actione experitur. 1031.
 Nemo soluens iniurus, cogitur ligare. 1020.
 Nescia mēs hominū, fati, fortisq. 1074. 17.
 Nemo sibi ius dicere debet. 1234.
 Nescius dicitur, qui alicuius rei scitus non est. 375.
 Nescit, possum in responsonibus ad positiones, quando respondens habuit terminum ad se informandum, vel est verisimiliter informatus, facit ut pro confitente, vel negante ad maius commodum ipsius ponentis habeatur. 257.
 Nescio, verbum, negatiuam inclusam hēt. 255.
 Nequam quid sit, & unde dicatur. 192.
 Nequitia vnde dicta, atque eius diffinitio. 195. 39.

N I

 Nihil & peccatum dicitur ibid.
 nihil, negatiua nota est, & vnde derinatur. 194. 38.
 Et qualiter ab aduerbio nil differat. ibi.
 nihil ad defendendum veritatem facilius. 83. 106.
 Sicut nec ad defendendum prauitatem tutius. 282.
 nihil bonum, aut iustum est, in quo veritas non sit. 619.
 nihil sic valet ad securitatem, quam bona conscientia. 227.
 nihil tam contrarium consensui, quam error. 1098.
 nil refert, quid ex æquipollentibus fiat. 318. 64.
 nisi semper repetit casum, qui præcessit. 181. 42.
 nil magis a dolo, & malicia abest, quam error, & ignorantia. 726.
 nisi conditionaliter negat, & cuius sit natura. 176.

N O

 nobilior est agere quam pati. 989.
 non cogitare de casibus naturaliter contingentibus stoliditati, & imprudentiæ ascribitur, & lara culpa maxima dicitur. 916.
 non licet, quod tua conscientia fieri non conuenit. 319.
 non nihil, nonnulli, & huiusmodi affirmandi vim habent, & significant aliquid & aliqui. 223. 48.
 nonnunquam pro aliquando ponitur. 183. 34.
 non omnia sub lege certa poni possunt, sed & similibus ad similia procedendum est. 221.
 Et religioni discretoque iudicio Iudicis remittuntur. ibid.
 non sunt vix meæ vix vestræ, nec cogitationes meæ cogitationes vestræ, dicit Dñs. 333. 62.
 non quicquid ab iniusto sumitur, iniuriōse auferetur. 832.
 non sit alterius qui potest esse sui. 1039.
notum

I N D E X.

nostrum affirmare, vel negare, veritatem ipsam non immutat. **439.** 82
 notoria dominij exceptio, reintegrationem ad spoliati, fauorem impedit. **1260.** 108
 noua praxis introducta ab Angelo contra negantem se possidere, vt in odium ipsius negantis fiat hæc translatio quæ sit, & vnde ducta. **749.** 131

N V

Nudus detentor non possidet. **113.** 196
 nulla maior probatio, quam proprii oris confessio. **672.** 119
 nulla lex est tam clara, quæ non sollicitam dubitationem recipiat. **1157.** 107
 nullum de nouo emergens legis, desinitur auxilio. **1064.** 186
 nullus error cum veritate concurrat, bene ignorantia ad vtrunque se habet. **261.** 54
 nulla circumstantia aggravat infinitum, nisi quæ transit in aliam speciem peccati. **639.** 114
 nullus est animæ suauior cibus, quam perfecta cognitio veritatis. **477.** 93
 nullum est maius mentis nostræ testimoniū, quam qualitas inspecta verborum. **804.** 46
 num, quam naturam habeat. **200.** 61

O B

O Bedire Deo magis oportet, quam hominibus. **112.** 18
 Obsequium Amicos, Veritas odium parit. **1274.** 71
 Obsequium, & manumissio, Ancillam quæ est ingenua censerit non facit. **472.** 82
 Oblitrens se ad specialem causam, & ad concomitantiam loci, & temporis illius, se obstrinxisse censetur. **1063.** 186
 Oblitrens se ad certum tempus probatio alterius temporis non sufficit. **1064.** ibi.

O C

Oculi cornei sunt, seu cornei coloris, ac conditionis, qui veritatem significant, per cornu designatam. **124.** 98

O D

Odia restringenda sunt, non amplianda. **875.** 161
 Odio litium, iudicialis renunciatio etiam absente parte, tenet. **118.** 10

O F

Offeens se litij a molestia super re negata non liberatur. **967.** 176
 Offerre se litij quid fit. **962.** ibi.
 Vbi quod offerre se litij non dicitur, qui citatus comparuit, cum potius paruissse censetur. **271.** 177
 Officium Iudicis duplex. **1214.** 201

O M

Omnes morimur, & sicuti aqua dilabimur. **584.** 108
 Omne mendacium fugiendum est. **547.** 100
 Omnia mala pati, potius quis debet, quam malo consentire. **810.** 144
 Omne verum est necessarium. **1424.** 83
 Omne malum factum, prauè præsumitur actum. **835.** 152
 Omne quod ex fide non est, peccatū est. **741.** 129
 Omnia mandata Dei veritas. **570.** 105
 Omnis, vniuersalis collectiua est. **316.** 66
 Omnipotens Sapientia, Veritas dicitur. **104.** 96
 Omne qui dicit, nihil excludit. **818.** 145
 Omnipotens dicitur, qui peccare non potest. **419.** 83

O P

Opinio possessorem non facit, qui non est. **1096.** 189
 Opinio veritati præualere non debet. **155.** 102

O Q

O quam difficile est crimen non prodere vultu. **381.** 106

O R

Oratio affirmatiua ad construendum, sicuti negatiua ad destruendum, ordinatur. **798.** 143
 Oratio particularis non habet contrariū. **110.** 45
 Ordinādi in Episcopis, qualis esse debeat. **921.** 14
 Ordinarius sententiam Iudicis delegati, exequi tenetur. **383.** 72
 Ordo iuris peruertendus non est. **714.** 131
 Ortus nostri, partim patriam, partim amici, & partim parentes sibi vendicant. **1136.** 129

O S

Os, quod mentitur, occidit animā suam. **542.** 109

P A

Papa, auctor peccati non est. **384.** 73
 Papæ nominatio veritatem ipsam non immutat. **437.** 83
 Papinianus laudat fratres, quos pietatis officio functos asserit, quod Arbitro inter eos electo, derelicto, vltionem transactionem bonorum communium inter ipsos inierit. **97.** 15
 Parni ob Scaphulā litigare amico prouerbio est, pro quauis minima re litigij exercere. **109.** 18
 Paria sunt interrogationem, an teneat, vel possideat, prætermisam fuisse, & negatum fuisse simpliciter per aduersantem possidere, in cuius odium ob id non fit hæc translatio. **962.** 176
 Paria sunt in potentiorē, per viam contractus factam esse alienationem, & iudicij mutandi causa. **934.** 170
 Paria sunt scire, vel scire debere. **687.** 146
 Paulus.

I N D E X.

Paulus Apostolus, accitbē Corinthios de litibus arguit. 100. 15
 Qui & Doctor gentium, Prædicatorq. Veritatis appellatur. 468. 92
 Pater heredem instituens, quem falsa opinione filium suum existimabat, nihil agit. 430. 82
 Patris mendax inficiatio, filio in actione reali præiudicare non potest. 1131. 194
 Sicuti nec Prælati suæ Ecclesiæ. 1130. ibi.
 Patria potestas in filios, qualis olim, & qualis modo sit. 1044. 184
 Patriam potestatem, pater in filiam etiam nuptiam retinet. 1047. ibi.
 Cui, & propterea in acquisitu, quoad vsum fructum succedit. ibi.
 Patri, sicuti marito cōcessum est filiam, vel uxorem, & adulterum in adulterio domi deprehensos, impunē interficere. 1076. 187
 Patri quid sit, vbi quod renitentiam quandam significet. 985. 178
 Et an sit candida vox latina. 981. ibi.
 Et qualiter a verbo Sinere differat. 985. 178
 Quod & pro sublinere accipitur. 991. 179
 Patri, & ad res inanimatas translatiue refertur. 994. 179
 Patientiz diffinitio. 981. 178
 Patrocinio potentiorum leges, nec ēt nos posse vii volunt. 936. 170
 pauper dum non habet quod offerat, non solum audiri contemnitur; verum etiam contra veritatem opprimitur. 918. 171

P E

Peccatorem qui se dicit in eo, quod non est, ex hoc solū peccator officitur q̃a mentitur. 488. 94
 Pecunia aliena in marsupio, cum alijs immixta consumpta, seu immiscētis effecta dicitur. 963. 76
 Perdes omnes, qui loquuntur mendacium dicitur. 817. 145
 Perditissimi hominis est, simul, & amicitiam dissolvere; & fallere eum, qui læsus non fuisse, nisi credidisset. 497. 95
 Pereunt leges, avaritia iudicante. 428. 87
 Perisurij diffinitio. 544. 100. & 648. 115
 Perisurij nō parū lædiunt diuina maiestas. 819 145
 Perisurium perniciosissimum, mendacium dicitur. 544. 100
 Perniciosissimum perisurium dicitur, quod de nō dicenda veritate, quas præstat. 650. 116
 Perempta re, an & quando ius ad eam percat. 1086. 188
 Perfectus, maximē nunquā mentiri licet. 638 114
 Perfidus homo profert mendacium. 498. 96
 Per me Reges regnant, & iudices iusta decernunt. 392. 75

Per quod quis peccat, per illud & castigatur. 1115. 192
 Per negatiuā præpositam, verbo Credit, ponens ab onere probandi non reuelatur. 785. 139
 Perseuerantes in malicia exterminabuntur. 21. 3
 Per subaudium intellectum, subaudiamq. certam negationem dux negationes quandoque magis affirmant. 185. 35
 Personæ quæ nec etiam ad perhibendum testimonium contra aliquem non admittuntur, quæ sint. 178. 103
 Vbi quid seruetur, quando veritas haberi non potest. ibi.
 Percutiens aliquem in platea, quando ratione loci poena ipsa duplicatur, si extra plateam rixam cepit, & eo impetu in plateam protracta fuerit, ibiq. percussus, an poenæ ipsius duplicationem patietur. 1078. 187
 Peruigilium quid apud antiquos, & quid apud nos. 1213. 203
 Petri dulce dictū ad Christi de veritate. 637. 114
 Petrus totum, & non probans nisi partē, an pro ea parte fiat isthæc quidem immisso in possessione. 909. 167
 Vbi qualiter formanda sit sententia, pro alia parte non probata. 912. ibi.
 Petitiorum possessorum absorbet si in petitorio possessor succubuerit. 157. 27
 Per iudicem, seu iudicialiter, vt facta fuerit interrogatio an quis teneat, & possideat requiritur, quo huic remedio locus existat. 487. 123
 Per nox, hoc est per totā noctē dicitur. 117. 202
 Per, Aduersus, actus perfectionem significat. ibi.
 Rursus, & causam ministerialem. 1216. ibi.
 Item, & augmentatiue pro maximē. 1218. ibi.
 Petens simpliciter centum, non censetur petiisse quinquaginta tanquā promissa, licet tanquam debita. 724. 140

P H I

Philosophi antiqui, quia veram scientiam non habuerūt, in eorū insipientia inierunt. 484. 94
 Qui & pro adinuenienda veritate, totum terrarum Orbem peragrauerunt. 483. ibi.

P L

Platonis dictum, vt omnia debeant esse communia, & quoad vxores quō intelligatur. 80. 13
 Plenē conuincendus est reus de possessione mendaciter negat, vt de eo in actorem fiat isthæc quidem translatio. 849. 156
 Licet secus sit ex praxi Angeli per qua sufficit simpliciter negatum fuisse. 749. 121
 Plus debito petens, a toto cadit, & in expensis condemnatur. 910. 167
 Vbi tamē ponitur cautela, vt petens totum, paratum esse recipere partem offerat. ibi.
 Pluri-

Pluribus defensionibus etiam contrariis, quis vii non prohibetur. [702.](#) [134](#)
plus valere quod agitur, quā quod simulati concipiuntur. [614.](#) [111](#)
plus debito petium, si fuerit & reus a toto absolutus, an actori volenti postmodum petere partem debitam obstat exceptio rei iudicatæ super toto. [912.](#) [168](#)

P O B

Pœnalit ad casus in lege non expressos, non extenditur. [874.](#) [161](#)
pœna negantis possidere in odium ipsius negantis, inducta est. [341.](#) [68](#)
pœna suos debet tenere auctores. [1127.](#) [193](#)
pœnas criminales infligere, inflictasque exigere, meri imperij est. [900.](#) [165](#)
pœnam non mereatur faciens actum sibi a iure concessum, vel peccatum sum. [335.](#) [67](#)
pœnam mendacis negationis laud incurrat, qui dolose non negavit. [663.](#) [117](#)
pœnæ varix contra improbos ligatores apud varias nationes. [338.](#) [24](#)
pœnæ, & multæ, fructus iurisdictionales sunt. [899.](#) & seq. [165](#)
pœnitentiæ locus est, re integra, & ubi nullæ captio personæ interuenit. [680.](#) [121](#)
pœnitentiæ locus est, ante consummatum delictum, ibi. Secus eo consummato. ibi.
Pœnitentiam dare quidem possumus, securitatem autem non valeamus. [236.](#) [50](#)
ponens simpliciter, quem muuo, vel commodato, vel alio titulo talem rem non habuisse, nec subiiciens, & quā acceptor non restituit, tanquam captiosa acceptorem respondere cum iuramento non obstringit. [827.](#) [148](#)
positione negata, quis nisi non potest. [708.](#) [125](#)
& num. [840.](#) [115](#)
positiones negatiuæ de iure scriptæ prohibentur. [181.](#) [32](#)
ponens scienter falsum, si aduersarius non respondeat, sed coniuratus fuerit, pro confesso non habetur. [970.](#) [177](#)
populus Israel propter malitiam Demetrii Regis cum respiciunt, piuleruntque ei Alexandræ. [651.](#) [101](#)
positiones de iure ponentis sunt. [1264.](#) [209](#)
positio facta de centum, non censetur facta de quinquaginta licet debita. [795.](#) [141](#)
positionibus negatiuis sub copula factis, quando altera earum est falsa, in totum negari possunt. [798.](#) [ibid.](#)
Positiones contra id quod negatum est non sunt. [670.](#) [118](#)
Positiones aduersus propriam confessionem non dantur. [668.](#) [118](#)
Positionibus per iuramentum calumniæ respondetur. [663.](#) [ibid.](#)

Possessio ex fructuum pceptione probatur. [899.](#) [161](#)
Possessio est quid facti. [748.](#) [131](#)
Possessio in reo conuenio tamquam præiacens materia requiritur. [971.](#) [127](#)
Possessor bonæ fidei, quando & ad quorum fructuum restitutionem teneatur. [944.](#) [174](#)
Possessor pro domino habetur, si tanquam dominus possideat. [149.](#) [27](#)
Qui & propterea titulum suæ possessionis ostendere non tenetur. [150.](#) [ibi.](#)
Possessor non iure obligationis, sed ratione rei, quam possidet, tenetur. [921.](#) [169](#)
Possessor negando se possidere iniuriæ non æstuitur, priuatione ipsius possessionem, quam retinendi voluntariè non habere censetur. [676.](#) [110](#)
Possessoria causa, priusque petitoria cognoscenda ac tractanda est. [154.](#) [27](#)
Possidens tempore capiti iudicii, & ex post pro possessore habetur. [939.](#) [121](#)
Possidere qui negat, verum dicere presumitur. [161.](#) [29](#)
Possidere si quis dixerit iusta credulitate ductus, credens se vera se possidere pœnam huiusmodi remedij, minusve ex præxi Angeli non tenetur. [1093.](#) [189](#)
Quod & an si possessio ei superuenerit, an & pro possessore habeatur, discutitur. [ibid.](#)
Possibili dato in esse, nullum sequitur inconueniens. [832.](#) [151](#)
Potius quis debet omnia mala pati, quam malo consentire. [810.](#) [144](#)
Potius temporalia quæcunque abiicienda sunt, quam vi in quoquam æternum detrimentum anima ipsius patiarur. [814.](#) [ibi.](#)
Potior creditor regulariter pecuniam habitam a debitore priori creditori, restituere non tenetur. [966.](#) [176](#)
Fallit pro Fisco, & muliere certante pro eius dotibus. [ibid.](#)
Potentia diuiniurum, iustitiam fouenti præualere non debet. [993.](#) [178](#)
Porta veritatis apud inferos Cornea fingeatur. [510.](#) [98](#)
Vbi & explicantur Carmina Maronis in 6. Aeneid. [ibid.](#)
Potentiores qui dicantur. [932.](#) [171](#)
Potentia quælibet suum obiectum, a quo perfectionem accepit naturaliter desiderat. [368.](#) [21](#)
Positio Cathégorica, quæ sit, & quæ hypothetica. [814.](#) [147](#)
Possessor præsumptionem habet pro se, quod iuste possideat. [149.](#) [37](#)

P R

Praxis Angeli in hoc remedio qualis sit, vnde ducta, & desumpta. [749.](#) [131](#)
Praxis procedendi, quando de debito apparet Syria-

Syngrapha manu debitoris concepta, vel sub-
scripta. 457. 88
Pfecti Vbis prerogatiua, quales sit in cor-
natione Imperatoris. 54. 9
Prelatus facti suo Ecclesie sue falsa negatione
præiudicare non potest. 1530. 194
precium rei mendaciter negat nondum per em-
ptorem consumptum, sed penes ipsum vendi-
torem existens de eo in actorem transfertur,
ex hoc remedio. 960. 176
precium succedit loco rei. 961. 175
præcepta negatiua semper, & ad semper obli-
gant. 253. 54
prodo etiam in sua possessione manutenendus est
152. 37
preparatorum aptum in hoc iudicio præmitti
debet. 718. 117
preparatorij forma. 719. ibid.
prescriptio citatione sola, debite exequuta, in-
terumpitur. 1090. 188
presumptio iuris, & de iure idem operatur in fo-
ro iudiciali, quod veritas. 619. 112
preter præpositum, qualiter includat, & qualiter
excludat. 199. 41
propter dicitur habere iura in scrinio pectoris.
645. 115
Idem & plenius philosophia. 645. ibi.
principes ex imperfecto testamento, quicquam
non capit. 63. 10
Princeps legibus solutus est. 404. 77
Princeps solus de plenitudine potestatis insuffla-
re potest spiritum vite causæ, per sententiam
decisæ. 74. 12
Princeps potentior dicitur. 1004. 190
principatus quem aut seditio extorsit, aut ambi-
tus occupauit, etiam si moribus, & actibus
non ostendat ipsius tamen initij perniciosus
est exemplo. 1080. 187
Principia licet minima sint quantitate, potestate
tamen maxima sunt. 1077. 187
Principium duplex. 1060. 185
Principium si fuerit licitum, finis etiam qui ab eo
processit, licitus erit. 1073. 187
Principum est litibus occasione amputare. 88. 14
proba debiti substantia super eius quantitate,
insufurandū suppletoriū parci defertur. 844. 135
Probo, quod actor ab initio sciebat reum con-
uentum non possidere, qui ignoranter cōfessus
fuerit se possidere, talis confessio reo ipsi con-
uentio non obest. 669. 177
probat is extremis, & media probata censetur.
1093. 189
problemata quid sint. 470. 86
probra, & flagitia omnia, quæ homines faciunt,
in malicia, & nequitia consistunt. 19. 3

probo dictum fuit Sylle, quod vir bonus esse
non posset, cum tot possideret bona, eo quod
pauca a patre, sibi essent relicta. 510. 97
procurator calumniosam litem nomine domini
instituit, & succumbens, ipse, & non domi-
nus in expensis condemnatur. 104. 86
Vbi tamen declaratur. 104. ibi.
procuratoris est assistam innocentiam, etiam vir-
ribus defendere. 94. 14
procuratoris probi est iniustam litem non susci-
pere, & si certamine procedente iniusta com-
pererit derelinquere. 135. 33
procurator in suam, & domini animam, de ca-
lumniâ iurare teneatur. 137. 24
procuratoris probè exercentis officium suum di-
citur nobile, atque honorabile. 68. 11
procurator ad lites, & Advocatus dicitur. 112. 18
procurator, promotor iustitiæ appellatur. 67. 18
prophetæ dira imprecatio cōtra malignos. 71. 11
prophetæ alia imprecatio contra proteruos cau-
sidicos. 71. 11
prophetæ de nullo magis lamentantur, quod
veritas non cohereret in terris. 354. 103
propositio quid, & quotuplex. 163. 19
Rursus & alia distinctio. 824. 147
propositionum figura. 208. 43
propter Diaboli maliciam peccatum intravit in
mundum. 17. 3
propter hominum maliciam totum terrarum Or-
bem, aquis diluuij Deus obruit. 18. ibi.
pro frumento meo, cum tuo confuso non rei vin-
dicatio, sed actio communi diuidendo datur.
961. 196
Propter hominum maliciam lex per Moysen data
est. 18. 3
Propter rem, hoc est veritatem. 474. 93
Proteruis appellatoribus, ultra litis dispendium
certa poena pecuniaria imposita erat. 1. 1
Proteruorum iudicium est lites alere. 103. 16
Propria conscientia, qui accusatur liber, & sine
accusatore non est. 734. 139
P V
Publiciana domini probatione, submouetur.
166. 197
Publiciana & petitorium, ac rei vindicatio simul
cumulari possunt. 1154. 196
Publiciana datur pro donatione inter sponso-
1162. 197
Publiciana in rem actio quid sit, atque eius dis-
tinctio. 1165. ibi.
Publiciana pro instrumentum per notarium spo-
ratum ad illud exhibendum, datur. 1168. ibi.
Publiciana non datur, pro rebus, quæ alienari
non possunt, quæque in commercio nostro
non sunt. 1163. ibi.
Publici.

Publiciana ab habente possessionem cum titulo,
& bona fide excluditur. 1161
Pulchrum dilemma, de veritate. 499.
Publicè interelli, delicta impunita non remane-
re. 466.
Puniens non considerat verum sub specie veri,
sed specie boni, vel mali, item sub specie pro-
hibiti. 807.

Q V A

Qualitas ponens delictum in aliam speciem,
quam confessio facit, vt negas qualitatē,
delictū ipsum, negare cōfiteatur. 804. 143
Qualitas tamquam accedens sine substantia stare
non potest. 1095.
Qualitatem facti negans factum ipsum, an fateri
censeatur. 778.
Qualitas non esse, sed in esse dicitur. 1094.
Quæ a iure determinata nō sunt, discreto iudicio
iudicantis remittuntur. 121.
Quantum vita est cōfiteri Christum, tantum
mors est eum negare. 1180.
Quem de euisione, tenet actio eundem agētem
repellit exceptio. 1114.
Quæ momento durat, in consideratione non
sunt. 880.
Qua mensura, quis mensus fuerit, eadem reme-
tietur ei. 419.
Quando agitur de intelligenda pœna alicuius ne-
gationis, ita demum si in ea perseverari fuerit,
intelligitur. 685.
Quando ex aliquo emergenti in iudicio pœna
a iqua ad illud resultat libello, liusq. con-
tellatione haud opus est. 1018.
Quando qualitas totam rem ipsam respicit, de-
fectus in qualitate, defectus in toto, & quota
dicitur. 809.
Quando propter ingenij nostri imbecillitatem,
veritatem ipsam attingere non valemus, veri-
simile attenditur. 587.
Quod non negatur, confessarum aliquando in-
telligitur. 122.
Quæ ratione eorum protēstatis diuersis nomi-
nibus appellatur, unico malitiæ nomine nun-
cupantur. 10.
Quando verisimile est, quem esse deieraturum,
iurandū suppletoriū ei nō deferretur. 604. 109
Quam commutationem dabit homo pro anima
sua. 814.
Quæ secundum fortunæ, & personæ possibilita-
tē effectū habere vtriusque sunt cornu. 522. 98

Q V I

Qui aliquid mendacij genus non esse peccatum
putauerit, se ipsum turpiter decipit, putans

honestū deceptorē, esse posse aliorum. 632. 119
Quia, Coniunctiua causalis nota est, temporaliter
causam aliquando ponens. 1022.
Et qualiter in hoc responso stet.
Qui calumniatur, tandem iustificatus per verita-
tem remanet. 181.
Quia natura mutari non potest, ideo veræ amicitie
sempiternæ sunt. 1016.
Qui ad sui necessariam defensionē, homicidium
commisisse asserit, negare dicitur. 775.
Quidem, Aduerbiū est, magnæ affirmationis,
vbi per exempla.
Quiete viueretur in mundo, si duo hæc
itaum ex eo auferentur.
Qui erat non consentit.
Qui causas examinat, veritate eam examinare
debet.
Qui aduersarium decipere, quærentem decipit,
non dolum committere, sed dolum ipsum ad-
uersarij retrudere dicitur.
Quid prodest homini, si totum mundum lucre-
tur, anima verbō ipsius detrimētū patiat. 811.
Quicquid ab iniurio lumitur, non vtiq. semper
iniuriōse auferitur.
Quicquid, bonum, iustum, ac rectum est, absque
veritate esse non potest.
Qui facit actum sibi a iure concessum, pœnam
ciuilem, seu criminalem non meretur.
Qui interrogat non fatetur.
Vbi latē discitur.
Quilibet, vniuersale distributum est.
Quilibet in re sua, & moderator, & arbiter.
Qui negat, non vtiq. affirmat.
Qui mentitur sapiens non est.
Quilibet præsumitur bonus, nisi probetur ma-
lus.
Quia nota, reddituius rationis est.
Qui nō obedit Principi morte moriatur.
Qui ponit fatetur.
Qui paritur reniti dicitur.
Quis cum factura aliena locupletari non debet.
Qui quod nouit loquitur, Iudex iustitiæ est; qui
autem mentitur, testis est fraudolentus.
Qui misericordiam non facit, misericordiam non
consequetur.
Qui propria conscientia accusatur, liber, & sine
accusatore non est.
Quin, negatiue aliquando stat, & ponitur pro
cur non.
Quisquam, & quispiam Synonyma sunt, & qua-
liter in oratione ponantur.
Quod contra conscientiam fit, ædificat ad ge-
henam.

Quod in bonis alicuius nodum est, vel nondum
alicui questum non transmittitur. 25. 5
Quod in iniuriam non datur, vt in volentem dari
valeat non prohibetur. 998. 180
Quod multipliciter exponitur eius veritas igno-
ratur. 377. 71
Quod duplex cor non habet, mendax reputari
non debet. 829. 149
Quod sibi quis fieri nollet, alteri facere non de-
bet. 395. 75
Quod commune est, comuniter negligitur. 85. 13
Quod lex non dicit, nec nos dicere debemus.
292. 168
Quod verisimile non est, falsitatis imaginem ha-
bet. 594. 109
Quod quis in penam falsa negationis ius suum
amittit, vt dolo, & malitia, atque etiam vt
ad iure expresse caueatur, requiritur. 716. 128
Quod non negatur, confessum aliquando in-
telligitur. 297. 60
Qui totum petit, & quamlibet eius partem quan-
titatum petisse videtur. 799. 142
Qui professum ius sibi non competere, in his
que solo animo perduntur, petere nolle cen-
setur. 698. 124
Quoties vitijs, ac peccatis vincimur, toties Deum
negamus. 277. 57
Quorum idem sequitur effectus, substantia dif-
ferre non dicuntur. 1102. 190
Quod multipliciter exponitur eius veritas igno-
ratur. 377. 72
Quorum aures clausae sunt veritati, vt ab amico
verum audire velit, horum salus desperanda
est. 179. 106
Quorum Menia vi Romani expugnare non va-
lebant, honestate, ac beneficio facile expu-
gebant. 341. 68

R A

Rationalem creaturam ad quid fecerit Deus.
366. 71
Ratum habens negatione appellationis eius no-
mine factam perinde est, ac si per se ipsum ne-
gauisset. 702. 129
Ratione principij liciti, finis quoque reputatur
licitus. 1073. 282
Ratio sensuum domina. 1050. 184
Ratio veritas, & Deus aequiparantur. 435. 83
Realia iudicia, contra aliquem tanquam obliga-
tum, & iure obligationis non dantur, sed ra-
tione rei, quam possidet. 221. 169
Reductio ad arbitrium boni viri ad Iudicem in-
telligitur. 9. 2

R B

Re cuiusda debetur emptori, vel aliter ex contra-
ctu oneroso ab eo causam habenti cuiusda, mo-
do debito tempore intimata fuerit. 1122. 191
Regula infundum est. 147. 26
Reguli diminutivae a Regibus dicuntur. Duces
populorum. 1242. 205
Regulus & basiliscus dicitur. 1242. 205
Rei estimationem solvens sine cessione, in rem
ipsam actionem nanciscitur. 1135. 193
Re integra, an & quando falsa negatio renocari
valeat. 837. 154
Et num ad premium consequendum, vel poe-
nam evitandam. ibid.
Rei alteratio per salorum consinium oppositio-
nem facit, vt negans non teneatur ad poenam
falsa negationis. 753. 731
Rei litigiorum contractus, gratia utriusque iniuris
censetur. 942. 171
Rei vindicatio dominum in agente, & posses-
sionem in reo convento praesupponit. 146. 36
Rei vindicatione agens, Aduersarium possidere
praesupponit. 1147. 195
Rei vindicatio cum petitione hereditatis cum-
biana valeat. 1170. 198
Rei vindicatio cum possessorio adipiscendae co-
mulari potest. 1155. 196
Item cum Publiciana in rem actione. 1114. 161
Item cum pignore. 862. 159
Item cum hypothecaria. ibid.
Item cum actione ad exhibendum. 1167. 197
Rei vindicatio duplex. 939. 172
Rei vindicatio, & ad premium datur in hoc re-
medio. 1110. 192
Religio in iudice esse dicitur. 427. 82
Remedium praesentis legis, & pro pignore, &
hypotheca competit. 863. 159
Item pro petitione hereditatis. 864. 160
Item & pro Publiciana in rem actione. 864. 161
Item & pro spiritualibus, & beneficialibus.
1130. 194
Item & ad premium rei mediciter negatae adhuc
in manibus emptoris existente. 960. 175
Item & contra ciuiler possidentem. 1141. 195
Item directum domum, ac proprietarium assen-
dunt. 1157. 146
Item contra colonum depositarium, & alium
quemcumque nudum detentorem, si se liti ob-
turit, nec indicaverit dominum. 1152. 161
Remedium hoc rei vindicationis, possessorum
dumtaxat, & non dominum facit. 878. 162
Sed saluum remanet ius domini, vel alterius
cuiuscunque ierij possessoris. ibi.
Rei vindicatio contra ipsum possessorem non
datur. 1244. 206
Remedium hoc datur, & contra dolo, vel lata
culpa.

culpa, possidere deficientem. 1100. 790
 Remedium hoc ad puniendū proteruiam iniqui
 negtoris introductum est. 683. 122
 Remedia nō tuta, Hippocrates prohibebat egro-
 tis dari. 814. 144
 Rem per duas coherentias veras demonstrari
 sufficit, etiam quod aliæ essent falsæ. 756. 132
 Fallit in hoc remedio, ut pœnæ huic locus ex-
 stat. 757. ibid.
 Rem suam qui aliter recuperare non valet, aliam
 æquivalentem modo clam faciat, putari potest
 & multo magis rem ipsam auferre. 832. 149
 Renouatio emphyteusis, quæ esset accepta pro
 se, & hæredibus, per mortem emphyteutæ, mi-
 nus domini fit, nisi ex pacto, & generatione
 finita. 871. 160
 Secus in feudo. 870. ibid.
 Renouatio emphyteusis, quæ fit de novennio in
 pouennio, vel alio certo termino præstituta
 in inuestituram, non ad substantiam contractus,
 sed ad facilitatem ipsius rei probationem fit.
 870. 161
 Reo debito tēpore, & a iure concesso reuocante
 falsam negationem in hoc remedio absoluitur
 quidem ab obseruatione illius iudicii, sed
 in expensis condemnatur. 972. 177
 Rerum, seu dominiorum diuisio, rationabiliter
 propter tua introducta est. 84. 13
 Res emphyteotica, seu feudum, ita apud patrem,
 & maritum esse debet, sicut erat apud patri-
 rem, & filium. 183. 184. 33
 Res extinctæ vendicari non possunt. 918. 169
 Res iudicata pro veritate habetur. 616. 111
 Resistere calumnijs, & punire proteruos, ac men-
 daces summa virtus est. 588. 108
 Res per qualitatē, sicuti substantia per accidens
 demonstratur. 807. 143
 Res per præsentēs, & non per præteritos con-
 fessæ posita censetur. 759. 732
 Responsio ad torum, & ad quamlibet eius par-
 tem facta dicitur. 791. 140
 Respondens per verbum nescit an, & quādo pro
 contradicenti habeatur. 773. 56
 Et quid si adiecerit, & ideo non credit. 158. 13
 Vbi pulchrè disceptatur cum opinione aucto-
 ris. 271. 56
 Respondens simpliciter ad factum qualificatum,
 ad omnes qualitates facto ipsi appositæ, & in
 eo contentas respondisse censetur. 464. 90
 Responsio ad positiones per verbū, Credit, plenam
 probationem inducit æquivalentem, pro-
 bationi quæ fit per testes, & publica instru-
 menta. 271. 55
 Responsio ad positiones plenè p̄iudicat. 672. 119
 Respondens positionibus, per verbum, Nescit,

quando respondens habuit terminum ad se in-
 formandum, vel est de facto verisimiliter in-
 formatus, si in ea perseuerauerit, pro confes-
 so habetur. 2577. 53
 Resoluto iure datoris, resolutus ius acceptoris. ibi.
 Resoluto iure domini in actore pendente iudi-
 cio, iudicium ipsum in successorem ipsius do-
 minij transit. 1035. 182
 Rerum promiscuū vsum Plato cōcedebat. 28. 12
 Idem & Socrates, Pericles, & Licurgus. ibi.
 Retentio facilius, quàm actio cōceditur. 833. 150
 Rei vindicatio ne agens non se, sed aduerfariū
 possidere dicit; Et tali casu animum a posses-
 sione auertere censetur. 1147. 195
 Reuocatio falsæ negationis facilius conceditur
 ad pœnam cuiusdā quam quod ex tali reuo-
 catione, quis premium, aut lacrum consequatur. 837. 153
 Reuocatio illius quod quis mēdacier dixit, non
 mendacium dicere, sed a mendacio recedere
 dicitur. 892. 164
 Sicuti & reuocatio perituri peritium non est,
 sed recessus a peritio iam commissio. 893. ibi.
 Reus conuentus ex eo solum, quod citatus in iu-
 dicio comparuit liti se obulisse non dicitur,
 sed citatus paruisse. 975. 177

S A

Sancti Dei, Confessores quare sic appellen-
 tur. 278. 57
 Sanctius est nocentem absoluerē, quàm innocentem
 condemnare. 314. 65. & 408. 118
 Scitū increpato Aduocatorum, qui instruant
 suos clientes ad negandum verum. 842. 115
 Sanguinem suum quoquo modo cuiquam redi-
 mere licet. 777. 337
 Sapientia, & prudentia, Veritatis obiectum est.
 651. 116
 Sapientia indagatio, & inuentio veritatis inest. ibi.
 Sapientia est non solum veram dicere, sed etiam
 mendaciam detegere. 370. 71
 Satis est quem sua vestimenta, atque imprudentia
 puniri. 930. 170

S C

Scandalum potius nasci permittitur, quam quod
 veritas relinquatur. 409. 78
 Scientia oīs ad solum veritatē ordinatur. 570. 105
 Scientia est infallibilis notitia veritatis. 652. 116
 Scientia a conscientia quid differat. 719. 129
 Scientia triplex in homine esse dicitur. 381. 73
 Scientia finis est veritas. 652. 116
 Scientia in informat intellectum, sicuti anima
 corpus. 653. 116
 Scientia remota a Iustitia calliditas, potius quam
 H h 2 scien-

Scientia appellanda est. 652.
Scire est semper causam cognoscere. 730.
Scire est veritatem visu receptam tenere. 748.
Scribens, vel subscribens Scripturam, quæ scribit
vel subscribit approbare censetur. 835.
Scriptura vnicuique capitulum quæ continere di-
citur. ibid.

S E

Securitate promittens, quid promittere dica-
tur. 241.
Securitas vera ibi est, ubi vera dilectio. 236.
Securitas diffinitio. 240.
Securus quis dicat, & in quo differat a Turo.
239.
Securi, vel ense, quis aliquem interfecerit, nihil
refert. 640.
Secundum testamentum recte factum, tollit pri-
mum. 1281.
Semel malus, semper præsumitur malus. 708.
Sempiternus probati, iuvandum suppletorium
deferretur. 601.
Fallit in hoc remedio. ibi.
Se, in compositione posita abnegativæ plerun-
que fit. 234.
Sententia est hæc iudicialis controversiæ. 185.
Sententia ita apparet executionem, si cui materia
e formam, & femina marem. 1007.
Semenitas, quæ intolerabilem errorem continet,
etiam per carnicem exequenda non est. 407.
Sentus, majus dicitur, quibus ego dominari de-
beo. 1060.
Sentus quoque nostri in ipsa veritate decipi re-
gunt. 366.
Sapienter Vires Gregæ, quæ de natali Homeri cer-
tane, quæ fit. 1135.
Servus alienus etiam ille dicitur in quo quis tan-
tum habet usufructum. 1143.
Sermo mox quo rei venerationis super eo iudicio
pendente, an, & quando iudicium ipsum ces-
set. 1086.
Secundus Dominus, & legimum delectatur an-
tiopa eius. 626.

S I

Si condicionalis conjunctio inducit formam, fa-
ciat, ut a contrario sensu valeat argumentum.
850.
Simbolum veritatis, quale erat apud Antiquos.
98.
Vbi quod erat cornus. ibid.
Simon de Petris, conquisit Auctoris laudatur.
911.
Simplex debet esse positio, ut simplex debeat ef-
fe responsio. 824.
Simplex negatio facit, ut in negatis Aduersarius
se fundare non valeat. 175.

Simplex responsio dicitur, quæ tota est, vel tota
lati ad verum. 822.
Simplicitas est amica legibus. 569.
Simpliciter dicitur facta responsio, etiam si con-
ditionaliter, & conditio ei apposta fuerit, quæ
sit ex natura actus promissionis. 824.
Simpliciter fieri, vel dici, quomodo intelligatur.
821.
Vbi quod simpliciter dicitur quasi ne sine plica. ibi.
Simpliciter dicitur, quod nullo addido, quod al-
terer factum efficitur. 822.
Sine Cerere, & Baccho friger Venus. 196.
Sine veritate homo definit esse homo. 655.
Sine veritate omnia falsa sunt, & cum ea nihil est
falsum. 572.
Sin, ex si & ne compositum, Negativa nota est,
& quid imponet, & facti, & ne veris, diuise
fixatur inducit. 292.
Sine, negativa nota est. 196.
Sine veritate, Rex est tyrannus. 568.
Sine veritate iudicandum est periculum. 143.
Sisyphi poena apud inferos quæ fit. 195.
Socrates mori maluit, quam cum mendacio se
excusare. 355.
Socrates Oraculo Apollinis Sapientissimus iudi-
catus.
Sol vnde dicitur, & quantum terra maior sit. 473.
Solemnius iuris de ratione veritatis est. 421.
Sola extrajudicialis interpellatio, debitorum in
legatis factis Sacrosanctis Ecclesiis, vel alijs
Venerabilibus locis in mora constituit. 122.
Sola negatione, quæ iusta esse potest, quis mor-
dax reputari non debet. 343.
Solut, laxatus nota est, quæ exclusiva alienius
partis existit. 245.
Solut licet ita taxet, ut non taxatum excludat
amen non ita taxat, ut ei conexa non includat ibi.
Vbi & Regula B. Francisci circa consilia expli-
natur.
Solutio allegans eam probare tenetur. 147.
Solo animo possessio amittitur. 1043.
Solo Principi iura supremi Principis in suo do-
minio habenti in causa propria iudicare, con-
ceditur. 1136.
Solem quis dicere falsum auferat. 489.
Somnus cum comæ pingitur. 120.

S P

Spiritus sanctus in Sacris litteris, Spiritus verita-
tis dicitur. 536.

S T

Statuto eueniente, ut solus Episcopus agat Capitu-
lum, quod est ei annexum, non excluditur.
Statuto simpliciter responderi mandans, sine mo-
dulo intelligitur. 21.

Statutum de veritate disponens locum, non habet in casib. in quibus veritas per viam fictionis introducta est. 611.

Statutum penale cōtra supplicantes falsum, qualiter intelligatur. 644.

Statutum prohibens proscriptos posse aliquam defensionem allegare, & probare, quod is qui in banno descriptus legitur, non possit negare se esse illū qui ibi, pscriptus legitur nobilitū non censetur. 179.

Statutum fante vi quis simpliciter credit vel nō credit teneatur respondere positionibus, qualiter intelligatur. 834.

Stulri agit, qui cum possidet ad regnū, quam possidet rei vindicatione agit. 146.

S V

Suavis est panis mendacij, sed postea implebitur os eius calculo. 641.

Suauiusimam orationem veritatem appellat Philosophus. 145.

Sub iugum mentis verba sunt, tamquam sub suo Originali. 173.

Succumbens in petitorio, & in possessorio præclossisse sibi viam intelligitur tamquam petitorium. 155.

Possessorium absorbeat. ibid.

Sulpirij Iuris Consulti laus, q' lites rescare potius maluerit quam novas formas ad illas instillare. 96.

Substitutio facta si sine liberis decesserit, de veris, & non de fictis intelligitur. 610.

Sui iuris dicitur nemini subiectus. 1042.

Suirs, quid sit. 1041.

Sūma rectitudo in Principe præsumitur. 1237.

Suum, cuiusque dicitur, quod iure ab eo vindicari potest. 853.

Suum & aliquando, quod alienum non est appellatur. 1056.

Idem & quod proprium. 156.

Suum meum, & tuum, pronomina demonstrativa sunt, quæ de presenti verificantur. 1056.

Sylla probro dictum fuit, quod vir probus esse non posset, cum tor possideret, prædia, eo quia pauca essent sibi a patre relicta. 510.

Syngrapha manu debito: cōscripserit, vel subscripserit, ubi legitime recognita fuerit, quid vltius super ea agendum sit, ubi affectur praxis. 457.

T A

Tantum adest, subintelligitur hoc est quantum adest. 150.

Tantum est dictio taxativa, quæ vim abnegandi habet. 33.

Taxativæ nōx negativæ positivæ possum ipsam affirmant, implicatque illud, de quo minus du-

bicatu, secus si affirmativæ. 147.

Taxativa, affirmativa, omnem generalitatem excludit negativam, aut etiam ipsam generalitatem includit. 149.

T B

Tempore hyemis clauduntur maria. 918.

Temporibus, peccata latent, & tempore patitur. 609.

Tempus æquivaleret veritati. ibid.

Tempus præsens est abnegativum, præteritum, & futurum. 696.

Terra est antiqua omnium mater. 584.

Vbi explicatur, carmina illa Maronis Eneid. 3.

Dardanidæ Duri. ibid.

Tertius comparans ad impediendum, translationem huiusceremodij, non auditur respectu ipsius rei conuenti. 702.

Licet iura ei super dominio seu, & possessione referantur. 1019.

Testem malijose offensus ne postmodū ei credatur tamquam inimicus repelli nō potest. 1610.

Vbi reprobatu Cepolæ caute. 117.

Testes non recipiuntur lite non contestata. 1110.

Testi inimico non creditur. 11.

Testis deponens, per verbum tantum ita est de falso suspectus, sicuti si super negativa deponeret. 33.

Testimonium nostrum, cōscientia nostra. 73.

Testis deponens, per verbum Circiter non bene concludit. 781.

Testis falsus non erit impunitus, & qui loquitur mendacium peribit. 817.

Testis offensio, i personā tū inimicū redit. 1610.

Testis interrogatus quorū annos natus sit, & respondet, octuaginta circiter, limitariū excludendo maiorem ætatem loquutum fuisse dicitur. 861.

Testis primo respondens nescire, mox pænētā ductus, & illico, dictum suum corrigens, falsi pernam evitat. 681.

Testis post eius depositionem, interrogatus, an credat vera esse, quæ deponit, an præcedens eius dictū ob id destruxit intelligatur. 160.

Thaleris dictum de veritate. 420.

Themis Dea ab antiquis purabatur, quæ præceret hominibus petere, quod fas est, cœli, & terræ filia. 337.

Vbi pulchra allegoria. ibid.

Et explicatio illius orationes Dominicæ: Sicut in cœlis, & in terra. ibid.

Themis: floclidi cū, de gloriæ cupiditate. 118.

Thesauri diffinitio, & quid sit. 907.

Thesaurus in suo, vel religioso loco, reperiunt inventores si. 905.

Modo magicis incantationibus malisve artibus. 163.

- placis credulitatis sunt, in responsionib. ad po-
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000

veritas ubi constat cessat verisimilitudo. 607. 110
 veritas quæ basis & fundamentum iustitiæ existit,
 oem consuetudinem excludit. 66. 104. 170. 105
 veritas de quibus nam triumphat, namque de
 omnibus triumphat. 180 106
 veritas etiam in falsis factis detestatur. 656. 116
 veritas est obiectum fidei. 410 92
 veritate causas examinare debet, qui non vult
 ad culpam venire. 170 105
 veritatem colere imperator proficetur. 154 102
 Qua comperta suas leges ipsum emendare non
 pudet. 568 104
 veritatem defendere, usque ad sanguinis effusio-
 nem, Sum. Pontifex expressè preteritur. 569. ibi.
 veritatem defendere, obfistendo & enicendo sa-
 nequam egregia virtus est. 187 108
 veritatem agnitam impugnare peccatum in Spi-
 ritum sanctum est. 373 71
 veritatem a Christo scire concupiscit Præses Pi-
 latus licet Iudex, & quare ei tunc reuelata non
 fuerit. 614 112
 veritatem negare nunquam expedit. 650 116
 veritatem celare, an & quando liceat. 635 113
 veritatem sine dubitatione inquirentes, nescien-
 tibus quo vadant similes sunt. 143 76
 veritatem sub aliqua prudenti dissimulatione,
 aliquando regere conuenit. 643 114
 veritatem qui negat, & per pecuniam iustitiam
 vendit, factio Christum negare dicitur. 179. 177
 veritatem tria impedire solent carnalis amor, ti-
 mor, & auaritia. 493 95
 veritatem incomprehensibile Pyrronij Phylo-
 sophi esse dicebant. 609 110
 ubi & declaratur. ibid.
 veritatis cadit amicitia, quia amicus Socrates, a-
 micus Plato, sed magis amica veritas. 54. 102
 veritatis definitio. 357 70
 veritatis Hieroglyphicæ apud antiquos. 510 98
 veritatis est amica, simplicitas. 20 3
 veritatis habebat gratia quando ea a se habere
 non potest, eadem perhibendum admissum
 personæ alias testificari phibuit. 559. 109
 ubi quid tali casu in criminalibus seruandum
 sit ponitur. ibid.
 veritatis sciendæ causa nulli ex antiquis Philoso-
 phis, totum terrarum Orbem peraguerunt. 483. 94
 veritatem excutere, aliud est, & aliud mentiri.
 642. 114
 veritatis causa iudicia ipsa adiuuentur sunt. 399
 76. 164. 104. 417 80
 veritatis propagandæ causa Christus in mundum
 venit. 624. 112. & 334 92
 ubi exponuntur verba Saluatoris ad mulierem
 Samaritanam. ibid.
 eritatem, nec etiam sub veri dissimulationem,

leges profert volunt. 613 112
 veritas et aliter non comperta, Iudex sicut audire
 iudicare debet. 401 76
 veritatem negare nefas est. 162 19
 veritatis proditor, dicitur non solum, qui libere
 eam non profert, sed & qui palam eam non
 defendit. 160 103
 veri inquisitio hominis propria est. 369 71
 Propter ipsam veritatis leges adiuvantur sunt.
 417. 80
 verum quod quis dixerit uel quod opinio eum
 fefellerit præsumitur. 893 164
 verum est obiectum intellectus sicut Bonum
 voluntatis. 167 71
 verum quod non est aliquando augente verita-
 tis gratia profertur. 447 85
 ut per hyperbolum. ibi.
 veritatem in profundo demersam dicebat De-
 mocritus. 608 110
 veritatem qui non defendit, cum possit tam in
 vitio est, quam si patriam, parentes, liberos, &
 amicos desereret. 560 109
 verum ens iustum, & bonum conuertuntur. 630. 113
 verum pro iusto accipitur. 415 79
 veritatis natura ipsa cedit. 579 105
 verum & familia aduersariæ stant ad præceden-
 tia non uera. 548 103
 verum aduerbium ius & factum mutat. ibid.
 versus iuris expositio, malitiosa ipsa iuris in-
 terpretatio appellatur. 24 4
 verum Israelitam, Nathanaelem eo quod in eo
 dolus non erat Christus dicebat. 771 99
 verba æternæ uitæ Christus habebat. 637 114
 verò, coniunctiua particula qualitatem præce-
 dentium repetit. 548 101
 verum omne est necessarium. 43 82
 verisimile, quando propter ingenij nostri imbe-
 cillitatem ipsam ueritatem attingere non ua-
 lemus, attenditur. 587 108
 verisimilitudo, cognata natura dicitur. 590. ibi.
 Item & uerum præsumptum. ibi.
 verisimile facile, ad ipsius ueritatis cogniti-
 onem nos conducit. 592 ibid.
 Item ad coniecturandum testatorum uolunta-
 tes, ac contrahentium. 591 109
 Itè ad cōiungendum quæ de mendacio. 596. ibi.
 verisimile est, quod rebus sensatis cōcordat. 603. 109
 verisimile qui habet se aduersarium duriori p-
 batione afficit. 597 ibid.
 verisimilia dicuntur credibilia probabilia con-
 seneant & conueniant. 391 708
 verisimile ita attendendum est, ueritate igno-
 rata, ut ei non minus, quàm uero credatur. 589. ibi.
 verisimili, qui credit excusatur. 600 109
 verisimile quod non est, falsitatis imaginē hēt. 593. 108
 Veritas

Vesifimile contra femiplenam probationem, iurifurandi fuppletorij delationem impedit. 401.

Vesifimilis debet esse confeflio in criminalibus ad condemnandum. 199.

V I

Vindicare quid fit. 1135.

Ex qualiter differat a vendicare. 1138.

Vino inest veritas. 557.

Vinum tormentum.

Vir bonus femper in contractibus, non tantum quod licet, quantum quod honeftum est fequitur debet. 508.

Vir perfidus malum facinus committit inficiando. 498.

Virtutis fama, abfque veritate, durationem non habet. 572.

Virtutis laus in actione confiftit. 312.

Viram beatorem faciunt res non partu labore, lia nulla toga rara. 110.

Vitium cum vincimur, & lethaliter peccamus, toties factio Deum hegamus. 277.

Viciofitatis nomen ad omnem prauitatem generaliter conuenit. 24.

Victoriam, & honorem acquirit, qui dat munera, animam aut, ufer accipientium. 134.

Vitrahimur, ducimur fponere. 988.

Viti fancti in veteri teftamento prudens diffimulatio aliquando quod verum erat occultauerunt, nec tamen meritos fuisse dicitur. 642. 114

V L

Vlpianus veregudam litium detestationem commendat. 98.

Vlyffes, quia mendax fclera inuentor appellatur. 547.

V N

Vnica fub verbo aliqua no. comprehenditur, quæ ad fui verificationem requiritur plura. 334.

Vniuerfæ viz Domini, Mife, icordia, & Veritas.

Vnumquodque ad veritatem, ficut ad efle fuum proprium fe habet. 467.

V O

Voluntas contrahentium ex verbis interpretatur. 213.

Vociferationi, & vana vocis, quis credere non rehetur. 219.

Vocis diffinitio. 1131.

Vox an corpus fit difceptatur. 1131.

Vox loquaciam requirit. 1180.

V R

Vires quæ certant de natâ insignis Homeri. 1135.

V S

Vifruftuarius propriè dominus non dicitur. 1142.

Vifruftuarius feruum cum liberrare, non rectè inftituit. 1144.

Vius gladij ad cohibendum hominum malitiam Principis datus eft. 27.

vbi quæ d'vior loquitur dicitur.

V T

Vtile ab honefto, Antiqua Romanorum prudentia non feparabat. 340.

vbi pulchra exempla eorûdem Romanorû. ibi.

Vt dolo, vel lara culpa negata fuerit requiritur, quæ poe, & fallæ negationis exiftat. 663.

Vtile eft acceptare etiam negationes refpondentium ad poffitionem, quo de poffitione mendaciter negata is conuinci valeat, & perdis temerariæ negationis exiftat. 709.

Vtilis an directa rei vendicationi aduerfus temerem negantem, detur nil interef, quæ in rei fubftantia non differunt. 1101.

Vtilis rei vindicationi datur contra dolo poffidere defcentem 1120.

Vuli rei vendicatione agens interefle etiam fingulare confequitur. 1101.

V X

Vxorem pudicam cuftodiri non oportet, impudica non poteft. 119.

Vxorem iuxta Auguftam, fenem, & pregnantem, Henricus Imperator, ne qua fuppositi partus eflet fufpicio, in propatulo parere voluit. 598.

Vxor viro, tanquam capite fubditæ efle debet. 904.

Z O

Z Ohas carnis fem vidiffet oium iacobum iniquè ad mortem damnatum fuisse, fed per iniuriam, ab eo decollando abftinere voluit, & beat. 407.

Ego Gaspar Leualorius Ecclesiæ Ferrariensis Canonici Theologus, vniuersum hunc Commentarium in l. finalem. ff. de rei vindicatione, attentè legi, & nihil in eo mihi occurrit, quod Christianæ, Catholicæq. Fidei, siue bonis moribus aduersetur. Quamobrem dignum iudico, quod in conspectum, & lucem hominum veniat. Ex Aedibus nostris die 26. Octobris, Anni 1607.

Idem Gaspar Leualorius Canon. qui sup.

Librum hunc inscriptum in Legem Finalem. ff. de rei vindicatione, Excellentissimi D. Ioannis Ordelaphi Iurisconsulti Pisarenensis, Fateor nihil contra Fidem Catholicam, bonosq. mores continere, ac me illum de mandato Admodum R. P. Inquisitoris Ferrariæ vidisse, & legisse. Quamobrem existimo posse imprimi. In quorum fidem me subscripsi die 30. Men. Octob. 1607.

Fr. Orantes Ferrariensis Theologus Ord. S. Hieronymi.

Imprimatur

**F. Io: Baptista Scarella Inq. Ferrariæ.
D. Campius Vic. Gen.**

p. 191. l. 4. volens, ibi prima sup. ergo expungatur. & ibi. & si item, firtem. p. 193. l. 20. n. 1129. præ-
 cium, præiudicium. p. 195. l. pen. 1151. secundum sit, ibi sup. p. 199. l. 15. n. 1188. data, datus. &c., seu,
 ibi sup. l. 21. tumul. uariz, numulatiz. p. 201. l. 8. n. 1209. dixisset, ibi sup. l. 27. præstat, per se stat.
 p. 205. l. 17. n. 1238. Gigas eod. tract. 9. n. . . adjc. in rub. De his qui in crim. lxi. maiest. cognof. poss.
 quæst. 1. num. 12. & 3. pag. 206. l. 9. num. 1245. perniciosiorq., perniciosioresq. p. 208. l. 22. nu. 1262.
 commercitationi, commentationi.

In nuncupatoria ad Illustriss. D. Cardinalem. Pag. 1. l. 4. Et, Vt. l. 13. Et, Atqui. P. 3. l. 9. fugiet, fuget.
 l. 13. Quod si, Sed. l. 20. his sis. P. 4. l. 6. Sedi, Sedis. P. 7. l. 12. reddere, addere.
 In Littera ad Lectorem. Pag. 1. l. 20. non. secunda ibi sup. & dicatur alteram mētientem. P. 2. l. pen.
 conuerendo, adducendo. P. 5. l. 32. munere, munera. P. 6. l. 8. post verb. viuidis, ad. liquidis. l. 9. de-
 sperat, deserat. l. 13. illum, illis. P. 6. l. 20. versuculæ, verruculæ. l. 27. suos, suo. l. 29. contemere,
 conquirere. P. 7. l. 27. imbecillitatem, imbecillitati.
 In Carminibus, & in Oſtastico Auctoris ad Lect. versu 3. P. 1. vincta, iuncta. versu 7. lacefas, laceffes.
 In Ode Secunda D. Danielis Daberij, versu 4. torpet, corpor.
 In Carminibus D. Annibalis Segatij, ibi, 1 abellico, Tabellio. rursus in ult. lin. gratis, grates.

Alios errores minutulos, vt si vocalis pro vocali, consonans pro consonanti, vel duplex consonans,
 vbi simplex penes debuisset, rursus simplex vbi duplex, calus pro casu, numerus pro numero, &
 huiusmodi, Lector per se ipsum corrigere potuit, neque enim ad omnia Typographi oculus inten-
 tus esse potuit, & multa eius oculos in his effugere possunt, quæ culpæ ascribi non possunt.

FERRARIÆ. M. DC. VIII.

Apud Victorium Baldinum, Typographum Cameralem.
 De consensu Superiorum.

